

SZÍN

KÖZÖSSÉGI MŰVELŐDÉS

A NEMZETI MŰVELŐDÉSI INTÉZET FOLYÓIRATA

Magyar Értékek Napja a Szent István téren

Több ágazati minisztérium és állami szervezet példaértékű összefogása mellett, hét fővédnök támogatásával jött létre az a komplex program, mely Magyarország szellemi és tárgyi örökségét a legkülönbözőbb műfajokban vonultatta fel szeptember 14-én a Szent István téren, a magyarság szimbolikus jelentőségű helyszínén.

A rendezvény az esős időjárás ellenére jelentős társadalmi, turisztikai érdeklődés és médiafigyelem mellett valósult meg. A hagyományteremtő eseményen 19 megye, 24 sátorban mutatta meg sajátos értékeit, a két színpadon több mint hatszáz fellépő váltotta egymást, s közel száz település értékeiből kaphattak ízelítőt az érdeklődők. Népdalkincsünk, táncaink, a magyar kézművesség, a tájegységek gasztronómiája, épített örökségünk, természeti kincseink gazdag tárházát ismerhették meg a rendezvény látogatói az első, hagyományteremtő Magyar Értékek Napján.

A kezdeményezést pártoló és az összefogást erősítő szervezetek – „A magyar nemzeti értékekről és hungarikumokról szóló” 2012. évi XXX. törvény szellemét követve – a rendezvénnyel Magyarország értékeire, a térségek kulturális sokszínűségére kívánták felhívni a figyelmet.

A sátorok kínálatának nehéz ellenállni

A legfiatalabbak is elhelyezték ujjlenyomatukat a magyar értékek térképén

A Veszprém megyei sátor

Eső után táncbáz melegítette az érdeklődőket

Érdeklődőkben nem volt hiány

Díszvendégek a standnál

Nemzeti Művelődési Intézet

TARTALOM

Szín – Közösségi Művelődés

2013. október – 18/5

5

39

21

49

54

Závogyán Magdolna: Érték	3
Páros beszélgetés Lezsák Sándorral és Lezsák Sándorné Sütő Gabriellával	4
Beszélgetés Dombi Ildikóval, a Nemzeti Művelődési Intézet szakmai-módszertani fősztályának vezetőjével	14

HÁLÓZAT

Beszélgetés Szabó Gellért szentkirályi polgármesterrel	21
--	----

HELYI ÉRTÉK

A Velemi Gesztenyeünnep megnyitása	30
Kovács Ferenc a Vas megyei Közgyűlés elnöke a gesztenyeről és minden másról	32
Horváth Miklós, Velem polgármestere falujáról és az ünnepről	34
Najsz Gergelyné, a falu legidősebb asszonya és a lánya a gesztenyeről	38
Program a Velemi Gesztenyeünnepen	39

SZÍN SZÓKINCSTÁR

B. Gelencsér Katalin: Kapcsolat	40
---------------------------------	----

MÓDSZERTAN

Dédszüleim mintáit hordom. Iparművészeti pályázat	42
Hungarikumok – Értékkör program	45
Erdélyi művelődéstörténet-alapú közművelődés	47
Szabó Zsolt művelődéstörténetész mesél 1.	49
A kolozsvári Művelődésről	52

INTERJÚ

Harmincöt év Heves megye közművelődéséért	54
---	----

MŰVÉSZET

Felnőttek zenei nevelése Európában	60
A zenei nevelés egy életforma	61
Kamarazenei tábor a Szentendrei kistérségben	62
Óbarok-Nagyegyháza. Teljes pompájában a hangistálló	66

KÖNYVISMERTETÉS

Csutorafűrés, Félrecsupor és Fűzfánfüttyülő	67
---	----

ARCKÉPEK

Búcsú a parasztságtól és Für Lajostól	72
Buda Ferenc	74
Görömbei András	76

NEMZETKÖZI KITEKINTŐ

Közösségi kultúra – ifjúsági közösségek – civil társadalom. Nemzetközi konferencia	78
Visite en Hongrie de la délégation de CMJCF 16-20 octobre 2013	81

MIKROSKÓP

Takács Géza: Roma napló X.	83
----------------------------	----

MOZAIK – SZAKMAI HÍREK

Kulturális Útvonalak – Szakmai egyeztetés Luxemburgban

2013. október 8-án Závogyán Magdolna, a Nemzeti Művelődési Intézet főigazgatója és a Kulturális Útvonalak Európai Intézetének igazgatója szakmai egyeztetést tartott Luxemburgban. Magyarország az 1069/2013. (II.21.) Kormányhatározat értelmében 2013. március 1-jén csatlakozott az Európa Tanács Kulturális Útvonalakról szóló kibővített részleges megállapodáshoz. Ennek alapján pályázat benyújtásával a hazai szervezetek és intézmények is kezdeményezhetik – legalább három európai országot összefogó együttműködés keretében – új útvonalak előterjesztését az Európa Tanács Kulturális Útvonalak Intézeténél.

Závogyán Magdolna, Penelope Denu, a Kulturális Útvonalak Európai Intézetének főigazgatója, Zotterné Boda Erzsébet és Elena Dubinina, az Európa Tanács alkalmazottja

Szigetvári József a Lukács Móric-díjazottak között

Két személy és egy szervezet kapott közösség-szervező tevékenységért Lukács Móric-díjat 2013. szeptember 16-án. Az elismeréseket Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztere és Latorcai Csaba, a tárca nemzetiségi és civil társadalmi kapcsolatokért felelős helyettes államtitkára adta át Budapesten. Szigetvári József sokoldalú tevékenységéért, a hazai népművészet megismertetéséért végzett munkájáért vehette át a Lukács Móric-díjat.

Szigetvári József a képen jobbról.

Elismerő oklevél Závogyán Magdolnának

Závogyán Magdolna, a Nemzeti Művelődési Intézet főigazgatója október 22-én vidékfejlesztés terén elért eredményeiért Miniszteri Elismerő Oklevelet vett át Fazekas Sándortól. Köszönő beszédében a főigazgató asszony hangsúlyozta: sikereihez kollégái „hite, bizalma, lelkes hozzáállása és kitartó, következetes munkája” is kellett. A rangos elismeréshez gratulálunk!

Címzetes igazgatói címet és Budapestért díjat kapott Margittai Katalin

Budapest Főváros Közigyelése vezetői munkája elismeréseként nyugdíjba vonulása alkalmából címzetes igazgatói címet, a Főváros Napja alkalmából pedig Budapestért díjat adományozott Margittai Katalinnak, a Budapesti Művelődési Központ igazgatójának. Kitüntetéséhez gratulálunk!

Farkas Gáboré az idei Lehel László-díj

Szeptember 28-án, Kecskeméten adták át a Lehel László Díjat Farkas Gábor népművelőnek, a magyarországi civil társadalom országosan elismert alakjának. A díjazott érdemeit Mák Kornél Kecskemét, és Somogyi Béla Debrecen alpolgármestere méltatta. Gratulálunk a díjhoz!

Nemzetközi ifjúsági konferencia

Sikeres volt a Közösségi kultúra – ifjúsági közösségek – civil társadalom címen meghirdetett nemzetközi konferencia. A programot, melyen hét francia szakember is képviseltette magát, a francia partnerekkel közösen, nemzetközi együttműködés keretében szervezte a Nemzeti Művelődési Intézet a Budai Vigadóban október 17-én. A tanácskozáson Frédéric Prelle és Bernard Kohler, a Franciaországi Ifjúsági és Művelődési Házak Országos Szövetsége képviselőjében tartott előadást a rendezvényen.

Családbarát Munkahely különdíj a „Goldmarknak”

Az Emberi Erőforrások Minisztériumának Szociális, Család-és Ifjúságügyért felelős Államtitkársága 2013-ban is kiírta a Családbarát Munkahely Pályázatot. Összhangban a kormányzat két fő törekvésével: a családok erősítésével és az értékteremtő munkahelyek teremtésével, a pályázat legfontosabb célja az volt, hogy a családi életet összehangolja a munkahellyel. A közel kétszáz pályázó közül került kiválasztásra az a 28, akiknek pénteken az MTA székházában az Emberi Erőforrások Minisztériumának államtitkára Soltész Miklós átadta a díjat. A díjazottak között voltak kis, közép-és nagyvállalatok, valamint költségvetési szervek, köztük a keszthelyi Goldmark Károly Művelődési Központ. Az ország közművelődési intézményei közül egyedül a Goldmark Károly Művelődési Központ érdemelte ki a címet 2013-ban.

Érték

Egyre gyakrabban beszélünk manapság az értékekről, annak fontosságáról, a mai globális, gyorsuló, multikulturális világban betöltött helyéről, szerepéről; a közösségben meglévő és az egyénben élő és kiteljesedő értékről.

Mi is az érték? Kinek, mit is jelenthet ez a szó... és mit jelenthet a mögötte levő tartalom? Ha mélyebben elgondolkodunk mindezen, rájövünk, hogy nem is biztos, hogy ezek a legfontosabb kérdések. Hát akkor mi is lehet az?

Érték. A szó már magában sejteti annak lényegét: ért, értem, értik... sőt, ha jobban lecsupaszítjuk a dolgokat, akkor az is benne van, hogy az a valami/valaki, amit/akit értéknek gondolok, az ér valamit. Számomra, a közösség számára. És, ha ehhez még hozzátársítjuk azt, hogy az a valami, ami/aki ér számomra valamit, az éke, ékessége annak, akkor szinte felülmúlhatatlan érzések törnek elő belőlünk.

Ha csak a szómagyarázati részt boncolgatjuk tovább, elgondolkodhatunk ennek a szónak a további változatán is, amely mind-mind benne rejlik alapvetően az érték szavunkban. Mert az érték akkor válik valódivá az egyén számára, ha jelen van a mindennapjaiban, és folyamatosan érik, fejlődik, kiteljesedik; és akkor teljesedik ki igazán, ha azt megértjük és megéljük. A megértés és a megélés az alapja mindennek.

Milyen csodálatos a mi nyelvünk! Mennyi minden benne van egyetlen szóban. Mennyi érzés, mennyi feltörő emlék, mennyi érték, amit miközben érek, értek és megértek.

Értékekben megérteni és megélni egymás szeretetét, bizalmát, mint ahogyan megéli Lezsák Sándor és családja, közössége a mindennapokban otthon, és a Lakiteleki Népfőiskolán; ahogyan megéri és megéli egy-egy hagyományörző, hagyományteremtő közösség Velemben, az immáron 21 éve jelen levő, az értékek mentén szerveződő Gesztenyeünnepen; és ahogyan megértik és megélik a kamarazenei tábor résztvevői a szentendrei kistérségben.

Igen, az érték mögött ott az ember, az alkotó, kutató, feltáró ösztöneivel, és a közösség, az értéket teremtő, azt hétköznapi valóságában megélő emberek aktív közege, akik büszkék szűkebb környezetük, településük, vidékük, nemzetük örökségére. Legyen ez egy sziklából magának utat nyitó fa Balatonfüred határában; egy faragott sír a temetőben; egy újra éledő, már-már elfeledett dallam, tánc lépés vagy éppen a magyar nyelv játékos sokszínűsége.

Ezen gondolatok mentén szerkesztődött a mostani lapszám, amelyet szívből ajánlok Önöknek így Advent időszakában.

Páros beszélgetés Lezsák Sándorral és Lezsák Sándorné Sütő Gabriellával

„Az ember csak akkor lehet teljes, ha az, akivel együtt van: teljes. Olyan emberrel, aki nem tudja vagy nem akarja önmaga teljességét, az ember nem tudhatja vagy akarhatja önmaga teljességét.”
(Hamvas Béla: Fák)

A Szín – Közösségi Művelődés már régóta készül egy Lezsák Sándor elnök úrral és feleségével készített beszélgetést közölni, hiszen melyik folyóirat ne szeretné egy házaspár beszélgetéséhez Hamvas Béla idézetét mottóként tudni használni.

– külső szemmel – amilyen neki járt volna. Ezért is köszönöm, hogy együtt vállalták a beszélgetést, s lehet adalék mindaz erről a kapcsolatról, amit egymás előtt magukról, egymásról és a kapcsolatukról mondanak. Bizonyára érthető módon, engem – a házaspár mindkét tagjának megismerése pillanatától – csak az érdekelt, hogy vajon mi lehet az oka, hogy ennyire egységnek és ennyire egyenlőnek érezhetem a két embert. És ami Bethlen Gábornak nem adatott meg, az nekik igen. Beszélhetünk-e először arról, hogy gazdája az országnak?

Lezsák Sándor: Szép és tartalmas ez a kifejezés, hogy gazda. Gazda: benne van a gazdagság, benne van a házigazda, a gazdasszony, a gazdálkodni, benne a gazdatudat, de még a közigazdász kifejezés is ide kívánczok, érzékeltetve, hogy a gazda szó nagyon sokrétű. A mélységében azonos a tartalommal, hogy úgy egy közösség tagja és résztulajdonosa lenni, hogy ügyelnem kell a többi részre is, tehát az egészre. Csepp a tengerben, ez is ide vonható.

A házasság két emberen múlik. A házasságban gazdálkodnunk kell. Nem az érzelmekkel, hanem egymás idejével. Ügyelni kell a másikra. A másik, és a három gyerek, a nyolc unoka teljesítette be ezt a gazdagságot, amit akár ez a házasság is jelent.

Én hiszek abban, hogy nagyon sok hasonló házasság van a Kárpát-medén-

Fotó: Bágya Rita

Mátyus Aliz: Annak szeretnék beszélgetésünk során nyomára bukkanni, hogy hogyan alakult-alakul egy olyan házaspár élete, akik azt közös ügy szolgálatában élik, akik gyerekeiket, unokáikat igenek és nemek, egy szilárd értékrend mentén nevelték/nevelik. Hogy mit tett/tesz/tehet egy család annak érdekében, hogy átadhassa, amit fontosnak ítél az utódok számára.

A 2013. október 23-át, a kolozsvári Bethlen Gábor szobor-avatást mindössze napokkal követő beszélgetés mi-

att a frissen újra olvasott könyv, Móricz Zsigmond Erdély könyve kínálja a hasonlóság észrevételét Bethlen Gábor fejedelem, a könyv gazda-fejedelme és Lezsák Sándor között. A házaspár gazdája Lakiteleknek, a helynek, melyhez annyi fontos pillanata kötődik az országnak, és Lezsák Sándor az országnak is gazdája. Csakhogy Bethlen Gábor fejedelemnek nem adatott meg, ami Lezsák Sándornak, hogy a felesége olyan legyen, mint amilyennek ő egy feleséget elképzelt, mint amilyen neki igazán jó lett volna, vagy

cében a magyarok között. Legföljebb nem kerülnek fénybe, hanem csak a sajtó körökben figyelnek rájuk, és fénylenek, és tüneménynek tartják. Egy olyan romló világban, ahol szinte naponta ömlik akár a médiából is, közbeszédben is a sopánkodás, siránkozás, amivel igazán sokra nem megyünk, mindig azt kerestem a feleségemben is, családban is, közösségben is, hogy mi az, ami olyan érték, amely sikerélményt jelenthet a másíknak is. Én például nagyon boldog vagyok, hogy a feleségem a negyedik évtizedben...

Lezsák Sándorné Sütő Gabriella:
42 évesen...

L. S. ... 42 évesen elkezdett táncolni. És szinte a szemem előtt perdült tánra. És olyan szinten, ahogy a színpadon, a kecskeméti Kurácsi Táncműhelyben tudni kell táncolni. Tartása van, nagyon jó látni, hogy éli a táncot, és ahogy egy közösség részeként tud fényleni. Boldog vagyok, mert közben felneveltünk három gyermeket, és pontosan tudta, hogy be kell osztani minden percet, minden órát, és valóban tartalommal kell megtöltenie. Ez a tartalom jelentette a három gyereket, de jelentette a közeletet is, hiszen én nélküle nyilván semmire nem jutottam volna.

L. S-né S. G.: Nem hiszem, hogy semmire nem jutottál volna. De talán segítettem benne.

M. A.: Azt hadd kérdezzem meg – a szülők közül mindig az anya az, aki a gyerekek életében többet van jelen –, hogy a három gyerek közül – akik közül én csak Annát ismerem személyesen, és akiben teljes értékű folytatóját látom annak, amit a házaspár képvisel, az értékek, amik nekik fontosak, azok Annának is ugyanúgy fontosak –, vajon mindegyiküknek sikerült ezt így tovább vinnie? Vajon amíg nevelni kellett őket, mindegyikük esetében sikerült ezt ennyire jól csinálni?

L. S-né S. G.: Sosem gondoltam azt, hogy napról-napra nevelni kell. Úgy kell élni, hogy aztán a gyerekek azt vigyék tovább, amit otthon látnak, tapasztalnak. Mind a három gyereknek erős a magyarság tudata, bíznak a szeretet erejében és a család fontosságában. Nagyon erős a kötelék velünk, szülőkkel, de egymás és az unokák közt is. Úgy nőttek föl, és úgy nevelik most a gyerekeiket, hogy öröm látni: ezt tudtuk nyújtani.

L. S.: Ajándéka a sorsnak, hogy én mind a három gyermekemet tanítottam – általános iskolában osztályfőnökük voltam. Mind a három gyereket magáztam az iskolában, mint ahogy minden felső tagozatos gyereket magáztam az iskolában. Otthon nem beszélgettünk iskolai dolgokról. Mindent megbeszéltünk az iskolában mások előtt. Soha nem tapasztaltam, hogy valamelyik mondta volna nekem, apu, és árulkodott volna.

Én nekik otthon külön nem magyaráztam, és megköveteltem tőlük azt, amit a többiektől. És ez természetes volt számunkra. Soha nem mondtam azt, hogy én megyek a munkába. Mindig, megyek az iskolába. Nem munkának fogtam föl. A feleségem sem úgy fogta föl, hogy most akkor megneveljük a gyerekeket, hanem amit látott a gyerek, attól nevelődött. Ahogy éltünk, ahogy egymáshoz szóltunk. Én nem emlékszem, de a gyerekek se, hogy nálunk hangos szó vagy veszekedés lett volna. Szoktam mondani, hogy velem nem is lehet veszekedni.

L. S-né S. G.: Valóban, vele nem lehet veszekedni.

L. S.: Velem nem is lehet veszekedni.

L. S-né S. G.: Mással lehet, hogy veszekedtem volna. Én más típus vagyok ilyen szempontból, de Sándor valóban a nyugodt erő. Ilyen volt az iskolában, és ilyen a politikai életben is.

Tizennyolc éves voltam, amikor megismerkedtünk. Sándor Pestről került Lakitelekre. Tanított az iskolában és irodalmi színpadot vezetett. Én is jelentkeztem a csoportba. Mikor a kapcsolatunk komolyabbra fordult, egyszer csak azt mondta: „könyörgöm, ne szeress!” És én ezen úgy megsértődtem... Mert szerelmes voltam belé. Nem értettem miért kéri. Én még akkor nem ismertem őt eléggé. Ő viszont már húsz évesen tud-

ta, hogy milyen úton fog járni, hogy milyen nehéz lesz. Az együtt töltött negyvenkét év alatt néhányszor eszembe jutott ez a mondat. Bizony kemény tartás és tervszerű napi beosztás kellett és kell ahhoz, hogy így tudjunk élni és dolgozni.

M. A.: *Feleségnek lenni, az más is, mint anyának lenni. Hadd kérdezzem meg, hogy feleségként mindaz – amit a másik úgy csinál, mint amire én ezt a Bethlen Gábor hasonlatot hoztam, tehát hogy érződik, hogy mindig minden pillanatban, minden együtt gondolva adja Lezsák Sándor számára a megoldást, alakítja ki benne a döntést, vagy ahogy reagál, miközben vezet egy alkalmat, akár a Parlamentben – ami egy férj közléte követhető-e napról napra? Kell-e egy figyelmes jelenlét ezekben a dolgokban, vagy elég egy hazaérkezésből megérezni mindazt, amiben egy férj volt, van, és amiben egy feleség esetleg épp erősebben kell mint háttér, mint támasz?*

L. S-né S. G.: 42 éve vagyunk házasságban. Elég egy pillantás és látom, hogy jó napja volt-e, vagy csalódás érte, fáradtabb-e a kelleténél is. A háztartás, a család gondjait igyekszem levenni a válláról. Bármilyen fáradtak vagyunk is, ha hazajön megbeszéljük, hogy mi történt aznap. Mik voltak a lényeges, fontos dolgok, amikben neki döntenie kellett. Mi az, ami velem, velünk,

családdal, otthon a ház körül történt, amiben döntenem kellett. Mindent megbeszélünk. Én úgy gondolom, hogy nincsenek olyan dolgok, amiket hurcolunk-hurcolunk magunkban, és 2-3 hónap, vagy egy év múlva robban valami. Nyitottak vagyunk egymás felé, egymás problémái iránt, és a legfontosabb, hogy megbízunk egymásban.

M. A.: *A tánc, amikor jött, és ahogy jött, hogy módosított elemeket a családi életben? Mert táncosnak lenni, ez egy professzió.*

L. S-né S. G.: A szüleim mondták, hogy gyerekkoromban már a söprűvel is táncoltam. Ez vélhetően egy öröklött adottság bennem, amit örülök, hogy sikerült, ha nem is gyerekkorban, de felnőttként magamból kibontani. A gyerekek felnőttek voltak már addigra, 42 éves voltam, amikor elkezdtem egyáltalán az első lépést, néptánclepet lépni. Ez ezelőtt történt. Azóta vezetem Fantoly Gyulával a Népfőiskola Kösöntyű néptánc csoportját, és tizenkét éve vagyok a kecskeméti Kurázi Táncműhely táncosa. Hátrány nem éri a családot, hogy én hetente kétszer-háromszor, vagy esetenként négy-öttször este táncpróbán vagyok, vagy föllépésünk van. Nekem ez nagy örömet jelent, kikapcsolódást a gondokból, problémákból, és ennek jótékony hatását érzi a család is. Szá-

momra a tánc nem csak szórakozás, nem csak a magam kiteljesítése, meg a néző szórakoztatása. Komolyan gondolom azt, hogy a népdal, a népzene, a néptánc oktatás, a tánc ház azt a paraszti kultúrát tudja átörökíteni, ami sajnos a falvak átalakulásával itthon is, a Kárpát-medencében is majdhogy nem elvész, kihal. A föllépéseken, a Népfőiskola rendszeres tánc házaiban más-más vidék néprajzát, viseletét, táncát ismertetjük meg a hallgatókkal.

M. A.: *És van-e a gyerekek vagy az unokák között valaki, akit megérintett ez?*

L. S-né S. G.: Szinte mindegyiket. Levente meg-meg fordul tánc házakban. Gabi lányunk egyetem évei alatt egy évig táncolt egy budapesti néptánc csoportban. Szépen énekel, most már három gyermekének tanítja a népdalokat. Anna lányunk és a vejem a lakiteleki Kösöntyű néptánc csoport tagja. Három éve ők is táncolnak. Nyolc unokánkból (hét fiú, egy leányka) hat néptáncra jár. Ha egy-egy családi ünnepre hazajönnek a gyerekek, együtt a nagy család, nem diszkó zene szól. Az unokák mennek a CD-hez, bekapcsolják, szól a népzene. Táncolnak rá, vagy úgy játsz-

nak, hogy ez megy a háttérben. Szinte ezen nőnek fel.

M. A.: *Egy alkalommal – amikor magam is táncot tanultam egy lakiteleki népfőiskolai estén – hallottam a viseletekről, hogy szép gyűjteményre sikerült belőle szert tenni. Pedig ez nagyon ritka.*

L. S-né S. G.: Itt a Népfőiskolán, a táncteremben egy gyönyörű tulipános láda, otthon két szekrény van tele a népviseleteimmel. Ha valamibe belekezek, otthon a munkában, és reményeim szerint itt a Népfőiskolán is, de a táncban is, igyekszem azt maximálisan teljesíteni. Amikor kalotaszegi táncot táncoltunk, Sándorral kiutaztunk Méréba, ott vásároltam eredeti viseletet. Ma már van öt rend kalotaszegi viseletem, de ugyanígy dél-alföldi, bagi, kalocsai, bodrogi, vas megyei, felvidéki, mezősi, székelői, csíki, széri... Szívesen áldozok erre, így tartom hitelesnek.

M. A.: *Azt szeretném megkérdezni, hogy ami abban az időszakban, amíg a gyerekek iskolába jártak és tanították őket, s gyönyörűen szétvált iskola és otthon, vajon amikor az ország dolgaiban kell gondolkodnia, egy népfőiskola dolgaiban, egy születni készülő népfőiskola rendszerben, és hát természetesen mindig egy családban, amiben most már három generáció van és szép számmal vannak, ez az együtt és nem együtt, ez hogy van? Talán mindig változik, hogy épp mire lehet fókuszálni? És a rangsorban néha ez, néha az kerül följebb, lejjebb?*

L. S.: Én nem vagyok külön édesapa, nem vagyok külön férj, nagyapa, nem vagyok külön pedagógus, külön országgyűlési képviselő, külön népfőiskola szervező. Feladatok vannak, általában sok feladatot magam vagyok képes meghatározni, magam elé állítani, beillesztve egy távlatos elképzelésbe. És ezekben helyt kell állni. Meg kell oldani helyzeteket. Amikor a feleségem arról beszél, hogy a másodvirágzása, hogy negyvenkét évesen elkezd táncolni tanulni, nem mást csinál, mint a népfőiskola lényegét fogalmazza meg. Az élethossziglan történő tanulást. Úgy élni az életet, hogy abban a meglévő képességeket, készségeket tudjam hasznosítani. Általa több leszek lelkileg, testileg, a környezetemet, egy

közösséget alakítok. Mert nagyon lényeges, hogy a lakiteleki Kösön-tyű néptánc csoportban ott van az óvónő, a tanító, a péksegéd, ott van a biztosítási ügynök, a rendőr meg a számítás technikus. És ott van egy falu, egy nemzedék. Most egy újabb nemzedék, a fiatalok. Akik egymással kapcsolatot tartanak. Akik szünetben, próbaközben élethelyzeteket beszélnek meg, és netán oldanak föl konfliktusokat, vagy éppen csillapítanak olyan belső háborgásokat, amelyek így lelkileg nem viselik meg őket annyira. Ez egy olyan kincs... És a népfőiskola nem más, mint ami ilyen helyzeteket próbál teremteni. Igenis tudjunk próbahelyiséget adni, tudjunk segíteni egy turnét, hogy eljussanak olyan helyekre, ahol tanulnak táncokat. Nagy értéke ennek a csoportnak, hogy autentikus helyre elmennek, ott vannak néhány napig és tanulnak tőlük. Utána ők hívják meg őket. Tehát ez jóval több annál, mint amit látunk, hogy van egy néptánc csoport. Ez közösség, élete van. Ennek a népfőiskolai gondolkodásnak példája a feleségem élete. Hány olyan ember van, aki rajztanárként éli az életét. Volt benne művészi ambíció talán, de aztán a család, az iskola nem engedte meg, hogy egy kicsit kedvére kimenjen a szabadba egy festőállvánnyal, és kezdjen dol-

gozni. De miért ne teremtsen egy népfőiskola ilyeneknek lehetőséget? Itt Lakiteleken is van példa: rajzpedagógus, aki csodálatos kerámiákat készít. Ő is másodvirágzásában talált rá az agyagra, formálta, gyúrta. De hány ilyen van! Valójában ezekben a kis közösségekben lélegzik egy nagy közösség. Egy nemzetközösség akár. És ha ezeknek a kis közösségeknek nem teremtünk helyzeteket, akkor az embólia, tüdőembólia. Nem tud lélegezni az ország. És akkor jön a vértolulás, gyűrődnek az indulatok, a különféle testi nyavalyák, betegségek egy társadalmon, egy nemzetben belül.

Népfőiskolát akkor szerveztek az elmúlt két-három évszázadban, amikor a kultúra, a nemzet kultúrája, hagyományai, a kapcsolatrendszere, a védekező képessége, ellenálló képessége meggyöngyült, megrokkant, bizonytalanná vált. Akkor kellett ezeknek a kis közösségeknek lehetőséget teremteni, és nem csak az iskolai, általános iskolai, középiskolai, egyetemi közösségeknek, hanem a felnőttek – úgymond – társadalmának. Nekem azért egy nagy sikerélmény a feleségem tánca, mert bizonyítja, hogy a népfőiskola, mit jelent. Azt, hogy van egy ilyen lehetőség, hogy táncolnak. De a másikkal más lehetősége, a harmadikkal...

A Lakiteleki Népfőiskoláról

A Lakitelek Alapítványt és Népfőiskolát Lezsák Sándor és felesége alapította, tervezte és álmodta meg a kilencvenes évek elején. Levelek ezreivel mozgósították a Nyugat-Európában és a tengerentúlon élő magyarokat, hazai és helyi támogatókat szerveztek, és több olyan nagyszabású vállalkozást indítottak útjára – az olimpiai Top-tipp játékot, a Frici, a vállalkozó szellem című televíziós vígjáték sorozatot –, amelyek több tízmillióس nyeresége, a világ minden részéről érkező adományok segítségével folyamatosan épült a Lakiteleki Népfőiskola.

Ezt a négyhektáros területen fekvő intézményt az ország egyik szellemi fővárosának is nevezik. Európai rangú konferenciák, tudományos tanácskozások mellett szűkebb hazánk, a Tisza menti táj valóságát is fölmé-
rő, elemző programoknak is rendszeresen fórumot ad. A magyar politikai és tudományos közélet szinte minden rangos képviselője tartott itt már előadást, de vendége volt a Lakiteleki Népfőiskolának a világhírű Lech Walesa legendás lengyel munkásvezér vagy Landsbergis, a rendszerváltó Litvánia jelképes szabadságharcosa, és folytat-
hatnánk a névsort, mint például „A Keresztény Európáért” szervezett nemzetközi tanácskozáson az Európai Parlament több képviselője mellett előadást tartott Kurt H. Biedenkopf, aki több cikluson át volt Szászország miniszterelnöke.

A Lakiteleki Népfőiskola a magyar emigráció központja. Évtizedes gyűjtőmunkával a világ minden részéből több ezer könyv, plakát, kisnyomtatvány, röplap és más írásos anyag, dokumentum, valamint az „Emigráció a hazáért” állandó kiállítás ad hiteles képet a nyugat-európai és a tengerentúli magyar közösségek, alkotók, írók életéről, munkásságáról.

A Rendszerváltó Archívum több mint másfélezer irattári dobozban őrzi az elmúlt másfél évtized rendszerváltó hazai történetének dokumentumait. A Népfőiskola Rendszerváltó Archívum címmel új folyóiratot, kéthavonta megjelenő történelmi szemlét indított útjára.

A Lakiteleki Népfőiskola közösségteremtésben, a felnőttképzés módszereiben eredményesen ötvözi a dán, a finn, a svéd és a német, valamint a két világháború közötti hazai népfőiskolai hagyományokat. Mindezek hát-

terében Lezsák Sándor három évtizedes pedagógusi és népművelői szervező gyakorlata és képessége áll. A népfőiskolai Kollégiumok, szaktanfolyamok, speciális tartalmú képzések, szabadegyetemi formák, egy-egy szakma továbbképző és érdekvédelmi fóruma mellett helyet kap a Népfőiskolán a dolgozók gimnáziuma is, a kecskeméti Németh László Gimnázium kihelyezett tagozata.

A Lakiteleki Népfőiskola több olyan pedagógiai kezdeményezéssel írta be magát a neveléstörténetbe, amely méltán keltett országos közfigyelmet. A Gödöllői Szent István Egyetemmel kötött szerződés keretében a Magyar Tudományos Akadémia szellemi támogatásával 2000-ben Tisza Kollégiumot, 2002-ben pedig Tanya Kollégiumot szervezett. 150 egyetemista és oktató térképezte föl és végzett tudományos szempontból is rendkívül értékes életmódvizsgálatot, és kaptak közben a diákok életre szóló élményt, a hétköznapi valóságból gyakorlati ismereteket.

A Népfőiskola minden új épületének avatásához egy-egy tanácskozás, vetélkedő, Kollégium beindítása köthetik. Az ökumenikus Szent István kápolna építését követően tudatos munkával teremtődött meg az az országban egyedülálló szoborpark, amely a XX. századi vértanú és hitvalló egyházi vezetőket szembeesíti a látogatókkal. Készül az új Nemzeti Panteon is.

Ilyés Gyula mellszobra után Klébelsberg, Németh László, Kodály Zoltán, Szentgyörgyi Albert, Simándy József és Sinkovits Imre arcúja idézi meg a század egy-egy példázatos életművét.

A Lakiteleki Népfőiskola nemcsak vonzó építészeti stílust teremtett, de szinte egyedülálló közösségformáló

és nevelő módszereket is. Az akadálymentesítési program segítségével a fogyatékossgal élők is otthon érzik magukat. Legutóbbi háromnapos országos konferenciájuk komoly szakmai visszhangot is kiváltott.

A kistelepülések tanítóinak rendszeresen biztosít érdekvédelmi fórumot, de közel egy évtizede minden nyáron a Kárpát-medencei magyar sakkbarátok találkozó helye. A Népfőiskola minden tevékenységi formában az ismeretbővítés mellett a közösségteremtést tartja a legfontosabbnak.

A nyári képzőművészeti tábor, a honfoglalás kori életmódtábor, a diákok garabonciás olvasótábora és a Kátay Zoltán Cserkésztábor mellett sajátos szín a néptáncosok szaktábor, amelynek háttérében a helybéli-ekből álló Kösöntyű néptáncsoport munkája áll. Ezt a táncsoportot a Népfőiskola igazgatója, Lezsák Sándorné Sütő Gabriella vezeti. A hagyományteremtő közösségi munka és az intézmény irányítása, mint rész az egészben, így válik teljessé. Ahogyan Lezsák Sándor törvényhozói, parlamenti munkáját teszi teljessé a népfőiskolai közösségeket szervező, a valóság kemény üzeneteit és feladatait megfogalmazó népfőiskolai kollégiumok, tanácskozások, szaktanfolyamok. És így illeszkedik a népfőiskolai intézmény Lakitelek életébe, a Tisza menti és Kecskemét környéki táj hétköznapi és ünnepi valóságába.

Népfőiskola és tágabb környezete egymást erősítik, a társadalmi igény utolérte a Népfőiskola törekvéseit. Az élethosszig tartó tanulás, képzés sajátos formája például a Mindszenty Kollégium. A képzésen résztvevő katolikus, egyetemista és diplomás fiatalok uniós jogismere-

teket, alkotmányismeretet szerezhetnek, amelynek része a parlamenti gyakorlat és egy egyhetes brüsszeli tanulmányút is. Hasonló tanfolyam indult a protestáns fiataloknak Bethlen Gábor Kollégium címmel. A Gödöllői Szent István Egyetemen kötött együttműködési megállapodás keretében kifejezetten EU ismeretekre alapozott szaktanfolyam, valamint négy féléves posztgraduális EU – agrár közgazdász képzés kezdődött. Minden esztendőben megrendezik a nyári Európa Szabadegyetemet, a Fiala Politológusok találkozóját, amelynek résztvevői elkészítik az EU csatlakozással kapcsolatos várakozások politológiai elemzését. Mindemellett szervezik a Csengey Dénes Vándoregyetemet Budapesten a Kossuth Klubban.

A Népfőiskola hazai és nemzetközi vonzerejét az is növeli, hogy az igényes szellemi vendéglátás mellett ügyel a szabadidő kulturált és egészséges eltöltésére is. Kitűnő konyha, teniszpálya, uszoda, edzőterem, szabadterei sakk és sok más egyéb szolgáltatás közül válogathat a látogató. Kapcsolata Lakitelek településsel mindennapos. A népfőiskolai dolgozók többsége lakiteleki, akiknek nemcsak jövedelmet biztosító munkahely, de azt is érzik, hogy napi munkájukkal közéleti stílust is képviselnek. Az intézmény együttműködik a lakiteleki óvodával és általános iskolával, a dolgozók gimnáziumában lakiteleki pedagógusok is tanítanak, és az itt érettségiző diákok többsége is lakiteleki. A lakitelekiek nagy része szoboravatón, tanfolyamokon, képző programok segítségével vagy éppen egy uszodai élményen át ismerte meg a Népfőiskolát. A tervek szerint hamarosan kerékpárút köti össze a települést a Népfőiskolával, és így még közelebb kerül egymáshoz Lakitelek és a Népfőiskola.

2003 elején a Magyar Örökség Díj kuratóriuma úgy döntött, hogy március 22-én, Budapesten a Magyar Nemzeti Múzeumban pedagógiai és közösség-szervező munkássága elismeréséül a Lakiteleki Népfőiskolának Magyar Örökség-díjat adományoz.

A Vasárnapi Újság 2013. szeptember 29-én 26 éves *történelem* címmel interjút készített Lezsák Sándorral, amelyben azt mondta, hogy „A Kárpát-medencei népfőiskola-rendszer előbb szellemileg, később gazdaságilag is megerősítheti a magyarságot, és ennek a szellemi hálozatnak a kialakítása már megkezdődött.

L. S.: Az egész Kárpát-medencei nemzetnek nagy lehetősége a népfőiskolai hálózat. Ami a reményünk, amin dolgozunk, hogy minden járásban legyen egy kis népfőiskola, illetve legyen 14 nagytárségi népfőiskola. Ehhez kaptuk meg a kormányzat támogatását. Egy előkészítő szakaszt élünk meg, amibe beleértendő a lakiteleki népfőiskola mindennapjai. Olyan jó érzés volt ma 350 embert látni a szentmisén. Az egész megyéből jöttek hitoktatók, közösségek vezetői, és ma itt dolgoznak. Több mint száz fiatal politológus gondolkodik együtt, nagyon jó csapat, nagyon jó közösség, nagyon fogékonyak. Tegnap éjjel 2-ig ment a vita. Tehát, hogy ilyen helyzeteket teremteni. Nem más a népfőiskola. Helyzeteket teremteni, amelyek alkalmasak arra, hogy közösség szerveződjön, gondolatok cserélődjenek, a résztvevő ismeretekkel bővüljön. Az ismeret nélküli ember kiszolgáltatott, az ingerlékeny, az vezethető, azzal mindent meg lehet csinálni. Tehát alkalmas ismeretek kellenek, hogy az életben el tudjunk igazodni. És annak örülök, hogy a gyerekeket is így neveltük, hogy el tudjanak igazodni. Ők nem voltak elkenyézett gyerekek. Levente fiam, az úgy ülte meg szórén a lovat ott Karcagpusztán, ganézott, megdolgozott Kassai Lajos mellett Kaposmérőn, hogy a tudást megszerezze magának. Gabi lányom is, keményen megdolgozott, hogy régész legyen, és a népvándorlás korról foglalkozzon, és három gyermeket neveljen közben. Ragyogó férje van, kitűnő filmes, aki a *Hazajárót* rendezte, szerkeszti, Bőjte Csabáról készített filmet. Anna lányunk a négy gyerekkel, köztük a hármaskrékkel, egyetemi tanulmányaival az örök derű és egészséges mosoly Arnold vejünk pedig társa a gyakorlati munkában, akiknek problémájuk soha nincs, csak feladatuk. Az pedig bőven. Nagyon jó a családi kapcsolat, és ezt érezni az unokákon is. Tehát szinte idillinek tűnik ez az állapot. Közben itt állandó szellemi készenlétben kell lenni, állandó feszültségben vagyunk. Olykor szoktam mondani, hazamegyek, kezembe vennék egy izzólámpát, kigyuladna, olyan feszültség van bennem. És ki tudjuk beszélni. Tényleg kész csoda, néha rácsodálkozunk, hogy éjjel 2-ig beszélgetünk. Hazajövök 11-kor és ak-

kor éjjel 2-ig, és jé, már így elszaladt az idő. Nagyon jól tudjuk egymást kiegészíteni. És ez ajándéka a sorsnak. Azért mondtam neki annak idején, könyörgöm, ne szeress, mert ebből házasság lesz. Gyors házasság lesz, aztán nézheti magát, mert tőlem nem fog elválni. Szóval olyan nincsen. Én szent dolognak tartom a családot. Mert ilyen családban is nőttem fel. És a feleségem is ilyen családban nőtt föl. És mi is egy olyan környezetet próbáltunk jelenteni – tudatosan, ösztönösen, de ezt nem méricskélte az ember –, hogy a három gyerek jó érzéssel jöjjön haza hétvégén. És remélem, hogy az unokáink is ilyenek lesznek.

És a nagyobb család itt, ez a közösség Lakiteleken. Jó érzés bizony, hogy a lakiteleki iskola igazgatója a Katolikus Egyháztanács elnöke. Hogy a református lelkész pedig az iskola-szék elnöke. Hogy a polgármesterünk olyan polgármester, aki cselekvőn gondolkodik a falu jövőjén. Tehát ilyen környezetet sikerült erősítenünk, formálnunk. Nem minden sikerült korábban, de most szépen kialakult a tágabb környezet is. És ez nagyon fontos, hogy az ember igenis söpörjön a maga portáján. A söprőről eszembe jut, ha együtt táncolunk. Akkor az én feleségem még mindig söprűvel táncol, mert én nem tudok táncolni. És ez lehet, hogy rám vonatkozik ez a söprű.

L. S-né S. G.: Ezt te mondtad, nem én. Erdélyben, amikor mezőségit tanulnak táncolni a lányok, akkor kint az udvaron a szilvafa a férfi, akörül gyakorolják a forgást. Söprű vagy a gyümölcsfa.

M. A.: *Most idekíváncozik, hogy megkérdezem, bele fog férni még valamikor az idejébe, az életébe, hogy írjon?*

L. S.: Beléfér ma is.

M. A.: *És hogy megjelenjen?*

L. S.: Azt nem akarom összekeverni most a közélettel, a politikával. Hogy nézne az ki? Lehet, hogy más elfogadná, én nem tudom elfogadni, hogy aki egy közhatalmi politikai felelősséget visel, az lírai versekkel jelentkezik, és az olvasó nézi, na most micsoda, ennek ezen jár az esze, nem-hogy rendezné nekem ezt, azt, am azt. Ugyanakkor én megvalloim őszintén – talán így lehet leegyszerűsíteni –, van, amit meg tudok oldani a családban, apaként, férjként. Van amit meg tudok

oldani pedagógusként, olykor gyógy-pedagógusként. Meg tudok oldani parlamenti képviselőként, van amit meg tudok oldani itt a népfőiskolán. Sok-sok eszköz van a kezemben. Sok-sok lehetőségem van. Tehát, ha valamit nem tudok megoldani, azért én vagyok a felelős. Sikerült megteremtennem, megteremtenuk egy eszköztárat, mert ennek azért több gazdája van, aki ebben segített, de ha valamit nem tudok megoldani, akkor marad az írás. Tulajdonképpen ez talán a titka, hogy én viszonylag nyugodt természetű vagyok. Fel tudom oldani. Megírom. És annak nyoma van. Én ma is írok drámát, verset, sőt kis jegyzeteket, de ezt én nem adom ki a kezemből. Hálás vagyok a feleségemnek, hogy ő nem kotorászik benne, mert az engem nagyon bántana.

L. S-né S. G.: Azt sem tudom, hol tartja.

M. A.: *Ez nekem természetes. Én a saját fiammal is így tettem. Bármit leírt, ha nem adta oda, azt soha a kezembe nem vettem.*

L. S.: Tudom, hogy ezek egy része az érték. És van a bennem egy kis mosoly, hogy haha, ha tudnátok, majd megtudjátok. Hogy akkor így oldottam meg, amit már nem tudtam másképpen, ilyen-olyan okok miatt. Az írásban megvan. Ez jó érzés. És ez megnyugtató.

M. A.: *Örülök, hogy ez szóba került, mert ez sokaknak kérdés, hogy vajon Lezsák Sándor mitől tud nyugodt lenni, amikor mindenki másnál látszanak az indulatok. Hogy nem látszik rajta soha semmi?*

L. S.: Magamban azt szoktam mondani, én vagyok az országban a legradikálisabb és a legizgágabb, a legnyugtalanabb, legidegesebb – csak le tudom vezetni valahol. És aztán már nem látszik. Belül, ami háborog, az háborog, és aztán villámhárítót kell találni, hogy ne mennydörögjek. Mert képes lennék, hajjaj, hajjaj!

M. A.: *Hadd térjek vissza a népfőiskola születése előttre.*

L. S-né S. G.: Tőlem sem volt idegen a Népfőiskola alapítása. Amikor az általános iskolát befejeztem, úgy gondoltam, hogy pedagógus szeretnék lenni. Készültem is erre, felvéliztem földrajz-testnevelés szakra, nem sikerült. Elmentem gyógyszer-

tárba dolgozni, ott ragadtam. De úgy vagyok vele, ha valami ismeretet megszereztem, azt szeretem továbbadni. Ez belülről fakad. Nem idegen tőlem a tanítás gondolata, sőt képesítés nélkül tanítottam is két évet a lakiteleki iskolában, alsó tagozatban. Gabi lányunkat tanítottam én is. Tehát nem volt idegen tőlem, hogy iskola legyen, hisz tanulni érdemes, érdemes erre energiát fordítani. Most 62 évesen azért néha úgy érzem, csökken az a temperamentum, ami fiatalon bennem volt, de azért a napi, ügyvezetői teendőket igyekszem maximálisan elvégezni.

M. A.: *Én csak néhány éves ismeretség alapján mondom, de amilyen temperamentumot én érzek, el sem tudom a korábbi képzelné. A táncban...*

L. S-né S. G.: ... nem tudok elfáradni. A táncban nem tudok elfáradni, ez igaz. Ha 6-8 órát táncolnék egy nap, az sem fárasztana ki.

M. A.: *Van-e a mostani népfőiskola tervben valami, ami szívügynek mondható?*

L. S-né S. G.: Ez továbbra is a néptánc. A táncházak vezetése és ott a paraszti hagyománynak, paraszti kultúrának, népzeneinek, néptáncnak, ennek a hagyománynak a továbbadása. Erősíteni és tudatosítani a hallgatókban azt, hogy mennyire fontos a helyi értékek felkutatása, a hagyományok ápolása, a népfőiskolai hálózatokban a táncházak szervezése. Saját példából merítve megmutatni, hogy mindezt nem csak gyerek fejjel lehet megtanulni.

M. A.: *Lehet, hogy lesz egy külön tánchely a népfőiskolán, ahol csak*

táncolnak majd? Táncházakat csinálnak, és jó fapadlón táncolnak?

L. S-né S. G.: Most is van tánctermünk fapadlóval a Széchenyi ház földszintjén, de ez csak annak a 30-40 táncosnak elég, aki táncolni tanul ott, vagy egy kisebb táncház tartására. A hosszú távú beruházási tervben szerepel egy nagy fedett sportcsarnok, amit úgy fogunk kialakítani, hogy az fesztiválok szervezésére is alkalmas legyen. Felépül egy pajta is, ami alkalmas helye lesz nyári táncböröknek, táncházaknak. Addig meg kell elégednünk a Kölcsey ház kőpadlós terével.

M. A.: *Illik, hogy befejezzem. A Szín – a Közösségi Művelődés című folyóirat, amióta új igazgatónk van, Závogyán Magdolna, megújult, olyan értelemben is, hogy minden abban megjelenő írás azért kerül bele, hogy elkerülve emberekhez vigyen valamit, amit mi fontosnak tartunk, és ami olvasóján mozdít. Ez az üzenet benne van beszélgetésünkben. Azt kérdezném meg utoljára, íróként egy rövid mondatba foglalható üzenete, gondolata lenne-e.*

L. S.: Az életemben meghatározó egy mondat, mégpedig, hogy: A jók nem elég erősek, az erősek nem elég jók. Ez a jók, nem elég erősek, ez nagyon bántott, sértett a '70-es, '80-as években. Én mindig nagyon sok jó emberrel találkoztam, nagyon sok jó ember tanított engem, ma is nagyon sok jó ember van körülöttem. Mert sok jó ember nélkül nem lehetne végezni ezt a munkát. De akár népfőiskola, akár parlamenti munka, közélet, család, kell, hogy erősek legyenek. Az

erős emberek meg nem elég jók. Aki lehet, alakítani, formálni kell. Ez meghatározza kicsit a gondolkodásmódot. Ez az egyszerű mondat.

A folyóiratot én azért szeretem, mert nagyon sok benne az életmintha, sok benne a sorsminta, közösségi minta – tehát nem a fanyalgás, nem a siránkozás, nem a sopánkodás –, gyógyítani akar. Nem jó orvos az, aki azzal kezd, na, van még 3 év – pedig lehet, hogy igaza van –, hanem azzal kezd, hogy hát kérem szépen, ahhoz, hogy kicsit megerősödjünk, ez kellene, az kellene és mond példát. És ha hiszek az orvosban, az fél gyógyulás. Hogyha sikerül adni minél több sikeres, valóban sikeres, nem ál, nem hamis mintát. Valódi sikeres mintát. Tulajdonképpen mi ezen dolgoztunk az elmúlt tizenöt évben, amikor kis közösségeket hoztunk példának Beke Palival együtt, másokkal együtt. Járunk az országot és olyan kis közösségeket kerestünk meg, ahol valami sikerült. Na, miért sikerült? Mi a titka? Mitől? Embertől függ? Milyen környezetet alakított? Mit lehet máshol adaptálni? Tehát cselekedni, dolgozni. És hogy a jók azok erősek legyenek, tulajdonképpen meg kell őket erősíteni. Ez a dolgunk itt. Meg kell erősíteni ezt a nemzetet; hagyományaiiban, kultúrájában, politikai kultúrájában, nem csak a művelődés és egyéb területen. Meg a gazdaságban. Hogyha te erre képes vagy, lehet, hogy én is képes vagyok rá. Mit kell nekem önmagamban megerősíteni ahhoz, hogy. Nekünk meg milyen helyzeteket kell teremteni ahhoz, hogy ő be tudja bizonyítani, meg tudja mutatni, ki tudja próbálni. Tulajdonképpen ez egy csodálatos történelmi időszak, amiben élünk. Bethlen Gábornak szobrot lehet állítani Kolozsvárott. És egy olyan népfőiskolai rendszert hozunk létre, amelyekben azt akarjuk, hogy a jók erősek legyenek, az erősek pedig jók.

M. A.: *És Lezsák Sándorné Sütő Gabriella üzenete?*

L. S-né S. G.: Egy nőnek elsődleges feladata a család összetartása, hogy meglegyen a család melege. Ha ott minden rendben van, akkor tud igazán egy feleség a párja mellett állni a munkában is.

M. A.: *Nagyon szépen köszönöm a beszélgetést.*

Népfőiskolák honfoglalása

A tervek szerint 14 új népfőiskola indul a Kárpát-medencében, ...idővel pedig minden járásban feláll egy ilyen intézmény. Egy jól működtetett népfőiskolai rendszer a szellemi felszabadulás alapja lehet.

Hét ...magyarországi, három erdélyi, két felvidéki, egy kárpátaljai és egy délvidéki népfőiskola létrehozásának tervét jelentette be *Lezsák Sándor*, az Országgyűlés alelnöke Lakiteleken. A hír közzétételének helyszíne nem is lehetett volna más, mint a valamikori Magyar Demokrata Fórum megalakulásának helyet adó alföldi település, ahol Lezsák Sándor és felesége kezdeményezésére megszületett a Lakitelek Népfőiskola.

Az intézmény ... a magyar szellemi-kulturális autonómia igényével jött létre..., ... olyan magyar szellemi és kulturális központ jött létre, mely képes felpezsdíteni helyben és tágabb környezetben is a magyar életet. Nincs ma fontosabb, mint az önbecsülés és a helyes ön- és közismeret impulzusaival felrázni a súlyosan elbizonytalanodott és gyakran fásult nemzetet.

Helyben, élethosszig

Ez, vagyis a magyarság életerejét elszívó, mesterségesen kitermelt kishitűség lerázása jelenti a kulcsot a sorsfordításhoz. A magyar életet újjászervező nemzeti munka, és az ebből remélhetőleg kihajtó szellemi szabadságharc csak a legszélesebb népi tömegek bekapcsolásával lehet eredményes. S mivel a magyar haza szállásterületei túlnyúlnak a trianoni békediktátummal meghúzott mesterséges határokon, e küzdelemnek is ki kell terjedni a Kárpát-medencére – és persze a földgolyó minden magyar közösségére.

Ennek jegyében határozták el *Lezsák Sándor*ék a népfőiskolai hálózat kibővítését, mely egy 2020-ig szóló stratégiai program... ..az összesen 14 új ...népfőiskola 92 esztendeje nem látott esélyt jelent a nemzeti identitás megőrzése és erősítése, a helyben maradáshoz és a gyermekvállalást megalapozó biztos megélhetéshez szükséges szakmai ismeretek átadása és a rendkívül sokrétű mindennapos közösségépítés tekintetében. (...)

Magyar hagyomány

...Ami mármost Magyarországot illeti, népfőiskolák terén is van mire büszkének lennünk. Ugyanis ... nem Grundtvig lelkész volt az úttörő – hanem a magyar *Tessedik Sámuel*. A szarvasi evangélikus lelkész már 1767-ben a békési egyházi iskolák tananyagába emelte a faültetést, a szőlészetet és általában a kertgazdálkodást, továbbá az állattenyésztésre, például a selyemhernyó-tenyésztésre vonatkozó ismereteket, és pedig nem elméletben, hanem a gyakorlatban. 1836-ban az

erdélyi Makfalván *Wesselényi Miklós* báró, miután a későbbi törvényeknek elébe menve felszabadította jobbagyait, saját költségén iskolát épített nekik, melyben korszerű földművelési ismereteket sajátíthattak el. Így hát elmondható, hogy a népfőiskolai mozgalom gyökerei magyar földből erednek. A XIX. század utolsó évtizedeiben szárbá szökkenő szövetkezeti mozgalom keretei között már intézményesült a képzés, majd az első világháború után valóságos népfőiskolai aranykor köszöntött Magyarországra. Különösképp igaz ez az 1930-as évekre (...). Számtalan kurzus igyekezett parasztpolgárokat kinevelni, kiknek hivatása az adott közösségek későbbi szellemi irányítása volt. (...) A rendszer nagyon rövid idő alatt futótűzként terjedt el az egész országban, hatalmas sikerrel.

1948-ban ... a kommunisták betöltötték a népfőiskolai mozgalmakat (...), mivel a helyi, főleg vidéki önszerveződést veszedelmesnek találták rendszerükre nézve. (...)

Újjászülető népfőiskolák

A népfőiskolai gondolat közel 40 évig hibernált állapotban volt, csak az 1980-as évek végén lehetett följegyezni az első újjáépítési kísérleteket. 1988-ban érdekvédelmi ernyőszervezetként megalakult a Magyar Népfőiskolai Társaság, a kulturális javak védelméről és a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997 évi CXL. törvény pedig hivatalosan is elismerte a népfőiskolák jelentőségét, a jogszabály I. számú mellékletének v) pontjában ilyképp azonosította a fogalmat: „*olyan felnőttoktatási célú tanfolyamokat szervező, helyi önszerveződés alapján létrejött szervezet, amelynek pedagógiai programja a szakismeretek átadásán túl személyiségfejlesztő (állam-*

polgári, közéleti) elemet is tartalmaz, s melyek lebonyolítási, oktatási rendszerét, módszereit a résztvevők maguk is alakíthatják.” A törvény 76. paragrafusa a települési önkormányzatok számára feladatul szabja a helyi közművelődési tevékenység támogatását, kifejezetten nevesítve „az iskolarendszeren kívüli, öntevékeny, önképző, szakképző tanfolyamok, életminőséget és életesélyt javító tanulási, felnőttoktatási lehetőségek, népfőiskolák” megteremtését, a 91. paragrafus pedig a mindenkori illet-

kes szakminisztérium számára írja elő a népfőiskolai mozgalom támogatását.

(...) E helyben zajló felnőttképzési modellben ... számtalan, mindmáig teljes egészében ki nem használt lehetőség rejlik... ... a hagyományokra építve Kárpát-medence szerte a magyar közösségek lelki és szellemi megújulásának kovásza lehet.

(Részletek Ágoston Balázs Magyar Fórumban megjelent írásából)

LEZSÁK SÁNDOR (Kispest, 1949) költő, tanár, politikus, a Magyar Demokrata Fórum egyik alapítója, a Magyar Országgyűlés egyik alelnöke. Általános- és középiskolai tanulmányait Budapesten végezte. A budapesti Madách Imre Gimnáziumban érettségizett 1968-ban, majd kocsikísérő, rakodómunkás, 1969-ben könyvtári segédmunkás volt az Országos Széchényi Könyvtárban. Itt találkozott először a határon túli magyarság gondjaival, és betekintést nyerhetett az 1956-os forradalom és szabadságharc akkor még zárt, tényszerűen megírt iratanyagába is. 1969 szeptemberében Lakitelekre költözött, ahol öt éven keresztül képesítés nélküli tanítóként dolgozott a szikrai tanyasi iskolában. Első diplomáját 1975-ben, a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola levelező tagozatán, magyar és történelem szakon szerezte. 1974 óta a lakiteleki általános iskola tanára. 1969-től másodállásban a helyi művelődési házban színjátszó csoportot vezetett, színdarabokat rendezett, irodalmi és művészeti esteket szervezett és művészeti előadó is volt. Itt 1985-ig járult hozzá a kulturális élet fejlődéséhez. 1977-ben a Szocialista Kultúráért miniszteri kitüntetésben akarták részesíteni, de levélben visszautasította az elismerést, a kitüntetést pedig nem vette át.

1979 és 1984 között a Magyar Írók Szövetsége József Attila Körének vezetőségi tagja volt.

1979-től 1985-ig a Bethlen Gábor Alapítvány vidéki titkáráként tevékenykedett. Megjelent verseskötetei a *Békebeli éjszaka* (1983); *Fekete felhő, teafű* (1988) címet viselik. Szörényi Leventével rockoperát írt, egyik drámáját több alkalommal is bemutatták, munkásságát 1982-ben Kilencek Irodalmi Díjjal, 1984-ben a clevelandi József Attila Társaság irodalmi díjával, 1990-ben a floridai Helikon Nemzetközi Kulturális Társaság díjával, 1993-ban pedig Pilinszky János-díjjal honorálták. 1991-ben választották meg a Lakitelek Alapítvány kuratóriumi elnökévé. 1979 májusában Lakiteleken írótársaival szervezte meg a Fiala Írók Találkozóját, amelyen több mint száz fiatal író mellett Illyés Gyula is részt vett. Őket kezdték a „búvó patak nemzedékének” hívni, s többek között innen gyökeredzik az MDF is.

A lakiteleki művelődési ház és otthona történelmi jelentőségű irodalmi, társadalmi és politikai tanácskozássok, ellenzéki találkozóhelyszínül szolgált. 1987. szeptember 27-én háza kertjében, a „lakiteleki sátorban” alakult meg az Magyar Demokrata Fórum (MDF). 1989-1990-ben Lezsák Sándor volt az MDF kampányfőnöke, 1988 óta pedig elnökségi tag, 1993 és 1994 között ügyvezető elnök volt. 1996. március 2-tól, a párt X. országos gyűlésén megválasztották az MDF elnökévé Szabó Iván ellenében, aki az új pártvezetés irányvonalával nem értett egyet és több párttársával megalakította az időközben az MDF-be visszaolvadt MDNP-t. Pozícióját 1999. január 30-ig töltötte be, őt pedig Dávid Ibolya követték a pártelnöki székben. Ezt követően egészen 2003 januárjáig volt a párt alelnöke. Az 1994. évi országgyűlési választásokon a párt országos listáján a harmadik, a Bács-Kiskun megyei területi listán az első helyen jelölték, míg mandátumát a megyei lista vezetőjeként szerezte. 1996 és 1998 között, majd 1998-tól 2002-ig frakcióvezető-helyettesként vett részt a politikai életben. Az 1998-as országgyűlési választásokon, a Bács-Kiskun megyei Tiszakécske központú egyéni választókerületben szerzett a második fordulón MDF-es színekben, a Fidesz támogatásával mandátumot (40,16%). 1998-ban az oktatási és tudományos állandó bizottság elnöki székét foglalta el, posztját 2002-ig töltötte be. 2003-ban a Magyar Örökség-díjjal elismert Népfőiskola alapítója és egyik vezetője, majd 2004 márciusától a Mindszenty Társaság ügyvezető alelnöke lett. A 2002-es parlamenti választásokon szintén Bács-Kiskun 3. egyéni választókerületében szerzett Fidesz-MDF színekben, az első fordulón mandátumot (58,72%). 2002 májusában választották meg a kulturális és sajtóbizottság alelnökének, majd az idegenforgalmi bizottság tagjának; ekkor a rendészeti bizottságba került. Emellett 2002 júniusa és 2004 novembere között frakcióvezető-helyettes volt a pártból való jogszerűtlen kizárásáig. 2002. október 20-án mandátumot szerzett a Bács-Kiskun megyei önkormányzat közgyűlésében, majd az oktatási, kulturális és egyházügyi bizottság társelnöke lett. 2003. szeptember-decemberben az óvoda- és iskolabezárások okait vizsgáló bizottság elnökéként tevékenykedett. 2004. június 21-én – nem sokkal az MDF számára sikeres (5,33%) európai uniós választások után, saját politikai stratégiájának képviselőjére – 12 frakciótársával megalapította a Lakitelek-munkacsoportot. A szervezetbe belépők leginkább az MDF fórumjellegének elvesztését, a Dávid Ibolya központú, centralista politizálást nehezményezték. 2004. október 27-én Lezsák Sándort kizárták az MDF-frakcióból, az MDF-ből, majd nem sokkal később, december 20-án meg kellett válnia a rendészeti bizottsági tagságától, mivel a november 8-i plenáris ülésen bejelentett kizárástól fogva független képviselőként folytatta törvényhozói munkáját. A 2006. évi országgyűlési választásokon Bács-Kiskun megye 3. választókerületében, Fidesz-KDNP színekben, ismételten az első fordulón egyéni mandátumot szerzett (57,24%). 2006-tól az Országgyűlés egyik fideszes alelnöke. 2006. május 30-tól a nemzetbiztonsági bizottság tagjaként, illetve 2006. június 8-tól az Országgyűlés alelnökeként dolgozott. 2009. október 30-án a Bethlen Gábor Alapítvány Kuratóriuma Teleki Pál Erdemérmes adományozott Lezsák Sándornak, 60. születésnapján. Az Alapítvány becslés szerint nemzeti értékeink feltárásában, védelmében, közösségünk képviselőjében és a lakiteleki Népfőiskola Alapítvány megteremtésében végzett áldozatos munkája, példás magyarság szolgálata elismeréseként kapta. Lezsák Sándor kapta 2009-ben – az immár ötödik alkalommal odaitélt – Polgári Magyarországiért Díjat. Az író-politikus az elismerést Balog Zoltántól, a PMA kuratóriumának elnökétől vette át Budapesten, 2009. december 14-én. A kitüntetés egy plakettből és egy oklevélből áll, a díjjal járó juttatás 1 millió forint. A 2010-es választások után beválasztották a nemzetbiztonsági bizottságba tagnak, valamint megválasztották a Fidesz-frakció egyik frakcióvezető-helyettesévé.

LEZSÁK SÁNDORNÉ SÜTŐ GABRIELLA a Tisza partján, Nagyréven született, Lakiteleken nőtt fel, gyógyszerész-asszisztens, majd az MDF lakiteleki irodájának vezetője. A Lakitelek Alapítvány alapító tagja, a lakiteleki Népfőiskola Alapítvány ügyvezető igazgatója.

A CSALÁD: 1971. április 3-án házasodtak össze. Három gyermekük Levente (1973), Gabriella (1974) és Anna (1977), és nyolc unokájuk Máté (2002), Botond (2004), Koppány (2005), Kolos, Gergő, Benedek – hármásikrek (2006), Boglárka (2006), Csongor (2008) van.

Beszélgetés Dombi Ildikóval, a Nemzeti Művelődési Intézet szakmai-módszertani főosztályának vezetőjével

Mátyus Aliz: *Dombi Ildikóval a beszélgetés időszerűségét már az is adja, hogy a Nemzeti Művelődési Intézet munkája új igazgatóval és vezetéssel csaknem másfél évvel ezelőtt megkezdődött, és főosztályvezetőként ő az, aki az ország módszertani programjait irányítja – tehát vezetője az Intézet legmozgékonyabb részének, amelyik ez alatt az idő alatt már nagyon sokat tudhat maga mögött.*

Dombi Ildikó – csak úgy mint intézetünk főigazgatója – Békés megyéből érkezett, nagy tapasztalattal és az intézeti munkához nélkülözhetetlen ismeretekkel.

Dombi Ildikó: A megyei feladatellátásba '93. április 1-jén kapcsolódtam be, a Békés Megyei Művelődési Központban kezdtem dolgozni művészeti referensként. Az elmúlt húsz év alatt a megyei területi feladatellátás minden szegmensével találkoztam, a legkülönbözőbb helyzetekben, eltérő korszakokban, így amikor fénykorukat élték a megyei művelődési központok, vagy az utóbbi években, amikor objektív feltételeiket, pénzügyi forrásait tekintve – miközben ezek szegényesek voltak – nagyon különböztek. Előfordult, hogy megmaradt intézmények városi és megyei feladatot láttak el, volt, ahol közgyűjteményekhez kapcsolódtak a megyei közművelődési feladatellátással foglalkozók, olyan is

akadt, ahol közművelődési megállapodás alapján végezték a feladatokat. Miután a területnek volt egy országos hálózata, valamennyi megyei kollégát ismertem, sőt a munkájukat is figyelemmel kísértem – hiszen ahhoz, hogy egy szakember képes legyen folyamatosan megújulni, kell, hogy ismerje a többiek tevékenységét –, így tehát az intézeti munkám megkezdésekor nem kellett velük ismerkednem, sőt, húsz év alatt olyan emberi kapcsolatok alakultak, amelyek közül tudhattam, melyek lehetnek fontosak számomra, melyek irányadók, iránymutatók. Sok tapasztalt, rutinos szakember van a megyei hálózatban, akiktől máig is tanulhatok, remélem, hogy a fiatalabbak között meg akad olyan, aki tőlem tud tanulni.

Amikor az intézeti feladatra lehetőséget kaptam, összegeztem magamban szakmai húsz évem tapasztalatait, összegeztem ismereteimet, de még a benyomásaimat is mozgósítottam, hogy a feladattervezés során mindent a legelőnyösebben tudjak felhasználni, beépíteni. Az a feladatfinanszírozási modell, amire nekem módom nyílt Békés megyében, amit ott kipróbáltam, alapja lett annak a munkának, amit a Nemzeti Művelődési Intézetben az elmúlt év szeptemberében elindítottunk. Áttekintettük a kollégák szakmai munkáját, rendelkezésünkre

álltak a szakfelügyeleti vizsgálatok, és sok-sok ismeret, tapasztalat, ami megyei módszertani munkát előkészítő partnereimé volt. Tavaly ősszel kristályosodott ki a feladatfinanszírozási modellnek az országos mintája, ami alkalmas rá, hogy azt az egyenlőtlen helyzetet, amibe került a területi feladatellátás, korrigálja. Mégpedig a megyei sajátosságokat figyelembe véve, és megőrizve az értékeket, amelyek összegyűltek, felhalmozódtak, és a tapasztalatokat programonként is. A megyei hálózatban dolgozó szakemberek természetesen véleményezték a

szakmai tervet. Fontos, hogy egyfajta megújulás megtörténjen, erre égető szükség van, hiszen a közművelődés része a mindennapi életnek, még akkor is, ha ez nem tudatosul az emberekben. A gyerekeket elvisszük a néptáncsoportba, elmegyünk, megnézünk egy színházi előadást vidéken a művelődési házunkban, a hölgyek tornázni mennek, nyelvet tanulnak, a fiatalok közösségeikben megváltják a világot, sok-sok dolgot megélünk intézményeinkben, szervezeteinkben, de nem gondolunk rá, hogy a közművelődés részesei vagyunk eközben, amelynek létrejöttéhez tervező tevékenység szükséges, amely figyelembe veszi a társadalmi elvárásokat és él a körülményekkel.

Ha a saját pályámra gondolok, amikor 1986-ban leültem egy vidéki kultúrházban Kamuton, az első munkahelyemen a számítógépemhez, ami még Commodore 64 volt, el nem tudtam volna képzelni, hogy egy országos hálózatot lehet úgy működtetni, hogy megírok egy levelet, és az 19 megyei irodában landol. Vagy, ha hirtelen, egy órán belül szükségem van válaszokra, akkor öt percen belül öt megyei kollégám levele jelenik meg a monitoron.

Megújulunk. Emberként is, és természetesen a szakmánk is. Miközben a gazdasági válság, a társadalmi problémák mindennél erősebben felhívják rá a figyelmet, hogy vannak értékek, amelyek örökérvényűek. A mi szakmai, módszertani tevékenységünk célja, hogy ezeket előtérbe helyezzük, felhívjuk rá a figyelmet, persze ezt úgy, hogy a jelen, a 21. század kihívásainak is megfeleljünk.

A művelődési ház hálózat nagyon eltérő feltételek között működik.

Pedig a legkedvezőtlenebb helyen élő emberek számára – akik esetleg munkanélküliek is – ezek teszik lehetővé, hogy az adott településen jussanak ismeretekhez, tudáshoz, érzelmet gazdagító programokhoz. Minden embernek kell a szellemi táplálék is, hogy töltődjön, olyan életet tudjon élni, hogy a gyerekeik az értelmes élet példáját lássák, a fiatalok az ehhez tartozó szemléletet vigyék tovább. Én hiszem azt, hogyha olyan emberek mozgatják egy helyi társadalom életét, közművelődését, akik nem elfá-

Arad megyei fotósok kiállításának megnyitója

sultak, vannak elképzeléseik, céljaik, érzelmileg gazdagok, tudják, hogy mit akarnak, és észre veszik, hogy mit akarnak mások, akkor ez működik.

A megyei feladatfinanszírozási modellnél – a törvényi megfelelés mellett – ez volt az elsődleges szempont. Nem véletlenül került a közművelődési szakemberek képzése mellett az amatőr művészetek ügye hasonlóan fontos helyre, no és az ifjúsági munka, az ifjúsági közösségfejlesztés előtérbe. Aztán nem véletlenül jöttek a mintaprogramok, amelyek lokális társadalomfejlesztést, gazdaságfejlesztést szolgálnak, hátrányos helyzetű emberekkel foglalkoznak. Apró lépésenként, de a szemléletformálásban ezek az apró lépések mérőkövek.

Amikor én Békés megyében lehetőséget kaptam arra, hogy feladatfinanszírozás keretében dolgozzak, akkor Domokos László úr volt a megyei közgyűlés elnöke, azt mondta: megérti, hogy fontos a közművelődés, de közgazdászként úgy gondolja, mindenképpen meg kell tudnom fogalmazni, hogy mi a cél, és ezzel milyen problémát kezelünk. Mindent meg kellett indokolni. A Kapunyitogató program úgy indult, hogy a Magyar Művelődési Intézetnek 2008-ban volt egy kutatása, a 30 ezer fő alatti települések közművelődési intézményeit vizsgálta, akkor Békés

megyében 21 településen nem volt olyan művelődési ház, ahol közművelődési szakember irányította a munkát. A rendezvényt kapcsolatosan rendkívül jó tapasztalataim voltak. A gyerekek, értékes produkciókkal találkozhattak. Korábban nem biztos, hogy megfelelő előadásokat választottak nekik, vagy el kellett a minőségért utazni, amit a pedagógusok, szülők nehezen vállaltak. A program ugyan egy-két napot jelent az adott település életében, de olyan szintet hoz, ami egyedülálló. Falunap mondhatni mindenhol volt, populáris műfajokkal, esetleg a helyi csoportok is felléptek, de már azt gyakran nem tudták, hogy a megyén belül 50 kilométerre, akár professzionális szintű amatőr művészeti közösségek vannak, amelyek színvonalas műsorra képesek. A megyei módszertani feladatellátásban ötvözni próbáljuk azt, amit a felmenő rendszerű amatőr művészeti programok megszervezése kapcsán tapasztalunk. Hogy igen, vannak jó előadások. A néptáncról a színjátszásig, a bábjátékon keresztül minden területen. És ezeket érdemes népszerűsíteni, hiszen ezzel az amatőr művészeti mozgalmat is segítjük. Arról nem is beszélve, hogy lehet, hogy épp az unokatestvér jön át fellépni a másik faluból, tehát olyan plusz töltetük lehet ezeknek a programoknak, ame-

lyekre nem is lehet előre gondolni. Ilyen módon több dolog kapcsolódott össze, hihetetlen élményeink voltak. Így kimondva furcsán hangzik, de az emberek azt nézik meg, amit szerveznek nekik. Ha egy profi népzenekar visz ki egy rendhagyó népzenei órát, erről senki sem hitte volna, hogy a nyugdíjas néni és az óvodás gyerek is ugyanúgy élvezi, pedig élvezik, és mosolyt csal az arcukra. Én számtalanszor megéltem. Két táncos párt és egy profi népzenekart, a nézők egy óra hosszáig szinte tátott szájjal néztek, és vastappsal búcsúztak tőlük. Ha azt halljuk, hogy mindenki a tévét, a valóságshow-kat nézi, csak arra kell gondolni, azért, mert ezt közvetítik nekik. A szakmánk, a közművelődés felelőssége, hogy az emberek együtt szeressenek lenni, és megérezzék a jó lelket építő hatását és a tőle való jókedvet. Közben egyfajta összefogás alakul ki a környéken élők között. A feladatfinanszírozási modellben megfelelő pénzügyi feltételekkel tudjuk a programjainkat ennek érdekében megvalósítani.

Van egy terület, a bábjáték, amit én nagyon fontosnak tartok, és célokom az, hogy ezt egy picit erősítsem, hiszen a gyerekek művészeti nevelése szempontjából ez egy kulcsfontosságú művészeti ág, és méltánytalanul háttérbe szorult. Az elkövetkezendő időszakban az amatőr bábművészetre is szeretnénk hangsúlyt fektetni. A vi-

zuális neveléstől kezdve az érzelmi nevelésen át még a pszichés és mentális problémákra is ad egyfajta kezelési technikát. A kisgyerek bele tudja élni magát egy-egy mesefigura helyzetébe, ő készítheti el a bábokat, kreatív lehet. A bábművészet egy olyan csoda, amit nem szabad csak a professzionális világban hagyni, a kultúráját vissza kell hozni amatőr területre is.

A honlapunkon folyamatosan jelennek meg a különböző megyei tudósítások a megvalósult programokról, rengeteg szívhez szóló sort olvastam, arról nem is beszélve, amit a kollégák mondanak. Minden megyében egyéni szín került a Kapunyitogatóba, ami függött attól, hogy mivel akart és tudott büszkélkedni a falu, függött attól az embertől, aki a programot szervezte. Volt, ahol a helyi ételekből tartottak kóstolót, volt ahol közösen főztek, máshol a műsor interaktív lett, annyi ma már a jó példa, nagyon sok ötletet lehet innen meríteni.

A feladatfinanszírozásnak fontos eleme a közművelődési szakemberek képzése, ez egy fontos terület, amihez nagyon sokat ad a hálózatszerű működés, aminek köszönhetően lehet egymástól tanulni, és ez a minőségfejlesztés szempontjából elengedhetetlen. Én elkötelezett híve vagyok a közművelődés minőségfejlesztésének. Muszáj a szakmának alkalmazkodni, muszáj konkrét indikátorokkal, mérőszámokkal bizonyítani, hogy olyan

tevékenységet végez, amire a helyi társadalomnak szüksége van, és ennek garanciája a minőségfejlesztés. Nem véletlenül került a kötelező feladatok sorába ez a terület.

M. A.: Érdekes lenne mindezt most a közösségépítés oldaláról megnézni.

D. I.: Közösségépítéssel nagyon régen foglalkozom. Nagyon aktív civil munka van mögöttem. Mindig az együttműködés volt a fontos. Dolgoztam a Közösségfejlesztők Békés Megyei Egyesületében, a néptánc szövetség titkára, rövid ideig elnöke voltam Békés megyében '94-től 2012-ig, a Körös Vidék Drámapedagógiáért Alapítvány munkáját is segítettem titkárként. A közösségépítésben az amatőr művészeti mozgalomnak nagyon fontos szerepe van. A Békés Megyei Néptáncosok Szövetsége azért említendő ilyen szempontból, mert épített egy szakmai közösséget az együttes vezetőknek, de a különböző szakmai programok szervezésével, a továbbképzésekkel a táncosoknak is kialakult egy hálózata. Én egyrészt fontosnak ítélem a szociálpszichológiai szempontból fontos közösségépítést, de nagyon fontosnak tartom a helyi társadalomfejlesztést is. A Közösségfejlesztők Békés Megyei Egyesülete révén nem egy településfejlesztő munkára ráláttam, megismertem azokat a módszereket, amelyekkel a közösségfejlesztők dolgoznak. Biztos vagyok benne, hogy ha egy közművelődési szakember egy településnek a közművelődését jól akarja irányítani, akkor a közösségfejlesztési módszereket beépíti a mindennapi munkájába. Ezek a módszerek – egy bizonyos idő után – valójában adódnak, ezeknek jönniük kell. A szakmában jó, hogyha az ember egy-két területen el tud mélyülni, de nekünk az is nagyon fontos, hogy észrevegyük, mi az, amit segíteni kell, mi az, amit el kell engedni. Erre példaként mondanám, hogy valamikor a helyi rádiózás, televíziózás, kábeltévék a művelődési házakban indultak. Ma már nagyon ritkán találunk közművelődési intézmény által működtetett televíziót. De ugyanezt mondhatom a nyelvtanulástól kezdve több területről.

A mi szakmánk munkája nem olyan munka, hogy bejövök 8-kor és

A Zala Megyei Népművelők egyesülete szakmai napján (fotó: Pers Lajos)

fél ötkor hazamegyek, és letettem. Új ötleteket én nagyon sokszor főzés közben kapok. Vagy megyek az utcán, látok valamit, ez hoz egy új gondolatot, amit másnap a munkámba beépítek. Muszáj nyitottnak lenni, és követni a körülöttünk lévő világot, és megújulni. Ebben a szakmában nem lehet kívül maradva eredményt elérni. Minden folyamatot belülről kell megélnem, akár rendezvényt szervezek, akár helyi társadalomfejlesztéssel foglalkozom, akár egy együttesnek a szakmai munkáját segítem.

Én most már a középgenerációba tartozom. Szerencsém volt mindig, fantasztikus emberek voltak körülöttem, volt kiktől tanulnom. Aztán 2007-től öt évig egy olyan csapattal dolgoztam, amelyikben mindenki fiatalabb volt nálam. Na, ekkor tudatosult bennem, hogy mekkora felelősség van a vállamon. Az egyetemekről kijövőknak nehéz a tudást a mindennapi életben alkalmazni, a tapasztalt gyakorlati szakemberek feladata segíteni az új generációt.

És valahogy úgy kell a következő szakmai generációt nevelni, hogy evidens legyen számukra, hogyan tudom erősíteni az identitástudatot, az egymásért való cselekvést, az egymásra odafigyelést. És ösztönözni a szellemi építkezést. Hogy sikerüljön, ez a mi szakmai felelősségünk.

M. A: Vajon a Kapunyitogatóról vannak-e olyan visszajelzések, hogy ezek is közösségfejlesztő hatásúak?

D. I.: Nem is egy esetben. Békés megyében, már lehet a program kimenetelét és folytatását látni, mert eltelt négy év. Hunyát tudnám példaként hozni, a hunyai polgármester asszonyt, akivel volt már beszélgetés a Szín – Közösségi Művelődésben¹. Vele egy Kapunyitogató program kapcsán találkoztunk először, no és utána sokszor, ő közmunkásokkal kifestette a kultúrházat és később szakembert is foglalkoztattak. De sokkal többről van szó ennél. Ha egyszer egy településre elmegyünk, és egy programot megvalósítottunk, a nyomában megjelenik az emberi bizalom. Az egyik családtagom mondta, hogy nekem mennyi ismerősöm van a Facebookon. Igaz,

Képzőművészeti pályázat díjátadó

hogy ezek egy része magán természetű, de mert huszon... éve ezen a területen dolgozom, amatőr művészekről kezdve a civil szervezeti tagokon át nagyon sok olyan ember jelöl be ismerősként, akivel munkakapcsolatba kerültem. Ha megyei módszertanosként dolgozok, ezt a kapcsolatrendszert a csoportok vezetőivel, a polgármesterekkel, a szakmabeliekkel építem, ha településen dolgozom, akkor a lakossággal. Ebbe beletartozik az is, hogyha problémájuk adódik, amit nem tudnak kezelni, keresnek. A közel 20 éves megyei módszertani munka azt hozta, hogy én Békés megyében nem tudtam olyan települést mondani, ahol ne lett volna valaki, akihez fordulhattam volna, ha bármilyen szakmai munkát kezdeményeztem. Van ennek a munkának hozadéka, de türelem, az kell hozzá. Jelenleg az országos hálózatban azok a kollégák bírnak szakmai kapcsolatrendszerrel, akik régen a megyei intézménynél dolgoznak. Bírom benne, ha így tudjuk folytatni az elkezdett munkát, akkor a legfiatalabbnak is öt év múlva komoly szakmai hálózatuk lesz.

M. A: Van a Kapunyitogató, és vannak más programok. Ezek ugyanarra a településre kerülnek? Egymásra épülnek? Vagy, hogy minél több helyet

el lehessen érni, minden máshova kerül? Ez mint rendszer, hogy épül fel?

D. I.: Én azt szeretném, hogyha minden települést elérnénk pár év alatt Magyarországon. Viszont, ha vannak olyan kedvező tapasztalatok egy mintaprogram kapcsán és úgy ítéli meg az adott szakember, hogy ezt folytatni kell, akkor erre is lehetőség lesz, lehet építkezni, lehet őket kiegészíteni, továbbvinni. A program jellege fogja megmondani, hogy milyen formában. Nagyon izgalmas dolgok ezek, mert a megyei irodák,

Egy szakmai nap levezetése

1 Szín – Közösségi Művelődés, 2012. december, 17/6., 14-18 pp.

Vajdahunyadvár, 2013.

ahol a kollégák négyen vannak, csak koordinálnak. Tehát partnerekre van szükségük, partnerek kellene a civil szektorból, a települési önkormányzatoktól, a közművelődési intézményekből. Ilyen volumenű programsorozatokot, amelyeket a kollégák megvalósítottak, csak hálózati munkában lehet lebonyolítani. Ha jövőnk-megyünk, jó a kapcsolati hálónk, meglátunk egy programot, hallanak róla, akkor jönnek a partnerek. Nem biztos, hogy minden a mi tudásunkra fog épülni. Ha figyelünk és követjük, ami a megyében történik, lehet, hogy találunk civil szervezetet, amelyiknek csak egy kis bátorítás, egy kis forrás, és esetleg a közös gondolkodás kell, és ennek révén valami megszületik. Ilyen példa Somogy megye, ahol egy civil szervezettel valósítottak meg egy programot Szalay Lilla kolléganóm és Őszi Zoli kollégám². De ha visszamegyek Békés megyébe – ugye az ember visszakarodik a saját megyéjébe –, ott hátrányos helyzetű gyerekekkel, köztük cigányok részvételével szerveztek Békésen egy művészeti tábort. A tábor volt az indítás, és havonta egy alkalommal folytatják ezt egy szakkör formájában. Nem csak az a cél, hogy egy dolog megvalósuljon, keressük, hogyan lehet rá építkezni, továbblépni. A békési programban nekem nagyon tetszett, hogy egy festőművész indián

maszkokat festett a gyerekek arcára, életnagyságú papírfigurákat készített, amelyekből a fejek hiányoztak, és az indiánarcukat dugták be a gyerekek. Ettől a pillanattól mindenki indián lett. Művészeti eszközökkel talán az etnikai problémák kezelésében is tudunk egy apró lépést tenni. Ezek a gyerekek az elején egymás kezét se fogták meg, a záró programon meg együtt táncoltak a táncházban. Ezek a gyerekek vélhetően másképp látnak öt év múlva is, mint azok, akik nem vettek részt ilyen programokon. A módszerek nem újak, az a fontos, hogy felhívjuk a használhatóságukra a figyelmet.

Én minden mintaprojektet bemutatnék a lapban, mert terjeszteniünk kell ezt a fajta gondolkodást. A kollégáim tudják, hogy nagyon ösztönöztem a csapatot. A somogyi folyamat úgy indult el, hogy a Vidékfejlesztési Minisztériumban egy IKSZT konferencián voltam, és Gelencsér Géza, aki egy somogyi kis faluban, Törökkoppányban vezet egy civil szervezetet, előadott. Érzékeltem, hogy fantasztikusan dolgoznak, miközben pici a település és hátrányos helyzetű, jöttem az intézetbe, de már útközben hívtam Szalay Lillát, hogy ki kell menni Törökkoppányba. De adj' uramisten azonnal! Fél óra múlva csörgött a telefon, hogy Törökkoppányba egy héten kétszer megy busz, ők meg már holnap mennének. Elmentek, aztán Gelencsér Géza jött az Intézetbe, beszélgettünk, a kollégák egyeztettek, munkakapcsolat indult el és így született a dédnagyanyaink hímzését feldolgozó mintaprojekt Törökkoppányban³.

Hiszem, hogy mindenhol vannak ilyen emberek.

Nekünk az a célunk, hogy társadalom minden területén megtaláljuk azokat az embereket, akikkel lehet együtt dolgozni, legyen szó közművelődésről, önkormányzatokról, civil szektorról, gazdasági szektorról. Azt tapasztalom, hogy most már egyre több vállalkozó nyitott a közművelődésre, a szakma figyelmébe ajánla-

A fiatal csapat

2 Leírása olvasható a Szín – Közösségi Művelődés

3 Szín – Közösségi Művelődés

nám, hogy keressék a kapcsolatot a gazdasági szektorral. A vállalkozóknak vannak gyerekeik, van családjuk, és az a tevékenység, amit mi végzünk, az ő életükre is hat. Az én szülővárosomban például gumiszerezést végző vállalkozó hozott létre egy alapítványt és most fogyatékos gyerekeket lovagoltat, pályázati forrásból egy régi paraszt szerszámok gyűjteményét alakította ki. Szakmai munkájában talán elérte azt a csúcst, amit elérhetett, keresett egy új területet, létrehozta a Nyeregben Alapítványt. Ez olyan pozitív példa, amire máshol is nyitottak lehetnek.

M. A: És mi a helyzet a helyi érték alapú közösség fejlesztéssel?

D. I.: A Hungarikum törvényhez kapcsolódó végrehajtási rendelet a közművelődési területet nevesíti. Hosszú évek óta nem volt olyan más területen született törvény, ami a partnerségünk jogszabályban rögzített lett volna. Ez megint egy szakmai mérföldkő, amit ki kell használni. A feladatfinanszírozásban is megjelent a helyi értékek feltárásának a segítése, valamint a Hungarikum klubok létrehozásának az ösztönzése. Nagyon fontos feladatunk lehet benne. De amit én hangsúlyoznék, az hogy ez helyi ügy, lokális ügy. Mi segítjük a folyamatokat, és nem mindent megmondók akarunk lenni. Az identitástudat, az, hogy tudom, hogy mi a jó körülöttem, mi az érték, kell az önbizalomhoz, kulcsfontosságú az életben való boldoguláshoz – és a helyi értékkel foglalkozás ilyen alapon közösségfejlesztés, helyi társadalomfejlesztés.

Egy szakmai programon népművelők beszélgettek a helyi értékekről, és előjött a nagymama lekvárja, a házi termékek fontossága. Egy velem egyidős kolléganő azt mondta, hogy tányán nőtt föl, csak túrós lepényt ehetett és csak palacsintát, és annyira szeretett volna cukrászsüteményt enni. És most azt mondjuk, hogy termeljük meg, és együk azt. Persze, hogy a cukrászsüteménynek is megvan a helye az életben, de ne misztifikáljuk a távoli dolgokat. Nem biztos, hogy nekünk papáját kell ennünk és avokádó krémet, ha körülöttünk minden megte-rem. Egy faluban egy kis veteményes

kertet lehet működtetni. Én úgy nőtem föl, hogy a szüleim, nagyszüleim, dédszüleim, mindent megtermeltek – tyúk, tehén, minden volt körülöttünk. Sosem voltunk gazdagok, de semmi- ben sem szenvedtem hiányt. Ebben a nehéz gazdasági helyzetben azoknak az embereknek, akiknek van módjuk rá, hogy ezzel könnyítsék az életüket, segítünk, hogy ezt a kultúrát elsajátítsák. Van egy generáció, amelyik már úgy nőtt föl, hogy tésztát csak a boltban látott. Tanúja voltam egy Kapunyitogató programon, hogy a helyi nyugdíjasok jöttek, és azt mondták, hogy nekik az a legfontosabb, hogy csigatésztát készítenek. És elhozták a tojást, a lisztet, és a tésztát ott gyúrták meg a gyerekek szeme előtt. Ott csodálták a gyerekek a tésztakészítést, akkor tudatosult bennük, hogy azt nem csak zacskóban polcra lehet levenni. Nem hiszem, hogy mindenkinek ez a megoldás az életére. Hogyha egy kutatóorvos nem főz lekvárt, hanem megvásárolja, amit egy falusi ember állít elő, akinek más lehetősége nincs a megélhetésre, az nagyon jó dolog. Nem biztos, hogy a televízió előtt kell ülni, sorozatot nézni, ha lehet a saját életemért is tenni. És erre vissza kell tanítani az embereket. Nekem természetes volt, hogy a virágmagvakat elrakták ősszel, és tavasszal nem palántáért mentünk a kerteszetbe, hanem vetették a virágmagokat, és utána szétpalántolták. Mindennek megvolt a helye, a muskátli bekerült zsákban az istállóba. Ezek a tudások itt vannak körülöttünk. Ez egy kultúra, igenis a

vidéki életnek van egy olyan kultúrája, ami még itt van a nagyanyáink tudásában. Ezeket vissza kell építeni. És, ha van, aki most azt mondaná, hogy a közművelődéstől messze kerültem, hát nem! Ezek kapcsolódnak egymáshoz.

M. A: Az élete, az életmódja más annak, aki foglalkozik valamivel, s nem a tévé előtt ül. Más gyerek nő fel így és úgy – a két különböző kultúrában. Beszéljünk még a Magyar Érték Napja rendezvényről!

D. I.: Hihetetlen rövid idő alatt óriási összefogással valósult meg ez a program. Délután, amikor a Bazilika bejáratánál a lépcsőjéről szétnéztem, emberekkel teli teret láttam. És nagyon sok külföldi volt. A turistáknak máshol nincs módja ilyen módon az ország értékeivel megismerkedni. Lehet, hogy egy idő után olyan jelentős és közismert rendezvény lesz a Magyar Érték Napja, mint a Nemzeti Vágta. A helyi értékeknek azt hiszem, ez lesz az a rendezvénye, amely kel- lőképp reprezentálni lesz képes. És, mint ahogy a Nemzeti Vágta van helyi döntő, lehet, hogy egy idő után lesz majd megyei érték nap, lesz megyei értéktár, és onnan lehet az országos bemutatkozásra választani. S talán érdemes lenne elgondolkozni egy Hungarikumok Palotájáról vagy egy Magyar Értékek Házáról, ahol egész évben láthatnák a turisták az ország értékeinek javát.

Nagyon sokat köszönhetek valamennyi kollégáimnak, sokat dol-

Kapunyitogató Molnáriban

goztak és nyitottsággal álltak a programhoz.

M. A.: Szívesen jöttek megmutatni értékeiket a megyék. Egymást is nézték, büszkéek is voltak, talán legjobban a nagy sikert arató táncscsoportjukra.

D. I.: Beszélgetésünk elején azzal indítottam, hogy a szakma megújulása az, ami elengedhetetlen. Ahogy figyeljük körülöttünk a világot, mindenhol óriási fejlődés van, mi sem engedhetjük meg magunknak, hogy ne próbáljuk a szakmánkat fejleszteni. A közművelődés mindig igyekezett a társadalmi problémákra reagálni, figyelemmel követte a társadalmi igényeket, és itt van a mi megújulásunk kulcsa. Legyen válaszuk azokra a társadalmi kihívásokra, amelyek a hétköznapi világban megjelennek. A hétköznapi problémák az emberek számára a legnagyobb problémák. Életeket befolyásolnak. Nekünk ebbe az irányba kell fordulni, hiszen olyan hálózatunk van, ami erre egyedülállóan alkalmas. A főigazgató asszony nyitottságának köszönhetően, első terveinkhez képest már sok új dolognak is részesei lettünk, s rögtön az indulásnál kiderült, hogy a hálózat-szerű működésünk az alapja annak, hogy számol és tervez velünk mindenki, akinek a miénkhez hasonlóan, országos elképzelései vannak területek revitalizálásáról. A megyei kollégákon keresztül akár pár óra alatt el tudunk jutni a legkisebb településig. Magyarországon kevés ilyen hálózat van. És ez a garancia arra is, hogy országos hatókörrel bekapcsolódjunk társadalmi problémák kezelésébe. Ezért is születtek meg a mintaprogramok, amelyek a gazdaságfejlesztést segítik. Mi hozzá tudunk járulni emberek készség-képesség fejlesztéséhez, s főleg olyanokéhoz, akik egy kis faluban élnek, és talán kilátástalannak gondolják az életüket.

Arról nem is beszélve, hogy az az ember, aki a mi programjainkba kapcsolódik be – bár ez is pénzbe kerül – közösségben van, talán jobb lelkiállapotba kerül, kevésbé szenved pszichoszomatikus betegségben, és nem egy kórházi kezelésen vesz részt, nem drága gyógyszereket fogyaszt. A társadalomnak a közművelődésre fordított költsége kevesebb és hatéko-

Esszéirópályázat díjátadó ünnepsége a Norvég Nagykövetségen

nyabb. Az amatőr művészetek készségi- és képességfejlesztő szerepét és azt, hogy milyen kompetenciafejlesztést eredményez, nem is említettem. Ha egy fiatal bekapcsolódik egy amatőr művészeti közösségbe, de bármilyen közösségbe – és ebbe a sportot is beleérttem –, ahova rendszeresen jár el, a művészeti ág megismerése mellett nem csak a beilleszkedést sajátítja el, de ezekben a közösségekben azt is megtanulja, hogyan alakítsa a saját életét, és hogyan tegye magát hasznossá mások számára.

Talán még a lokális társadalomfejlesztést megemlítem még. Fontos egy felnőtt embernek, hogy honnan jött, milyenek a gyökerei. Felelősek vagyunk, hogy hogyan indítjuk el a fiatalokat. És a pedagógusok mellett a mi szakmánk az egyetlen, amelyik ebben meghatározó szerepet játszhat.

Jó sok feladatot pakoltam a hátunkra, vállunkra, de hiszem, hogy elbírnak. Nekem fantasztikus élmény ebben a munkában, hogy a kollégák az intézetben és a megyei irodákban

hasonló szemlélettel rendelkeznek. A források és a kapcsolati hálóknak köszönhetően még az eleinte kicsit visszafogottabbak is nyitottabbak lettek. Szép munkát végeznek mindnyájan, ösztönzőleg hatnak egymásra, elindult egy folyamat, amiben nekik köszönhetően az intézet nagyon szép eredményeket ért el, példaértékű eredményeket. Javasolom, hogy a honlapot nézze meg és figyelje, aki a mi egész országra ható munkánkra kíváncsi. Olyan programokról tudósítunk, amelyek tőlünk indulva még egységek, majd megvalósulásnál mindegyikben megjelenik az egyedi szín.

M. A.: Köszönöm a beszélgetést.

Eddig vártam, mert érzékeltem, hogy a módszertani fősztálynak mennyi a munkája, de most szeretném már mondani, hogy a lapnak előnyére válna, ha szorosabb munkakapcsolat lehetne közöttünk. Szeretném Dombi Ildikót a szerkesztőségi bizottság tagjai közé hívni.

D. I. Nincs akadály.

M. A. Köszönöm.

DOMBI ILIDKÓ magyar szakos általános iskolai tanár, művelődési és felnőttképzési menedzser. Pályakezdként, a kamuti Általános Művelődési Központ közművelődési igazgató-helyettese volt, majd 1994-től a Békés Megyei Művelődési Központba került, ahol művelődésszervezőként, majd művészeti osztályvezetőként dolgozott. 2006-tól a Békés Megyei Napsugár Bábszínház művészeti titkára volt, ahol egy induló bábszínházzal kapcsolatos szervezési teendőket látott el. 2007 júliusától ismét a megyei közművelődési feladatellátás területén dolgozott a Békés Megyei Tudásház és Könyvtárban. 2009-től a Békés Megyei IBSEN Oktatási, Művészeti és Közművelődési Nonprofit Kft. irodavezetője, majd ügyvezetője volt. 2012 augusztusától a Nemzeti Művelődési Intézet munkatársa, jelenleg szakmai-módszertani fősztályvezető.

Beszélgetés Szabó Gellért szentkirályi polgármesterrel

„Úgy gondolom, hogy a nem másra várás, a gondjaink megoldásának nem mástól való elvárása az, amire azt tudom mondani: ebben talán nem a sor végén kullogunk, mi Szentkirályként és szentkirályként.”

Mátyus Aliz: *Szentkirályról mindenkinek a Szentkirályi ásványvíz jut eszébe, vagy fordítva: a Szentkirályi vízről talán sokaknak eszébe jut, hogy van egy Szentkirály nevű falu. 2011-ben a legjobb fogyasztói kampány díjat kapta a „Szentkirályi”, a palackozott vizek világtalálkozóján, Rio de Janeiro-ban. Ha egy termék a legjobb fogyasztói kampány díját elnyeri, feltételezhető, hogy annak megismertetéséért és eladásáért egy olyan apparátus dolgozik, ami valószínűleg a falu életére is hat. Először a Szentkirályi víz jelenségről szeretném kérdezni.*

Szabó Gellért: A Szentkirályi ásványvíz valóban jelenség, méghozzá amiatt, hogy az ismeretlenség homályából tűnt fel 2004-ben. Ahol most a Szentkirályi Ásványvíz Kft. telephelye van, ott az 1996-ban jogtörvény nélkül megszűnt termelőszövetkezetünknek egy melléküzeme, egy fonoda üzemelt, amit Balogh Sándor vásárolt meg. Itt többek között gyerekpezsgő és italromák kiszerezésével foglalkoztak, és szükségük volt a gyártáshoz technológiai vízre. A vízellátáshoz volt ugyan egy kis vízhozamú hidroglobusz, de mivel a vezetékes közműhálózat addig nem ér el, kényszerből fúrtak kutat. Ennek a 203 méter talpmélységű kútnak a vize keltett olyan gyermekkori emlékeket

az akkori tulajdonosban, hogy kapott rajta, és 2004-ben elindította a párizsi Aqua Expón, és nyert. Ily módon tehát mondhatni, hogy a Szentkirályi ásványvíz – ha úgy tetszik – egy kényszerhelyzetnek a szüleménye. Mindaz a roppant szívós és nyilvánvalóan nagyon költséges munka, amit a termékeknek a piacra terítésében, a fogyasztókkal való megismertetésében a cég menedzsmentje végzett, megsüvegelendő, heroikus küzdelem volt, ezt magam is így értékelem.

A képviselő-testületünk minden választási ciklus első évében egy elismerő címet adományoz a falunk életében kiváló teljesítményt nyújtó szakembereknek, kollektíváknak. Az Ásványvíz Kft. is megkapta már ezt a kitüntető címet. Fontos azonban tudni, hogy itt egy magyar család tulajdonában lévő vállalkozásról beszélünk, akik a hely és a termék neve tekintetében kötődnek Szentkirályhoz, az önkormányzat viszont a vállalkozáshoz szervezetileg semmilyen szinten nem kapcsolódik. Szentkirály csak hálás lehet az Ásványvíz Kft.-nek. Valóban ők vitték el a falunk nevét szerte az országban, sőt a határokon túl is. Önmagában a hírnévből a falu nem nagyon tud profitálni, viszont a legnagyobb adófizetőnk ez a vállalkozás. Nagyon sok minden másként

kellene hogy történjék, ha ez az adóbevételünk nem folya be az önkormányzati költségvetésbe. Egy jól működő partneri együttműködés van az önkormányzat és a vállalkozás között. Igyekezünk mi is a magunk módján segíteni azt a sikert, amit eddig elérték, és fönntartanak. Ezen túl eseti együttműködések vannak köztünk, illetve néhány év óta az általános iskolánkban a folyamatosan kimagasló tanulmányi eredményt produkáló nyolcadikos diákok értékes jutalomban részesülnek az Ásványvíz Kft. jóvoltából. Ez nem kis mértékben ambicionálja a helyi gyerkőcöket.

M. A.: *Megmondaná, hogy a költségvetésnek körülbelül hányadát teszi ki a Kft. adója?*

Sz. G.: Akár a negyedét is.

Búcsúi menet

M. A.: *És ezen a nyolcadikosoknak való adományozáson kívül, részt vesz-e ez a család a falu életében?*

Sz. G.: Nem itt élnek, kötődésük Szentkirályhoz nem létezett korábban, ma sem létezik. Vállalkozók és adózók. Még azt is hozzáteszem ehhez, hogy nem a legtöbb szentkirályit foglalkoztató vállalkozásról van szó.

M. A.: *Körülbelül hány embert foglalkoztatnak?*

Sz. G.: 120-130 embert, ennek legföljebb egytizede a helybeli. Idénymunkások vannak még, akiket innen helyből vesznek föl. Magas fokú a gépészettsége az egész termelési folyamatnak, amire szakembert nem feltétlenül találnak helyben. A környező településekről verbuválják a dolgozókat.

M. A.: *Az utolsó népszámlálási adat szerint 2010-ben 1933 fő volt a falu lakossága...*

Sz. G.: Az ez évi január eleji állapot szerint 1980.

M. A.: *Tehát nőtt.*

Sz. G.: Igen, de inkább stagnáló tendenciát lehet a falu lélekszámára mondani. 2049 volt a legnagyobb számú állandó lakosunk 1996-ban. Több éven át csökkenés, aztán 2011-ben egy 22 lélekszamos emelkedés volt, az elmúlt esztendőben ismét 4-5 fős csökkenés. Kecskemét közelsége fölvehetné, hogy 20 kilométer nem lehet akadály a Kecskemétről való kiköltözésnek, és lehetnének egyfajta szatellit település, amint Kecskemétől más, hasonló távolságra lévő települések esetében ez látható. Jelentősen megnöttek így populációk a Kecskemét környéki falvakban. Minket

ez a sors nem ért el. Érezzük ennek előnyét és hátrányát egyaránt. Értékesítésre váró telkeink ugyan vannak, de az a bensőséges, a hagyományait őrző helyi társadalom, ami itt az évtizedek, századok során kialakult, megmaradt. Tekinthejtük úgy, hogy a falu, a helyzetéből adódóan, ezt az állapotát meg tudta tartani, őrizni anélkül, hogy ezért bármit is tettünk volna. Így alakult a sorsunk, hogy ezt a kétezer körüli lélekszámot tartjuk.

M. A.: *Visszatérnék a munkahelyekhez, melyik foglalkoztat nagyobb létszámú helybelit, és egyáltalán milyen munkahelyek vannak?*

Sz. G.: A legnagyobb számú helybelit foglalkoztató munkahely az önkormányzatunk. Még van néhány vállalkozásunk, tizenöt-húszas létszamban alkalmaznak helybelieket. Viszont a helybeliek java része mezőgazdasági munkából él, őstermelők, kistermelők, vállalkozók vannak, hála Istennek nagyon sokan, úgyhogy az önfoglalkoztatás tekinthető a legáltalánosabb megélhetési formának.

M. A.: *Mióta polgármester? És mi van a faluban olyan, amiről azt gondolja, hogy az önkormányzatnak köszönhető?*

Sz. G.: 1990 óta. Amikor elindultunk az önkormányzatiság útján, egyáltalán nem éreztem azt, hogy egy talajvesztett, gyökereitől, hagyományaitól elszakadt faluközösség a miénk. De az kétségtelen, hogy fölrázni, lelket adni kellett olyan értékeknek, amiket addig is magunkban hordoztunk. Igyekeztünk a tempót

jól választva harmóniát biztosítani a döntéshozók és választók kapcsolatrendszerében. Azóta is, a képviselő-testület nem önmagának készít választási programot különféle fejlesztési célkitűzéssel, hanem nagyon is a helyi adottságokra, fantáziára, aldozatkézségre alapozva próbál jövőt építeni. Az alakuló ülésünkön hoztuk létre a Szentkirályért Alapítványt. Tudtuk, hogy félelem él a lakosságban a tanácsrendszer megszűnése után, hogy egészen más lesz a települési kondíció, önkormányzatként kinek-kinek a saját lábán kell állnia, az állam nem fog gondoskodni rólunk. Mit tud tenni egy magára valamit is adó képviselő-testület? Nyilván adót vet ki, hogy ebből fejleszteni tudjon. Azt találtuk ki, hogy ezt a félelmet átfordítjuk a helyi hazafiság erősítésébe, azaz kötelezően fizetendő adót nem vetünk ki, hanem rábizzuk a helybeliekre: ki-ki erejéhez mérten adjon a faluközösség javára, közszolgáltatások jobbítására, fejlesztésre. A befizetőnek lehetősége volt megjelölni általa fontosnak tartott célkitűzést, vagy intézményt, többfélét is. Így jött létre a Szentkirályért Alapítvány 44 500 forintos alaptőkével. Benne van az alapító okiratban, hogy minden év december 20-ához legközelebbi vasárnapon az előző évben befolyt összeg 5%-át 10 befizető között ki-sorsoljuk. A kezdeti időktől ennek egy karácsonyi hangulatú ünnepséget körítettünk, helyi szereplőkkel, táncosokkal, gazdasági adatok ismertetésével, értékelésével. A lényeg, hogy a Szentkirályért Alapítvány, ami aztán közalapítványi minősítést kapott, egy

játék, és mi a faluközösségre bízunk, hogy mennyire akarja komolyan üzni ezt a játékot. Visszatekintve 23 évre elmondható, nagyon komolyan akarta. Merthogy az alapítvány lényegében házi bankjává vált a falunknak. Helyi adókat aztán később kénytelenek voltunk kivetni, megállapítottuk a magánszemélyek kommunális adóját és az iparüzési adót, de tudtuk ebbe a bizonyos házi bankba terelni a kötelező fizetnivalókat. A polgár ugyanis választhatott. Az adórendeletünk kimondta: mentes az adófizetés alól az, aki a Szentkirályért Alapítványba legalább a fizetendő adójának összegével megegyező adományt helyez el. A kommunális adónál ez ma is fennáll, amíg lehetett, 2007-ig az iparüzési adónál is megvolt. Úgyhogy ez a mi kis házi bankunk, ez nem titok, nyilvánosság az adataink, az elmúlt évet 60 millió forintos tőkével zárta. Korábban, amíg a bevétele jobban biztosított volt az alapítványnak, a fejlesztéseinket: tornacsarnok, intézményi felújítások, és még számos egyéb, az alapítvány támogatásából finanszírozta az önkormányzat. Most, miután a jogszabályváltozások miatt a bevétel akkora mértékben már nem biztosított, a bank „valódi” bankként működik. Mégpedig úgy, hogy az alapítvány kamatmentes kölcsönt ad, ideiglenes pénzáradási megállapodást köt a polgármester a kuratórium elnökével. Pályázati pénzünkhez utófinanszírozással jutunk hozzá, de mi hitelt soha nem vettünk föl, mert az alapítvány adott az önkormányzat-

nak pénzt. Az önkormányzat megvalósította a beruházást, és amikor megérkezett az állami támogatás, ezt visszaadta az alapítványnak. A lényeg, hogy a saját lábunkon állásnak ezzel a játékkal olyan ízet éreztük meg, amit azóta is nagy élvezettel forgatunk a szánkban. És a tempóra visszatérve – sem a döntéshozók részéről, sem a választók részéről elégedetlenség nem merült föl, hogy csak eddig juttottunk, hiszen mindenki tudta, hogy a pénznek mi a sorsa. Föl sem merült igazán, hogy erőnket meghaladó dolognak veselkedjünk neki. Az a haladási ütem, amit eldöntöttünk, kielégített valamennyiünket. Ez nem jelenti persze azt, hogy ne lett volna olyan vállalása a településnek, ami ennél sokkal nagyobb pénzt mozgatott meg. A szennyvízberuházásunk 2010-ben készült el, ami egy 340 milliós beruházás volt. Viszont ott is működött az alapítvány. A kivitelező vállalkozónak jól jött, hogy tudtunk fizetni anélkül, hogy az önkormányzatnak hitelt kellett volna felvennie.

Az alapítványunk egy ösztöndíjpályázatot indított el 1994-ben középiszkolás és felsőfokú képzésben résztvevő helybeli fiataloknak. Éppen húsz éve, hogy ezt az ösztöndíjat adjuk. Idén augusztusban 18 fiatal részesült ösztöndíj-juttatásban, összesen 510 ezer forint értékben. Ez egyszeri juttatás, de az elmúlt 20 év során, éppen a minap számoltam össze, 71 szentkirályi fiatalnak adtunk pénzt. Van, akinek többször is, mert ha tanulmányi átlaga eléri a 4.61-et, akkor gyakorla-

tilag mindenki jogosulttá válik erre a juttatásra. A 20 év alatt 5 millió 170 ezer forintot fizettünk ki ezen a módon.

A fiatalság aktivizálása, bevonása a falu életébe, roppant fontos népeség itt tartó tényező. E tekintetben a táncsoportunkat, és annak vezetőjét Takácsné Kiss Márta képviselőtársamat szeretném néven is nevezni, aki több mint 20 év óta fogja itt a fiataljainkat. Ha jól tudom, 5 vagy 6 korcsoportot oktat táncra, de már nemcsak ő személyesen, hiszen felnőtt mellette egy generáció, melynek tagjai besegítenek a kicsik oktatásába. Nagy büszkeség számomra, roppant erős kötődés a falumhoz, amikor a fiainkat, lányainkat látom táncolni, vagy a sikereikről hallok. Ez is egy kétezer lélekszámú faluközösség büszkesége.

Ami a közösségépítést illeti, új szokásokat vezettünk be. Szentkirály Napja-ként hirdetjük a falubúcsút, ami az augusztus 20-át követő vasárnapon van. Szentkirály Napja egyszerre utal Szentkirályra, a faluközösségre, ezért falunap, búcsúnap, másrészt a névadónkra, Szent István királyra. A falu ősi neve visszaszerzésének a 20 éves évfordulóján, 2007-ben volt az első alkalom, hogy nemcsak a 20-át követő vasárnap tartottunk össznépi összejövetelt, hanem a napján, 20-án is. Abból indultunk ki, hogy a búcsú egy fieszta, családlátogatással, vendégek sokaságával, s ezáltal elveszik az intimitás, ami egyébként nagyon fontos, hogy magunk között, magunkban érezhessük önmagunkat. 2007-ben volt először, hogy a Szent István szobornál saját föllépőkkel celebráltunk egy kis ünnepséget, majd a művelődési ház kertjében összeültünk, és egy kis vacsora, itóka kíséretében eltöltöttünk egy estét, s ez azóta évről évre ismétlődik. Számon tartják az emberek. Kis cetlik, un. kutyanyelvek formájában szoktam értesíteni a helybelieket. Több mint 400-an voltak idén is. Kedd este volt a szobornál a kis ünnepség, táncsoporttal, szavallattal, kamaramuzsikával meg ünnepi megemlékezéssel, utána pedig szépen föllőtözve ünneplőbe, zászlókkal elvonultunk a művelődési ház kertjébe, és folytattuk tovább asztalnál ülve, vacsorával. Nagyon jó, nagyon szívmelegető volt.

Ünnepség 2013 augusztus 20-án a Szent István szobornál

M. A.: *Én falukutató voltam az életem első felében, és tudom, ahhoz, hogy közösség legyen egy falu, ahhoz nagyon fontos dolgok tartoznak hozzá. Zemlénben, Pusztafalun szereztem meg egy 600 lelkes községben azokat a tapasztalataimat, amik segítenek, hogy most pontosan érzékeljem a falvakban folyó dolgokat. Szentkirályt egyelőre nem ismerem, beszélgetésünk előtt minimális, aminek utána tudtam nézni. De beszédjéből érzékelem, és úgy vélem, biztos oka van annak, hogy ez a falu faluközösségként működött és működik. '52-ben Lászlófalvának nevezték el, miközben a területe Alsószentkirály és Felsőszentkirály nevű külső részekből állt.*

Sz. G.: A 18. századtól kezdve Kecskemét pusztája volt a mi falunk. Kecskemét közigazgatási területe akkor nagyon nagy volt, ez a rész is Szentkirály-pusztaként létezett. 1943-ban létesült az első közigazgatási kirendeltség itt a faluban. Egy kirendeltségvezető dolgozott itt a kecskeméti városháza tisztviselőjeként, és intézte az ügyeket. A falu '52. január 1-jén vált önállóvá, Lászlófalva néven. Az elnevezésen különösképpen nem érdemes töprengeni. Szent István volt a falu templomának a védőszentje; 1901-ben épült a katolikus templom, 1902-ben a református templom. Van egy olyan térképem, ahol Lászlófalva névmegjelölés szerepel, de a falunak az ún. alsó és a felső része, Alsószentkirályként és Felsőszentkirályként van feltüntetve. 1987. augusztus 20. napjával kapta vissza Szentkirály az ősi nevét, és azóta viseljük ezt. És ha már itt tartunk, érdemes megemlíteni a Szentkirály, Szentistván nevű településeknek a baráti társaságát, szövetségét is, ez a Szent Király Szövetség. A Szent István emlékét nevükben is őrző felvidéki, anyaországi, illetőleg erdélyi településekről van szó 21 taggal. Minden évben más településen tartjuk a találkozónkat, az idén Szentkirályszabadján voltunk.

M. A.: *Igen, két hete, sajnos nem tudtam elmenni. Az országon belül hány település tartozik a szövetséghez?*

Sz. G.: Tizenegy, ezenfelül 4 van Felvidéken, 6 pedig Erdélyben.

M. A.: *Hadd kérdezzem meg, ez a pusztai uradalomhoz tartozott?*

Sz. G.: Nem, ez kecskeméti polgároknak volt a birtoka, ők bérelték. Az egyik nagyon fontos jellegzetességünkre is ez a magyarázat, ugyanis az egyik leginkább tanyás település a mi falunk. A 2000-es lélekszámhoz egy igen nagy kiterjedésű terület tartozik, több mint 10 000 hektár a falu közigazgatási területe. És a lakosság 40%-a tanyán él.

M. A.: 40%?

Sz. G.: Igen. Mintegy 250 állandó élő címhelyes tanyánk van. És másik, közel ennyi, ahol állandó lakos ugyan bejelentve nincs, mert a tulajdonosa itt lakik a belterületen, esetleg Kecskeméten vagy Tiszakécskén, és nyaralónak alakította ki a tanyáját az illető.

A bérlők annak idején a jószágokat tartották ezen a vidéken. Eleinte csak nyáridőre jöttek ki Kecskemétről, az egész család, vagy egy része, aztán állandó lakhelyet létesítettek. Így alakult ki a tanyavilág. Körülbelül 800 szentkirályi tanyán él. A kép már színesebb, mert most már külföldi tanyatulajdonosok is vannak. Három holland házaspár is létesített állandó lakhelyet itt, teljesen vagy részben földadva az ottani egzisztenciájukat.

M. A.: *És ők is beilleszkednek?*

Sz. G.: Nagyon igyekeznek. Izgalmas nyilván az a miénktől nagyon is eltérő világ, amit végül is földadtak. De személyes kapcsolódások, baráti szálak szövődnek a szomszédokkal, helybeliakkal.

M. A.: *A falubelieket nem zavarják?*

Sz. G.: Nem. Nyilván van egy ösztönös idegenkedés a messziről jött ember iránt, de ha a maguk boldogulását saját erőfeszítéssel megtalálják,

akkor ez inkább elismerést vált ki a helybeliekből is.

M. A.: *Ez a 40%-nyi tanyán élő ember részt vesz a falu közösségi összejövetelein?*

Sz. G.: Nagyon igyekszünk bevonni őket. A rendszeres havi szórólapos tájékoztatás már tavaly minden ingatlan tulajdonoshoz eljutott, tehát a tanyán élőkhez is. Ezzel igyekszem alkalmat adni kinek-kinek a közvetlen tájékozódásra, még inkább a dialógusra. 2010. november 25-én volt az első Nemzeti Együttműködés Szentkirályon címmel összehívott lakossági fórum, és huszonhatig jutottunk el. Úgy gondolom, újra fogjuk indítani, a választások kiváló apropót adnak arra, hogy közös dolgainkat megbeszéljük. A közös alatt nem föltétlenül csak a falu dolgaira gondolok.

Ami még a tanyasiakat illeti, a tanyai villanyhálózat felújítása egy többéves program volt, még a '90-es évek közepétől. Az úthálózatunk használható, járható állapotban tartása szintén folyamatos földadatot ad. Ehhez útjavító gépeket szereztünk be. Annak valóban hosszabb távon érezzük hál' Istennek az áldásait, hogy annak idején a földek egyéni magántulajdonba adása-vétele, a részarány-tulajdon, illetőleg a kárpótlási árverések a mi falunkban úgy zajlottak, hogy egyáltalán nem kellett sem a földrendező, sem a földkiadó bizottságot arról meggyőzni, hogy milyen fontos számunkra a tanyavilág megtartása, életetése. Nagy békességben, egyetértésben kaphatta meg ki-ki a földjét ott, ahol akarta. Többnyire ez egyébként a szülői tanya körül történt mindenki

Alapítványi ösztöndíjasaink

részéről. Ez generációk sorsát meghatározóan tudott perspektívát adni, ugyanakkor a békességet megtartva jövőt biztosítani a helybelieknek.

M. A.: *De hát ezek óriási dolgok! Ahol nem így történtek, az a faluközösségeket tönkretette, és egy csomó olyan tapasztalatot szereztek az emberek, ami növelte a passzivitásukat.*

Sz. G.: Ez így van.

M. A.: *És most ez ellen próbál az Intézetünk is tenni. Nagyon érdekes itt Szentkirályon, hogy végül is az itteni termelészövetkezet elnöke, agronómusai nem használták ki a kedvező helyzetet, amint az más falvakban történt.*

Sz. G.: De igen. A mi falunk agronómusai és a TSZ elnöke úgy használta ki a helyzetet, amint az egy távlatos gondolkodásból természetesen következik. A kérdést amiatt köszönöm, mert ezt mindig ki szoktam emelni a sorsunk jellemzőjeként. Biztos, hogy ez nem egyedi, de mi így jártunk. Beszélgetésünk elején említettem, hogy '96-ban szűnt meg a TSZ nálunk. A végelszámoló, aki nem volt más, mint a Tsz elnöke, eladta a közös vagyontárgyakat: ingóságokat a helybelieknek, az ingatlanokat viszont nemcsak helybelieknek, mert nagyobb érték lévén olyan tőke nem volt feltétlenül. Az ingóságok viszont mind helybeliekhez kerültek. Tehát az a 8300 hektár szántó, amit a TSZ művelt hosszú éveken keresztül nem maradt parlagon, hiszen annak köszönhetően, hogy a munkagépek és erőgépek – traktortól kombájnig minden – helybeli magántulajdonosokhoz kerültek, egyetlen szentkirályinak se kellett a szomszéd faluba elmennie, hogy a földjét megműveltesse, és bért fizessen a traktorosnak, hanem maximum a szomszédhoz kellett átmennie, akinek...

M. A.: *Vissza is dolgozhatta.*

Sz. G.: Pontosan. A TSZ tehát eladta mindenét, ebből kifizette összes tartozását, a maradék pénzt pedig a szövetkezeti üzletrészek megváltása formájában visszaadta a tagoknak. Ha jól emlékszem 11 vagy 13%-on vásárolták vissza a üzletrészeket a tagoktól. Egyetlen kft., bt., vagy rt. nem alakult Szentkirályon a TSZ-vagyon kimentéséből. Továbbmegyek: az akkori pártideológiához szükségszerű kötődése miatt nem éppen népszerű

Ünnepség 2013 augusztus 20-án a Szent István szobornál

TSZ elnök néhány évi „pihenés” után, amikor kivonult kicsit a közéletből, a falugazdája lett Szentkirálynak. Falugazdász, akinek a dolga, hogy az elérhető állami támogatásokat megszerezze a földtulajdonosoknak, akik gazdálkodásuk akár intim részleteit is feltárják előtte. Ezt csinálta jó néhány éven keresztül. És a faluközösség részéről hozzám olyan jelzés nem jutott el, hogy valaki elvi kérdést csinált volna abból, hogy az általa korábban akármilyenek minősített TSZ elnök-höz mint falugazdászhoz elmenjen-e segítséget kérni.

M. A.: *Falubeli család a TSZ elnöké?*

Sz. G.: Igen. Nem tősgyökeres szentkirályiak, úgy települtek ide, de ez mára évtizedeket jelent, és azóta folyamatosan itt tartózkodnak, gyermekeik itt nőttek fel, unokáik itt élnek. És ez szintén olyan adottságunk, ami fontos adalék ahhoz, hogy a faluközösségnek a maga összes kínja-gondja ellenére megadatott az a bizonyos békés építő munka. Az egymás idegeinek lehetőleg nem borzolása. Emberi gyarlóságból fakadó, mások partvonalon kívül helyezése irányuló tettek minálunk is vannak persze, de a falu egészére nézve helyrehozhatatlan káros hatást még nem gyakoroltak.

Megint más kérdés persze az is, hogy a szövetkezés, egymás erejének megsokszorozása azóta sem akar menni a szentkirályi gazdálkodóknak.

M. A.: *Az egykori két rész, Alsó-szentkirály és Felső-szentkirály sem*

volt a módosság alapján elkülönülő rész, a szegényebb és a gazdagabb?

Sz. G.: Nem.

M. A.: *Tehát azt lehet mondani, hogy kecskeméti polgárok az alapítói a falunak. És ezek mind földdel rendelkező gazdálkodó emberek voltak?*

Sz. G.: Igen.

M. A.: *Nem tartoztak uradalomhoz, tehát akkor a szentkirályi gazdák azonosak az én Pusztafalun meg tapasztalt gazdáimmal, akiket maga-ura parasztnak neveztem el.*

Sz. G.: Ezt csak megerősíteni tudom, még a téesz időkből is.

M. A.: *Mert teljesen másképp működtek, mint egy nem maga-ura paraszt.*

Sz. G.: Így van. A téeszben, a közösben dolgozni muszáj volt. Annak idején, amikor még munkaegység volt, azt teljesíteni kellett, de amikor ez kitelt, ki-ki ment a háztájiba. A tanya-világ, az volt a mindene a háztájinak. Ezrével sertéshízlalás, juhtartás, több száz szarvasmarha, lovak. A téesz időben virágzott a háztájizás. Ellentétben például a szomszéd faluval, Kocsérral, aminek más sors jutott. Ott egy virágzó TSZ volt. Nem mondom, hogy a kocséri faluközösség azzal az erős munkaadóval, gazdasági potenciállal, amit a termelészövetkezet biztosított, értékben fölény vagy alánk helyezendő volna, de a saját gazdálkodást, termelést, létezését a szentkirályi tanya-világon élő családok húsközeliibnek élhették meg, mint ők, ez biztos. A tanya-életnek a léte az ottani, akkori faluvezetés számára egészen más megvi-

Falunapi ünnepség, augusztus 25.

lágításba helyeződött. Náluk is voltak megművelt tanyahelyek, de sokkal kisebb számban, mint itt.

M. A.: *Szentkirályról tehát elmondható, hogy jellemzi, ami egy emberben megőrizni segíti az önérzetet, a méltóságot és a jó szellemet. Vannak még ilyen falvak a környékben?*

Sz. G.: Önkormányzat vagyunk. A szomszéd falu gondjával, bajával én polgármesterként alig foglalkozom. Ami eddig összekötött bennünket a többcélú kistérségi társulások tagjaiként, most már nem működik. Együttműködünk egymással, amíg az érdekünk úgy kívánja, de hogy a szomszéd falubeliek miért büszkéek a falujukra, vagy miért érzik jól magukat a saját településükön, ezt én nem tudom. Így megítélni sem azt, hogy mennyire vagyunk unikum. Azt meg, hogy a közösségi létnek, vagy a közösséghez tartozásnak a foka egy skálán hol helyezkedik el egy szentkirályi, lakiteleki, nyárlőrinci vagy tiszakécskei polgár számára, szintén nem. És azt se tudom, hogy messzemenő következtetéseket lehetne-e levonni belőle arra vonatkozóan, hogy a felelős helyi hazafiság, a közéletben való részvétel, az ország ügyeivel való szintén felelős foglalkozás visszaköszönne-e ebben a bizonyos közösségi affinitásban.

M. A.: *Nem hiszi, hogy...*

Sz. G.: Én pusztán azt mondom, hogy az a fajta függetlenség, a hozzá tartozó kiszolgáltatottsággal, ami a tanyai életre jellemző, az meghatározó az ember gondolkodására. Én tanyán nőttem fel 25 éves koromig,

a gyökereim most is a tanyában vannak, a tanyavilágban.

M. A.: *Meg is van az a tanya?*

Sz. G.: Igen, megvan. Tehát a tanyai függetlenség és kiszolgáltatottság a próbatételek tekintetében ropant hatékony iskolának bizonyultak a magamfajta számára. Ez alatt a képviselőtársaimat mindenképpen kell, hogy értem. A szubszidiaritás, és talán nem tűnik fellengzős szóhasználatnak, a maga valójában megélt szubszidiaritás onnan indul, hogy amire képes vagy egyénként, azt ne várd el a közösségtől, amire képes vagy kisközösségként, azt ne várd el a nagy közösségtől, hanem segíts magadon és a közösségeiden. Ennek a filozófiai, spirituális, gyakorlati és gazdasági aprópénzre váltása az, ami bebizonyítja, hogy mire képes egy ember, egy család, egy faluközösség. Úgy gondolom, hogy a nem másra várás, a gondjaink megoldásának nem mástól való elvárása az, amire azt tudom mondani: ebben talán nem a sor végén kullogunk, mi Szentkirályként és szentkirályiként, a faluközösséget és az egyéneket értve ez alatt.

M. A.: *25 évet leélt tanyán, ez alatt elvégezte az iskoláit. Milyen iskolát?*

Sz. G.: Állattenyésztési Főiskolát végeztem, Hódmezővásárhelyen.

M. A.: *És azt követően hol kezdett dolgozni?*

Sz. G.: Itt a téeszben. 1981-ben kezdtem, de még másoddiplomaként állathigiénikus szaküzem-mérnöki képesítést is szereztem, '83-tól pedig újra itt dolgoztam a szövetségben,

és ebben még a katonaság is benne volt. '90-ben innen választottak polgármesterré.

M. A.: *És a faluban nem is laktak, csak kint a tanyán?*

Sz. G.: Nem, mindig a tanyán laktunk.

M. A.: *És ezt követően Kecskeméten.*

Sz. G.: Meghásasodtam '83 áprilisában, és a feleségem kecskeméti lány lévén, ott vásároltak a szülei egy kis garzonlakást. Az esküvő után oda költöztünk be, és azóta Kecskeméten maradtunk. Így hozta a sorsom. Ennek minden előnyét, hátrányát, szó szerint élvezem. Mert igaz ugyan, hogy fáradtságot jelent a mindennapi utazás, de ez egy olyan fáradtság, ami a magánéletnek egy, a munkahelytől való földrajzi elszakadását is biztosítja. Viszont az is igaz, ezt a feleségemtől lehetne megkérdezni, hogy aludni járok haza voltaképpen. Úgy alakult a sorsunk, hogy gyermekünk nincs. Feleségem pedagógus, ő az iskolában talál magának foglalatosságot, én pedig itt. Nincs ügyfélfogadás, nincs fogadó óráim, és ezt tudják rólam a helybeliek. Viszont 4 óra után már viszonylag kevesen szoktak jönni ügyes-bajos dolgaikkal. Az átgondoltabb alkotó munkára vagy 4 óra után a hivatalban, vagy miután hazamegyek, otthon van lehetőségem.

M. A.: *Ez egy magyar falu, katolikusokkal és reformátusokkal, és a két felekezet is mindig volt. Tehát hozzá szoktak az egymás mellett éléshez.*

Sz. G.: Igen, erre is nagyon büszke vagyok. A két felekezet fél éven belül épített magának templomot. 1901. december 16-án szentelték fel a katolikus templomot, 1902. június 6-án a református templomot. 1/4-3/4 a reformátusok, katolikusok aránya – tehát a katolikusok vannak többen. De erről is azt tudom mondani, hogy termékeny békekességben és együttélésben van a két felekezet egymással. A lelkipásztoroknak nagyon sok köszönhető ezen a téren. Ez a múltban is így volt, a jelenben is így van. A fiatalabb generáció az, amelyiknél ez a szülői attitűdből eredő békekesség igazán kamatozik. A közös programok lebonyolítása akár református, akár katolikus szervezésben egyaránt elfogadott. Sőt

itt a közélet, például a tánccsoport. Ünnepek alkalmával a falu kínálja ezt a fajta, az emberi értékekben való föloldódásnak a lehetőségét.

M. A.: *Lehet mondani, hogy a falu vallásos?*

Sz. G.: Igen.

M. A.: *A legelső megújult lapszámunkba csináltam a tiszakécskei Lajos atyával egy beszélgetést. Vajon van itt is a házasulandóknak, a fiatal házásoknak közössége, ami segíti a lelki épülésüket?*

Sz. G.: Szervezett formában nem tudok ilyesmiről. Viszont minálunk nagycsaládok vannak, katolikus és református családok is. Sok gyerek volt annakidején a pusztákon, kiterjedt rokonsággal. Most már nem olyan sok a gyerek – sőt kevés –, de vannak sokgyerekes családok. A családi kötődések, rokoni kapcsolódások, ha nem is veszik át teljességgel bizonyos csoportok szerepét, de jelentősen segítik azokat, akik esetleg bajba kerülnek.

M. A.: *Az ilyen falvakba tapasztalatom szerint nem települnek be cigányok. Pusztafalun egyetlen cigány család sem volt. Itt ezen a területen mi a helyzet?*

Sz. G.: Cigány lakosságunk tulajdonképpen soha nem volt. Gyerekkoromban emlékszem, hogy vályogvető cigányok vagy dinnyés cigányok egy-egy nyárra ideverődtek, de azután el is mentek. Amint említettem, meglehetősen nagy a kiterjedtsége a falunknak, és ez jóval több mezőgazdasági munkást igényel, mint amennyi helybelit a falu ki tudna állítani. Erdélyi vendégmunkások találtak terepet itt Szentkirályon, de nem szerencsét próbálni jelent meg valaki, kopogtatva

végig az ajtókat munkát keresve, hanem a helyiek, a gazdálkodók találtak rájuk. Ez feszültséget okoz a szentkirályiak között, nem kis próbára téve esetenként sokakat a helybeliek közül. Úgy gondolom, hogy e tekintetben is, néhány kellemetlen szituáción kívül, a békesség eddig megmaradt. Magam is nagyon igyekszem a jelentőségét hangsúlyozni a helybeliek számára, hogy arra az egyensúlyra, arra a békességre, amit évszázadokon keresztül megőriztünk, most nagyon vigyázzunk, mert fölborulhat. Letelepdedők is vannak közöttük. Tehát van olyan helybeli ingatlanulajdonos, aki állandó vagy ideiglenes lakhelyet biztosít a saját tanyájában, házában Erdélyből idetelepült vendégmunkásoknak. A velük kapcsolatos problémákat kézben kell tartania az egész faluközösségnek. E tekintetben szintén a szubszidiaritásra tudok utalni. Havi összejöveteleinknek többször is témája volt, a képviselő-testületi üléseken is sokszor fölvetődik a vendégmunkások kérdése. Tudom, hogy ez nehezen fogadható el sokak részéről, de a polgármester, a jegyző, meg a rendőr nem tudja a falunak ezt a gondját megoldani. Én egyetlen vendégmunkást nem hívtam, hoztam be Erdélyországból, hiszen személy szerint nincs egy talpalatnyi földem itt, ahol őket alkalmaznám. Ebből következően nem kívülállóként, hanem pártatlan emberként tudom képviselni azt, hogy ki-ki fontolja meg a saját személyes érdekében és a családjá jövője szempontjából, hogy akit vendégmunkásként idehoz, azért felelősséggel tartozik az egész faluközösség előtt. Úgy gondolom, ez tudatosult

a helyi gazdálkodókban. Személyes állásfoglalást is tettem többször ez ügyben, de elsősorban volt fontos a gazdák egymás közötti beszélgetése, ennek a kérdésnek meghányás-vetése. Ez segít sokkal inkább, mert egymás nevelése sokkal hatékonyabb annál, mint hogyha egy képviselő-testület helyi ügyekben rendeletalkotással vagy egyéb adminisztratív eszközökkel próbál rendet tenni.

M. A.: *Mióta vannak Szentkirályon erdélyi vendégmunkások?*

Sz. G.: Régi történet ez, 20 év körül tart már biztosan.

M. A.: *És a valódi problémát az jelenti, hogy ezek az idejövő emberek azoknak a családoknak a gazdaságát jelentősen növelik eredményben?*

Sz. G.: Ez az igazság. Nem juthatunk volna ide a falu összképét, illetőleg a helyi családok egzisztenciáját illetően, ha ők nem lennének. Ez azonban nemcsak Szentkirály problémája, hanem Magyarországé, hogy erre a helyzetre gyógyírt nem sikerült találni eddig. Hozzáteszem, szerintem nem is nagyon akar és tud a politika. A munkavállalás szabadsága uniós állampolgárként nekik is ugyanúgy kijár, mint bárkinek. Azok az életviszonyok, ahonnan ők jönnek, sajnos még mindig rosszabbak annál, mint amit itt mi esetleg embertelennek minősítünk. És az idénymunka olyan, hogy nyáron, vagy tavasztól őszig kell megkeresni az egész éves bevételét nemcsak az emberpárnak, aki itt van, hanem a gyerekeknek is. Aztán iskolába, óvodába is esetleg járnak közülük már. Egzisztenciát teremteni viszont lehetetlenség, merthogy a piac vastörvénye bémunkásként tekintve őket, kizárólag azt a javadalmazást biztosítja, ami a megélhetésükre szolgál. Ebből itt gyarapítani, vagyont szerezni semmi szín alatt nem tudnak. Otthon, Erdélyben esetleg. Pedig még télen is, amikor nincs munka, inkább itt tartózkodnak, minthogy hazamenének. Ez egy komoly próbája az őslakos szentkirályi faluközösségnek, amivel gyötrődik, vívódik a falu. Beleértve a faluközösségbe azokat is, akik nem tősgyökeres szentkirályiként, hanem Kecskemétről, vagy máshonnan idetelepülteként roppant kis szeptét látják, érzékelik az összetett problémának, és egyfajta üdülőként szeret-

Falunapi ünnepség, augusztus 25.

nének tekinteni nemcsak a saját portájukra, hanem a szomszédra, meg a második, harmadik utcabeliekre is olyan igényeket támasztva, amihez az egész közösségnek kellene alkalmazkodni. Olyan érveket és normát találni, ami mellé mindenki föl tud sorakozni, nehéz. Ez a folyamat tart, és úgy gondolom, nem vett még olyan rossz irányt, amit esetleg aztán a közösség maga sem tud kezelni. A legtöbb gondot egyébként a kizárólag szállásadással foglalkozó néhány helyi ügyeskedő okozza.

M. A.: *Talán erről egy másik alkalommal még szívesen beszélgetnék. A tapasztalataim miatt is, meg egyáltalán, mert azt gondolom, ez fontos dolog, de most nem akarom, hogy belemenjünk, talán lesz még alkalmunk arra, hogy beszélgessünk máskor is.*

Nem beszélünk még a Nemzeti Zarándoklatról, azután a Kecskeméten lezajlott programról, a „Jövőépítő játékok”, a „Háztájit az asztalra” kezdeményezésekről, versenyről, amelyen a szentkirályiak kiemelkedő helyet értek el a tíz falu között, amelyek részt vettek ebben a játékban...

Sz. G.: Talán a játék szót egy szélesebb megközelítésben is értelmezhetjük az egész életünkre. Magyarán a könnyedséget volna jó valahogy belevinni a mindennapi életünk gondjai mellé. A „Háztájit az asztalra” egy ilyen próbálkozás, ha úgy tetszik. Nem tudom, hogy mire futhat ki még ez a kezdeményezés, az tény, hogy a legtöbb jelentkező Szentkirályról volt ebben a bizonyos 10 településes körben. A modern eszközökkel, a kommunikációnak és az informatikának a bevetésével próbálunk valahogy közvetlen utat építeni fogyasztó és termelő között. Nem egyszerű ez, nem nagyon tudok fényes sikerekről beszámolni egyelőre. Saját kis helyi piacunk is nyílt, és ez is egy kis pezsgést eredményezett, hogy falun belül egymásra találjon termelő és fogyasztó. Még az a „mezítlás” módja is dívik a piacolásnak minálunk, hogy a tejet a tehéntulajdonos gazdasszony, fiatalasszony házhoz viszi, és így adja el. Jó volna a földből tisztességgel, jól megélésnek a föltételeit megtalálni. Esélyt látok ezzel az akcióval is erre.

A Nemzeti Zarándoklat egy más jellegű dolog. 2009-ben volt elő-

ször, utána 2011-ben ismételtük meg. A Magyar Faluszövetség révén kerültem kapcsolatba a két szervezővel, Lesovics Miklós pálházai és Köteles László komlósikai polgármester kollégával, akik aztán a maguk kezdeményezését és lelkesültségét rám is átragasztották. Én a déli részt szerveztem, és tettem meg Ópusztaszerből Budapestig. Kifejezetten szép emlékeim vannak, nagyon fontos lelki tartalom volt e mögött a zarándoklat mögött. Ami elgondolkozgat ezzel kapcsolatban most, ahogy visszaemlékszem az akkori magamra, talán leginkább az a kiáltás, amit el kívántunk juttatni a hozzánk hasonlókhöz, ember az emberhez, választott vezető a választóihoz, a többségi etnikum tagja a kisebbségi etnikum tagjához. Ez a kiáltás, nem túlzok, amikor azt mondom, egyre sürgetőbbé válik, és egyre fontosabb volna, hogy elhangozzék ma is. Talán nem is kiáltásként, hanem baráti szóként. A szerveződés aktualitása napjainkban sem vesztett a jelentőségéből semmit. Elgondolkozgat ez a bizonyos embertől emberhez történő kéznyújtás. Mert erre nem csak akkor van szükség, ha az országos választáson más politikai erő jut pozícióhoz. Ez persze a felelősségét is jelzi minden magyar polgárnak, ám a mértékletességre, alázatosságra történő kifejezett intést is a mai politikai vezetés felé.

M. A.: *Ez teljesen világos. Egyet még. Ön a Magyar Faluszövetség elnöke.*

Sz. G.: Igen.

M. A.: *Következik-e ebből olyan tapasztalat, amivel a falut tudja segíteni?*

Sz. G.: Igen. Mégpedig az, hogy a Faluszövetség a 8 országos önkormányzati érdekképviseletek közül az egyik. Mi kizárólag falvakat tömörítünk, 200 körüli a taglétszámunk. Országos önkormányzati érdekszövetségként kezdettől fogva a mindenkori kormányzat számára egy érdekérvényesítő, de konzultációra is kész és képes szervezetként tekintjük magunkat. Azon fórumoknak, amelyek az önkormányzati rendszer és a kormányzat közötti kapcsolattartást hivatottak szolgálni, tagja volt a Faluszövetség. Most is tagja az Önkormányzatok Nemzeti Együttműködési Tanácsának. Ebben a minőségemben 1998 óta vagyok részese kormányzati egyeztetéseknek, és szereztem személyes benyomásokat minisztériális emberekről. Nagyon jó látni, hogy minden emberben benne van a természetes, józan megközelítése ügyeknek, problémáknak. Egy kormánytisztviselőről sokat elárul, ahogyan reagál vagy nem reagál olyan fölvetésekre, amik nélkülözik a józan paraszti megközelítést. Más kérdés, amikor nem egyénként beszélgetek egy főosztályvezetővel, államtitkárral, országgyűlési képviselővel, mert neki az intézménye képviseletében kell megnyilvánulnia. Akkor a józanságot és tisztos hozzáállást egy más szemüvegen keresztül kell hogy érvényre juttassa. Ekkor én sírok és kesergek, és esetleg még dühöngök

Falunapi ünnepség, augusztus 25.

Falunapi ünnepség, augusztus 25.

is, de mindenképpen fáj, hogyha elválnak egyéni lelkiismeret, illetőleg az adott politikai vezetés szolgálata. Ezzel együtt nagyon értékes barátságokat őrzök magamban és tartok fönn mind a mai napig. Nem voltam híján az értő emberi szónak egyetlen kormányzat alatt sem. És a hatalomnak az embertelenségét vagy gazságát is tapasztaltam ez alatt a tizenöt év alatt folyamatosan. Nem a politikai kurzus mondja meg az ember értékét, hanem az, amit ki-ki magában képvisel és hordoz, és kifejezésre juttat. A falunk számára, Szentkirály számára én lobbizni nem szoktam. Azok az információk, amik eljutnak hozzám egy jogszabály-tervezet formájában, azt igyekszem megosztani a tagtelepülési polgármester kollégákkal, de azon kívül is van még egy kör, a 200 lakos alatti települések e-mail-cím listája, amit rendszeresen kezelek. Az információkat szétküldöm. Ez tájékoztatás. Ezzel a tisztességes postás szerepét tudom betölteni, vagy tudja betölteni a Faluszövetség. Továbbadok információt és begyűjtök – ennél többet nem tehetek. Ki-ki autonóm módon maga hozza meg a döntését arról, hogy mire használja ezt. Kétségtelen, hogy ennek köszönhetően viszont a falum határain túl tudom és akarom látni a magyarságot, a magyar nemzetet foglalkoztató gondokat, bajokat. Falusiként azzal a felelősségtudattal és reménykedéssel, amit én parasztpolgármesterként magamba szívtam, vagy szereztem ez alatt a 23 év alatt. Az előbb már említett játék kíméletlenségét, kegyetlenségét, veszélyét is látva. Roppant nehezen viselem a

legutóbbi időkből, például az ún. önkormányzati rendszer adóssághozszooldációját. Nehezen tudom elképzelni azt, hogy az előtt az ítélőszék előtt, ahol majd mindannyiunknak meg kell állnunk – nem miniszterelnökként, nem polgármesterként, nem kormánytagként és nem párt tagjaként, hanem mezítelenül, önmagunkban – ezelőtt az ítélőszék előtt és a nemzet jövője előtt miféle megítélés alá kerülnek majd ezek az intézkedések. És itt megint a szubszidiaritásra tudok visszautalni. Magyarán a kicsi, ha már minden tőle elvárható megtett, fordulhat csak a nagyhoz és kérheti annak segítségét. Csak és kizárólag akkor. Vajon e tekintetben a nemzet legnagyobb közösségéhez ugyanúgy viszonyul-e egy megyei jogú város, vagy egy falu közössége? Csak kérdezem. Erről beszélni kellene. Vita azonban nincs, mert többszörszörösen hallottuk, miszerint politikai döntés született arról, hogy ennek így kellett történnie. Ebből következően a

döntés értékelését valóban 4 évenként a választók tehetik meg. Nagyon nagy hiányát érzem annak, hogy őszinte, nyílt, feltáró, a tanulságokat is levonó dialógus gyakorlatilag még kísérlet szintjén sem történt mindez ideig. Sem a döntés előzményét, sem most már túlhaladva jó néhány hónappal a dolog megtörténtét illetően. Ilyen gondok feszítenek. Néha az önmérsékletre nagy szükségem van, amikor engem nagyon is bosszantó, a lelkiismeretemet feszítő ellentmondásokra bukkanok.

M. A.: *Van a faluban olyan ember, akire tudja, hogy mindig bizton számíthat?*

Sz. G.: Sok.

M. A.: *Sok?*

Sz. G.: Sok, igen. A munkatársaim elsősorban. A hivatal minden dolgozója, a jegyző, alpolgármester úr. A képviselő-testület. Héttagú velem együtt. Itt a hivatalban még dolgoznak másik tízen, azután a tanyagondnokok, közmunkások. Csudára képesek a közfoglalkoztatottak is, hogyha olyan érző szót hallanak, tekintet látnak – ami nem az enyém föltétlenül, hanem a munkatársamé, aki irányítja őket – amiből feléljük a bizalom és annak a meggyőződése árad, hogy azért érdemes a szavát megfogadni, mert azzal az egész faluközösség lendül előre. Egy Szent István napra való készülődés kész nagyüzem nálunk. Minden településen, de Szentkirály falujában ez azért még fokozottabban van jelen.

M. A.: *Nagyon szépen köszönöm.*

Sz. G.: *Én köszönöm szépen.*

M. A.: *Engedje meg, hogy eljöjjen máskor is beszélgetni.*

SZABÓ GELLÉRT: Tanyasi általános iskolába jártam, utána a kecskeméti piaristáknál érettségiztem 1976-ban. Főiskolai tanulmányaim befejezése után a helyi Mezőgazdasági Szövetkezetben dolgoztam 1990-ben történt megválasztásomig. Zenélni is tanultam, a Kecskeméti Pedagógus Énekkarnak 24 éven át voltam tagja, a Bohém Ragtime és Jazz band-nek pedig egyik alapító tagja. Középfokú angol nyelvvizsgával rendelkezem. Az Európa Tanács Helyi és Regionális Közhatóságok Kongresszusa (CLRAE) magyar küldöttségében 1996. és 2010. között voltam képviselő. 2006. és 2010. között a Nemzeti Földalap Ellenőrző Bizottság munkájában tagként vettem részt, most a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat Elnökségében tevékenykedem. Településünk a Magyar Faluszövetségnek a tagja, melynek 1998 óta alelnöke, 2006 novembere óta elnöke vagyok. Az első helyhatósági választáson a listaállítási céljával alakult helyi MDF-csoport. Akkor ennek, a későbbi alkalmakkor a Szentkirályi Vágó János Gazdakörnek a jelöltje voltam. Pártnak nem voltam és nem vagyok tagja.

A Velemi Gesztenyeünnep megnyitása

Velemi Gesztenyeünnep 2013

vészeti csoportok bemutatóival, hagyományörző programokkal, világszenei koncertekkel, vásári komédiákkal és mesejátékokkal.

A Kőszegi-hegység legjellegzetesebb növénye a szelídgesztenye, a vonzó és értékes helyi termék. A Gesztenyeünnep 21. alkalommal a Velemi Továbbképzőház területén a Népi Kézműves Műhelyrendszer hangulatos épületei között és Velem községben megrendezésre kerülő két napos kulturális, gasztronómiai, hagyományörző ünnep, amatőr mű-

belül megyei látványosságokkal, megyei értékekkel is. Sajnos olyan nagy volt a kínálat, hogy nagyon-nagyon keveset tudtunk csak ott bemutatni, és hát nagy megtiszteltetés, hogy sok barátunk, aki ott volt, személyesen megtisztelteti ezt a rendezvényt is, és valóban rácsodálkozhat arra, hogy milyen csodálatosan szép a mi Vas megyénk. Biztos hallották, hogy van Vas megyének egy himnusza, amelynek nincs szövege. Ennek az a története, hogy a Vas Megyei Közgyűlés megrendelte, egy zeneszerző pályázza, megkomponálta a szerzeményt, két költő pályázott és megírta rá a verset. Egyik Sülyi Péter volt, aki Őrségben a Teleházat működteti Őriszentpéteren, az Omegának volt szövegírója. És Balogh József tanár úr, aki egy kis faluban kezdett pedagógusként, élete végéig Szombathelyen tanított, és rengeteg szép verset írt. Két döntést kellett volna hoznia a közgyűlésnek. Első, hogy melyik vers legyen a szövege a himnusznak. Nem tudtunk dönteni, ezért felkértünk egy zsűrit. A zsűri döntött, ők úgy döntöttek, hogy Sülyi Péternek a szövege lenne jó. Előadásra, felvételre került ez a szöveg, a vers énekelve elhangzott mind a két változatban. A közgyűlés Balogh József tanár úr versét választotta. A végén, mert a zsűri véleménye a zeneszerzőjével passzolt, a közgyűlés döntése meg ellentétes volt, nincs a mai napig se szövege a Vas megyei himnusznak. Talán azért

Kovács Ferenc, a Vas Megyei Közgyűlés elnökének megnyitó beszéde

Tisztelt Hölgyek, Tisztelt Urak! Immár 21 éve, ha itt az október, elkezd érni a gesztenye, és ha elkezd érni a gesztenye, akkor itt az ideje a Kőszeghegylajai Velemi Gesztenyeünnepnek. Hál' Istennek ez a rendezvény most már intézményesül. Nélküle kevesebb lenne Vas megye élete, Vas megyének a közszolgáltatási köre, Vas megyének a kulturális élete, és a vásározók és a vásárt látogatók miatt talán az egész közéletünk. Szép hagyományt teremtettek meg itt, akik kitalálták ezt. És ahogy

elnézzük ennek a forgatagnak, a sokaságnak a jövését-menését, lassan szűk lesz Velem ennek a nagy rendezvénynek. Hála Istennek sokan látogatják meg. Ma is nagyon sok vendéget köszönhetünk itt. Én nagyon szépen szeretném megköszönni a polgármester úrnak, a képviselő-testületnek, az egész hivatalnak, az MMIK valamennyi munkatársának, akik igazából bölcsös kora óta ápolják ezt az érett férfivá vált ünnepet, hogy létrehozták és működtetik ezt a rendszert. Én úgy gondolom, ez egy olyan érték, amelyre méltán büszkék lehetnek, akik itt élnek, és méltán büszkék vagyunk mi is valamennyien Vas megyeiek. Szeretném elmondani Önöknek, hogy a közelmúltban Budapesten be kellett mutatkozni a Magyar Értéktár Program keretén

nem tetszett az akkori ítéseknek különösebben Balogh tanár úr verse, mert ő az utolsó refrénbe, utolsó strófába azt írta le, hogy „Itt él az én szép Vas megyém Isten tenyerén”. Pedig gyönyörű gondolat, nagyon szép kép. És ha belegondolnak, valóban. Isten tenyerén élünk, olyan szép helyeinkkel, mint például Velem. Köszönöm a figyelmüket.

Ágh Péter országgyűlési képviselő köszöntője

Tisztelt hölgyeim és uraim! Jó napot kívánok mindenkinek. Mint bizonyára tudják, szinte minden dologhoz köthető valamilyen szimbólummal bíró érték, egy jelentéstartalom. Így van ez a gesztenyével is. Délelőtt, amikor ide készültem, akkor megnéztem egy *Mit jelentenek az álmok?* című könyvben azt, hogy ha valaki gesztenyével álmodik, akkor mire kell következtetni, mit üzen a tudatalatti. Eszerint a gesztenye jelentheti például azt, hogy szerelmesünk számára igyekszünk nélkülözhetetlené tenni magunkat. Jelentheti azt is, hogy ha gesztenyét látunk, nagy pénz áll a házhoz. Hogyha sült gesztenyét eszünk vagy eladunk, szerencsét fog eredményezni. Gesztenyét enni az álomban nagy sikert jelent. A gesztenyefa árnyékában feküdni, csalódások után öröm és meglegedettséget. Ezek a példák jól rámutatnak arra, hogy a gesztenye pozitív jelentéstartalommal bíró növény. Olyan, ami itt Kőszeghegyalján fogalommal vált ennek a fesztiválnak köszönhetően. Magyarország egyik kincses doboza Kőszeghegyalja, és ennek egyik kiemelkedő helye Velem, ahol évről-évre megrendezésre kerülhet a Gesztenyeünnep. Azt gondolom, hogy mindannyiunk nevében köszönetet kell mondani azoknak, akik lehetővé tették, hogy idén is létrejöjjön ez az ünnep, és ismét több tízezren lehessenek itt. Jómagam szeretném köszönetemet kifejezni Kovács Ferenc elnök úrnak, hogy ezt biztosította, ahogy Horváth Miklós polgármester úrnak is köszönet jár. A Nemzeti Művelődési Intézet munkatársai számára azt gondolom, fontos, hogy kifejezzük az elismerésünket, így Závogyán

A Velemi Gesztenyeünnep rendezői Horváth Miklós, Zotterné Boda Erzsébet, Závogyán Magdolna

Magdolna főigazgató asszonynak és Zotterné Boda Erzsébet Vas megyei irodavezetőnek. Mindannyian együtt dolgoztak azért, hogy most itt együtt jól érezhessük magunkat, és a szívünk, a lelkünk, a gyomrunk is jól tudja érezni magát ebben a két napban. Ne felejtsek el, hogyha gesztenyét látunk, szerencsét jelent. Azt kívánom, hogy mindenki nagyon jól érezze magát, és sok szerencsés élménnyel tudjon távozni Velemből. Minden jót kívánok!

Bejelentés a Nemzeti Értéktár térképéről és nemzeti értékeink fontosságának megerősítéséről

Műsorvezető: A köszöntők után elnök úr és országgyűlési képviselő úr is kifáradnak a busz-fordulóba,

és erre biztatom Önöket is, hiszen itt van a Nemzeti Értéktár térképe, amely térkép először Budapesten, a Bazilika előtt a Magyar Értékek Ünnepén szerepelt*. Ez egy hatalmas 10 x 6 méteres térkép, amelyre ujjukkal pecsételve ismerhetik el, hogy fontosnak tartják nemzeti értékeinket. Az ország megyéi közül, amelyeket felrajzoltak a térképen, itt Velemben a Vas megyei részre tesszük a jelünket. Az ország első megyei helyszínére, ahova eljutott a térkép a helyi érték rendezvényre, a régió egyik legjelentősebb őszi gasztronómiai és kulturális eseményére.

* Első és hátsó belső borítónkon képek láthatók az ünnepéről, s az elsőn a térképről is, amint egy népviseletbe öltözött fiatal rányomja kézjegyét.

ZOTTERNÉ BODA ERZSÉBET a Nemzeti Művelődési Intézet fősztályvezető-helyettese. Másfél évtizedig a szombathelyi Megyei Művelődési és Ifjúsági Központ gazdasági és műszaki igazgatóhelyettese, majd igazgatóhelyettese és 2013. január 1-jétől megbízott igazgatója. 2013. április 1-jétől a Nemzeti Művelődési Intézet Vas Megyei Irodájának a vezetője. Főtanácsosi címmel rendelkezik.

Jelentős tapasztalatra tett szert a vezetés, szervezés terén, valamint a hazai és az Európai Unió pályázatok tervezésében és megvalósításában. Tanulmányait a Jannus Pannonius Egyetemen és Budapesti Gazdasági Főiskola Zalaegerszegi Karán folytatta. Humánszervező végzettsége, pénzügyi és vállalkozás szakértői diplomája mellett közművelődési szakember, közösségfejlesztő szakképzést szerzett, felnőttképzési referens. Unió pályázati, közművelődési intézményvezetői továbbképzéseken vett részt. Vas megye Önkormányzata elismeréseként Vas Megye Ifjúságáért, valamint Szombathely város elismeréseként a Kultúra támogatásáért díjat kapta.

Kovács Ferenc a Vas Megyei Közgyűlés elnöke a gesztenyeről és minden másról

Máttyus Aliz: *Elnök úr, szeretném, ha mesélne a gesztenyeről, Velemről és a Velemi Gesztenyeünnepéről!*

Kovács Ferenc: Az az alap nyersanyag, ami itt a Kőszegi hegyen rendelkezésünkre áll gyümölcsök formájában, melyek között egyik kiemelkedő gyümölcs a hegynek a gesztenye, több száz vagy több ezer év óta adott. A velünk élő történelem, hogy itt gesztenyeligetek voltak, ilyen gesztenyefák találhatók. A legidősebb gesztenyefák itt, Velemben vannak, állítólag 700 éves kort megélték. És ennek a gesztenyének a kultusza hoz egy érdekes gasztronómiai kultuszt is, ami azt jelenti, hogy itt másfajta élelmiszer-alapanyagok is használják a gesztenyét. Általában Magyarországon gesztenyepüré vagy gesztenyeszív formájában ismerjük a gesztenyét. Itt sokféle másra is hasznosítják és használják. A Vas Megyei Önkormányzat bécsi és stájerországi partnerekkel „Natur Kulinarium” címmel pályázatot nyújtott be az Európai Unióhoz, és ennek keretén belül „Gesztenye” konferenciát rendeztünk. És sikerült olyan gesztenyefajtákat is találnunk, amelyekkel kiválthatjuk a most különböző betegségtől sújtott, elöregedő gesztenyefáinkat. Sajnos olyan kórság támadta meg a Kőszegi hegyen levő gesztenyefákat, hogy olyan növényeket kell keresnünk, amik rezisztensek, ellenállók ezekkel szemben. Ennek a programnak a keretében találtuk meg ezt, és telepítettünk is.

Most Velemben az érték-térkép mellett ülünk, s tőlünk nem messze, fönna Kőszegi hegyen a Vas megyei származású, Vas megyében született olimpiai bajnokoknak ültettünk egy

teljes gesztenyefasort. Nagyon megható volt könnyes szemmel látni Komora Imrét, és sok, általunk nagyon tisztelt idősebb sportembert. Nagyon-nagyon nagy öröm volt, hogy nekik is örömet okoztunk ezzel. És reményeink szerint megmentjük a gesztenyefákat Kőszeg és vidékén, a Kőszegi hegységben, az Írottkőn. És ezáltal ez a velemi gesztenyefesztivál még sokáig él, és nagyon sok embernek okoz örömet.

M. A.: *Elnök úr, sétáltunk egy kicsit, mielőtt köszöntötte a Gesztenyeünnep résztvevőit. Az árusok nyújtották a kezüket elnök úr felé, üdvözölni akarták. Ismerik önt itt.*

K. F.: Én úgy gondolom, elég sok ember ismer. Ha máshogy nem az újságból. De hát, akik a kezüket nyújtják, azok olyan emberek, akikhez másfajta kapcsolat is köt. Ugye rengeteg társadalmi szervezetnek én is tagja, szervezője, részese, közreműködője vagyok és voltam – nem most, már az elmúlt, gyakorlatilag több mint 30 év során, amióta közéleti életet élek itt Vas megyében –, és így nagyon sok emberi kapcsolatot tudtam kialakítani. Ezekből a kézfogásokból ez köszön vissza, és ez nagyon szép. Én, amikor arról gondolkodtam, hogy meddig csináljam a politikát, az volt a válaszom, hogy addig szabad csinálni, amíg testőr nélkül járhatók az utcán, amíg nem kell félnem sehhol, mert baráti kezek nyúlnak felém. Akármilyen politikai kurzus van, akármilyen viták vannak a nagypolitikában, megkapom a tiszteletet, amit emberként meg kell, hogy kapjon egy ember az embertársától – ha van neki funkciója, ha nincs.

M. A.: *Ha valaki egy közösségben – nem a népszerűség a jó szó, inkább a szeretet, mert ez érződött – szeretetnek örvend, gondolom, hogy segíteni képes a területet, a települést, a megyét, ami valójában egy megye, egy nép szolgálatának mondható. Mióta teszi ezt, és meddig gondolja még tenni?*

K. F.: Politikai közszerep vállalásom 1992 óta van, de társadalmi szerepvállalásom a rendszerváltás előtti időkben is volt, aktív részese voltam társadalmi szervezetnek. Többek között barátainkkal most már több mint 30 éve alakítottuk meg a Sitkei Kápolnáért Kulturális és Sportegyesületet, melynek 20 éve az elnöke vagyok. Balázs Ferenc barátom volt az elnöke, akiből mára már tiszteletbeli elnök lett, persze továbbra is nagyon jó barátunk, segít nekünk mindenben, és mi is támogatjuk őt törekvéseiben. Az én közismertségemet, azt hiszem, ennek az egyesületnek a munkája hozta meg a megyében. Ugyanis 28 éve nagy rockfesztiválokat rendezünk. Dunántúl első vidéken szervezett rockfesztiválja a Sitkei Rockfesztivál, és olyan, amivel mind a fellépők, mind a látogatók elégedettek, mert látják, hogy van értelme fellépniük, van értelme jegyet vásárolniuk. A fesztivál kézzel fogható eredménye, hogy meg tudunk menteni egy gyönyörű kápolna épületegyüttest, stációfülkéjével, számos kültéri szobrot, köztéri szobrot tudunk felújítani, több templomnak a felújításához, műemlék épületnek a megmentéséhez támogatást tudunk nyújtani. És maga az Egyesület számos olyan közéleti tevékenységet támogat,

Részlet a *Piré és sok más az jóféle gesztenyéből* c. könyvből:

„A szelídgesztenye Dél-Európa hegyvidékeinek párás völgyeiből származik. Sokan vélik kaukázusi őshonosságúnak, sőt elnevezését (castanea) örménynek. Ehető terméséért a rómaiak sokfelé telepítették. Fontos táplálékuk volt; a terméséből lisztet készítettek. (Sőt alkalmilag a lisztből szeszt is erjesztettek...) Több tanulmányban kutatók, erdészek és kertészek sokszor ellentétesnek tűnő álláspontot képviselnek. Egyesek szerint a rómaiak, míg mások szerint évszázadokkal később a törökök hozták és telepítették hazánkba a szelídgesztenyefákat. A levélközületek kutatása és vizsgálata azonban azt valószínűsíti, hogy a szelídgesztenye a tölgyerdőkben mint keveréknövény ősidők óta itt él hazánk területén. Mindenesetre vadon a legtöbb a Földközi-tenger partvidékén él, valamint a Kaukázus nyugati szélén. A mediterráneumban sok helyen kultikus tisztelet övezi, a régi görögök az istenek étkének tartották, ezért nevezték Zeusz makkjának meg Zeusz diójának.

A gesztenyés ételeknek különösen ősszel, illetve télen van nagy keletje. Hogy mennyi minden készíthető belőle, ez derül ki a könyvben olvasható régi és új gesztenyés receptekből.”

finanszíroz, amely gyakorlatilag a mi támogatásunk nélkül nagyon nehezen lenne megoldható. Ez az, ami előrevisz bennünket, és talán engem is. Én mindig csapatban gondolkodtam, tehát ez a történet nem rólam szól. Ez a barátaimról szól, lehet, hogy pontosan azokról a barátaimról, akik itt kezdet nyújtanak és hívnak, mert ők is benne vannak ebben a rendszerben. Ezt nem lehet egyedül csinálni. Ez csapatjáték. A közösségi lét maga csapatjáték. És azt hiszem, hogy ha valaki kap egy funkciót, egy egyesület vezetését, vagy politikailag egy megyének a vezetését, vagy országgyűlési képviselő, akkor veszíti el a fonalat – önmagával, mert az ember elsősorban mindig önmagával veszíti el –, ha elfelejti, hogy ő azért van ott, mert az emberek bizalmából szolgálnia kell. Ez szolgálat. Ez nem felsőbbrendű, gőgös magatartásformát diktáló rendszer. Itt azoknak az érdekeiben kell mindent, de mindent megtenni, akiknek a bizalmából nagy-nagy megtiszteltetésként abban a funkcióban lehetek, amiben vagyok. És ezt nagyon komolyan így is gondolom. Nem is viselkedem másképp az emberekkel. És hát akkor fogom abbahagyni a politikát, amikor érzem magamban, hogy nem megy, a szolgálat nem megy.

M. A.: *A Nemzeti Művelődési Intézet a Magyar Értékek Napjára egy térképet készített, amire először a Bazilikánál tettek jelet az emberek, s nyomták rá a festékebe mártott ujjukat. Akkor, ott, a Budapestet jelölő helyre. Ma az első ujjnyomat elnök úrtól származott Vas megyében. A Nemzeti Művelődési*

Intézet jelen van az ünnepen, s az ösztönző együttműködés engem is arra sarkall, hogy beszélgetést kezdeményezzek a falubeli öregekkel, akik ismerik a gesztenyefák történetét, tudnak mesélni a gesztenye piacoztatásáról, feldolgozásáról. Milyen érdekes lenne, ha jövőre akár kis szórólapokon, olvashatnák az érdeklődők emlékezéseiket. Hallottam, hogy az Ön utolsó megjelent könyve a gesztenyéről szól. Megköszönném, ha pár mondatot szólna róla. Érdekes lehetne a folyóirat olvasóinak.

K. F.: A Gesztenye könyv azért érdekes... Én azt szoktam mondani, ha valaki azt mondja, hogy az én receptem, hogy ilyen nincs. Hihetem, hogy én találtam ki azzal az íz-harmóniával, összeállítással, de mert az emberi lét ezen a földön már pár ezer éves, lehet, hogy 100 évvel, 50 évvel, lehet, hogy 2000 évvel ezelőtt már kitalálták. A hagyományok átöröklődnek. Ezért fontosak a generációk közötti kézfogások. Ezért fontos az ujjnyomatunk, hogy ott legyen, akár egy ilyen nagy térképen.

KOVÁCS FERENC: 1953. november 1-én születtem Budapesten. Nős vagyok, feleségem ügyvezető igazgató. Három gyermekem és négy unokám van.

A Vendéglátó-ipari Szakmunkásképző és Szakközépiskolában üzletvezetői, a Belkereskedelmi Továbbképző Intézetben szállodavezetői képzést szereztem. Idegenforgalmi menedzseri oklevelemet a Budapesti Gazdasági Főiskolán szereztem meg. 1982 óta családi vállalkozás keretében a kassai Felsőbükői Nagy-kastély rehabilitációján és újrahasznosításán dolgoztam. 1985-ben Sítken barátaimmal megalapítottam a Kápolnáért Kulturális és Sportegyesületet, amelynek alelnöke, 2001-ben elnöke lettem. Szervezője vagyok a Sítkei Rockfesztiválnak, számos civil szervezet tagjaként tevékenykedem.

1994 óta vagyok képviselője a Vas Megyei Önkormányzat Közgyűlésének, 2010-től az országgyűlés sport és turizmusbizottságának vagyok a tagja. A kastélyok, várak, falusi turizmus albizottság elnökeként a magyarországi kastélymentési program egyik irányítójaként munkálkodom. 2010. október 8-án ismételen a Vas Megyei Közgyűlés elnökévé választottak. 2011-től az Európai Régió Bizottságának póttagja vagyok.

De akár a nyomunk a bármilyen történetben, hogy tettünk érte, hogy az az érték, amit mi tudunk, továbbmenjen, tovább éljen. A Gesztenye könyvem tematikáját úgy állítottam össze, hogy az 1800-as évek végéig – 1896-os a legutolsó könyv, ami magyar nyelvű szakácskönyv – szerepeljen benne 40 recept. És másik 40 recept olyan benne, amelynek többsége itt a Kőszegi hegy környéke településein megmaradt ételkészítési hagyomány. Benne van a gesztenyés kifli, amit az imént kóstoltunk, de tudósít olyanról is, amit nem igen használnak se a vendéglátásban, se a háztartásokban a gesztenyehasznosítás kapcsán. Gesztenyelisztben pániroznak. Bozsokom találkozom először azzal, hogy gesztenyéből lisztet lehet készíteni. De ahogy az irodalmat átnéztem, a rómaiak is készítettek gesztenyelisztet, és ők is használták. Sőt, szeszt is készítettek belőle. Úgyhogy nem ördögtől vett ötlet, hogy akár gesztenyepálinkát lehessen főzni, vagy gesztenyével ízesített bort lehessen készíteni. 2000 évvel ezelőtt biztos, hogy sokkal több gesztenye volt, mondjuk a Földközi-tenger térségében, mint itt Kőszeg-hegyalján.

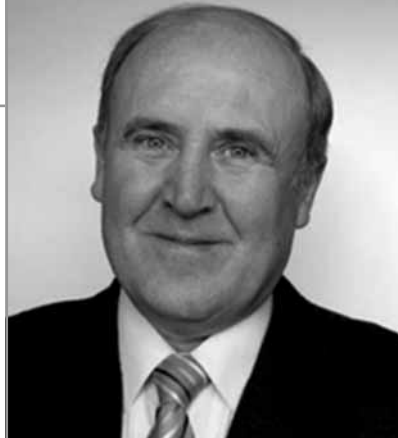
M. A.: *A könyvről ennél bővebben is szívesen hírt adnánk – beszélgetésünkhöz kapcsolva.*

K. F.: Küldeni fogok.

M. A.: *Azt nagyon megköszönném. És azt is, hogy művelődéstörténeti tudással és szolgálatra készséggel rendelkező emberrel készíthettem egy beszélgetést folyóiratunknak.*

K. F.: Nekem volt megtisztelő, hogy megkérdezett. Én egyszerű falusi kocsmáros vagyok, nem több.

M. A.: *Nekem az apai nagyanyám volt pápai kocsmáros, de úgy gondolom, hogy ezen alkalomból jól összeháloztunk. Köszönöm.*

Horváth Miklós, Velem polgármestere falujáról és az ünnepéről

Máttyus Aliz: *Velem polgármesterével ültem le egy óriási nagy forgatag kellős közepén egy nyugodt polgármesteri hivatali szobában, s rögtön képeslapokat kaptam a kezembe a faluról, köztük a falura a hegyről néző Szent Vid templomról, amiről polgármester úr a következőket kezdte mesélni...*

Horváth Miklós: A Szent Vid templom 570 méter tengerszint feletti magasságban van, az Írott-kő karjaiban, szeretett templomunk, ami Velem község fölé emelkedik. Helyén egy akropoliszos város volt, itt ment végig a híres Borostyánkóút, és ezen hegy tetejéről őrizték a négy őselem közül az egyiket, a vizet, aminek – hogy mennyire fontos, bizonyítja – világkonferenciája volt Magyarországon. Abból a forrásból kapja Velem az egészséges ivóvizet, amiből a rómaiak is ellátták az akkori Szombathelyt, Savariát agyagcsöveken keresztül.

A Szent Vid templom kapcsán még azt szeretném megemlíteni, hogy a nálunk hét évig plébános Dr. Seregély István nyugalmazott egri érsek, a község díszpolgára, most 83 évesen visszatért hozzánk hogy a nagy perenyei zarándoklaton – 1848-49-től napjainkig az innen 20 kilométerre lévő Perenyéről több százan érkeznek a Szent Vid templomba – egy ünnepi szentmisét celebráljon. Elmondhatjuk, hogy családunk jó barátja. Annak idején feleségemet, aki később teológiát végzett, és mellette patikában dolgozik, bevonta Kőszegen a gyer-

mekeknek szervezett hittanos hétbe, itteni plébánosként, akkor Magyarországon szinte elsőként vezette be a civil hitoktatást. Most ismét megtisztelte településünket, és a szentmise után együtt ebédeltünk az érsek úrral, valamint az atyákkal.

M. A.: *Köszönöm, polgármester úr; ezek beszélgetésünk kezdeténél olyan információk a faluról, ami elég ahhoz, hogy elképzelje az ember, milyen is lehet itt egy gesztenyeünnep. Mert hisz a dolgok nagyon szorosan összefüggnek egymással. És ha valahol van egy Szent Vid templom, és ilyen misét celebrálnak, azon a helyen, azon a településen egy Gesztenyeünnep is másképp néz ki.*

H. M.: Igen, a szelídgesztenye-ünnep. Szeretném előre bocsátani, hogy én 23 éve szolgálhatom szeretett községemet a polgárok bizalmából, a tisztességes, becsületes, velemi emberek jóvoltából. Az ars poeticám az, hogy megpróbálni szeretni minden embert – kivétel és viszonzás nélkül. Én itt nagyon sok emberrel találkozom, meg is szólítok nagyon sok embert. Honnét jött, miért jött, jól érzi-e magát Gesztenye-ünnepünkön. Ha van valami kifogása, akkor nekem az a dolgom – mert én szolgálom ezt a települést, ahogy mondtam 23 éve polgármesterként, előtte előjáróként és egy kicsit tanácsstagként is, tehát közel 30 éve állok a község szolgálatában –, hogy segítsek rajta. Mivel Velemben őshonos a szelídgesztenye – szelídgesztenyeről

beszélünk, mert vadgesztenye csak egy-kettő van, amit a madár elpottyantott és véletlenül kikelt –, összefüggő a gesztenyész, több száz éves szelídgesztenye fák vannak. Még a téeszítés előtt, amikor a családoké volt a gesztenye, amikor megérett, irányvonalat juttattak el Budapestre a velemi emberek. A családunknak 150 fa gesztenyéje volt, egy vagon a mi gesztenyénket szállította a Nagycsarnokba. A velemi gesztenyének az ízvilága – mivel egy kicsit sziklás területen van, köves a talaj összetétele – különbözik a zalai, illetve nagymarosi gesztenyétől, ennek más a lisztessége. A velemi gesztenyét az egyik percről a másikra elkapkodták a Nagycsarnokban. Már a kofákkal meg volt beszélve, hogy érkezik a velemi gesztenye. Aztán a becsületes velemi ember hazafele kifizette az adót.

M. A.: *Meddig árusították a gesztenyéjüket így?*

H. M.: 1959 előtt, mert akkor alakult a termelőszövetkezet. Előtte mindenki gondosan ügyelt arra, hogy a gesztenyéje rendben legyen és válogatott, öreg gesztenyét sérülésmentesen juttasson el Budapestre, a fővárosba. A Velemi Gesztenyeünnep most 21. alkalommal kerül megrendezésre. 21 évvel ezelőtt a Megyei Művelődési és Ifjúsági Központ indította útjára. Mi, velemiek – és ebben talán egy picit részem nekem is van – 8 évvel ezelőtt csatlakoztunk ehhez az ünnephez. Leültünk az akkor még Megyei Művelődési és Ifjúsági Központ vezetőivel,

áttekintettük a lehetőségeket és megpróbáltuk az ünnepet az idelátogató kedves emberek öröme és a velemi emberek kedvére – többségének kedvére, mert ebből önekik is bevételük származik – kialakítani. Az elmúlt 1-2 évben már a két nap alatt több mint 15 ezer kedves vendéget tudtunk tisztelni és fogadni településünkön. Azt kértem mindenkitől, és most is azt kérem, hogy legyünk mosolygós vendéglátók. Az én bölcsöm az volt, hogy fiam, tisztességes légy! Ha szolgálatába szegődtem a településnek, úgy teszek, ahogy egy idős bácsi – sajnos már nem él – mondta: „Fiam, ha erre a pályára lépsz, akkor téged azért is fognak szidni, ha süt a nap, azért is, ha esik az eső. De egyet fogadj el tőlem, próbálj ember maradni!” Megpróbáltam ember maradni. Én keresztényként élek – a faluban az emberek többsége az –, és azt gondolom, hogy jóban, rosszban próbáljunk egymás szemébe nézni, akkor tudunk előbbre lépni, és szolgálni a települést úgy, hogy én is nyugodtan hajtsam este párnára a fejem. A családban béke legyen, a faluban is békét kell tartani, és örömet kell szerezni az embereknek. Vannak közben rosszabb napjaink is mindegyikünknek, de ahogy az előbb mondtam, fontos minden élethelyzetben embernek maradni!

M. A.: *Azt hadd kérdezzem meg, hogy a legelső Gesztenyeünnep milyen hatással volt a falura?*

Zotterné Boda Erzsébet: A Megyei Művelődési és Ifjúsági Központ a szabadtéri programjait Velembe a Továbbképzőház és Népművészeti Műhelyrendszer területén rendezte meg minden évben. A legjelentősebb velemi rendezvényünk a Mesterségek ünnepe augusztusban és a Gesztenyeünnep október hónapban volt, a gesztenye szüretelésének idején. Itt került megrendezésre az első és még számos Gesztenyeünnep. A rendezvénynek a központját ma is a Továbbképzőház adja. A falu barátsággal és érdeklődéssel kísérte rendezvényeinket. A rendezvény egyre népszerűbb lett, és a faluval kialakult jó kapcsolat alapot adott arra, hogy kb. 7-8 éve partnerséget ajánljunk a rendezvény közös szervezésére és lebonyolítására. Természetesen a javak és a költségek egyenlő arányú elosztása és viselése mellett.

H. M.: Az első Gesztenyeünnep a népművészeti stúdióval került megrendezésre. Azokkal a fafaragókkal, kosárfonókkal, fazekasokkal együtt, akik életet leheltek a velemi alkotóházba, Zsámboki Árpáddal, aki annak idején segített elindítani az alkotóház területén lévő stúdiót. Innen datálódik, hogy mives portékákat raknak ki az emberek. És ez fontos, hogy az ide látogató kedves vendég jól érezze magát, az itt kirakodó megtalálja a számítását. Az elmúlt években, az ünnep végén, vasárnap délután igyekeztem megköszönni mindenkinek – mármint a kirakodó árusoknak – hogy messze földről is eljöttek, akár Erdélyből is. Vannak itt Pilisborosjenőről, Nógrád megyéből, Sopronból, a fél ország itt van hála Isten. És látom a mai rendezvényen, hogy mosolygós tekintetek vannak. A velemi levegő egy kicsit gyógyító hatású is, ez az Alpokaljai levegő kristálytiszt, habár azt mondják, hogy a gesztenyesítés füstjében nem mindig tiszta most. De bízom benne, hogy gyógyulnak tőle az emberek. Itt megtalálják a számításukat a családok, a gyerekek, a felnőttek, az idősebbek, a fiatalabbak, nagyon heterogén az összetétel. Picit befolyásolta a tegnapi eső az elképzeléseinket a parkolásban, egyéb dolgokban, nagyon köszönöm azoknak, akik segítségünkre voltak, ezeket a dolgokat csak összeszokott, összehangolt szervezőkkel lehet úgy megoldani, hogy mindenki boldogan, elégedetten térjen haza.

M. A.: *Ha még visszatérhetnének egy kicsit a stúdióra. Amikor a velemi*

stúdió elindult, és kézműves dolgokat készítettek és csoportként működtek, akkor ez egyáltalán nem volt még jellemző az országban. Vajon az, hogy ők itt találtak otthonra, és itt kezdtek el dolgozni, ez minek köszönhető? És a gesztenyefesztivál kialakulása milyen összefüggésben van ezzel?

H. M.: A stúdiósok jó tárgyalóképességgel rendelkező emberek, akik baráti szálakkal kötődnek egymáshoz. Palatkás Jóska bácsi, Taródi Lajos, Zsámboki Árpád, Horváth György, Joós Tamás, Parais István és most Zotterné Boda Erzsébet, mint intézményvezetők egy nagyon összeszokott népművész csapattal számolhattak, akik a szabadidejükben most is úgy térnek vissza Velembe, mint egy nagy család.

Z. B. E.: Azt meg kell említeni, hogy a velemi Stúdió a nevét Velemről kapta és nem azért mert velemiek alkotják, habár van közöttük velemi lakos is. Vas megye önkormányzatának támogatásával a Továbbképzőház területén létrehozták a Népművészeti Műhelyrendszert, amely ma is az otthona az egyesület tagjainak. Az ő hagyományörző, értékeremtő tevékenységük adta az alapját és gondolatát az első Gesztenyeünnep megszervezésének.

H. M.: Az induláskor ez valóban szokatlan, új világ volt. Ma már az is hűzóerő, hogy közel 30 éve ide visszajárnak. Családként vagy barátként tiszteljük, üdvözljük egymást, minden hónap utolsó péntek-szombat-vasárnapján. Sokat segítettek a

Sül a gesztenye

falun azzal, hogy hirdetőtáblákat, a temetőben kannatartókat és más, egyéb dolgokat csináltak, míves alkotásokat hoztak létre, bizonyítva Velemmel való összekovácsolódásukat. Talán ennek is köszönhető, hogy Habsburg Ottót mi fogadtuk elsőnek díszpolgárrá Magyarországon, s a következő évben dr. Seregély István egri érseket. Óriási feladat volt ez a község számára is, mert akkor még állt a határ, fegyver volt még a katonák kezében, és 1991. május 26-án Habsburg Ottó a díszpolgárunk lett. Azóta nagyon sok település, város, illetve kerület fogadta őt díszpolgárává, de az úttörő szerep a miénk volt. Kiszállt az autóból, több száz ember fogadta őt a velemi Hősök kapujánál, mert a rendezvény szabadtéren volt, s azt mondta: „Polgármester úr, ettől a perctől Ön rendelkezik az én programommal”. És mivel én ezt úgy tanultam meg, percre pontosan szeretek dolgozni, így nyugodt lehettem. Ha a velemi polgároknak ígérek valamit, azt megfontoltan teszem, s teljesítem. Mert úgy gondolom, hogy kiszámíthatóan, felelősséggel kell szolgálni egy települést. Ahol azt mondhatják, hogy ezt a polgármester megígérte, ezt biztos, hogy meg fogja csinálni. Felelőtlenül a 23 év alatt nem ígértem semmit, és ameddig nekem lehetőségem van rá, ezután se fogok. A Nemzeti Művelődési Intézet főigazgató asszonyával is – két telefonváltás után – megtaláltuk a hangot. Ebben az évben új helyzet állt elő, és ezt nekem is másképp kellett kezelni. Hála Isten, a nap hét ágra süt, és ez nagyon fontos, itt van a fél ország, érezzék jól magukat az emberek, és a Gesztenye-ünnepet egy kikapcsolódásnak vegyék. Építettünk a régi dolgokra, erősítettünk a reklámon, kialakítottuk az ünnep kulturális részét. A Nemzeti Művelődési Intézet részéről először kétkedve nézték, hogy egy ilyen kis település, és ekkora rendezvény, de hát, hála Istennek, ekkora rendezvény. És mint ahogyan minden szabadtéri rendezvény alfája, omegája a jó idő, jó az idő. Kértem az emberektől, mindenkinek eljuttattam egy felhívást Velemben, hogy rendezzük a portáinkat, rakjunk ki míves termékeket, legyünk – ahogy említettem az előbb – mosolygós, szíves vendéglátók, ez

így is van. Hisz – véleményem szerint – nem szabad egy ilyen Gesztenye-ünnepnek csak a pénzről szólni, ahhoz hogy az emberek jól érezzék magukat, el tudják adni a portékájukat, legyen enni, legyen innivaló, és kikapcsolódhassanak ezen a jó levegőn. Öt év óta azonos helyárrakkal rendezzük a Gesztenye-ünnepet, ezért családbarát rendezvényként aposztrofáljuk. A belépőjegy árában benne van az a négy-öt dolog – a parkoló, a rendezvények, az óriásvár, az óriáscsúszda, a műsorok, az illemhelyek ingyenes használata –, és megpróbálunk megfelelően gondoskodni mindenről. Akár el is mondhatjuk, hogy: „Jó napot Magyarország, jó napot magyarok!”, mert itt van mindenki.

M. A.: Szeretném kérdezni, hogy velemi-e a családja. És, hogy hogyan lett polgármester. És hogy gyerekkorában milyen pályát szánt magának.

H. M.: Én az idei évben töltöttem be a 60. évemet, nekem az őseim is, az ük-ükök is törzsgyökeres velemiek voltak. Édesanyám, hála Istennek 87 évesen él, és még segít a család dolgában, most is süttött pogácsát, hogy a kedves vendégeket, mert nagyon sok ember bejön hozzánk, megkínáljuk. Egy öcsém van, akivel együtt élünk még, illetve feleségemmel, aki Zsírán született, sajnos nincsen nekünk családunk, de ő, ahogy említettem, teológiát végzett és patikában dolgozik szakasszisztensként Kőszegen, a Szent Benedek gyógyszerárban. Én egyszerű parasztember családjából származom, földműveléssel foglalkoztak az őseim, sok gesztenyénk volt, harmadik-negyedik legtöbb a településen, de ez nem jelentett olyan értelemben semmit, szorgalmasan élték az életüket. Édesanyám az erdészetnél dolgozott, az öcsém ott dolgozik most is. Én egy szűkszavú, kettőt sem beszélő ember voltam, bármennyire is hihetetlen, nehezen, nagyon-nagy rábeszélésre lettem tanácsstag a '70-es évek végén, 30 éves korom környékén. Utána előljáróság lett, hát megpróbáltam tanulni ezt a szakmát. Ha tudom, hogy elvégeztem a napi teendőmet, este, az esti ima után nyugodtan tudom párnára hajtani a fejem a családdal, akkor azt mondom, hogy megtettem, amit megkövetelt a haza. Nem vagyok politikus, én egy Vele-

met szolgáló polgármester vagyok, ameddig megtisztelnek engem a velemi emberek a bizalmukkal. Sosem akartam polgármester lenni, mindig megkértek. Sosem mentem egyetlen céduláért se, mindig odahozták. Én a felkérést elvállaltam. És utána már a fülkében dőlt el, hogy az emberek rám adják-e a voksukat, vagy sem. Szeretnék mindenkivel, pártállástól függetlenül jó barátságban lenni. Mert azt gondolom, hogy ilyen kis településen, ahol mindenki mindenkit ismer, ott csak így lehet. Jó szóval, tettekkel, jó példával megpróbálni elől járni.

M. A.: Hadd kérdezzem meg, hogy az édesanyja szokott-e mondani véleményt a falu dolgairól, vagy akár arról, ahogy Ön a falut vezeti, hogy viszonyul ehhez az édesanyja?

H. M.: Ő egy nagy kritikus. Ő a számítógépe a családnak. 87 évesen is. Ők tizenketten voltak testvérek, egy nagycsaládból, a szomszéd faluból származik, Kőszegszerdahelyről. 14-en voltak testvérek, kettő sajnos kicsi korában meghalt, 12-en megérték a felnőttkort. Már csak öten élnek. Együtt dobog a szíve a családdal. Együtt szorít, hogy sikerüljenek a dolgaink. Két évvel ezelőtt mindenkinek, a feleségemnek, öcsémnek is gyorsan el kellett menni valahova, s Bede Robi a Paprika tv-ből – aki holnap is jönni fog ide – otthagytuk kettesben vele, és ő mesélt, hogy a gesztenyét hogy tették el valamikor, amikor nem volt hűtőláda. A gesztenyepürét, azt mi pirének mondjuk Velemben, és így a Bede Robi eszében is az maradt meg, hogy a Mariska néni azt mondja, hogy pire. Mesélt neki. Valószínű, hogy most is majd ki fog ülni az utcára délután, s meggy segíteni, hogy jól sikerüljön minden.

M. A.: Most még szeretném, ha polgármester úr elmondaná, hogy itt hogyan és mikor volt a tévesztés.

H. M.: '59-ben volt. '60-ban.

M. A.: És a gesztenyésekre is vonatkozott?

H. M.: Mindenre vonatkozott sajnos. Pedig Velemben, ahogy az Őrségben, ugye, hegyes-dombos vidék volt, ezeket a földeket nem szabadott volna bevinni a téeszbe. Sajnos, mindent be kellett vinni, nagyon nehezen élte meg a lakosság. Itt volt a határ, sok mindent nem lehetett csinálni. Nem dalolva

Vásárlók és érdeklődők

mentek be az emberek a térszbe. Erdő, gesztenyések, minden bekerült.

M. A.: *És amikor újra visszakapták a gesztenyéseiket az emberek a faluban, amikor rendszerváltás után újra...*

H. M.: Igen, a részarányt tagi tulajdonnál. Én minden egyes liciten ott voltam, hetente... Ez azért nem egészen úgy működött... Függetlenül, hogy kaptunk vissza, de sajnos, betegségiük lett a gesztenyefáknak. Mennek tönkre a gesztenyefák. Jó lenne, akár még uniós pénzekből is belefogni valami betegség-megelőző dologba. Ha öreg fákat, több száz éves fákat már nem is tudunk megmenteni, de a fiatal egyedeket azért meg tudnánk. Van erre példa Olaszországban, Spanyolországban. Hallottam róla, mert próbáltam én is érdeklődni. Meg most már az internet világában utána lehet nézni. Valamikor tudták az emberek, hisz itt több száz éves fák vannak. Ezeket már nem az én őseim, s nem azok ősei, hanem annál is régebben telepítették. Ültették a fákat, gondozták, kaszálták, a rigyát vagy a virágát – mi rigyának hívjuk – alomnak használták a tehének alá vagy állatok alá, mert jó nedvszívó képessége volt. Megvolt ennek a sorrendje, hogy Mindenszentek előtt fölérjen Pestre a gesztenye. Lehet, hogy a krumplit a fagyban szedték ki. Megvolt, hogy minek van elsőbbsége, mit mikor kell szedni. Kevés föld volt Velemenben, inkább erdő volt. Meg kellett termelni a krumplit, répát, mákot, egyéb dolgot, kis tételben. És nagyon vigyáztak, akkor centire kihúzták a

megyekónél a határt. Most már, akik a kárpótláskor visszavették, megöregedtek már, vagy már nem is élnek, sajnos. Kevésbé mennek ki az emberek, mi se érünk ki mindenhova, kicsit a vadak is dézsmálják a gesztenyét. Védekezünk ellene, mi speciálisan emberi hajjal, fodrászoktól gyűjtjük össze. Illetve lámpással, fémdobozokba visszük ki, biztonságos helyre tesszük, nekünk erdőterület mellett van a gesztenyésünk.

M. A.: *Mit csinálnak az emberi hajjal?*

H. M.: A fodrászoktól összegyűjtöm a haját és kiszórom a földre, akkor az őz meg a szarvas nem eszi meg a gesztenyét. Meg minden este viszünk ki 24 órás mécesest fém dobozban, a fényre nem jön be az állat. Van, aki rádiót visz ki, Velemenben nem jellemző, mert egy éjszaka kifogy az elem. Ezt csináljuk, mert nekünk erdő mellett van a gesztenyésünk, és megpróbáljuk megvédeni. Mi hatásosnak gondoljuk.

M. A.: *Ezek hallatlanul érdekesek, amiket a gesztenyéről, gesztenyésekről mesél. Azok, akik eljönnek ide Velemenbe, megismerkedhetnek a velemi gesztenyés történetével, a feldolgozással, esetleg azzal, amiket az édesanyja a Paprika tv-nek elmondott? Én, ha ide jönnék, biztos, hogy szeretnék találkozni ezekkel a mesékkel, történetekkel. Megoldották-e, vagy készülnek-e ezt a kíváncsiságot kielégíteni?*

H. M.: Nem oldottuk meg, vagy hát nem tudom, hogy mennyire nyílnak ki az emberek. Én lokálpatrióta vagyok, szívesen beszélek. Kosarat is fonok. Le-

het, hogy teszek is majd ki háromfülű kosarat, meg sok minden mást.

M. A.: *Mit gondol, polgármester úr, hogy ha lenne, mondjuk három nyíl a faluban a vásárlórészekben, ami egy-egy idősebb emberhez vezetne, s alá lenne írva, hogy ha hallani akar Velem gesztenyéseiről, a történetükről, a gesztenye feldolgozásáról, piacoztatásáról a fővárosba, mennyi ember menne a nyílak alapján ahhoz az egy-két-három idősebb emberhez a faluban, akihez fordulni lehetne? Mert én ezt javasolnám. Én, ha ideérnék Velemenbe, s találkoznék egy ilyen nyíllal, odamennék azokhoz, akik nekem mesélnének.*

H. M.: Nagyon furcsa kérdést tett fel, de nagyon jó kérdést. Én annak örülnék, ha lenne ilyen vállalkozó ember, aki még tud is a gesztenyéről beszélni, és akar is. Sajnos elég kevés van már olyan. Én a 60 évemmel sokat hallottam, de az mégsem hiteles, nincs meg az a korom, azért. Kíváncsian várnám, hogy alakulna, ha lenne ilyen.

M. A.: Ön augusztus 20-án magas kormánykitüntést vett át Budapesten, a Magyar Ezüst Érdemkeresztet, a Magyar Köztársaság elnökétől.

H. M.: Ezt én a Belügyminisztériumba vehettem át, augusztus 15-én, Nagyboldogasszony napján. Ez egy óriási megtiszteltetés volt. Érdeklődtem, hogy jutott 23 éves szolgálat után valakinek ez az eszébe. Ahogy mondták, reflektorfényben dolgozol, és valaki megállította a reflektort.

Az utolsó pillanatig nem tudtam róla, még ott a Belügyminisztériumban sem. Volt szerencsém hasonló rendezvényeken részt venni, hisz Habsburg Ottó, Velem díszpolgára fiának és lányának a királyi esküvőjén részt vettem Velem képviselőjeként. Volt szerencsém abba a milióba is egy picit belekóstolni, hogy az arisztokrácia hogyan működik, igyekeztem, igyekszem a mai napig is úgy járni a világot, hogy mindenhol tanuljak valamit, bízom abban, hogy nagyjából megtanultam az önkormányzatiságot is. És bízom abban, hogy tudom szolgálni szeretett községemet, kifelé meg megfelelő házigazdája lehetünk egy ilyen nagy rendezvénynek is.

M. A.: *Polgármester úr, köszönöm a beszélgetést!*

H. M.: Számomra a megtiszteltetés!

Najsz Gergelyné és a lánya

Najsz Gergelyné, Velem legidősebb asszonya és a lánya a gesztenyéről

– Mikor iskolába jártam, első osztályos koromban, 5-6 éves koromban, amikor a gesztenye lehullott a földre, fölszedtük. Ott volt egy kanna, abba bele kellett dobni, amikor megtelt a kanna, beöntötték a zsákba. Azt’ eljött ez a... Simon-Júdás ünnep Sárváron, ünnep még most is, 8-10 zsák gesztenyénk összejött, odavittük, megsütöttük a gesztenyét, sültet adták el. Október utolsó hétféjéje a Simon-Júdás vásár.

Lánya: Nekem elmesélte. Több zsákkal fölpackoltak a szekérre, és szekérral vitték el, és az ő apukája az sütötte a vásárban. Az anyukája árulta, az apukája sütötte a gesztenyét. De több napra elmentek, egy hétféjére. Azt hiszem, vendéglős volt, akinek volt több szobája, aztán ki tudta adni, ott tudtak aludni.

– Én nem mehettem velük. A szülők mentek el egy hétre. Itthon megvoltunk a nagyszülőkkel, azok gondoztak bennünket... Több helyen volt fánk, talán 8-10 helyen is volt gesztenyésünk. Itt volt 2 fa, ott volt 3 fa.

Lánya: Elmesélte nekem, hogy tavasszal az volt az első munka, ahogy kezdett ugye tavaszodni, kipucolták a gesztenyefa alját, igaz? Mesélje ezt is el.

N. G.: Hát az alját el kellett rendezni. Hogy tiszta legyen az alja.

Lánya: Nem lehetett egy fűszál a fa alatt, nem úgy, mint most, hogy nem találják meg a gesztenyét. Össze kellett szedni, és egy fűszál nem lehetett a fa alatt. Úgy kipucolták a fát. Ez volt tavasszal, és mielőtt megérett a gesztenye. Kétszer mentek ki a gesztenyésbe, ugye?

N. G.: Meg közben azért úgy 5-6 évenként trágyát is vittek ki a gesztenyefák tövébe. Aztán akkor nagyobb szemű gesztenyék termettek. A jobb termés érdekében trágyázták. Ott szépen fejlődött, meg növekedett a gesztenye. Júniusban virágozik a gesztenye, ha akkor jó az idő, megfelelő, akkor sok gesztenye van. De amikor 40 fok meleg van, mint az idén, akkor bizony azt a gesztenye nem szereti. Az idén rossz, gyöngye termés volt. Régen egyszer tudtak betenni a takaréka pénz, de mikor nem volt jó termés, akkor nem. Édesapám a szomszédától meg tudta venni a földet. Haláleset volt ott, váratlan eset, pajtás, vedd meg azt a telket. Volt rá pénze, meg tudta venni. De ha nem volt gesztenyetermés, nem volt pénz. Jól van, befejeztem.

Lánya: Mondja el, hogy kuláklis-tára került az apukája, emiatt disszidált, Kanadába ment az egész család, ő maradt egyedül itthon, mert ő már férjénél volt. Itt maradt üresen a ház,

állatokkal. ’52-ben, mielőtt a kuláklis-ták következménye bejött volna, elment az egész család Kanadába. Nem várták meg, hogy elvigyék őket, és emiatt disszidáltak ’52-ben, és ott is haltak meg Kanadában.

N. G.: Négyen voltunk testvérek, három testvérem a szülőkkel együtt elment. Én nem mentem. Én nem mentem. Hat éve férjénél voltam, volt két család. Egy fiam volt meg egy lányom, amikor a szülők disszidáltak. Még utána lett öt. Még egyszer nem hoznák anynyit. Öregségemre egyedül maradok. Egyet hoznák, vagy kettőt esetleg. Az unokák tizenötven vannak, van most már dédunoka is. Egy éppen úton van, a napokban várják. Gesztenyeünnepre a családból már ketten-hárman voltak itthon, meg még délután a többi hazalátogat.

Lánya: Éppen most vannak itthon Kanadából, az egyik Kanadába került nővérenek az unokája. Most van itt, a jövő héten megy vissza, és most jött vissza Velembe. Az eljegyzését itt tartotta Magyarországon, Pesten vannak, és most vannak itt a vásárban. Hallottak erről a híres velemi gesztenyeünnepéről. Eljöttek Kanadából megnézni. A nagyszülöktől hallották a gesztenye történetet, és az unoka is kíváncsi volt rá.

Program a Velemi Gesztenyeünnepen

10 órától népi kézműves mesterség-bemutatók a népművészeti műhelyekben a Velemi Stúdió Népművészeti Egyesület és a Vas Megye Népművészeti Egyesület kézműveseinek közreműködésével; kézműves vásár, szabadtéri gesztenyesütés, gesztenyes gasztronómiai különlegességek, a buszfordulóban légvár és csúszda (gyermekeknek).

2013. október 12. (szombat)

- 11.00 óra Ataru Ütőegyüttes műsora – Nagyszínpad
- 11.00 óra Nádi Verebek Együttes műsor – Kistérségi Utcaszínpad
- 12.00 óra Csipi-Csupi Bábszínháza zenés mesejáték a Szamóca Színház előadásában – Kőház színpad
- 12.30 óra Kistérségi vendégegyüttes – Zsidánci Tamburazenekar műsora – Kistérségi Utcaszínpad
- 13.00 óra Köszöntőt mond Kovács Ferenc, Vas Megye Közgyűlésének elnöke, országgyűlési képviselő – Nagyszínpad
- 13.15 óra A Gencsapáti Hagyományörző Táncegyüttes és a Boglya Népzenei Együttes műsora – Nagyszínpad
- 14.00 óra A vándormuzsikus, avagy a régi világ hangszereinek meséi műsora – Gulyás László interaktív mesejátéka – Kőház színpad
- 14.00 óra Boglya Népzenei Együttes műsora – Kistérségi Utcaszínpad
- 15.00 óra etNoé Együttes – Bognár Szilvi és Zenekara koncertje – Nagyszínpad
- 15.30 óra Langeléta Garabonciások gólyalábas vásári játéka – Kistérségi Utcaszínpad
- 16.00 óra Latin Spirit Trió koncertje – Kőház színpad
- 17.00 óra Soltis Lajos Színház vásári játéka – Kistérségi Utcaszínpad
- 17.15 óra Magyar Vista Social Club koncertje – Nagyszínpad

Gesztenyefüzéren át

Gólyalábasok

Színpadon

2013. október 13. (vasárnap)

- 10.00 óra Kistérségi vendégegyüttes – Bozsoki Dalárda műsora – Kistérségi Utcaszínpad
- 10.30 óra Kistérségi vendégegyüttes – Kőszegszerdahelyi Vadrózsa Népdalkör műsora – Nagyszínpad
- 11.00 óra Vitézi mókák, kunkori történetek – A Langeléta Garabonciások műsora – Kőház színpad előtt
- 11.00 óra Boglya Népzenei Együttes műsora – Kistérségi Utcaszínpad
- 12.00 óra Ungaresca Táncegyüttes és a Boglya Népzenei Együttes műsora – Nagyszínpad
- 12.30 óra Egérparádé – Gulyás László interaktív mesejátéka – Kistérségi Utcaszínpad
- 13.00 óra Bede Róbert „főzőső”-ja – Kőház színpad
- 14.30 óra Makám Zenekar koncertje – Nagyszínpad
- 14.30 óra Perenyei Férfi Népdalkör műsora – Kistérségi Utcaszínpad
- 15.45 óra Karak Zenekar koncertje – Kőház színpad
- 16.00 óra Lúdas Matyi – a Soltis Lajos Színház vásári játéka – Kistérségi Utcaszínpad
- 17.15 óra Barabonto Zenekar koncertje – Nagyszínpad

B. GELENCSÉR KATALIN gödöllői művelődéstörténész, ny. docens, ELTE Pedagógiai Pszichológiai Kar Andragógiai Tanszék. Bessenyei György-díjas, a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje kitüntetettje.

Kapcsolat

A szótó, a *kapocs* főnév első írott megjelenése a 15. század végéről ismert. Az egyik leggyakrabban használt szavunk.

Ehhez csak néhány példa: kulturális, vallási, gazdasági, hatalmi, nemzeti, regionális, helyi, intézmények közötti, intézmények és polgárok közötti, kereskedelmi, érdek, szolgálati, karitatív, családi, szomszédsági, szellemi, lelki, személyes, szerelmi, alkalmi, múló, rövid, tartós, felelős, felelőtlen, távkapcsolat, kapcsolatválság, kapcsolatkudarc.

Az ember élete során társak, sokszínű, soktávú kapcsolatok nélkül nem tudna boldogulni.

„Hiába fűrösztöd önmagadban,

Csak másban moshatod meg arcodat” figyelmeztetett erre már József Attila is.

A kapcsolatok alakulásában meghatározó az egyén öntudata, önismerete, önbizalma, másokhoz való viszonya, amely családi, baráti, intézményi nevelődésének eredménye.

A társakhoz való viszony alakulásában meghatározó szerepet játszik az elfogadottság, az egyén felé irányuló bizalom, a gondoskodás, és a sokféle közös tevékenységben kialakult elvárások élménye, színvonala.

A kapcsolat alapvetően vérségi, a szülőkhöz, a testvérekhez, a rokonokhoz fűződő viszony, ami a szűkebb-tágabb szociális környezethez köti az egyént. A viszony minőségét a személyes tapasztalatok, a megismerés érzelmi, értelmi, akarat környezete, a gyakori vagy a ritkább érintkezés, az együttes cél megvalósítása érdekében kifejtett közös cselekvések tervei, eredményeinek örömei, a referencia

személyek véleményei döntően befolyásolják.

A kapcsolat kötést hoz létre, mely kötelék a személy minden megnyilvánulásában, törekvésében jelen van, meghatározza a személy viszonyulásait, kommunikációjának stílusát, amelynek alapja egyaránt lehet racionális, emocionális, vagy cselekvésre ösztönző erő.

A magyar költészet alkotásaiban a magány iránti vágyról és a kapcsolat hiányáról, az elszigeteltség szenvedéseiről számos megrendítő vers szól.

Közülük idézzük Babits Mihály néhány sorát: „csak én bírok versemnek hőse lenni, / első s utolsó mindenik dalomban: / a mindenséget vágyom versbe venni, / de még tovább magamnál nem jutottam. (...) S már azt hiszem: nincs rajtam kívül semmi, / De hogyha van is, Isten tudja hogy van? / Vak dióként dióba zárva lenni / S törésre várni beh megundorodtam.”

A kapcsolat érzelmi, értelmi, akart, kölcsönös viszony, az élet érzelmeinek, érdekeinek megosztása két vagy több személy, ember és szűkebb-tágabb környezete, vagy az ember és a természet értékei között.

Alapja a másik elismerése, a csodálat, az elfogadás, a tisztelet, a szeretet, a bizalom, az intimitás és néha az érdek.

Feltétele a megértés vágya, a kölcsönösség, ezért csak az elkötelezett, motivált kapcsolat marad életben. Sok emberrel nem lehet intim kapcsolatot tartani, mert az követeli a közös időt, a figyelmet, a törődést, a hűséget és a sokszínű támogatást.

A tisztelet és a másik ember értékének méltánylása független a fogadó fél iskolai végzettségétől, az anyagi

helyzetétől, a pillanatnyi sikerességétől. Bázisa az emocionális, az elfogadóképes nyitottság, a másik ember nemes szándékait finom rezgésekkel fogadni képes belső készítés.

A személyiség valós értéke az érzelmek, a gondolatok, az érdekek mögött van. Ezekből az aktuális lényeg és szándék jelzésére a kommunikáció hivatott.

Néha szemérmesen rejtőzik, figyelmen kívül marad az érzelmi kapcsolat utáni vágy.

A kapcsolati érzelmek ellentmondásairól Ady Endre sorai tudósítanak a legőszintebben: „Sem utódja, sem boldog őse, / sem rokona, sem ismerőse. / nem vagyok senkinek, / nem vagyok senkinek. // Vagyok, mint minden ember: fenség / Északfok, titok, idegenség / Lidérces messze fény / Lidérces messze fény. // De, jaj, nem tudok így maradni, / Szeretném magam megmutatni, / Hogy látva lássanak, / Hogy látva lássanak. // Ezért minden: önkínzás, ének: / Szeretném, hogyha szeretnének / S lennék valakié, / Lennék valakié.”

A kapcsolat kezdeményezése mindig érdekvezérelt, de a két fél érdekei jelentős eltéréseket mutathatnak. A kölcsönösség mellett a kapcsolat nem mindig szimmetrikus. Ez a helyzet számos függőséget takarhat, ami a függő személyt a legnemesebb szándékok mellett is kiszolgáltatott helyzetbe hozhatja.

A kapcsolatképtelenség betegség, az autisták jellemzője, a külvilág elhanyagolásával az éne korlátozott kóros magatartás.

A kapcsolat minden pillanatban külső, belső okok miatt más és más érzelmi- és erőviszonyokban mú-

ködik. Még a legintimebb, a tartós kapcsolatban is az érzelmek, az érdekek kölcsönössége mellett kisebb-nagyobb intenzitással, de változik. Ennek következménye az a mozgás, az a kapcsolatdinamika, amitől a viszony egyensúlyban tartása érdekében a felek folyamatosan érdekeltté válnak viszonyuk ápolásában, gondozásában, az élet színessé tételében.

A kapcsolat válsága mindig feszültséggel jár, s ez a feszültség egyenes arányban áll az érintett kapcsolat fontosságával. Minél mélyebb intimitás alakult ki egy kapcsolatban, annál nagyobb traumát okoz a kapcsolat felbomlása.

A kapcsolattartás nehézsége a kölcsönös kommunikáció hiánya, nem megfelelő volta.

Kapcsolatbőségben tevékenykednek bizonyos foglalkozások dolgozói, akik tudásuk, intézményi, anyagi hatalmuk birtokában legjobb szándékaik ellenére sem tarthatnak fenn partnereikkel egyenlő súlyú viszonyokat. Ilyen például az orvos-beteg, a tanár-diák, a hivatalnok-kliens, stb. viszony, melyben a függő helyzetben lévő személy kivételes bánásmódot törekszik teremteni magának. Ez a forrása a hálapénznek, magánórának és a korrupciónak.

A kapcsolatkeresés, -gondozás a tudatos életszervezés jellemzője, számos egzisztenciális, szociális előny forrása. A kapcsolat nagyon sokrétű, sokdimenziójú lehet, családi, hivatali viszonyait, számtalan elemét nem esélyegyenlőségen alapuló anyagi forrássá lehet alakítani.

A gazdasági kapcsolat mindig érdek alapú, ami nem zárja ki a felek kölcsönös függőségét mindaddig, amíg a viszonyban tevékenykedők számára a leginkább kifizető együttműködés.

A hazai nemzetközi, a nemzeti, a regionális települési, intézményi kapcsolatok száma igen magas különösen 1989 óta, amióta lehetőség nyílt arra, hogy egy-egy település szabadon válasszon országhatáron, sőt kontinensen belül és kívül testvértelepülést.

A polgárok küldöttségei és különösen gyermekeik tanárok, vagy szülők vezetésével rendszeresen látogatják egymást, táboroznak együtt, hol az egyik, hol a másik ország legérdeke-

sebb tájain. Különösnek tűnik, hogy a nyelvtanulásban a többhetes együttlétől nagyon eredményes „cseregyerek” mozgalmat eddig hazánkban nem sikerült népszerű programmá tenni.

Az intézmények közötti hazai, helyi kapcsolatok aránya kisebb, mint amilyen lehetne, de például a kulturális szervezetek, közösségek (pl. énekkarok, táncegyüttesek, stb.) kölcsönös aktivitása az együttműködésben már számtalan települési kapcsolat felvétel forrása volt.

A helyi tömegkommunikációban sokszor lehet találni olyan hirdetéseket, amelyekben a testvértelepülés delegációjának tagjai és gyermekei számára befogadó családokat keresnek. Ezekből az együttlétekből válnak hazánk családközösségei is egyre inkább Európa részévé.

Külön kell szólni az időnként előforduló természeti katasztrófák károsultjainak segítségét szolgáló rövid, vagy hosszú távú karitatív együttműködésekről. Érdekes módon ezekben a legnagyobb aktivitást, áldozatot, támogatást nem legjobban élők, hanem gyakran a maguk életlehetőségeiért is küszködő, csekély gazdagsággal bíró polgárok kínálják.

A vallások szerepe egy társadalom kapcsolatépítésében rendkívül jelentős. A hívek nemcsak az egyházak által kínált rendszeres lelki gyakorlatokon, hanem a ritkább, de nagyobb lelki intenzitású búcsúkon, zarándoklatokon találhatnak alkalmat új lelki társak megismerésére, kapcsolatokra. Európa és hazánk búcsújáró helyei sok ünnepi alkalmat kínálnak ehhez.

A világi kapcsolatkeresés, -építés – túl a szomszédsági és munkahelyi lehetőségeken – a tömegtársadalom, a tömegkommunikáció korában egyre nehezebb. Ez különösen igaz a közepesnél kicsit nagyobb városokra, ahol nem lehet könnyen ismerkedni, mert nincsenek olyan nyitott közösségek, ahol egymásra találhatnának az azonos érdeklődésű magányosok. A napi – heti és szakmai lapok társkereső hirdetési áruklodnak arról, hogy milyen sokféle egyedüllétből próbálnak kitörni fiatalok, középkorúak és idősek egyaránt.

A közművelődés intézményei, kis közösségei olyan fél nyilvános fórumok, ahol az azonos érdeklődésű emberek először csak ismerősségi, köszönő vi-

szonyban léteznek, ami sokat segíthet az elszigeteltség oldásában, később tartós együttműködésben lehetnek önmaguk és mások életének gazdagítói.

A helyi közművelődési intézmények és bennük működő közösségek az élet mindennapjainak nemcsak hasznossá tételében segíthetnek a magányos, vagy kíváncsi embernek, hanem a közösségek belső fejlesztő törvényei alapján olyan képességek felszínre kerülését is elősegíthetik, amelyekről maga a személy sem tudott, vagy nem tartott közfigyelemre méltónak.

A közművelődési intézmény vagy szervezet számos azonos érdeklődésű ember közösségét működtetheti.

A leggyakoribb köztük a kertbarát körök sokasága. Kiterjedt országos hálózatuk keretében a legjobb vetőmagokból termesztett szépséges karalábék, káposzták, tökök, cukkínik, gyümölcsök, stb. kerülnek kiállításra, sorolás révén a szerencsések otthonába, őket is a termesztés híveivé téve. A bemutatók népszerű helyi szenzációk.

A művelődési objektumok másik leggyakoribb közösségei a közhasznúság témakörében a speciális érdeklődéssel jellemezhető kisközösségek: a gombászok, a méhészek, a vadászok, a halászok stb. közösségei. Valamennyien megszállottjuk szabadidős tevékenységüknek, társas összejöveteleiken diszkrét titkokat osztanak meg egymás közt. Országos kapcsolatokat gondolnak, kisebb-nagyobb térségi találkozóik rendszeresek, informatívak.

A kapcsolati tőke esztétikai bázisai a közművelődési intézmények művészeti körei, az ifjúsági, az időskori ének- és zenekarok, amelyek kiemelkedő amatőr szereplői hangjukkal, táncaikkal, zenei produkcióikkal, hagyományörző tevékenységükkel országosan ismert szereplőkké, újabban főzés-tudományukkal a helyi társadalom kiemelkedő jelentőségű, megbecsült tagjaivá, büszkeségeivé válnak.

Amikor a tömegkommunikációs csatornák bemutatják az országos fesztiválok, vetélkedők résztvevőinek könnyedén megnyilvánuló képességeinek eredményeit, elképed az ország népe azon, hogy mennyi tehetséges, a közösségek amatőr (néha ön) képző folyamatában naggyá nőtt, ragyogó tudású ember él nálunk, s teszi önmaga és mások életét is szebbé, vidámabbá.

„Dédszüleim mintáit hordom” – Iparművészeti pályázat

A Nemzeti Művelődési Intézet iparművészeti pályázata törökkoppányi társadalomfejlesztő mintaprojektjének része. A projekt célja a gazdag helyi mintakincs innovatív szemléletű, kreatív felhasználása.

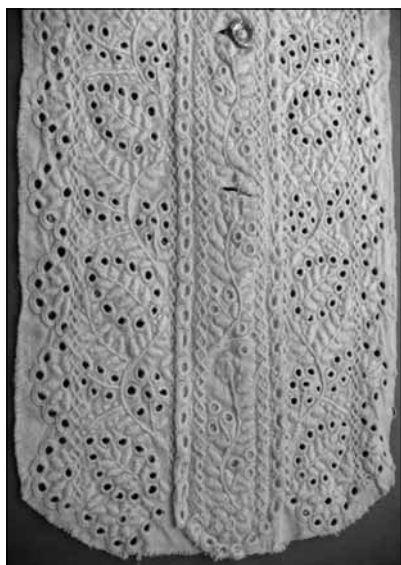
2013 nyarán került sor a feltárási szakaszra, melyben Kapitány Orsolya néprajzkutató nyújtott segítséget. Közreműködésével a helyi közösség megismerhetett egy hasonló célkitűzésű nemzetközi projektet, az INEX-TEX programot, mely 4 ország összefogásával valósult meg.

A néprajzkutató, aki a program egyik magyarországi megvalósítója volt, bemutatta az elért eredményeket, azt a folyamatot, melynek során a

múzeumi inspirációs tárgyakból vett mintakincs mai, korszerű használati és viseleti tárgyakon volt képes megújult formában megjelenni.

Nagyon fontos, hogy örökségünk ápolása mellett képesek legyünk megtalálni azokat a megújulási lehetőségeket, melyek az örökségelemek továbbélését, mindennapi használatát lehetővé teszik. Az innováció, az alkotói kreativitás elengedhetetlen hagyományaink továbbélésében, ugyanakkor elősegítheti a helyi társadalmak, közösségek fejlődését, valamint hozzájárulhat a gazdasági fejlődéshez, kiegészítő jövedelmet, akár megélhetést is biztosítva. A projekt bemutatása után került sor a minta-

kincs, viseleti darabok, elsősorban az ünnepi viselet részét képező ingek megismerésére. A helyi közösség számára Kapitány Orsolya bemutatta a Rippl-Rónai Múzeum koppányi gyűjteményének jelentősebb darabjait, melyeket Gönczi Ferenc gyűjtött a 20-as években. A helytörténeti gyűjteményben és a templomban őrzött darabok mellett egy helyi aszszonynál is megtekintette a közel száz éves ünnepi inget. A mintakincs feltárása után került összeállításra az a képanyag, mely a pályázat kiindulási pontját adja. Az összeállított anyag részben a Rippl-Rónai Múzeum gyűjteményi anyagából, részben a helyi viseletekről készült képekből állt össze.

ltsz. RRM 1213 b

ltsz. RRM 1213 d

ltsz. RRM 1311 e

Férfiingek részletei
(Rippl-Rónai Múzeum gyűjteményéből, fotó: Kapitány Orsolya)

Férfing eleje
(Fotó: Hídvégi Mária helyi segítő)

Kézi rajzok a kaposvári Rippl-Rónai Múzeum gyűjteményéből:
Szabó Erzsi törökkoppányi leány kitalálásai fehér hímzés alá – az 1910-es évekből

A pályázatra már eddig is nagy az érdeklődés, több tucat egyéni alkotó kérte el a mintákat – köztük több textilművész, ékszerkészítő, de üvegművész, keramikus is. Az egyéni alkotókon kívül oktatási intézmények is megkapták a mintákat. Várhatóan sokrétű, a mintakincset több szempontból feldolgozó pályázati anyag érkezik majd, mely jó kiindulási alapot adhat a jövő évi feladatokhoz. A pályázat végső célja, hogy az alkotókkal együttműködve megtaláljuk azt a kollekciót, mely megőrzi az eredeti mintakincset, ugyanakkor a mai kor számára befogadhatóan, innovatív módon jeleníti meg azt, és amely piacképes terméket jelent.

Pályázati kiírás

A Nemzeti Művelődési Intézet – együttműködve a Völgy Hangja Egyesülettel és Törökkoppány Község Önkormányzatával – iparművészeti pályázatot hirdet a törökkoppányi fehérhímezés gazdag mintakincsének innovatív felhasználására.

A **pályázat célja:** Törökkoppány egy, a hagyományait mai napig is őrző Somogy megyei kistéleplülés. Az ezen a vidéken jellemző ünnepi viseletet díszítő fehérhímezés gazdag mintakincessel rendelkezik. A település karakteres mintáinak gazdagsága, egyes motívumok és hímezéstechnikák jellegzetes települési kötődése adja a pályázat kiindulási pontját. A kiíró arra keresi a választ, hogy a leendő és kortárs iparművészek, designerek miként látják e mintakincs továbbörökítésének lehetőségeit a XXI. századba, hogyan tudják megtalálni azokat a használati tárgy- és viseleti formákat, melyek megfelelnek a ma embere elvárásainak, és amelyek által a mindennapok részévé tehető dédszüleink öröksége. A XIX-XX. század fordulóján vált általánossá, ugyanakkor sajátosan egyedivé a koppányi népviselet, a fehér hímezéssel díszített ingek. Vajon ma, a XXI. század elején mi az, ami ebből hordható, melyik az az elem vagy megközelítési mód, ami a mai környezetben is megállja a helyét? Hogyan tudnak a tervezők olyan viseleti vagy használati tárgyakat készíteni, amelyek a mintakincs elemeit

őrzik, de a kor követelményeihez igazodó módon – akár anyagukban, formavilágukban, vagy funkcionalitásukban és szemléletükben – innovatívak?

A pályázatot 3 kategóriában hirdetjük meg:

1. Iparművészeti szakközépiskolák tanulóinak – azok számára, akik iparművészettel, tervezéssel szeretnének foglalkozni, de életkorukból és kevés tapasztalatukból adódóan még nem sok lehetőséget kaptak.

2. Iparművészeti egyetem hallgatóinak – azok számára, akik már minden bizonnyal iparművészettel foglalkoznak majd, de életkorukból és tanulási vágyaikból adódóan minden lehetőséget megragadnak az újításra.

3. Hivatásos iparművészeknek – azok számára, akik már szakmabeli, rutinos alkotóként tartják magukat számon, de szeretik az új kihívásokat, szeretnek megragadni minden lehetőséget, hogy alkotásaik egyre szelebb körben ismertté váljanak.

A törökkoppányi minták – melyek a kaposvári Rippl-Rónai Múzeum gyűjteményi darabjairól készült fotók és mintarajzok – az alábbi címen kérhetők: szalay.lilla@nmi.hu

Pályázati feltételek – melyek mindhárom célcsoport számára azonosak

Egyének és csoportok is pályázhatnak

Az iparművészeten belül nincs műfaji megkötés, várunk bármiféle viseleti vagy használati tárgyat. Anyagpárosításra, méretre, mennyiségre vonatkozó megkötés nincs. Pályázni lehet egyetlen vagy több különálló alkotással, illetve kollekcióval is.

A pályaművek benyújtásának módja:

Személyesen: a Nemzeti Művelődési Intézet Somogy Megyei Irodájába – 7400 Kaposvár, Szántó u. 5. 2013. november 18-22., 08.00-16.00 között.

Postai úton: a Nemzeti Művelődési Intézet Somogy Megyei Irodájába – 7400 Kaposvár, Szántó u. 5. **A postai feladás határideje: 2013. november 20.** On-line: 3 db, több nézetből készült fotó beküldése az alkotásról elektronikusan (min. 800 x 600 px méretben) a szalay.lilla@nmi.hu címre. Az elektronikus beküldés határideje: 2013. november 22. 16.00.

Kérjük, hogy a pályázati anyaghoz az alkotás(ok) szöveges leírását (anyag, technika, funkció), és a művet több nézetből bemutató műtárgyfotókat is mellékeljenek. Az elkészült alkotások az alkotó tulajdonában maradnak.

A pályázatok elbírálása:

A beérkezett pályamunkákat szakértői zsűri bírálja el november 29-ig. A zsűri tagjai a népművészet, az iparművészet és a gazdaságfejlesztés területének szakértői. Az eredményről december 5-ig kiértékeljük az alkotókat.

A pályázati munkák bemutatása Törökkoppányban és Kaposváron történik, 2013 decemberében. Az elfogadott pályaművek mennyiségének függvényében a zsűri fenntartja magának a jogot, hogy a kiállítótér méretéhez igazodóan válogasson a kiállítandó művekből.

A zsűri által kiválasztott tárgyakból az alkotókkal együttműködve 2014 folyamán egy mintakollekciót kívánunk összeállítani, melynek darabjai – egy piackutatási folyamat után – kis szériás, elsősorban kézműves technikákkal előállított terméként kerülnek forgalomba.

A pályázati kiírással kapcsolatban a következő elérhetőségeken érdeklődhetnek:

Nemzeti Művelődési Intézet Somogy Megyei Irodája, Szalay Lilla – 7400 Kaposvár, Szántó u. 5.

Tel.: 30/447-9752,

email: szalay.lilla@nmi.hu

SZALAY LILLA 1990-ben szerzett diplomát a JPTE magyar-népművelés szakán. 1986-tól egészen az intézmény megszűntetéséig, 2007-ig a Somogy Megyei Művelődési Központ munkatársa volt. Itt hálózati-módszertani munkát végzett, művészeti területekkel is foglalkozott. 2007. április 1-jétől a jogutód Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága munkatársa, majd a közművelődési osztály vezetője volt. 2013. január 1-jétől a Nemzeti Művelődési Intézet Somogy Megyei Irodájának vezetője.

Hungarikumok – Értékőr-program

Előzmények

Veszprém megyében – az akkori megyei Közművelődési Intézet koordinálásával – 2007-től folyamatosan jöttek létre minden kistérségben a Közkincs Kerekasztalok, melyeknek egyik fő feladata a *helyi értéktár kialakítása* és nyilvánossá tétele volt. Ez Veszprém megye majdnem minden kistérségében megvalósult, a nyilvánossá tétel a www.erikanet.hu-n történt meg.

Majd Dr. Horváth Zsolt országgyűlési képviselő koordinálásával konferencia sorozat indult a megyében kistérségenként, 2009 áprilisától május végéig, melynek szakmai társszervezője szintén az akkori Veszprém Megyei Közművelődési Intézet volt. (A szervező és koordináló munkában részt vett Számfira-Turupoli Nóra, jelenlegi Veszprém megyei területi koordinátor is.)

A folyamat minden kistérségen egy mini-konferenciából, helyi érték bemutatóból és kiállításból, gyűjtésből állt, majd záró konferenciával fejeződött be Herenden.

Még ezen a nyáron Balatonalmádban megrendezésre került az I. Hungarikum Fesztivál, július végén. Ősszel elindultak a műhelymunkák, amelyeken a valódi gyűjtés zajlott. Ez a folyamat egy összegző kiadvány elkészülésével zárult 2010 áprilisában. A kiadvány címe: *Hagyományok, Értékek és Hungarikumok Veszprém megyében*.

A tevékenység azóta is folytatódik, *Kincsesláda, kincsestár* címmel, Dr. Horváth Zsolt országgyűlési képviselő védnökségével.

Kamra a Küngösi Falumúzeumban

Küngösi értékek

Helyi érték-porcelánok

Szobabelső-értékekkel

Ifjúsági Értékkör program

A tevékenység 2011-ben indult, a Fiatalok Lendületben Program támogatásával. A projekt gazdája a Pannon Térség Fejlődéséért Közhasznú Alapítvány, melynek élén dr. Horváth Zsolt áll, aki a *Hungarikum-mozgalom* elkötelezettje. A megvalósítást Hoffner Tibor és Bazsó Gabriella közművelődési és közösségfejlesztő szakemberek segítették. A Pannon Térség Ifjúsági Értékkör Hálózat című, nemzeti ifjúsági kezdeményezés típusú projekt Nemesvámos központtal valósult meg, összesen 20 település bevonásával. A tevékenységük a művészet és kultúra téma köré épült, ezen belül kiemelten a hagyományápolás és értékmegőrzés területére koncentrálva.

Célja az volt, hogy a program során együttműködő fiatalok bevonásával, aktív részvételével a veszprémi kistérségben *meglévő értékek felkutatását, rendszerezését, archiválását, nyilvános bemutatását* megvalósítsák úgy, hogy közben a helyi fiatalok megtapasztalják, megtanulják az együttműködésen, konszenzuson alapuló kreatív csoportmunka módszerét és személyes fejlődésük által aktív helyi társadalmi részvételük erősödjön, és a program későbbi folytatásában más fiatalok segítőivé válhassanak.

Jelenleg, 2013 őszétől indul a Nemzeti Művelődési Intézet Veszprém Megyei Irodájának *Értéktár projektje*, melyben 10 településen szakmai fórumokat szervezünk, minél szélesebb kört tájékoztatva az értéktárban rejlő lehetőségekről és a gyűjtés módszertanáról, valamint jó példákat mutatunk be minden alkalommal. A fórumokat gasztronómiai bemutató, kiállítás és helyi értékek bemutatása (csoportok, egyéni alkotók) kíséri.

SZÁMFIRA-TURUPOLI NÓRA művelődésszervező, mozgókép- és médiakultúra szakember, egészségfejlesztő mentálhigiénikus, jelenleg a Nemzeti Művelődési Intézet Veszprém Megyei Irodájának területi koordinátora. 2003 óta dolgozik a közművelődés szakterületen, 2006 óta a megyei feladatellátásban. Főbb feladatai ez idő alatt a megyei szakemberek továbbképzése, ennek szervezése, kulturális vidékfejlesztési projektek koordinálása volt.

Erdélyi művelődéstörténet-alapú közművelődés

Kolozsvári kerekasztal-beszélgetés

Mátyus Aliz író, szociológus, a budapesti Nemzeti Művelődési Intézet *Szín – Közösségi Művelődés* című folyóiratának alapítója és felelős szerkesztője: Jó híreket hoztam intézetünk munkájáról, valamint megújult folyóiratunkról, szeretettel köszöntök mindenkit! Hat szám jelent meg a *Szín – Közösségi Művelődés*-ből, amióta intézetünknek új igazgatónője van, s azért hoztam el ezeket a számokat, mert új igazgatónőnk Závogyán Magdolna megmozdította a szakmánkat, a közművelődést, s megkezdte a hangsúlyok megváltoztatását úgy, hogy a közösségek álljanak tevékenységeink fókuszában. Závogyán Magdolna Békés megyéből való, s először Kondoroson, a falujában használta fel a kultúrát arra, hogy a gazdaság is fejlődésnek induljon, majd a saját megyéjében, Békéscsabán dolgozott, bő egy év óta pedig a Nemzeti Művelődési Intézet igazgatója. Ez idő alatt az Intézetet átszervezte, megteremtette a lehetőségét, hogy az ország minden megyéjében négy munkatársunk dolgozzon a megye falvaival foglalkozva, s hozzá, hogy decembertől 3000 közmunkás, aki egyetemet és gimnáziumot végzett. Ők a saját falujukban vagy ismert, közeli faluban egyéves közmunkás viszonyban – dolguk szerint – éleszteni fogják mindazt, ami egykor jellemezte a magyar falut, a maga-ura parasztokat, s közösségei-

ket, amelyekben mindenki megélhet-e elismertségét, megbecsültségét (ha volt miért), élvezhette tekintélyét és büszke lehetett teljesítményére azok között, akiknek szintén érdeke volt, hogy mindenki jól teljesítsen, a másik is, mert a falut, a megélhetés biztonságát erősítette ez által.

Intézetünk folyóirata, a *Szín – Közösségi Művelődés* – ami most nagyméretű és színes, sok fotóval – azért ilyen, hogy eljutva falvakba szívesen kézbe vegyék. Olyan írásokat közlünk benne, amelyek kedvet csinálnak és hitet keltenek, mert megmutatják, hogy nincs az a hely, ahol ne lehetne a létező állapot helyett jobbat létrehozni. Ez legtöbbször egy-egy emberen, rendszerint egy-egy polgármesteren múlik. Aki falujában igazi gazdához méltóan dolgozik, s vezeti a falut, egyre több lehetőséget és egyre nagyobb biztonságot kínálva falujának, melynek hatására előbb a hasonlóan karizmatikus emberek, majd pedig a megérintettek (az animáltak) is megkezdik a maguk adottságai szerinti munkát, tapasztalatukat, képességeiket használva – a mindenkori ösztönzőket szem előtt tartva: a családot, a gyerekeket, az unokákat. Az így mozgásban levő falvakban az emberek érzik, hogy létbiztonságban vannak, s közösségeikben és újjáalakuló közösségeikben hagyományukat élesztik és használják, értékeiket

fedezik fel újra, s helyi értékeik által megerősítik magukat. Az ország legszegényebb falvaiban járva is kiderült – s ezek a példák olvashatók a lapunkban –, hogy egy faluja-gazdája polgármester, ha a termeléshez való kedvet a termények eladhatatlansága okozza, megszervezi, hogy a gazdálkodók terményeit a közétkeztetés (óvoda, iskola, közintézmények) felhasználja, biztosítva ezzel a kiszámítható falubeli felvásárlást; polgármesterek a munka értékét erősítik meg és adják vissza, amikor nem segélyeket osztanak, hanem munkát végeztenek, s ezzel a kapcsolatok alapjává válhat a munkavégzésen és annak alapján kivívott megbecsülésen alapuló rend, a rend, amely alapja minden építkezésnek, úgy is, hogy a rend képes folyamatos mozgásban tartani az ösztönzőket.

Folyóiratunknak megújult hat lap-számában sikerült a legszegényebb falutól a polgárosabb faluig mindenféleből olyan példákat hozni, amikről úgy érezzük, hogy hatni tudnak, ha elolvassák az országban, az ország falvaiban az emberek. Ezeket az írásokat ajánljuk fel a *Művelődésnek* is közlésre, bízva benne, hogy hatásukat itt is kiváltják, s cserébe számítunk azokra a cikkekre, amelyek az itteni falvak értékörzésére, az itt szokásos módszerekkel adnak nekünk példát.

Intézetünk, a Nemzeti Művelődési Intézet – a korábban Békés megyében

bevált módszereit használva – kapunyitogatókat tart falvak bezárt művelődési házaiban, közösségi házaiban, amelyek során nem csak a falutól várja el, hogy megmutassa hagyományait, hanem a legjobb tánccsoportokat, kórusokat szerepelteti a falvak népe előtt, s olyan kézművességek tanításával mutat utat a motiválatlanoknak, amelyek akár munkalehetőséget is jelenthetnek a falubelieknek. A *Művelődéssel* való eddigi kapcsolatunk során a főszerkesztő Szabó Zsolt lapbemutatói, rögtönzött kiállításai hatottak ránk a példa erejével. Nem beszélhetek most idő hiányában az intézet együttműködési megállapodásairól, sem a közösségi művelődés közép és felsőszintű oktatásának megkezdéséről, csak érzékeltetni szeretném, hogy az együttműködés, amelyet a *Művelődés* folyóirattal folytatni szeretnék, részünkről azt az igényt jelzi, hogy minél többet olvassunk folyóiratunkban a – nálunk kevésbé jellemző – művelődéstörténet-alapú közművelődés gyakorlatáról.

Hogyan tovább Művelődés? Szeretném mondani, hogy az elmúlt napokat Sztánán töltöttem, és az a fajta közművelődés, amit tapasztaltam, számunkra minta- és példaértékű. Itt adódik, hogy a művelődéstörténet ilyen élő, s alapja a közművelődés gyakorlatának. Nevek tartoznak a helyhez: Kós Károlyé, Szentimrei

A 10 km-es túra résztvevői

Sztánai Kós Károly emlék-túra

Jenőé és Szabó Zsolté. Kiváltságos helyzet, hogy Szabó Zsolt, két évtizeden át a *Művelődés* főszerkesztője, egy élő művelődéstörténet. Sztánán elkezdtem vele, amit már régen terveztem, egy hosszabb beszélgetést, amit folyóiratunkban folytatásokban közlünk. Közben részt vettem az általa szervezett Kós Károly emléktúrán, a 10 km-es szakaszt végigjártam, beszélgetve azokkal, akikkel így a járás egyben maga a kulturális élet. De hát azt hiszem, ezt mindnyájan tudják. A Szabó Zsolttal készített beszélgetés a művelődéstörténet alapú közművelődés meséje. A Kós Károly házzal való történésektől Szentimrei Jenő házának felépülésén keresztül a családok egybe fonódó történetéig, amely maga a történelem. Szabó Zsolt lesz az eligazítóm, hogy őt követően kik azok az emberek az országban, akikhez ugyanígy menjek, és akik ugyanígy mesélnek. Lapunkban tehát szeretném ezek folyamatos közlését. Mi pedig szívesen ajánljuk – hiszen Dáné Tibor, az új főszerkesztő elmondta, hogy ő pedig erre a fajta közművelődésre koncentrálna – egyre kibomló közösségi művelődésünk példáit. A közösségnek azt az értelmét elfelejteni kívánva, ami erőltetett volt és amire nem gondolunk szívesen, és azt az értelmét használva, amit – én magam író és szociológus vagyok – mi a szociológiában a falukutatásban használtunk, ami szerint a család is közösség. És az ember körüli legfontosabb egység mint közösség: a falu. A közösségnek ebben az értelmében mi

olyan közösségi művelődés példákat mutatunk be a lapban és ajánljuk fel szívesen a *Művelődés*nek, amikről azt gondolom, itt is használhatóak.

Folyóirataink együttműködésének bizonyítéka, hogy Dáné Tibor utoljára megjelent könyvéről lapunk recenziót közölt. Én 18 éve szerkeszttem a lapot, főszerkesztője voltam az igazgatónőnk érkezéséig. Azóta ő a főszerkesztő, én vagyok a felelős szerkesztő. Ez ezt a névcsere-t jelentette, de lényegi különbséget nem, ő szeretne továbbra is velem dolgozni. A 100. lapszám volt, amiben a recenzió megjelent, amire nagyon büszkék voltunk, és én nagyon örültem neki, hogy közöltünk benne részletet az én *Magura parasztok, uradalmi cselédek*, Gyorsuló idő sorozatban megjelent könyvemből. Ezt ő is abszolút aktuálisnak tartja – én magam is nagyon aktuálisnak tartom. Amit a parasztok tudtak, amennyiben maga-ura parasztok voltak, azt szeretnék mi ma Magyarországon újjáéleszteni. Természetesen nem a maga-ura parasztokon múlt, hogy ezt a tudást nem gyakorolják.

Dáné Tibor könyvéről barátnőm Pordány Sarolta írt és mutatta be a könyvet. És ez még azelőtt volt, mielőtt tudomásom lett volna arról, hogy Dáné Tibor főszerkesztő lesz.

Az elmondottak szerint, boldogan és örömmel dolgoznánk együtt a *Művelődéssel*. Nagyon szépen köszönöm, hogy meghívást kaptam a *Hogyan tovább Művelődés?* kerekasztal beszélgetésre.

2013. Sztána

Szabó Zsolt művelődéstörténész mesél I.

A Szentimrei-villa gyümölcsösön keresztül vezető emelkedőjének a tetején ülünk, érik a szilva, színesedik az őszibarack, átellenben kopjafa, a sír Szabó Zsolt dédnagyanyjáé. Lelátunk a házra, aminek a vonalában szomszédházként áll a Kós Károlyé. A két család közötti kapcsolat eredménye a Szentimrei nyaraló, Kós Károly tervei alapján.

Szabó Zsolt művelődéstörténész, a kolozsvári Művelődés című, 65 éves folyóirat – huszonnégy éven keresztül és még két hónappal ezelőtt – főszerkesztőjét hallgatom a *Merre tovább, Művelődés?* kerekasztal-beszélgetés előestéjén.

Szabó Zsolt: Sok mindenről és szívesen mesélek. Figyelek majd magamra, ha időnként elkalandozom. A sztánai telep történetéről azt kell tudni, hogy itt 150 évvel ezelőtt még erdő volt. 1872-ben építették meg a Várad–Kolozsvár vasútvonalat, és

a területet a Dunántúlról idevetődött egykori MÁV-mérnök, Éjszaky Károly fedezte fel. A legenda szerint úgy találta, hogy ez itt a legszebb völgy – sajátos mikroklímával – végig a vasút mellett. Tényleg sajátos a mikroklímája. Bár nagyon közel van a Havas, mégis valahogy a hideg szelek átfújnak a völgy fölött, melegebb van itt, mint a 2 km-re levő faluban. Az érintetlen természet ihlethette meg annak idején Éjszakyt. Ő volt az első, aki az állomástól egy jó kőhajításnyira felépíttette a maga nyaralóját. Merthogy a MÁV Vasút-igazgatóság Kolozsvárt volt, de a család nagyon szívesen tartózkodott itt. Négy gyereke közül a két kisebbiket, Sári és Mária nénit nyolcvan év feletti öregasszonyokként még ismertem, ők állandóan itt laktak az omladozófélben levő házban, itt is haltak meg. Amúgy irodalompartoló ember volt, sőt ifjú korában még színdarabokat is írt. Azokból volt, amit be is mutattak még a Pesti Színházban is. Azért kellett itt 2-5 kilométerre a legközelebbi falvaktól állomást és valamiféle telepet kialakítani, mert rögtön az alagút mögött – innen szinte látszik az alagút – van a legmagasabb pontja a Kolozsvár–Várad vasútvonalnak, és az akkori mozdonyok teljesítménye nem volt elég nagy ahhoz, hogy a vonatot könnyedén keresztülhúzzák a legmagasabb ponton, tehát két mozdonnal húzták fel Bánffyhunad felől, és itt szedték le róla a második mozdonyt.

Illetve, ha Kolozsvár felől jött, akkor kapott egy kis segítséget, és áthúzták ezen a bizonyos legmagasabb ponton, ami a Zsobok fele menő legelőnél van. Ötszáz-valamennyi méter magas ez a hely. Na, most ennek köszönhetően a gyorsvonat is meg kellett hogy álljon itt Sztánán. Tehát már ebből a szempontból is nagyon alkalmas volt a hely, mert Pesttől öt órára, Kolozsvártól háromnegyed órára volt a gyorsvonattal a telep. Úgyhogy már Éjszaky Károly elkezdte népszerűsíteni, hogy a kolozsvári értelmiségiek, ügyvédek, orvosok, környékbeli birtokosok vegyenek maguknak telket, és építsenek ide nyaralót, kihasználva, hogy itt tényleg az erdő közepén vagyunk. Így került aztán Kós Károly is ide, 1910-ben megépíttette nyaralónak a Varjúvárat. A még pályája elején álló, de már bizonyos nevet szerzett fiatal építész ide udvarolt Kalotaszegre, Türrébe egész pontosan, Egeres után kell betérni észak fele, ott volt az apósra menendő református lelkész. Későbbi sógora osztálytársa volt a Kolozsvári Református Kollégiumban: Balázs Balázs, akit úgy örökített meg Móricz Zsigmond a *Nem élhetek muzsikaszó nélkülben*, ahogy itt helyben nevezték őt, Duffla Balázs, aki az 1914-es protestáns bálnak a főszerzője volt.

Sztánának, a sztánai telepnek a legjelentősebb, legismertebb személyisége Kós Károly volt és marad. A Varjúvárat művésztanjának szánta. 1912-ben itt pihente ki az előző évi

Kós Károly háza előlnézetből

kolozsvári és budapesti építkezéseket. '12 január-februárjában itt adta ki a Kalotaszeg című kis hetilapját, ami amellel, hogy az első irodalmi próbálkozását is közölte – akkor még álneven írta –, arról is híres, hogy Adyról írt és Ady verseket közölt. Mint fiatalember, Kós lelkesen terjesztette az új irodalom alkotásait, és híve volt Adynak. Elküldték a lapszámot Kalotaszeg leányának, a csucsai vár kisasszonyának, Boncza Bertának, aki Svájcban volt leánynevelő intézetben, aki így ismerkedett meg Ady költészetével és szeretett bele. El is határozta, hogy ha török, ha szakad, ő Adyné lesz. Az irodalomért rajongó kis kamaszleány.

Kós az utolsó békebeli farsangkor, akkor szervezték itt a protestáns bált, lehvta művész és író barátait. Móricz Zsigmond akkor járt először Erdélyben, a Királyhágón innen, és az itteni élményekből született – mint említettem – a *Nem élhetek muzsikaszó nélkül* című nagyobb elbeszélése, illetve a színdarab. Móricz '14 februárjában ismerte meg a kalotaszegi legényest járókat, illetve egyáltalán került kapcsolatba Kalotaszeg népével, és szeretett bele történelmi levegőjébe. Nyilván Kósnak a hatása is ez. És attól kezdve többször megfordult Kolozsvárt is. Az Erdélyi trilógiájában is nyomot hagytak ezek az élmények.

Sajnos a telep életébe, egyáltalán Kós pályája alakulásába az augusztusban kitört világháború súlyosan beleszólt – őt magát is behívták katonának. Akkor a friss asszonyt idehozta a Varjúvárba. Kós katonás-

Szabó Zsolt a kopjafánál

kodek, kiképzésen is részt vesz, nagy szerencsére a frontra nem kerül ki, éles helyzetbe, hogy esetleg áldozattá váljon, mint oly sok, tehetséges, nagyra hivatott kortársa. Kikérték az utolsó magyar királykoronázásra az épülő várbeli útvonal építésére, egy részét övele tervezte meg Bánffy Miklós, aki a főszervezője volt ennek a ceremóniának. És ennek köszönhető, hogy sikerült kijárnia vagy járatnia Kós számára egy egyéves ösztöndíjat Konstantinápolyba, a keleti építészeti tanulmányozni. És mentette meg Kós Károly életét ilyenformán tulajdonképpen Bánffy Miklós. Mert nem a frontra küldték ki, és biztonságban volt ott a török fővárosban. A család gyarapodott, egymás után születtek a gyerekek. '18 karácsonyára jött haza Kós Budapestről, a román királyi csapatok karácsony szombatján jöttek be Kolozsvárra, január 1-jéig foglalták el Sztánát, egészen a csucsai demarkációs vonalig. Akkor döntött úgy, hogy

nem megy Budapestre vissza, hanem itthon marad, mert úgy érezte, hogy nagyobb szükség lesz rá itt, mint odakint. Ez aztán egészen új fejezetet jelentett az ő munkásságában. Előbb inkább alkalmazott grafikusként dolgozott, aztán politikai szerepet is vállalt, a magára maradt, jórészt vezető nélkül vagy legalábbis aktív vezető nélkül maradt erdélyi magyarságnak lett az egyik fő képviselője. Paál Árpáddal, Zágoni Istvánnal hárman írták meg a *Kiáltó szó* c. röpiratot, ami lényegében egyfajta programja Trianon után a szervezkedő, aktív, a túlélési stratégiákat megfogalmazó radikális polgári értelmiségnek – a passzív rezisztenciát hirdetőkkel szemben. Így került aztán a Keleti Újság szerkesztőségébe, ez Kolozsvárt jelent meg, '18. december 24-én került ki a nyomdából az első száma, aminek a szalagcíme az volt, hogy „Fehér zászlókkal állunk előtted, Ismeretlen Végzet”. A front mögött, a románoktól megszállt területen ez volt a fő tájékoztató hírforrás. A politikai aktivitást hirdető radikális értelmiségi csoportnak lett Kós Károly a fő szószólója. És az első politikai szereplés is az ő nevéhez köthető. Neki nagyon jó kapcsolatai voltak itt. A kalotaszegi fiatal értelmiségek jelentős része osztálytársa, iskolatársa volt. Ő maga egyetemista korában még sokat járt-kelt, keresve a népi és a történeti építészeti hagyományokat, sokféle megfordult itt a kalotaszegi magyar településeken. Ennek volt köszönhető, hogy az Erdélyi Néppárt Bánffy-hunyadon bontott zászlót '21 júniusában, és indították el Vasárnap címmel novemberben politikai hetilapjukat, aminek a főszerkesztői tisztjére Be-

Túra után a Szentimrei villánál

nedek Eleket kérték fel. A tulajdonképpeni szerkesztője, vezércikk-írója, szervezője, szerkesztője az Kós volt. Így készültek a '22-es februári választásokra. Az külön történet, hogy a választási csalások hogy ejtették ki Kóst, tehát végül nem sikerült bejutnia az országgyűlésbe. De közben a konzervatív réteg is magához tért és szervezkedni kezdett, létrehozták a Magyar Nemzeti Pártot. És ebből aztán – a nagy egymásra találás jegyében – '22 decemberére létrejött az Országos Magyar Párt, aminek még vezetőségi tagja volt Kós, utána aztán fokozatosan kiszorították. És nemcsak azért, mert ő elég hirtelen haragú, indulatos ember volt, bizony, ami a szívében, az a száján is, az úri osztályok képviselőinek, kiszolgálóinak szemére vetette a mulasztásokat. A '24-es brassói nagygyűlésen lehurrogták, kiszavazták, tulajdonképpen kikerült a politikai életből. Ekkor az Erdélyi Szépművés Céh szervezőjeként lényegében egyfajta irodalom-menedzselésbe fogott. Akkortól kezdve hangsúlyozottabban az irodalom volt a fő tevékenységi területe. Illetve hát itt Sztánán próbált gazdálkodni elég rossz körülmények között, mert vékony a termőréteg, rossz minőségű. Persze ő úgy gondolta, hogy itt lehet és érdemes mezőgazdasággal foglalkozni, gyümölcsstermesztéssel próbálkozott. Hát, nem csak neki nem sikerült. De mindenképpen megpróbálta és közben itt nevelte a négy gyermekét, mert a gyerekei mind itt születtek Sztánán; három fia és egy leánya. És ő beszélt rá a vele egy szerkesztőségben dolgozó Szentimrei Jenő, hogy a szomszédos telket – lévén eladó – vásárolja meg egy nyaraló számára. És ő tervezte. '25-ben épült fel ez a nyaraló, egy két szoba, ebédlős, konyhás nyaraló. Abban az esztendőben egészítette ki a saját házat, a Varjúvárat a megnövekedett család számára. Szervesen folytatva építette hozzá a ház végét a hegyhez, itt a szomszédban.

1924 őszén szól az első híradás ennek a háznak a születési körülményeiről, merthogy Szentimrei Jenő Benedek Elekhez írott levelében azt jelzi, hogy megveszik a telket, és úgy intézze Benedek Elek az egyházkerületi közgyűlésre való feljövételét Kolozsvárra Kisbaconból, hogy ide ki

fognak jönni, és leteszik az alapkővet ennek a háznak. És hát akkor jött létre. A szemöldökfa megőrizte, az a keresztlevele az ilyen típusú házaknak, ott van, hogy „Épült ez a ház nagyapja jószágából Ágnesnek és Juditnak, a Kós Károly tervei után. A. D. 1925”. Judit, a kisebbik Szentimrei leány az én édesanyám, aki most 93 esztendő, és akinek sikerült visszaigényelni a házat. Merthogy elállamosították és bizony a '89-es bukás után még el kellett telnie 8 esztendőnek, hogy

sikerüljön visszaperelni az épületet. Ami lakóház volt, mert '35-ben költözött ki a család, akkor jöttek ki Kolozsvárról. Állandó nyaralónak, ahogyan őket akkor a sztánaiak nevezték. És aztán '42-ben, mikor dédanyám már idős lévén, gondoskodni kellett róla, akkor építettek hozzá még egy kicsi szárnyat, egy szoba-konyhát. És itt élte utolsó három esztendejét, ide is van eltemetve a kert végébe. A zso-boki Gál Potyó István faragta kopjafa áll a sírjánál.

SZABÓ ZSOLT: Születtem Kolozsvárt 1946. május 29-én szüleim négy fiából második-ként. Szüleim mindketten tanárok voltak, édesapám, Gyula magyar–román–német szakot végzett Kolozsvárt 1938-ban, a Kolozs megyei Magyarlóna tanáraként ment nyugdíjba 1975-ben, 1992-ben meghalt. Édesanyám, Szentimrei Judit iparművész és néprajzkutató, a Kolozsvári Képzőművészeti Főiskola textil tanszékéről ment nyugdíjba 1974-ben.

Elemi és középiskolai tanulmányaimat a kolozsvári Brassai Sámuel Gimnáziumban végeztem, 1964-ben érettségiztem, a Bölcsész Karon magyar nyelv és irodalom szakot végeztem 1969-ben, államvizsgái dolgozatomat a kolozsvári Vasárnapi Újság történetéből írtam. Mint értelmiségi szülők gyermeke ösztöndíjat nem, illetve csak az utolsó éven kaptam, akkor az előző négy év eredményéért köztársasági ösztöndíjban részesültem.

Még egyetemistaként közöltem kolozsvári és bukaresti lapokban, 1969 februárjától a magyar nyelvű úttörőlap, a Bukarestben szerkesztett Jóbarát erdélyi tudósítója voltam. 1970-ben beiratkoztam a doktorátusra, 1974-ig lettem minden vizsgámat, leadtam részdolgozataimat, néhai jó emlékezetű Jancsó Elemér professzorom biztatására, mert évfolyamelsőként reménykedtem egyetemi gyakornoki állást megpályázni. Am az 1971-ben meghirdetett kulturális forradalom jegyében a biztonsági szervek belém kötöttek, 1975-ben eltávolítottak a sajtóból. 1981-ig a kolozsvári megyei könyvtárban dolgoztam a felnőtt kölcsönző részlegen, gyakran zaklattak, s minthogy a munkahelyi ajánláshoz kötötték a disszertáció megvédését, a politikai rendőrséget kiszolgáló igazgatóm megtagadta kérésemet.

1976-tól kapcsolódtam be az Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár munkálataiba. A munkaközösséget Szabó T. Attila nyelvészprofesszor vezette, a IV–VIII. kötetben több száz szócikket szerkesztettem. Közben folytattam a romániai magyar sajtó történetében elkezdett kutatásaimat, előbb összeállítottam egy antológiát a kolozsvári Vasárnap és Vasárnapi Újság (1921–1925) irodalmi anyagából, amely 1977 óta kéziratban van, előbb a cenzúra majd a nehéz anyagi lehetőségek miatt nem jelenhetett meg csak a bevezetője és a repertórium. Az 1979-es kettős évforduló kínálta lehetőséget kihasználva beadtam a Benedek Elek irodalmi levelezésének kötetét, amely négy részletben meg is jelent.

Közben 1981 decemberétől 1991 júniusáig a Kriterion Könyvkiadó szerkesztője lettem, néprajzi és művelődéstörténeti kéziratokat gondoztam. Sajnos addigra már megyei pártbizottsági jóváhagyás kellett volna a doktoráláshoz, nem lévén párttag, meg sem próbálhattam. 1980-tól vagyok a Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság tagja, részt vettem az 1981-es, 1991-es és 1996-os kongresszusokon, előadást is tartottam 1991-ben Szegeden, a római kongresszust immár a Művelődés főszerkesztőjeként a magyar–olasz évezredes kulturális kapcsolatokat bemutató különszámmal köszöntöttük. 1984-től a helsinki Finnugor Társaságnak is tagja vagyok.

Az 1989-es fordulat után rövid ideig az erdélyi magyar civil társadalom újjászervezésén munkálkodtam még kiadói szerkesztőként, majd 1991-től kineveztek az addig Bukarestben szerkesztett Művelődés című közművelődési folyóirat főszerkesztőjének, amelyet sikerült Kolozsvárra leköltöztetni, és amely 1997-től félig kiszabadulva az állami kötelékekből, próbálta meg a lehetetlent: havonta kulturális közművelődési fóruma a romániai magyarságnak.

Óraadó tanárként 1994-től a kolozsvári egyetemen sajtótörténetet adtam elő, a nagyvárad Ady Endre Sajtókérdőívnek is rendszeres előadója voltam 1995-től. 1998-ban nyílt lehetőség megpályázni a kolozsvári Babes–Bolyai Tudományegyetem Politikatudományi Karán az Újságíró Tanszéken egy adjunktusi állást, 2012 márciusáig főállásban ott dolgoztam, akkor nyugdíjaztak, másfél évig szerződéssel tovább szolgáltam, egyelőre óraadóként még az idej tanévben is. Továbbra is szerkesztettem a Művelődést is 2013. június 30-ig. 2001. szeptember 24-én védtem meg doktori disszertációm (Szentimrei Jenő élete és munkássága), a BBTE Bölcsész Karán. 2003. szeptember 1-jétől docensként Kulturális újságíró, Publicisztika, Sajtónyelv, Anyaggyűjtés és feldolgozás tantárgyakat adtam elő, a magiszteri képzésben Kulturális értékek feltárása és tudatosítása címmel tartottam fél-éves előadást. 2004-től tagozatvezetőként megszerveztem tanszékünkön a magyarnyelvű magiszteri képzést, amelyet 2008-ban sikerült akkreditáltatni.

A kolozsvári Művelődésről

Szabó Zsolttal Pécs Györgyi beszélget

– *Idén* 63. évébe lépett a kolozsvári Művelődés folyóirat; a könyvkiadás viszont csak 1998-ban kezdődött. Mi a Művelődés lap profilja?*

– A Művelődés 1948 júliusában Bukarestben indult a sajátos romániai kulturális forradalom jegyében, akkor még Művelődési Útmutató címen. (Ma is használatos nevét 1956 májusában kapta.) Profilja az elmúlt évtizedek alatt természetesen sokat változott, hiszen az utópiának bizonyult szocialista átalakulások a kultúrában sem voltak életképesek. Mi a lap történetének legsikeresebb korszakához kötődünk a legtöbb szállal. Úgy nagyjából az 1968–1975 közötti bő fél évtizedben – elsősorban az akkori főszerkesztő: Vistai András János és a lap köré szervezett soktucatnyi elkötelezett munkatárs fáradozásának eredményeképpen egy olyan közművelődési, vagy ha úgy tetszik, hangzatosabb szóval: művelődésszociológiai havilap jött létre, amely szinte egyedüli fóruma volt idehaza a magyar nyelvű egészen magas színvonalú tudománypopularizálásnak a helytörténeti, néprajzi, művelődéstörténeti, de például zenetudományi kutatásoknak is. Ugyanakkor a falusi értelmiség közösség- és művelődésszervező tevékenységét is támogatta nemcsak írásokkal, de kórusművekkel, színdarabokkal, a könyvtárosok munkáját segítő könyvtári mellékletekkel.

A diktatúra utolsó éveiben a lap lehetőségei is nagyon beszűkültek, mindössze a legfelsőbb vezetőség dicsőítése s a képzelt gazdasági megvalósítások népszerűsítése volt a feladata. Az 1990-es újraindulás Bukarestben nagyon nehezen ment, s az akkori Művelődésügyi Minisztérium magyar államtitkárának döntése eredményeképpen Kolozsvárra költözött a Művelődés 1991 júniusában. Korábban is alkalmi munkatársra voltam a lapnak, azóta főszerkesztőjeként kísérlem meg a lehetetlen: a folyamatos gazdasági válságok közepette irányítom a hajót a szkülök és karúbdiszek között.

A román Művelődésügyi Minisztérium 1997 nyarán félig elengedte a kezünket, 2004-től már teljesen lemondott arról, hogy művelődési és irodalmi lapokat (nemcsak a magyarokat) támogasson. Ilyenformán már korán rá voltunk kényszerülve a különböző hazai és magyarországi pályázatokra, hogy egyáltalán életben maradjunk. Meghúztuk a nadrágszíjat: lemondtunk egyharmad terjedelméről, a korábban Csíkszeredában és Zilahon működő fiókszerkesztőségről, a munkatársaink kétharmada nem bírta a gyűrődést, a bizonytalanságot, máshol helyezkedett el.

Két esztendeje kis reménysugár nyílt: a Kolozs megyei önkormányzat ígérete szerint átvett volna, hosszasan huzavona s közben a kitört vál-

ság miatt valahogy úgy vagyunk, mint az egyszeri leány a mesében: támogatnak is, meg nem is.

– *Amikor elindult a könyvkiadás, akkor Ön már a Művelődés lap főszerkesztője volt. Miért döntöttek úgy, hogy könyvkiadásba is kezdenek? Milyen program, koncepció szerint működik a könyvkiadásuk?*

– 1998-ban volt fél évszázados a Művelődés. Akkor találtuk ki, hogy a lapban közölt írásokból tízéves keretszemletben antológiákat adjunk ki, mert hitünk szerint érdemes sok benne közölt írást újból elolvasni. Pályázatunkat az illetékes illetéktelenek nem tartották támogatásra alkalmasnak. Ezért azt találtuk ki, hogy a lap nyári négy lapszámát egybefűzve külön azonosító számmal könyvként is forgalmaztuk (*A közművelődés szolgálatában, A közművelődés szűkülő (t) erei, Kisajátított közművelődés, A kibontakozás ígérete, Közművelődés, de minek?*, a sikeren felbuzdulva további könyves lapszámokat adtunk ki (*Kettős tükörben*). Az erdélyi magyar–szász irodalmi kapcsolatok történetéből. *Im Doppelspiegel*. Aus Geschichte der ungarisch–sächsischen literarischen Beziehungen in Siebenbürgen, *Művelődés Galéria*, Játékszín. Egyfelvonásosok – Játékszín –, kórusok – *Szivárvány havasán* –, gitáriskola – *Kezdetben vala a ritmus* –, Kazinczy Ferenc:

* A beszélgetés az Új Könyvpiac 2011. októberi számában jelent meg.

Erdélyi levelek, Az Erdélyi Mezőség. Azt is mondhatnám, hogy a szükség vitt rá a könyvkiadásra. A többnyire két időkeretben pályázati úton nyert pénzek között is meg kellett élni, legalább a napi kiadásokat fedezni. Előre menekültünk, könyvet addig is szerkesztettünk bér munkában (az EMKÉ-nek, a Kriterion Könyvkiadónak, magánszemélyeknek) amolyan fizetés kiegészítésként. Hát megpróbáltunk pályázni, s ha sikerül valamelyik könyv nyomdaköltségeire támogatást szerezni, akkor kiadtuk, ha nem, nem. A 12 év alatt 75 könyvet tettünk le az olvasó asztalára, változatos sikerrel, 300–1500 közötti példányban. Viszonylag kevés közöttük az irodalom, azt a keveset is többnyire a szerzők vagy a rokonság adták ki. A méltatlanul elfeledett Derzsi Sándor Lászlóffy Csaba gondozta összegyűjtött verseinek kiadására azért büszkék vagyunk: *Testamentum az anyagról. Ezer vers.*

Leginkább a lapban részletekben vagy egészében közölt írásokból születtek könyvek, például a legsikeresebbet Csetri Elek történész akadémikusunk írta és Szabó Béla illusztrálta. *Az erdélyi fejedelmek arcképcsarnoka*, amelyet háromszor nyomattunk újra. Szatmári László, Gábor Dénes, Orbán István, Fekete Albert vagy Sas Péter helytörténeti-művelődéstörténeti kutatásait a Művelődés (is) közölte, ezekből születtek aztán például a Debreczeni László, Balaskó Nándor vagy a Herepei János életpályájának, műveinek sorozatai, *A székely himnusz története* vagy az *Erdélyi történeti kastélykertek* monográfiájának két kötete.

Szívemhez legközelebb a Kós Károly – Szentimrei Jenő: *Kaláka kalendárium az 1925. esztendőre* című 1924-ben Sztánán megjelent könyvecskéjének fél hasonmásban kiadott bibliofil csemegéje áll, amelyet a Szentimrei Alapítvánnyal közösen adtunk ki 1998-ban.

– Kik tartoznak a lap és a kiadó szellemi holdudvarába?

– Erről részben már szoltam. Hirtelen a teljesség igénye nélkül: az elmúlt években partnereink voltak: az Erdélyi Múzeum Egyesület, Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület, Erdélyi Magyar Tudományos Társaság, Romániai Magyar Könyves

Céh, Bolyai Társaság, Erdélyi Magyar Tankönyvtanács, Budapesti Corvinus Egyetem, Folyóiratok Kulturális Szövetsége, Transylvania Trust, Erdélyi Műemlék-restaurátorok Egyesülete, Kriza János Néprajzi Társaság, Babeş – Bolyai Tudományegyetem, Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem.

– A honismeret, művelődés- és művelődéstörténet iránt, úgy tűnik, Erdélyben nagyobb az olvasói érdeklődés, mint Magyarországon. Az érdeklődés a könyvek vásárlásában is megmutatkozik? Hogyan tartják a kapcsolatot a romániai és a magyarországi olvasókkal?

– Az hiszem, hogy ez csakugyan így van, s ebben nem kis szerepe van a Művelődésnek is, és nemcsak az utóbbi húsz esztendőben megjelent lapszámainak. Valószínűleg hozzájárul ehhez az erdélyi magyarság kisebbségi élete, amely legalábbis az emberek nagyobb részét tette fogékonyabbá az utóbbi 90 esztendőben a honismereti, a hely- és művelődéstörténeti kérdések iránt. Az Erdélyi Múzeum Egyesület, az Erdélyi Közművelődési Egyesület vagy az Erdélyi Kárpát Egyesület fontosabb szerepet játszik az erdélyi magyar társadalom életének szervezésében. Hogy van-e közvetlen haszna ennek a könyvek vásárlásánál? Éppenséggel lehet. Talán fontosabb az, hogy az olvasóhoz csakugyan eljussanak az őket érdeklő könyvek. Mi elég sokat járunk könyvbemutatókra, ilyen-olyan művelődési rendezvényekre, falunapokra Erdély-szerte. Tapasztalataink szerint, ahol évek óta hozzászoktak, hogy könyvet is kapnak a részvevők, esetleg kiállítást is szervezünk nekik, ott könnyebb felhívni a figyelmet a jó könyvre is.

Magyarországon is visszatérő vendégek vagyunk Pécsen vagy Egerben, de a Magyar Napló jóvoltából sokfelé eljutottunk az országban a Művelődéssel s a könyveinkkel.

– Melyek a Művelődés legfontosabb könyvei?

– Tavalyi könyveink közül a Benedek Elek-kiadványaink tüneményes gyorsasággal fogytak el, mind az *Emlékalbumnak*, mind a *Kisbaconi versek* utánnyomásának 500-500 példánya gazdára lelt fél esztendő alatt. Ehhez persze kellett a születése 150., halálának 80. évfordulója és a hozzá kapcsolódó rendezvények. Ugyancsak az ő életművéből ástuk elő a feledés homályából *A magyar nép jelene* című 1900-as könyvét, amely az első magyar néprajzi monográfia, s a kisbaconi saját élményeiből kiindulva népszerűsítő formában mutatja be a hagyományos paraszti kultúra elemeit, életfordulóit. Thoroczkai Wigand Ede munkásságának erdélyi vonatkozásait is mi hoztuk vissza a köztudatba. *A Sztánai Füzetek* eddig megjelent 9 darabja egyetlen kistáj, Kalotaszeg, benne Sztána népe és völgye értékeire irányítjuk az olvasók figyelmét.

– A kiadó működésének pénzügyi-anyagi fedezete: piaci alapon is jelentenek meg könyvet? Mennyire kiszolgáltatottak az egyes támogatóknak? Mire volna szükség, hogy biztonságosan tudjanak működni?

– A piaci alap nálunk azt jelenti, hogy szerencsére nem vagyunk teljesen kiszolgáltatva neki. Csak olyan kéziratot foglalkozunk, amit szeretünk, amit valamilyen szempontból fontosnak tartunk. És csak akkor adjuk ki, ha legalább a szűk értelemben vett nyomdaköltség megvan. Ez lehet akár a szerző saját pénze is, vagy valamilyen pályázati támogatás. Az értékesítéssel is többnyire mi foglalkozunk. Az el(nem)számolási gondok miatt Magyarországon mindössze a KELLŐ és a Xantusz terjeszt minket, idehaza a kolozsváriak. Viszont nagyon sokat járunk különböző rendezvényekre, találkozókra. Hogy mire lenne legnagyobb szükségünk? Jó lenne, ha a nap nem mindig csak 24 órából állna, s valahogy az egészségünk is tartson ki még egy darabig.

PÉCSI GYÖRGYI (1958, Zalaszentgrót) kritikus, szerkesztő. Az Új Könyvpiac című könyvszakmai lap alapítója, 2002-2013 között felelős szerkesztője. 2010-től vezeti a Kortárs folyóirat versrovátát. Korábban főleg határon túli magyar költéssel foglalkozott, monográfiát írt Tózsér Árpádról és Kányádi Sándorról. Hat önálló tanulmánykötete jelent meg, s számosat szerkesztett. Díjai: Pro Literatura (2000), Kölcsey-díj (2005), József Attila-díj (2005), Irodalmi Jelen-díj (2007), Székelyföld-díj (2009), Hidverő-díj (2011)

Harmincöt év Heves megye közművelődéséért

Beszélgetés Kary Józseffel

Hegedűs Katalin: *Évtizedek óta ismerlek, közel egy éve közvetlen kollegák lettünk. Kary Józsefről mindenkinek Heves megye jut eszébe, a Heves megyei közművelődés, Heves megyei feladatellátás. De, mint egy lakiteleki beszélgetésünkből kiderült, neked egy másik megyéhez legalább ilyen erős kötődéseid vannak.*

Kary József: Így igaz. Ha településnevekben kell összefoglalni az életemet, akkor az így hangzik: Tatabánya, Kiskőrös, Szombathely, Debrecen, Eger – Belpátfalva. Tatabányán, tehát Komárom megyében születtem. Kiskőrösön voltam előfelvételi katona. Megyei ösztöndíjas voltam, amikor Szombathelyen tanultam, az akkori Szombathelyi Tanárképző Főiskola népművelés, magyar nyelv és irodalom tanár szakán. Aztán visszakérültem Tatabányára, első munkahelyemre, a Mező Imre Ifjúsági Házba, de ott nem győztem kivárni, hogy felépüljön a nagy kulturális központ, amit aztán persze újra átépítettek. Elmentem Veszprémbe az akkori Veszprémi Vegyipari Egyetemre közművelődési titkárnak, ahol megismertem vegyész-mérnök feleségem. Ő vitt haza magával Heves megyébe – szűkebben Belpátfalvára, így 1980 óta Heves megyében, Egerben dolgozom. Közben Debrecenben, a Kosuth Lajos Tudományegyetemen szereztem művelődési menedzser

diplomát. A közel 35 év Egerben végzett szakmai munka miatt lehet az a benyomásod, hogy ha Kary Jóska, akkor az mindig Eger, meg Heves megye.

H. K.: *A szüleid is Komárom-Esztergom megyeiek voltak, vagy meszebbre vezetnek a családi legendárium szárai?*

K. J.: Az egy másik ágas-bogas családi történet. Apai ágon Erdélyből származunk, Gyergyószentmiklóson született az édesapám, aki a háború miatt katonaként itt töltötte az idejét Magyarországon, aztán nem ment vissza. Itt alapított családot, és elvette az édesanyámat, akinek eredeti neve Felsővattai Vattay Judit. A családtörténetben Pomáz és Bácska szerepel sokszor. Otthon főhelyen őrizzük a ránk maradt címernyomót. Az ezüstöt a hatvanas években „megettük”. Gyergyóban megvan még a családi – színéről csokoládé háznak becézett – szülői ház. Tudjuk, hol voltak a földek, erdők. Ebben az évben is jártunk otthon.

H. K.: *Volt a családnak kötődése a kulturális területhez, oktatáshoz, vagy teljesen mással foglalkoztak?*

K. J.: Elsőgenerációs értelmiségi vagyok. Édesapám eredetileg lakatos volt, aztán a bányából élt. Anyuka annak idején polgárit végzett, és mire már tanítónőnek mehetett volna, már nem nagyon volt esélye arra, hogy ta-

níthasson valaha. A párt hívó szavára a traktorra ült ő is, mint sokan, és ott sérült meg úgy a gerince, hogy nem tudott soha munkát vállalni, így aztán háztartásbeli lett. Nekem, mint gyereknek, ez nagyon jó volt, mert minden nap együtt voltunk, és nagyon sokat nevelgetett. A lakásunktól három percre volt az általános iskola, öt percre a középiskola, mindig otthon ettem meleget, és iskola után otthon voltunk családi körben.

H. K.: *Említetted a Szombathelyi Tanárképző Főiskolát. Kikkel jártál együtt, milyen élményeid vannak ebből az időszakból?*

K. J.: Az igazság az, hogy nekem inkább az volt izgalmas igazán, hogy hogyan kerültem oda. Anyai biztatásra mechanikai műszerész szakközépiskolába jártam, ott megszereztem az érettségim, meg a mechanikai műszerész végzettséget, amit azóta se bánok, mert a reál szemlélet sokat segített a pályámon... De irodalmi színpadoztam, és a magyar tanárom arra biztatott, hogy „hajrá Jóska, irány a felsőoktatás, vár Szombathely”. Dunsztom nem volt arról, hogy mi is ez tulajdonképpen. Arról azért tudtam, hogy Salamon Hugóék átellenben velünk, csináltak egy kis munkásotthont meg klubot, és ott mindig történt valami. A KPVDSZ székházban Tatabányán mindig történt valami. Tehát volt affinitás, mozgás. A Tatabányai Népházban irodalmi színpadoztam, az Ugrin Gábor vezette kórusban énekeltem, és ezek az élmények valahogy elindították a pálya felé. A baj csak az volt, hogy ezt a szakpárt úgy hirdették, hogy magyar nyelv és irodalom szakos tanár meg népművelő. A szakközépiskolában jó voltam magyarból, de azért fel kellett készíteni nyelvtanból, irodalomból. A felvételin Benke Éva – annyira emlékszem, hogy a nagy szoknyájában volt, akkor is vörös volt a haja, kicsit szeplős volt – biztatóan nézett ránk. Azt mondták kívül a többiek, „ne félj tőle, Jóska, fiúkat keres a pályára meg az irodalmi színpadra”. Ennyire emlékszem a szóbeli felvételiéről. A főiskolán tanított bennünket Szalai László főigazgató, a legendás dr. Kiss Gyula, Benke Éva, Horváth Margit, Csider Sándor.

A főiskola után én egy kicsit elszakadtam a többiektől, mert én voltam az egyetlen, aki Észak-Magyarországra kerültem. A többiek a Dunántúlról érkeztek és ott is helyezkedtek el zömmel. Szívesen emlékszem a tanáraimra, nagyon szívesen, meg arra a légkörre, ami a főiskolán volt. Benke Éva rengeteget vitt intézményi gyakorlatra bennünket. Jó hangulatú volt az egész főiskola, emberléptékű minden, meg lehetett szólítani a folyosón a tanárokat, a szigorlaton nem kellett félni. Sikerként éltem meg, hogy Szalai László az Ismerd meg Magyarországot televíziós, városok közötti vetélkedőre benevezett minket, amire Kiss Gyula

A Szombathelyi Tanárképző Főiskola irodalmi színpadának felvonulása, 1975., a táblát Kary József tartja

tanár úr készítette fel a társaságot. Utazhattam az utolsó járaton kezemben mikrofonnal a szombathelyi villamoson. Bemutathattam a Foucault-féle ingakísérletet a szombathelyi székesegyházban, jártuk a múzeumokat, az Őrséget, Kőszéget, ha volt egy kis időnk, akkor átszaladtunk Ausztriába. Nekem nagyon jó emlékeim vannak erről az időszakról.

H. K.: *És az első munkahely hol várt rád, Szombathelyen, Tatabányán, vagy Egerben?*

K. J.: Említettem, hogy ösztöndíjasa voltam a megyének, de hát annak az volt a következménye, hogy négy év után vissza kellett jönni dolgozni a megyébe. Számítottak rám, tehát nem volt mit tenni, így az azóta megszüntetett Mező Imre Ifjúsági Házban kezdtem klubos előadóként, de egy idő után elfogyott a türelmem, és akkor pályáztam meg az egyetemi közművelődési titkári állást Veszprémbe. Az nagyon jó volt, mert ott taníthattam is, meg nyáron hosszú volt a szabadság. Nagyszabású kollégiumi, művészeti élet volt, jó költségvetésünk volt, tehát lehetett bőven programot csinálni.

H. K.: *És akkor te úgy tervezted, hogy hosszú időre berendezkedsz Veszprémbe?*

K. J.: Persze. Amikor a nejem végzett, akkor őt is hívták, hogy marad-

jon ott a szilikátipari tanszéken. Ki is néztük a lakást, mert az egyetemnek voltak lakásai, úgy gondoltuk, hogy a kollégiummal szemben lévő 3. emeleti tetőtér, az nekünk pont jó lesz. Beadtuk az igényt a rektornak, de nem kaptuk meg. A nejem a bélapátfalvai cementgyárnak volt ösztöndíjasa, így aztán mindenképpen haza kellett jönni Heves megyébe. Egerben a Sebestyén János által vezetett Megyei Művelődési Központba kerültem pályakezdő, relatíve pályakezdő népművelőnek...

H. K.: *Tehát Heves megyében rögtön a megyei közművelődésen kezdted.*

K. J.: Igen, a minaret tövében.

H. K.: *Ahol most a Bartakovics Béla Közösségi Ház van?*

K. J.: Így van. Közel 30 évet dolgoztam abban az épületben.

Kezdtam az ismeretterjesztő tárkezelésével, a filmtáréval, ott volt diatár is meg minden – ez egy szakmatörténeti érdekesség –, katalógust kellett csinálni, aztán jött a munkásművelődés, aztán mindenféle szakterület. Tehát azt mondhatnám, hogy mindent végigjártam, ami egy székelyi tevékenységet is végző megyei feladatellátó művközpontnak volt a feladata. És akkor egyszer csak igazgatóhelyettes lettem. Szép időszak volt, volt olyan évünk, amikor közel harmincan dolgoztunk abban az in-

tézményben. A nagy Szombathellyel, az akkor még nagyon híres Komárom megyeivel tudtuk és akartuk magunkat összemérni, és azt mondtuk, hogy jól dolgozunk. Szép számmal voltak szakmai sikereink abban az időszakban.

H. K.: *Mindig nagy létszámmal érkeztek a vándorgyűlésekre is.*

K. J.: Bizony, szervezett volt a megye. Sokan voltunk, szervezettek voltunk, fiatalok voltunk, szeretünk együtt lenni.

H. K.: *A megyei közművelődésben dolgoztál, de sok mindennel foglalkoztál párhuzamosan. Számtalan tanfolyam, szakértés, auditálás fűződik a nevedhez.*

K. J.: Én ezt tényleg komolyan gondoltam. Valaki egyszer kioktatót még fiatal koromban, hogy nem munkahelyet, hanem munkaköri feladatot kell váltani ötvenként, és ehhez kerestem képzési lehetőségeket. Amikor lehetett, akkor megcsináltam pluszban a közművelődési szakember, majd azt követően a közművelődési

menedzser továbbképzést is. Utána elég sokat foglalkoztam a szakfelügyelettel, ami nekem azért volt kihívás, mert azt éreztem, hogy a partnereink, a települési önkormányzatok nem nagyon felkészültek a kulturális igazgatás témakörben, a kollégák meg szenvednek az önkormányzatok tájékozatlansága miatt. És én azt gondoltam, akkor tanuljuk ki ezt is, mert lehet, hogy ezzel többet tudok segíteni, másfelől pedig engem izgatott, hiszen kitarult előttem az ország, sokat utaztam. Láhattam ennek a feladatellátásnak a révén más megyéket, más településeket, kicsiket, nagyokat, példamutatóakat és segítségre várókat. Rengeteget tanultam a szakfelügyeletből. Aztán jött egy szakmai fejlesztési irány, amit minőségfejlesztésnek hívunk. A kezdeteknél úgy gondoltam, hogyha megvan rá a lehetőség, akkor végezzük el először mi magunk a megyei feladatellátók, és győzdjük meg róla, hogy ez szükséges és kell, és utána legyünk szószólói, mert hitelesen csak az tudja képviselni, aki ismeri ezt a rendszert. Elvégeztem az egyes és a kettes modult, majd az

auditorit is, és szent meggyőződés, hogy van ennek a területnek is még fejlesztési lehetősége.

De amiért irigyelni szoktak engem a kollégák, az az, hogy nekem a munkahelyem és a lakóhelyem nem azonos. Ez általában hátrány szokott lenni, de én a lakóhelyemen, Béalpátfalván a rendszerváltás óta önkormányzati képviselő és három ciklus óta alpolgármester vagyok. Ez megint egy külön tanulási terep volt nekem. Miféleképpen úgy mondják: akartad, kaptad, viseld. Akartam, mert meg akartam magam próbálni, hogy van-e anynyi bizalom, hogy engem besodorjon a „népharag” a testületbe. Ha már kaptam, akkor az, bizalmat jelent, és azt meg kell hálálni, ha úgy tetszik, érdekeket kell érvényesíteni, szakmaiságot kell képviselni. És mindemellett pedig csináltam körülbelül 25 évig egy helyi televíziót, minden feladatban gyakorlatot szereztem. Mostanában kezdem elengedni, mert úgy gondolom, hogy jobb, hogyha fiatal arcok jelennek meg a képernyőn. A televíziózás nekem megint egy új tanulóhelyzet volt, mert engem soha nem lehetett zavarba hozni, ha nyilvánosság elé kerültem, ha nyilatkozni kellett, ha meg kellett jelenni. A szakfelügyelet például a polgármesterekkel, az önkormányzatokkal való tárgyalási stílusomon finomított.

H. K.: *Béalpátfalva igen régi és nagy hagyományokkal rendelkező település. Ha néhány szót mondanál róla.*

K. J.: Hát igen, a település a béléháromkúti apátsággal jegyzi magát, egy Európában is ismert helyi értékkel. A ciszterek építették az apátságot 1232-ben. Béalpátfalva 1843 és 1928 között a keménycserép gyártásáról volt nagyon híres. De büszke volt az 1908 és 2002 között működő cementgyártásra is. A keménycserép gyártás megszűnt, csak a tárgyak őrzik a múltat. Igen drágán lehet kapni egy-egy eredeti darabot. A cementgyárat meg bezárták. Sokat dolgozunk a település revitalizációján, próbáljuk a hangsúlyokat áttolni az idegenforgalom, a turizmus felé, merthogy a természeti környezet és az épített örökség adott, de fontosnak gondoljuk az ipari parki tevékenység erősítését is.

Fehér asztalnál a Megyei Művelődési Központ dolgozói a Minaret étteremben, 1985., Kary József, Katona Istvánné, †Kovács Kálmán, †Nyeső Ildikó, álló †Fügedi Márta

Kary József családja

H. K.: *Az értékrendedben mindig kiemelt helyen voltak a megyei közösségek. Milyen rendezvényeket honosítottatok meg, milyen folyamatok indultak ez alatt a 30 év alatt Egerben?*

K. J.: Azt gondolom, hogy mindenben benne voltunk, amiben lehetett, talán az elsők között karoltunk fel regionális szintű amatőr fotóművészeti táborokat és versenyeket. Minden palóc kultúrához kapcsolódó aktivitást segítettünk, de az erősségünk mindig az volt, hogy a közösségi művelődést támogattuk. Abban a nem túl nagy házban több mint ötven közösség működött. Ami részben a város lakosságát szolgálta. Arra is igyekeztünk odafigyelni, hogy legyenek klasszikus műhelykeretek között dolgozó megyei hatókörű művészeti és hobbitevékenységet folytató közösségek is. A képzésben mindig erősek voltunk, tehát a kollégák szakmai továbbképzésében, meg az amatőr művészeti területek vezetőinek képzésében is. Mindig ott volt háttérként a jelenlegi Eszterházy Károly Főiskola az összes tanszékével, részben a helyi népművelő képzéssel, részben pedig a művészeti képzéssel is.

H. K.: *Lassan egy éve megváltozott keretek között folyik Heves megyében is a közművelődési feladatellátás, hi-*

szen az év elejétől a Nemzeti Művelődési Intézet keretein belül, megyei irodaként látjátok el a feladatokat. Te milyen hozadékát érzed ennek a megváltozott szervezeti formának?

K. J.: Azt érzékelem, hogy az a csapat, akivel most dolgozunk, nagy arányban fiatalokból áll. Folyamatosan hozzák be az új szellőket gondolatban, mentalitásban, elképzelésben. A kolléganőimet, Csathóné Sebők Erikát és Macz Orsolyát akár ki is emelhetem, hiszen az ő új típusú szemléletük sokat hozzáad a megyei iroda tevékenységéhez. Fontosnak gondolom, hogy az országos hálózatban úgy általában és egészében vannak egységes szakmai hangsúlyok, irányvonalak, de az effektív megyei szintű feladatellátást, mi töltjük meg tartalommal. Akár a feladatfinanszírozási rendszer keretein belül, vagy azzal, hogy hogyan és milyen módon kommunikálunk a partnereinkkel, tartunk kapcsolatot a településeken működő közművelődési intézményekkel. Végre van pénz, paripa, fegyver.

Nagy élvezettel vetjük bele magunkat a helyi társadalom fejlesztésével kapcsolatos tevékenységek generálásába. Ha visszatekintek az elmúlt évtizedekre, akkor azt gondolom, hogy alapvetően rendezvény ki-szervező orientációjú feladatellátást

folytattunk. Az átalakulást közvetlen megelőzően a Pedagógiai és Közművelődési Intézménynél csökkentett közművelődési feladatellátás folyt, örültünk, hogy élünk. Most megvan a forrás, a feladat és van arra lehetőségünk, hogy közösségfejlesztési alapú terepmunkát tudjunk végezni. Van fogadókészség. Az elindított folyamatok viszonylag időben később érnek be, nincs közvetlen gyors hatás, eredmény, tehát nem jelenik meg a 100 résztvevő, az 1001 pénzbevételek, mint régebben, hanem ez egy más típusú, „ember az emberrel dolgozik folyamat”, ami jóval lassabban hozza meg az eredményét. Ez az egy év szerintem a jó értelemben vett átállás, a harmonizáció éve is. Tervezzük a folyamatokat, a következő évet, éveket, új fejlesztő programok formálódnak, véglegesednek. Az alakuló – a településekig elérő – hálózat legnagyobb hozadéka, hogy újra egymásra találtunk, működik a szakmai és kapcsolati háló, gyarapszik a közös és megosztható közös tudás, az egyedi jó példákból könnyebben lehet országos jó gyakorlat, nagyságrendekkel nőhet a forrásszerző képességünk.

H. K.: *Melyek voltak azok a programok, események, fejlesztési folyamatok, amelyekről ilyen rövid idő alatt is azt gondolod, hogy eredményes volt, vagy értéket tudatok létrehozni?*

K. J.: Egyet emelek csak ki. Azt gondolom, hogy a Kapunyitogató programunk, melyet Macz Orsolya kolléganőm vitt végig, kifejezetten sikeres volt. Azért is említem kollégám nevét, mert hiszem, a jó ügyeket megnevezni kell, vállalni névvel, arccal. Nyolc településen voltunk már, éppen most fejeztük be a legutóbbit, volt benne kicsi, közepes település is, arra ügyeltünk, hogy a partnerek valóban együttműködők legyenek. Szó szerint betölti a küldetését, tehát, hogy kinyílnak a közösségi terek, közös üggyé válik a közművelődés, megmozdul mindenki. A számok nyelvén: érték, hogy 2430 fő résztvevő talákozott olyan kulturális tartalmakkal, melyekkel korábban helyben esélye sem volt. 430 fellépő lépett igényes produkcióval olyan közönség elé, melyhez a program nélkül nem nyílt volna lehetőség. 41 fő helyi lakos

végzett 4 óránál hosszabb idejű önkéntes tevékenységet. 11 új közreműködő elkötelezett partnerre találtunk. Ha nem a számokban gondolkodunk, akkor értéke volt az, hogy településeken olyan a kultúrához kapcsolódó alkalmi – reményeink szerint tartósan is működő – sikeres összefogások alakultak, melyek biztatást, hitet, terepet adtak ahhoz, hogy megélhetővé váljon a helyi társadalom ereje. 122 önkormányzatot tartunk nyilván Heves megyében, 30 fölött van azon települések száma, ahol nem működik művelődési ház vagy színtér. Szeretnénk a jövőben mindenhova eljutni, és visszatérni a már nyitott kapukhoz is.

H. K.: Egy sikeres konferencián vagytok túl, néhány héttel ezelőtt egy ifjúsági konferenciát rendeztetek, több partner bevonásával.

K. J.: Szeptember 27-én a Nemzeti Drogstratégia szellemében ifjúsági konferenciát rendeztünk „Tiszta Élvezet!” címmel. Intézetünk a rendezvény megvalósítása során Eger Megyei Jogú Város Önkormányzatával, a Városi Diáktanáccsal valamint a Kábítószerügyi Egyeztető Fórummal működött együtt. Bizony, hát ott az volt a nagyon izgalmas, hogy bár a

partnerünk működési székhelye Eger, a közös ismerkedés és az együttműködés során hamar kiderült, hogy ugye Eger iskolaváros, és hát a beiskolázási körzete az Heves megye. Így aztán az Egri Diákönkormányzatban dolgozó fiatalok a megye 35-40 települését érték el, mivel a diákönkormányzat tagjai általában a lakóhelyükön is vállalnak valamilyen közösségi szerepet. A konferencia kifejezetten igényesen és a fiatalokat érintő témákat vállalt fel. Volt szó előadás keretében a függőség természetéről, a színház-, mozgás-, zeneterápiáról, az alternatív transzállapotokról. A workshopokban folytatódott a dialógus a józanságról, szó volt a hipnózisról, a családról, a Halálkeringő filmről is folyt beszélgetés. A főiskolai szakmai háttér, a neves előadók, a majdnem 200 fő elégedett résztvevő márkázza a programot, jó hírnevét öregbíti az Intézetnek és Macz Orsolya kolléganőnek. A résztvevőkkel a következő időszakban továbbra is szeretnénk kapcsolatot tartani, kifejezetten az ifjúsági ügyek tekintetében. Kolléganőm jövő héten ifjúsági felkészítő táborozáson vesz részt, ugyancsak az Intézet feladatfinanszírozási körében. Én ettől személy szerint is nagyon sokat

remélek. Úgy hírlík, hogy hallgatnak a jó szóra, nagyon kreatívak, kritikusak is, ha szükséges. Időt és energiát sem kímélnék, ha számukra fontos ügyekbe vonjuk be őket, vagy ha hagyjuk, hogy ők maguk találhassanak ki akciókat. Semmifajta pesszimizmust nem érzékelek a környezetemben a fiatalok bevonását illetően. BÉlapátfalván a fiatalok kérték, hogy legyen újra ifjúsági klub, most sikeresen működik. A középiskolások rengeteg időt szántak arra, hogy kiépítsenek maguknak egy élhető teret, a maguk szája íze szerint kifessék, maguk alkották meg a működési szabályaikat, programot csinálnak saját maguknak, szabadidős eseményeken vesznek részt. Már lassan-lassan talán a helyi közéletbe is bekapcsolódnak, de ehhez türelem, idő kell és bizalom.

H. K.: Milyen eredményeitek vannak a szakmai hálózattal történő kapcsolattartás terén?

K. J.: Úgy érzem, sikeres az IKSZT-vel való foglalkozásunk is. Megteremtettük a találkozás lehetőségét, s ez nagyon fontos, mert a különböző működési körülmények miatt mások és mások a helyi sajátosságok, és mindenki a maga levében fő, ha úgy tetszik, idáig egyedül volt a problémájával, de már kezdenek a hálózatszerű működés keretei kialakulni. Figyelnek egymásra, tájékozódnak. A programon a működéssel kapcsolatos nehézségek megbeszélésére is lehetőség nyílik. Legutóbb például a miskolci Dialóg a Közösségekért Közhatalnó Egyesület két közösségfejlesztője, Sélley Andrea és Bereczky Béla jött el közénk. Egerszalókon Gyüre Marianna a teljes települést magáévá tette IKSZT ügyén, mindent csinál amire szükség van: idegenforgalmat, kulturális szolgáltatást, tanfolyamot, ifjúsági közösségfejlesztést, amit el tudsz képzelni. De ez nyilván habitus kérdése is, és önkormányzati forrás, meg támogatás kérdése is. Mi első sorban szaktudást szeretnénk adni. Helyi látogatások során az is jó, ha mi megismerjük az intézményt, de azért a személyes beszélgetés során sok minden olyan kiderül, amire helyből tudunk tanácsot adni, vagy egymásnak mondják el a témával kapcsolatos tapasztalataikat.

Bölcsőde átadó ünnepség BÉlapátfalván, 2012., balról Kary József alpolgármester, Horváth László Heves Megyei Kormányhivatalt vezető kormány megbízott, országgyűlési képviselő, Ferencz Péter BÉlapátfalva város polgármestere

Ismerkedő séta Egerszalókon az IKSZT műhely keretében, 2013., elől Kary József, Sélley Andrea

H. K.: *Heves megyében indítottatok mintaprojektet, vagy van már mintaprojekt ötlet?*

K. J.: Egyelőre tervek vannak. A Boconádi bodza népszerűsítése lett volna a tervezett gazdaságfejlesztési program. Egyelőre annyival kapcsolódunk, hogy ösztönözzük, meg bíztatjuk őket, ott vagyunk a konferenciájukon, előadást tartunk, szekciót vezetünk, és közben bíztatjuk a vezetőséget, hogy nem kell minden fejlesztési folyamathoz mindjárt pénz. Most ott tartunk, hogy elkezdtek a bodza recepteket gyűjteni. Amiből majd előbb-utóbb lesz egy kiadvány, aztán tavasszal házról-házra fognak járni az egyesület tagjai, megnézik, hogy mennyi szabad terület van a portákon, meg mennyi bodza van, és akkor talán hamarosan elindul helyi gazdaságfejlesztési programként is a folyamat.

H. K.: *Sokat beszélünk ma a szakmáról, de amikor Kary József nem a közművelődést fejleszti vala-*

hol, valamelyik intézményben, akkor mit csinál?

K. J.: Világ életemben azt gondoltam magamról, hogy első helyen van a család, aztán következik a munka. Ennek ellenére a feleségem sokszor mondta, hogy ezt néha felcserélem. Ezek ilyen átmeneti terhelési problémák voltak. Én a harmonikus családi létet kifejezetten fontosnak gondolom. Mi otthon egy családi házban négygenerációsak voltunk; tehát ez a klasszikus dédnagymama, nagyszülő, anya, apa, gyerek felállás. Így nőtt fel a mi gyerekeink, ebben a

népes családban cseperedtek, nőttek maguk is felnőtté, amit én pótolhatatlan értéknek és életre szóló élménynek gondolok. Kifejezetten büszke vagyok, hogy nem estem bele abba a hibába pályakezdőként, amibe a kollégáim zöme, hogy népművelő a népművelővel házasodott. A szakmán belül kötött házasságok 3-5 éven belül tönkrementek. Nem tudom, hogy ez ilyen ösztönös félsz vagy előrelátás volt, de én akkor is azt mondtam fiatalon, hogy jobb az mindkét félnek, hogyha a másik nem szakmabeli. A feleségem reál szakon végzett, vegyészmérnök, sokáig a cementgyártásban dolgozott, most pedig egy vízműben kémiai laborvezető-helyettes. Amikor a gyerekek iskolások voltak, akkor arról szólt az életünk – a gyerekeknek ez nagyon kényelmetlen volt persze – hogy az apa kikérdezte az irodalmat, a nyelvtant, a többi, a matematika, a biológia, a kémia maradt az anyukára. Tehát mi házon belül tudtuk korreptálni a két gyereket. És hát a középső generációt azért mindenképp említeni kell, anyósomat, apósomat – mert rengeteget kaptunk tőlük. Amikor mi a gyerekek mellett dolgoztunk és szükség volt a segítségükre, akkor ők mindig ott voltak a háttérben.

Egyébként ott a Békő-hegy lábánál, mikor az ember kiül a kertbe, és a feje fölött a hegy, s a napsugár egy kicsit rávetül a sűrűfényben, kicsit hallja még a patak csörgését is, nekem az a legmegnyugtatóbb dolog a világon, hogy ott lehetek. Sokszor és sokat invitáltak, hogy költözzem be a megyeszékhelyre, de a természet közelsége számomra elengedhetetlen, annak ellenére, hogy én Tatabányán születtem, a munkásváros kellős közepén. De talán éppen ezért.

HEGEDŰS KATALIN népművelő, tanár, kulturális menedzser, jelenleg végzős andragógia mester szakos hallgató a Zsigmond Király Főiskolán. Több mint húsz éve dolgozik közművelődési területen, 2000-től a Nemzeti Művelődési Intézet (jogelőd intézménynek) információs, kommunikációs szakmai munkatársa, jelenleg Kommunikációs Osztályának vezetője, a Budapesti Népművelők Egyesülete elnökségének tagja.

Felnőttek zenei nevelése Európában

A zene integratív funkciója

„Musiques à l'école”, avagy egy könyvismertető margójára

A francia Tanügyi és Kultuszminisztérium 1998. július 22-én kelt, minisztériumok közötti körlevele a művészeti és kulturális nevelés egységes kidolgozására ösztönzi az intézményeket az óvodától az egyetemig: egyesíték erőfeszítéseiket olyan projektek kidolgozására, amely lehetővé teszi minden gyermek számára a **rendszeres** és **minőségi** zenei alapképzést a legfiatalabb kortól kezdődően.

Hogy mi indokolta ezt a miniszteri határozatot, miért látták ennyire fontosnak, erre a kérdésre ad választ a tanulmány, mely egyben a megvalósítást célzó tervezeteket is tartalmazza.

A szerzők több éves feltáró kutatást végeztek annak érdekében, hogy kiderítsék az elszigetelődés és a kirekesztettség, valamint a tanulói teljesítmény aggasztó csökkenésének és motivátlanságának okait.

A kutatások egyértelműen bizonyították, hogy az ok a zenével – hangsúlyozottan a kórusénekléssel – és egyéb művészeti tárgyakkal való foglalkozás lecsökkenése.

A tanulmány hivatkozik arra a kormányrendeletre, amely szerint a zenetanárképzés kerüljön vissza állami felügyelet alá a magán zeneiskolák fennhatóságából. Ennek célja

egy új típusú zeneoktatás kialakítása, amelyben a zenetanítás irodalommal, drámajátékkal, mozgásművészettel társul, de meghatározó az egyéb tudományágak, például a pszichológia (ezen belül a zeneterápia), anatómia tanulmányozása is – továbbá a pályalkalmasság kiszűrése, a pedagógusi, tanári és oktatói hivatásra készülők minőségi oktatásának helyreállítása

A kutatás kiemeli az együtténeklés, együttzenélés fontosságát a megromlott emberi kapcsolatok orvoslásában, ily módon a zenét, a társadalmi integráció eszközeként, középpontba helyezi.

A program a társas éneklést és általában véve a társas művészi tevékenységet teszi előtérbe, ezt tekintve az integráció megvalósításának eszközül, mely révén az elidegenedés súlyos jelenségét fel lehet számolni.

Emellett a kiadvány tartalmazza a francia zenei oktatásra vonatkozó miniszteriális határozatokat – ezek értelmében négy projekt megvalósítását indítványozza:

<Projet chanson> – *a dalok*. Hagyományok őrzése: a nagyvárosok és a falvak zenei életének vizsgálata a hasonlóság/különbség szempontja szerint. A program célja a különböző korok és stílusok dalainak (illetve azok különféle változatainak) megismertetése is.

<Projet conte musical> – *„szemléltető zene”*. A (vokális és/vagy hang-

szeres) zenei ismeretek elsajátítása a hangzó anyag térben és időben való elhelyezése, technikai eszközök megismerése felvételek készítése céljából, a csapatmunka megismerése, interaktivitás.

<Projet „paysage sonore”> – a *„hangzó tájkép”*, a gyermekek fantáziájának fejlesztése zenehallgatás és éneklés által. A spontán és a tudatos zenélés elkülönítése, zenei elemzés:

a szöveg és zene kapcsolatának vizsgálatával, valamint a „minőségi zene” felfedezése.

<Projet „de la tradition à la création”> – *„a hagyománytól a kreativitásig”*. A program célja a városi lakosság bevonása a hagyományörzésbe, különböző tájegységek dalainak és szokásainak megismertetésével és tanításával. A kreativitás-fejlesztés, újítást is magában foglal, mégpedig a zene megszólaltatását elektroakusztikus hangszereken.

A projektek hangsúlyozzák annak fontosságát, hogy a legfiatalabbtól a legidősebb korosztályig minél többeket vonjanak be kulturális tevékenységekbe, ezáltal mintegy hidat építve a generációk között. Kifejezetten erre a célra szánt pénzügyi keretből támogatják a mi „dalárdáinknak” megfelelő együttesek működtetését, az amatőr színjátszást, a kézműves tevékenységeket, melyek célja egy adott hely jellegzetes népi szokásainak és kultúrájának ápolása, őrzése.

A példaértékű központi indítvány igen nagy sikernek örvend. Nem egészen tíz évvel később, a fent említett kormányintézkedésnek hatására ennek a „csodának” lehettem szem és fültanúja, a lyoni társintézményben tett szakmai tárgyalásom alkalmával.

Egy Lyon melletti kisebb település programjára vittek el ottani kollégáim, ahol alkalmam volt megtekinteni, mindezt „élőben”. A hely apraja-nagya lelkesen készült és lépett fel közös produkciókban.

Kamarakórusok, hangszeres együttesek, vígjátéki és drámai-jelenetek váltották egymást az előadásokon, melynek befejeztével „családi összejövétel”-re volt hivatalos a nagyérdemű a kultúrotthon aulájában. A rendezvény egy jeles nap hagyományát és jellegzetes kulináris szokásait őrző kötetlen beszélgetésre és ismerkedésre adott lehetőséget. Minden család hozzájárult ehhez valami aprósággal: volt, aki külön erre az alkalomra süttött, jellegzetes meleg burgonyaételet készített, mások sajtot, bort, szőlőt hoztak, és mindezt az ottani szokásoknak megfelelően tálalták.

Gondoltam: a tanulmány lényegének ismertetése mellett ezt az élményt is megosztom az itthoniakkal.

Szerkesztő: Pierre Gillet – Colette Cordelier

Kiadó: Editions J. M. FUZEAU S. A. – 79440 Courlay- France

A Francia Tanárképző Intézetek Tanácsa (Conseil de CFMI) által közölt tanulmány.

A Francia Tanárképző Intézetek Tanácsa (Conseil de CFMI) által közölt kiadvány fentebb olvasható ismertetése a Lyonban tett szakmai utamat követően került fel.

A tanulmányút tapasztalatai azt is megerősítették, hogy francia tanárkollégáink érdeklődése a Kodály-konceptió iránt nem új keletű. Az ottani zenetanárképzésben oktatók ismerték mind a kodályi rendszert, mind azt a kórusmozgalmat, amely ennek következményeképp hazánkban megvalósulhatott és a mai napig nagy hírnévnek örvend, nem csak Európában. A tévesen módszernek titulált koncepció irányelvei iránt számos más európai ország énektanárképzést

oktató intézményei is érdeklődnek – közismert, milyen számos meghívást kapnak karnagyaink Japánba, az Egyesült Államokba, Nagy Britanniába, stb.

A francia minta láttán felmerült az igény egy szélesebb körű kitekintésre a zenetanárképzés terén: megvizsgáltuk, milyen átjárási lehetőségek vannak a magyar és az európai felsőoktatásban tanuló jövő zenetanárok számára, valamint a már pályán

lévő másod-, illetve továbbképzésben résztvevők részére.

A következőkben tesszük közzé azokat a vizsgálatokat, amelyek elsősorban a szomszéd országok felsőoktatási intézményeiben, illetve néhány más európai országban zajló zenetanárképzést tekintik át. Az anyag lektorálásában, formálásában Bodnár Gábor kollégám, az ELTE BTK Zenei Tanszékének vezetője működött közre.

BALOG ZOLTÁN

A zenei nevelés egy életforma

„Kodály Zoltán megtanította nekünk, hogy a zenei nevelés nem egy tantárgy, nem egy iskolai anyag, amit el kell sajátítani, hanem egy életforma” – mondta Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztere a kecskeméti Nagytemplomban, a Kodály Művészeti Fesztivál megnyitóján, 2013. július 15-én. A miniszter ugyanakkor elgondolkodtatónak nevezte, hogy amíg több mint 30 országból jönnek a szemináriumra Kodály-módszert tanulni, „mi meg lassan elfelejtjük”. A közös éneklésre azt is mondhatnánk, „hogy a lélek lélegzetvétele” – fogalmazott a miniszter, aki egyben a fesztivál fővédnöke is volt. Véleménye szerint a kodályi örökség mintha egy kicsit megkopott volna, eltűnt volna a fiatal generáció életéből, „hiányzik a zenei köznevelésből”. Utalt Kodályra,

aki azt írta: mielőtt más népeket akarunk megérteni, magunkat kell megismerni és erre semmi sem alkalmasabb, mint a népdal. „Őnök is ismerik azt az élményt, amikor hallgatják Kodály zenéjét, amikor magunkra ismerünk és megerősödünk abban, hogy milyen jó, hogy magyarok vagyunk” – fogalmazott a miniszter. Szólt arról is, hogy Kodály „nehéz időkben mutatkozott erős embernek, nagy művészeknek.”

A Kodály Művészeti Fesztivál augusztus 2-ig tartott, azzal egyidejűleg rendezték meg a 27. Nemzetközi Kodály Szemináriumot, amelyre 33 országból érkeztek zenepedagógusok. A fesztivál nyitókoncertjén a Kecskeméti Szimfonikus Zenekar és a Debreceni Kodály Kórus lépett fel.

(MTI | 2013. július 15.)

Kamarazenei tábor a Szentendrei-kistérségben

*Interjú Turmezeyné dr. Heller Erikával,
Bolyky Zoltánnal, Káip Róberttel, Kékesi Judittal,
Rozmán Lajossal és Schmidt Eleonórával*

2013 júliusának egyik forró délutánján érkeztek meg a lelkes zenetanuló növendékek Szentendrére, hogy a kora délutáni órákban elfoglalják szállásukat az Andrea Panzióban. Az elhelyezkedés után rövid tájékoztató következett. Az első közös este a XXI. század pszichológiai gyakorlata szerint, a csapatépítés jegyében telt.

Darvassi Andrea: A tábor megálmodóját, a szervező team motorját, Turmezeyné dr. Heller Erikát kérdezem. Milyen indíttatásból fogant meg a tábor létrehozásának ötlete?

T. H. E. A nyári elfoglaltság más tartalmú élményt jelent, mint év közben a zeneiskolai tevékenységek.

Hangszerükön egyénileg gyakorolnak, a hangszeres órákon zajló fejlesztés is egyénileg történik. Ebben a táborban a közös zenei élmények domináltak, egy hiánypótló koncepció mentén terveztük meg a programokat.

Az Új Széchenyi Terv keretében belül nyertünk pályázati támogatást a hangszeres tehetségüket már bizonyított fiataloknak. A tábor céljaként a kiemelkedő fiatalok zenei pályafutásának támogatását jelöltük meg. A szakmai tevékenység gerincét a kamarazene adta, amely minden zenész számára megkerülhetetlen. Ehhez egyaránt szükséges a saját hangszer uralása, a kooperáció a többiekkel és a magasabb szintű muzikalitás. Ugyanakkor ez az a terület, amely az iskolai gyakorlatban – praktikus okokból – kevesebb teret kap.

D. A. Milyen szempontok alapján választottak mentorokat?

T. H. E. A tábori foglalkozáson a művek művészi kidolgozása történt. A műhelymunka előkészület volt a tábort záró nyilvános hangversenyre, amely a Nemzeti Galéria kupolája alatt hangzott el. Itt olyan produkciók is megjelentek, amelyet a

diákok a mentorokkal közösen adtak elő. A mentorok a szakma valóban elismert és közismert, sikeres, példaképet jelentő képviselői. Olyanokat választottunk, akik a fiatalokkal személyes kapcsolatot tudtak kialakítani, és valószínűsíthetően az arra érdemeiket későbbi pályájukon is segíteni fogják. Szeretném személyesen megnevezni őket.

D. A. Összehasonlítva az intézményesített zeneoktatás tanévhez kötött rendjét a nyári tábor programjaival, milyen előnyt és hátrányt lát az utóbbiban?

S. E. Az alaphelyzet teljesen más. Ez különben is speciális helyzet, mert

Turmezeyné dr. Heller Erika

Schmidt Eleonóra

a diákok nem ismerték egymást, mi se a diákokat. Ezen felül teljesen új anyagokat kaptak. Minden szempontból újdonság a dolog. Ennek van egy mozgósító ereje is a gyerekekben a koncert miatt. Rendkívülinek tartom ebben a táborban, hogy ez a korosztály a kamarazenevel tud foglalkozni. Mostoha helyzetben van általában a kamarazenei oktatás, ezért hogy a gyerekek előtt ez reflektorba tudott kerülni, ez nagyon nagy dolog. A kamrazene, a vele való foglalkozás egy olyan személyiség fejlesztő erővel hat, és egy olyan lelkeséget is fejleszt a gyerekekbe, amit nem lehet mással. Valóságos misszió, ahogyan itt a kamarazenevel foglalkozunk. A gyermekek készültsége megnyilatkozik abban is, hogyha valaki szólóban nem készül fel egy szólódarabbal, akkor – a gyerekek szóhasználatával – elviszi a balhét egyedül. De ha nem készülök a kamarával, akkor az egy felelőtlenség, mert a társamat is bajba hozom. Ezt is velük átéljük, és a mentor tudja mondani, mennyire rendkívüli figyelni való dolog ez. Az ember egymásért is felelősséget vállal.

D. A. Mentorként volt-e lehetősége befolyásolni a táborban megtanítandó zenedarabok kiválasztását a szervezési időszakban?

K. J. Természetesen volt lehetőség, sőt nekünk kellett kitalálni a szerzőket, darabokat és a csoportok összeállítását. Mivel tudtuk, hogy 4 munkanapunk van és kevés gyakorlási lehetőség, ezért kicsit könnyebb anyagot választottunk, ami azért mégis örömteli legyen. Barokk, klasszikus, romantikus. szerzők, továbbá Bartók művek. Kortárs művekkel Rozmán Lajos foglalkozott. A cso-

Kékesi Judit

portjaim között volt négykezes, gitárduó, furulya-zongora és oboa-zongora páros.

D. A. Mint a Liszt Ferenc Zene-művészeti Egyetem diploma-hangversenyeinek karmestere, milyen mentális problémákat lát a hangszeres szólisták produkciói mögött? Sikerülhet-e a tábor résztvevőinek olyan útravalót adni, amiket az év közbe-ni tanulmányaikban tudnak később hasznosítani?

Bolyky Zoltán

B. Z. Ebben az esetben az együttes játék mellett nagyon erős szerepe volt, hogy szóló tudásban ki hogyan érkezett. Mivel nagyon fontos volt a záró koncert, a bemutatkozás, ezért úgy haladtam, hogy alapvetően a darabra koncentráltunk és a darab kapcsán felmerülő lokális problémák hoztak elő esetleg olyan gondolatokat, instrukciókat, amelyek általános érvényűvé téve később hasznosak lesznek. Tehát én nem szeretek szentenciákat kinyilatkoztatni, meg nagy alapelveket hangsúlyozni. Napról napra részletesebben dolgoztunk, és akkor előkerült egy-két dolog, de én általában törekszem arra, hogy a darabot építsük, és abban szerezzek olyan tapasztalatot, amelyeket használnak, de ezt ő maga fordítja át, hogy mi az, ami ebből számára csak arra a pontra vonatkozik és mi az, ami: huh, ez tényleg valahol általában is igaz, figyelmem kell. És ezt maga bontsa le, ne én mondjam meg neki, hogy ez és ez és ez a három komponens, ami neked hiányzik. És lehet, hogy a tábor végére már tudok ilyet is mondani, mert, hogy lesz a szülőkkal találkozás – úgy tudom –

egy kis fogadás formájában, és akkor tudunk beszélni.

D. A. A kamaracsoportokban lévő fiatalok – bár életkoruk 15-17 év közé esik – különböző stádiumban vannak a tanulmányaiknak. Szükséges-e rangsorolni az instrukciókat, iránymutatásokat, hogy sikerüljön őket összehangolni az egységes produkció érdekében, és ne érződjék, hogy valamelyikük hamarabb kezdte a hangszeres tanulmányait, és a másik később?

Káip Róbert

K. R. Úgy gondolom, hogy ez nem attól függ, hogy ki mikor kezd el a tanulmányait, esetlegesen hogyan tudnak egy-egy instrukciót hamarabb megérteni, hanem ez az egyéni felkészültségtől is függhet, valamint az egyéni tudástól is. Nem okozott problémát egyébként, mert nagyon fogékonyak a fiatalok, nagyon hamar veszik az akadályokat. A tudásszintek – mivel rézfúvós kamarazeneről beszélünk, ezen belül is rézfúvós kvintettől beszélünk – kiegyenlítődnek.

D. A. Különböző életkorú hangszereseket összefogó klasszikus zenekarok vezetőjeként van-e titka egy-egy megszülető zenei produkció motiválásának?

B. Z. Az ember mindig dekázik a pedagógiában a követelés és biztatás fogalmával. Így a tábori körülmények között, hogy ismerkedünk egymással, én egy abszolút barátságos hangnemben törekszem megközelíteni az aktuális korosztályt. Zömében középiskolások, egy közvetlen interakcióra biztató kommunikációt célzok meg. Akkor, hogyha hivatalosan év közben tanítok, akkor abba bele kell,

hogy szüremkedjen jobban a követelésnek az a része, hogy a növendékkel vizsgára készülünk. Növendéke válogatja, hogy mennyire van szüksége a biztatásra, vagy mennyire inkább a kitűzött cél hangsúlyozására és a gyakorlásra, és fokozottabb munkára való irányítás és rászorítás szükséges. A zenekarban megint csak abszolút hiszek abban, hogy olyan módon kell jelen lenni, hogy reflektálni kell a helyzetet. Mikor egy zenekar fegyelmezetten dolgozik és elfoglalt az apróbb részletekkel, és a vezető úgy érzi, hogy ezt most át kellene mossa egy átfogó lendület, és felszabadítani a hangulatot, akkor arra van szükség. Van, amikor pedig meg kell fogni a gyepelőt. Ezt mindig az adott diszpozíció befolyásolja. A tanításban és a vezénylésben egyaránt.

D. A. Klarinétművészként a fafűvósok köré épített kamaracsoportokkal dolgozik. Jelent-e a gyerekek motiválásában valamilyen különbséget, hogy hány kamaratársat kell összehangolni?

Rozmán Lajos

R. L. Ez nem csak motivációs kérdés, hanem egyszerűen, logikusan minél többen vannak, annál komplikáltabb az anyag. Egy másakra figyelni egyszerűbb, mint két másakra, és aztán három másakra. Azt kell mondjam, hogy majdnem arányosan növekszik a nehézség. Ez egy olyan rutinnak a kérdése, amiből nem lehet elég. Ezek évtizedes projektek, amiket az ember csinál. Magam harminc éve, lehet, hogy valaki most kezd, és ebből három-négy nap tényleg jelképes.

D. A. Gyerekeknél mi jellemző? Van olyan, aki még soha nem kamarázott?

R. L. Igen, olyan is van.

D. A. Van olyan is, aki nagy rutinnal rendelkezik?

R. L. Nagy rutinnal senki nem lehet.

D. A. Ezeket a különbségeket lehet kezelni ez alatt az öt nap alatt?

R. L. Hogyne, abszolút! A pedagógia erről szól, hogy nem tudok válogatni, és lehet, hogy nem is kell válogatni, hanem azzal kell foglalkozni, aki jön. A profi életben is így van, hogy az erőviszonyok nagyon ritkán kiegyenlítették. Minél több ember van, annál nagyobb a rizikó, hogy az erőviszonyok nem lesznek egyformák. Ezzel kell tudni dolgozni, mert egy hét emberes legprofibb produkcióban is biztos, hogy van egy gyengébb, és azt kell tolerálni tudni. Azt vagy magával húzza a többi, vagy mondjuk – diákprodukcióban sokszor előfordul, és ez egy nagyon szép, toleráns játék –, hogy a leggyengébbhez igazodunk. Leggyengébbhez igazítunk tempót is, és ez egy nagyon jó kompromisszum-készséget is segít adni a gyerekeknek.

D. A. Kicsit régebb óta kamaramuzsikáló gyermek könnyedén megérti ezt akár metakommunikációs jelekből is, hogy öneki azért kell most kicsit lassabbra vennie magát?

R. L. Ez nem annyira elvont dolog, egyszerűen megegyezünk. Itt van egy csapat, ilyen is van benne, olyan, amilyen is, kell egy közös nevezőt találni. Azért szuper a zene, mert egy absztrakt ügyben tanulunk meg megegyezni. Tehát a legkülönbözőbb emberek, ízlések, felkészültségek motivációban vannak jelen, és ahhoz, hogy egy produkció létrejöjjön, rettenetesen sok konkrét dologban meg kell egyezni.

D. A. A Magyar Rádió Zenekarának rézfűvós tagjához fordulva kérem, hogy jelenthet-e nagyobb lelki nyugalmat a tudat, hogy hangfelvétel történik, vagyis a jó részek összevághatóak? Hogyan látja, milyen lelki folyamatot jelent, ha többször ismételtető egy-egy optimális rész? A délutáni programok egyik rendezvénye, hogy a gyerekeket pszichés tréninggel rá-

hangolják a művészi élet nehézségeire, mint a koncertezés, hangfelvétel. Ilyen irányban beszélgettek-e az itt lévő növendékekkel?

K. R. Igazság szerint nem gondolom, hogy nagyon el kéne menni afelé, hogy most felvételtől beszéljünk velük. Elég ambivalens a helyzet ilyen szempontból, hiszen mindig toppon kell lenni. A hangfelvétel során csak jutalom, hogy van javítási lehetőség. A színpadon vagy az élő zenénél folyamatosan halad a zenei vonal, egyszerűen nincs javítási lehetőség. Ott azért kell a legnagyobb színvonalon teljesíteni, mert csak egyszer adódik. Ugyanakkor hozzá kell tennem, hogy a színpadi kultúra, a színpadi mozgás, vagy a hangszer tartása, a hangszer kezelése, az öltözék, a meghajlás az borzasztóan fontos, és erről beszélgettünk. Felvételtől még nem, azt még korainak tartom.

D. A. Minden szünidei program természetesen magában hordozza a nyár hangulatának, a kikapcsolódást és feltöltődést jelentő közös együttléteknél az élményét. Itt sem volt más-ként. A július 9.-14. között lezajlott tábor programja mutatott egyfajta rendszert. Szerda és szombat között a délelőttök Pomázon, a Teleky-Wattay zeneiskolában műhelymunkával folytak, majd a délután az aktív szórakozás jegyében telt.

T. H. E. Így van. A feltehetően főként vidéki fiatalokra tekintettel félnapos budapesti városnézés – az Operaház épületének meglátogatásával – kapott helyet a programok között. Előtte csoportmunkában „Budapesti zenei séta” címmel internetes kutatás alapján készültek előre a növendékek, majd egymásnak kiselőadást tartottak a csoportok a helyszínen. A pomázi helyszínre való tekintettel szintén kihagyhatatlan volt Szentendre és a Skanzen meglátogatása.

D. A. Milyen pszichológiai tapasztalatok alapján esett a választás a historikus táncra, mint a délutáni foglalkozás gerince?

T. H. E. A tehetséghez kapcsolódó „gyenge oldal” jellemzően a szerepléssel járó feszültséggel, lámpalázzal való megküzdést jelenti, ami különösen súlyosan érintheti a hátrányos helyzetből érkezőket. Ehhez pszichológus

által tartott tréning adott segítséget. Kiegészítő művészeti tevékenységként a historikus tánc kínálkozott. Az esti vagy délutáni „táncházz” kellemes testmozgást nyújtott. Eleinte a résztvevők félénken fogadták a programot, de rövid idő alatt megbarátkoztak a lépésekkel és egymással is. Kacagva, jókedvvel segítettek társaikat. Emellett csapatépítő tevékenységként is tekintettük, az ismerkedés formájaként. A hangszeres gyakorlathoz remek alapot jelent, hiszen a reneszánsz, barokk és bécsi klasszikus stílus mélyebb megértésében semmihez sem fogható az a tapasztalat, amelyet ily módon saját mozgásukon keresztül szerezhetnek a leendő zenészek. E korszakok zenéje ugyanis nagyban épít a stilizált táncokra.

D. A. Már említette, hogy nincs idő a tábor alatt a hangrögzítés folyamataiban zajló lelki eseményeket boncolgatni. Am kikerülhetetlen a kérdés. A szórakoztató elektronika felhasználó-orientáltsága miatt megnőtt az amatőr felvételek száma. Milyen kapaszkodók vannak ezek értékrendjében eligazodni egy nyiladozó zenei ízlésű hangszeres növendéknek?

K. R. Magunk között vagyunk, merem szelgesen mondani: last minute-ben vagyunk. Szinte már késő. Megemlítem nekik, hogy minden nap tessék zenét hallgatni, ne csak rézfűvós zenét hallgatni, ne csak trombita, kürt, harsona irodalmat hallgatni, hanem különböző szólistákat, leginkább énekeseket. Egyébként szeretek énekelni, szeretek énekelteni is, szolmizálunk is persze. Ajánlani szoktam, hogy különböző előadóktól hallgassák meg, hogy egy zenei folyamatot, egy frázist hogyan formálnak meg, hogyan frazíroznak, milyen dinamikával, milyen technikával dolgoznak. Ma nap az internet világában minden meghallgatható. Én úgy vettem észre egyébként, hogy azok a fiatalok, akikkel most foglalkozom, nagyon fogékonyak a klasszikus értelemben vett klasszikus zenére. Ebbe természetesen beletartozik a reneszánsz és a barokk is, valamint a jazz és a kortárs zene is. Nagyon tudatosan készülnek ők erre a zenei pályára gyakorlással, zongora tanulmányokkal, szolfézssal. Aki komolyzenei pályára akar orientálódni, azok vannak már annyira

intelligensek, hogy ezt a fajta zenét fogják hallgatni. Egyébként az igényes könnyű zenét is meghallgathatják.

D. A. Amikor megindul az új tanév, visszatérnek ezek a növendékek a zeneiskolás vagy középszintű tanulmányikhoz, akkor fog-e adni ez a nyári élménye olyan önbizalmat, hogy szívesen válasszanak új műveket, esetleg önállóan kezdjenek a megtanulásához?

R. L. Kérdés, hogy mennyire marad kuriózum ez a pár nap. Mert év közben az egy teljesen más játék. Mindenféle szempontok szerint felállított teljesítményeket próbálnak kiszedni belőlük, és akkor ez a fajta szabadság, amire én legalább itt biztatom őket, ez év közben nem tud érvényesülni. Ezek az intézményi menetekben inkább azt lehet látni, hogy magára az illető emberre nem kíváncsi senki. Arra kíváncsi, hogy ő produkálja azt az elvárási rendszert, ami le van írva, de hogy órá pontosan, ez szokatlan. Itt belekerül egy olyan szituációba, amiben én arra számítok, hogy Ő hoz valami extrát, magát, és a figyelmét, meg a motivációját, meg az aktivitását. Ehhez nincs hozzászokva. Ahhoz volt szokva, hogy belül vagyok egy sorba, ott teljesítem azt, amit a többi, és az úgy rendben is van. Az,

hogy én egy olyat tudok, amit senki más a világon, és ezt el is várják tőlem, ez nyilván a hétköznapi iskolarendszerben nehezebb kérdés.

D. A. Ez a kamarazenei tábor első alkalommal nyitotta meg kapuit. Reményekkel teli a kép ez után a néhány nap után?

K. J. Nagyon érdekes koncepció mentén jött létre ez a tábor és utólag – látva a sikerét – azt kell, hogy mondjam, fontos kísérlet volt. Bebizonyosodott, hogy nagy szükség van olyan nyári táborokra is, ahol a gyerekek egész személyisége fejlődhet, impulzusokat kaphat, ahol nemcsak a „zenész mivoltát” aknázzák ki. A zenélés, a kamarázás volt az előtérben, de emellett a délutánok és esték érdekes és értékes programokkal teltek. Fontos, hogy támogató hangulatban, stressz-mentesen, közösségi légkörben zajlottak a foglalkozások. A teljesítménykényszerre épülő mai oktatásunk mellett ordítóan hiányzanak az ilyen és ehhez hasonló kezdeményezések. Az elgondolás, ami az egész gyereket tartja szem előtt és nemcsak a részkapességei fejlesztésére koncentrálna, ma idősebb, mint valaha.

D. A. Köszönöm a beszélgetést.

A PARLANDO Művészeti folyóirat 2013/4-es számában megjelent írás másodközlése.

BOLYKY ZOLTÁN – hegedűművész, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem diploma-hangversenyének karmestere, három éven át a Szolnoki Szimfonikus Zenekar és Izaki Maszahiro főzeneigazgató munkatársa, jelenleg a Hegyvidéki-Solti György Zenekar művészeti vezetője;

KÁIP RÓBERT – a Magyar Rádió Zenekar harsona művésze, a Debreceni Egyetem Zeneművészeti Karának tanára;

KÉKESI JUDIT – zongoraművész, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Tehetségek Tagozatának, és a Budapesti Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola és Gimnázium tanára;

ROZMÁN LAJOS – Liszt Ferenc-díjas klarinétművész, 2000-ben Fischer Annie ösztöndíjas, többszörös Artisjus díjas;

SCHMIDT ELEONÓRA – zongoraművész, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Kamarazene Műhely, Billentyűs és Akkordikus Hangszerek Tanszékének egyetemi docense, szakirány-felelős; nevéhez fűződik az LFZE zongorakisérő szakirány hangszeres területének kidolgozása.

DARVASSI ANDREA KAMILLA (Budapest 1968) a Varga Tibor Zeneművészeti Főiskolát (Győr, 1988-1991) és az ELTE könyvtár szakát (Budapest 2001-2003) végezte, dolgozott a Lőrinci Nagykönyvtár (Budapest, 1988, 1989), a Liszt Ferenc Zeneiskolában (Győr 1990-1991), a Kispesti Alapfokú Művészetoktatási Intézményben (Budapest, 1991-2008), és a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola és Gimnáziumban (Budapest, 2009-2013). Elnökségi tagja a Magyar Könyvtáros Egyesület zenei szekciójának, 2009-től, tagja a Magyar Könyvtárosok Egyesületének (KTE) 2013-tól, és a Liszt Ferenc Társaság budapesti tagozatának, szintén 2013-tól. Tagja az Eckhardt Mária vezette Országos Széchenyi Könyvtár kórusának.

Teljes pompában a hangistálló

Óbarok-Nagyegyháza – Kívül-belül elegáns, hangulatos és kiváló az akusztikája a hajdani Batthyány-uradalmi istállónak. Többen szívesen eltolnák akár egy város főterére is az impozáns közösségi házat.

Ribli Ilona csellóművész és férje már akkor látta ezt a szépséget, s a megvalósítandó célt, amikor a szél járt ki-be a lerobbant egykori istálló ablakain. Lapunk folyamatosan hírt adott a makacs álmodozó muzsikusszelid kitartásáról, s a találón Hangistállónak keresztelt épület metamorfózisáról. Már akkor világhírű komolyzenészek muzsikáltak szmokingban a töredezett betonon, s a vashordókból (biztonságosra) eszkábált fűrészesporos kályhák melege mellett, amikor komfortos művházak kongtak az ürességtől. Igaz, Ribli Ilona és férje, Kolozsvári Mihály elszántsága a hozzá csatlakozók erejét is megsokszorozta. Nem beszélve magáról az épület tulajdonosáról, Hegedűs Imréről, illetve cégéről, a Bicskei Mezőgaz-

dasági Zrt-ről, amelyik szintén nem látta reménytelennek ezt a missziót. S támogatta az ügyet.

Hát íme, a kétszer harmincmillió Völgyvidék Közösség Leader-pályázat révén valóban teljesen el is készült az a koncert- és kiállítóhely, amely legutóbb V. Németh Zsolt vidékfejlesztési államtitkárt is elvarázsolta. A „vidék MŰPÁ-jának” titulálta elismerésként a Hangistállót, s aligha túlzott vele.

A rusztikus épület talán szebb is, mint valaha lehetett, de nem procc, nem hivalkodó, s a környezetébe is éppen beleillik. Mert a környezete is gyönyörűséges! Dimbek, dombok, fák, virágok, egy kőhajításnyira autópályától, a fő- és kisvárosoktól, mégis megbújva egy nem forgalmas út mentén. Egyedi ajtók, ablakok, olasz mészke padozat, padló- és padfűtés, előírászerű kiszolgáló helyiségek, s vörös függönyös színpad fogadják immár azon művészeket, akik a csupasz betonon is úgy muzsikáltak, ahogyan szívük parancsolta. S a nézőket, hallgatókat, akik egyre inkább hívei is a helynek. Kinn derék méretű parasztkemence épült már korábban – mindig sütnek benne valamit, mára tető került föléje, régi gerendákból-cserepekből. Az alig háromszáz lelkes Nagyegyháza ős- és új lakosai büszkék e különlegességre, mára a hitetlenkedőket is meggyőzte az intézmény növekvő népszerűsége.

Komolyzenei koncertek, nyugdíjas dalkörök, népzenei kórusok,

A képeken V. Németh Zsolt vidékfejlesztési államtitkár a nagyegyházi házaspárral, Kolozsvári Mihállal és feleségével, Ribli Ilona csellóművésszel

afrikai dobosok – sokféle műfaj befogadott a ház, amelyik alig öt éve elhagyott gazdasági épületként átváltozott a gazban. A környékbeli kézműveseknek is teret ad a muzsika mellett, amelyik télen felforrósítja, nyáron elandalítja a nagyérdeműt. Helybélieket, messziről érkezetteket, barátokat és ismeretleneket. A klasztrikus zene gyöngyszemei címen június 22-én 19 órakor csendül fel az esti hangverseny a Hangistállóban. Ribli Ilona csellóművész Geiger György trombita- és Maros Éva hárfaművésszel zenél, a „ráadás” Geiger György nagyszerű fotóiból nyíló kiállítás lesz. S szokás szerint a kemencében is valami finomság készül, a szellemi táplálék mellé jóféle étekkel csábítva a nyáresti romantikára vágyókat.

A felújított Batthyány-istálló koncertteremként és közösségi házként szolgálja vidéken a legmagasabb kultúrát (Fotók: Hangistálló)

HIBAIGAZÍTÁS

Előző számunk 69. oldalán Halmos Béla évszámai közül születését helytelenül írtuk, amiért olvasóink elnézését kérjük, helyesen: HALMOS BÉLA (1946-2013)

Csutorafűrész, Félre csupor és Fűzfánfűtyülő

Török Károly és Török Károlyné Andrásfalvy Bertalannal

A „Csutorafűrész”, „Félre csupor” és „Fűzfánfűtyülő” című, zalai néprajzi-honismereti kiadvány a több kiállítást, majd vándorkiállítást megélt – Török Károly és Török Károlyné néprajzi gyűjtők által felgyűjtött – Őrségi–Göcseji–Muravidéki néprajzi magángyűjtemény első három tematikus kiállításának:

„Csutora, fűrész, megvan az egész”
– Mesterségműhelyek

„Félre csupor, hagy férjen a fazék is!” – A füstökonyhás házbelső

„Fűzfán fűtyülő rézangyal” –
A kendermag útja a vászonig

képi archív fotóanyagát, a kiállításokon szerepelt írásos kordokumentumok egy részét tartalmazza. A könyvben szerepelnek még a Néprajzi Múzeum, a Savaria Múzeum és

a Göcseji Múzeum archív fotói, valamint neves néprajzkutatók ajánlásai.

A könyv egy több mint negyed százada tartó szellemi és tárgyi gyűjtőmunkát, s az erre épülő közel tíz éve tartó tematikus kiállítás-sorozat részleteit mutatja be mint módszertani anyagot, a XIX. és XX. századi paraszti élet kultúrájából.

Manninger Jenő
Zala Megye Közgyűlésének Elnöke:

Tisztelt Olvasó! „Adj Isten jó napot” – szölt valaha a magyarság köszönése, köszöntése, egyben jókívánása is a szembetalálkozónak. Most tisztelettel köszöntöm én is az alkalmából, hogy Zala megye olyan rep-

rezentatív néprajzi kiadványát tartja a kezében, mely betekintést nyújt a köszönésben is szereplő „jó napnak” a bemutatásába. A jó napnak, mely a múlt századi, sőt talán még annál is régebbi magyar paraszti társadalom küzdelmes, ám természet közeli életét, életének mozzanatait mutatja be a szerző által.

Zala megye falvainak múltja elevenedik meg a képek nyomán, mely a tematikus kiállítások fotóival tartkítva fontos küldetést teljesít. Múltba tekintő, ám jövőt építő gondolatokat ébreszt mindannyiunkban a kiadvány. A népi kultúra hagyományainak továbbéltetése, hiteles bemutatása a 21. században értékmérő feladata minden magyarnak. Erről tett tanúbizonyosságot a zalai Török házaspár a

több évtizedes gyűjtő és kutatómunkájával, tematikus néprajzi kiállításai rendezésével, melyekből a könyvben láthatunk ízelítőt. Zala megye kiemelten fontosnak tartja a fiatalok identitásának erősítését, a történelmi Zala vármegye múltjának megismertetését, a néprajzi értékek megőrzését.

A jövőnk múltunkban gyökerezik. Kívánom, hogy minden kedves olvasó találja meg e könyv lapozgatása közben múltját, s egyben jövőjét is!

Agócs Gergely

néprajzkutató – Hagyományok Háza, Népművészeti Módszertani Műhely Folklór Osztály – ajánlása:

Érdekes szakma a néprajzzal, a hagyományos kultúrával foglalkozók mestersége. A laikusok sokszor csak a múlt levedlett, szükségtelen kacatjainak vagy a nosztalgikus emlékezés szilánkjainak gyűjtögetését látják benne. Pedig e tárgyaknak, illetve a szellemi kultúra e körbe tartozó értékeinek van a „múlt tanulságainak feltárásán” messze túlmutató jelentősége. Néprajzi értékeink leglényegesebb vonását az identitásunk meghatározásához, kulturális jellegünk kifejezéséhez, egyszerűen szólva az *akármilyenséggel* szembeni *valamilyenségünk* hangsúlyozásához fölöt-
tebb alkalmas minőségében kell meglátunk.

Ebben a kötetben pont ezt a valamilyenségünket ismerhetjük meg, mégpedig olyan formában, amelyet jómagam *példaértékűnek* gondolok. A sokszor emlegetett identitás ugyanis egy hihetetlenül összetett tudatforma. Az ember egyéni, családi, közösségi, regionális vagy nemzeti

identitásának születésénél fogva meghatározott tartományait még egy sor választott, szakmai vagy kulturális irányú azonosulási modellel is befolyásolhatja, alakítva ez által öntudatának, illetve csoporttudatának alakulását. Ezért is nagyon fontos, hogy az egyén korunk nyomasztó értékviselésében, a mai társadalmi önképek töredezettségében a hagyomány jelenségeivel lehetőleg a szűkebb életterét reprezentáló tárgyakon, illetve az azokat közvetlenül övező szellemi kulturális értékeken keresztül ismerkedjen meg. A jelen kiadvány alapanyagául szolgáló tárlatok összeállítói, Török Károly és Török Károlyné Miszori Marianna aprólékos gyűjtőmunkát végeztek. A zalai térség tárgyi hagyományának bemutatását három olyan terület eszközkészletének kiállításával tervezték és valósították meg, melyek egyben az identitás különféle szintjeit is reprezentálják. E kiállítások látogatói betekintést nyerhettek a családi élet legbelsőbb tereinek, a népi építészeti konyháinak világába, megismerkedhettek az egyik legösszetettebb közösségi munkafolyamat, a kenderfeldolgozás eszköztárával, majd a különféle mesteremberek szerszámain és készítményein keresztül a régió háziiparának egyes területeivel is. Hogy e tárgyakat ne csak a környezetükből kiragadott, a ma emberének megfejtésére rendeltetésű érdekességekként szemléljük, azt a kiállítások rendezői gondosan kiválogatott, archív fotóanyag összegyűjtésével és kihe-lyezésével segítették. Dédapáink keze munkája, a verejték, a küszködés, de a szeretet és a műveltség kordokumentumai is ezek. Hogy immár könyv formában is tudják hirdetni *valamilyenségünket*, ezért dicséret és köszönet jár a szerkesztőnek (Török Károlyné Miszori Mariannának – a Szerk.).

Forgassák szeretettel!

Tátrai Zsuzsanna

néprajzkutató – a Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutatóintézetének főmunkatársa – a kiállítókról

Több évtizedes tárgyi és szellemi néprajzi gyűjtemény őrzői Török Károly és élete párja, Török Károlyné

Miszori Marianna. A Zalai-Göcseji, Vasi-Őrségi és a Muravidéki gyűjtésből származó tárgyak, írásos dokumentumok, hang – és videofelvételek, fotók békésen, türelemmel várják az évről-évre megújuló tematikus kiállítás megrendezését. Nem öncélú a tevékenységük, gyűjtésük. A cél az értékmérés és áthagyományozás a gondossággal, hitelesen összeállított tematikus kiállításokon a XIX. és XX. század paraszti élet egy-egy szegmensének bemutatása. Gyűjteményükből ők maguk tervezik és építik meg kiállításait, tárlatvezetések során a hitelességről adnak tanúbizonyságot. Barangolnak a szülőföldön, a zalai dombok között, az őrségi szereken, történeteket, meséket hallgatnak meg, jegyeznek le az utókor számára. Vallják, hogy: „Az utak csodálatosan összeszaladnak a megjelölt vándorokkal” és hiszik, hogy „Kulturát ajándékozni azt jelenti, hogy szomjúságot ajándékozol. A többi magától jön.”

Magukénak tudhatják Magyarország több neves néprajztudósának szakmai elismerését. Háromszéken sajátították el magyar népi kultúránk egyik gyönyörű ősi mesterségét, a népi bútorfestést, mely tudást igyekeznek továbbhagyományozni az utának jövő nemzedéknek is. Károly több neves néprajzi és egyéb fotókiállításán jeleskedik etno- és természetfotóival. „Kincseink” címmel több önálló fotókiállítása nyílt. Magyarország kulturális, elsősorban néprajzi értékei szerepelnek képein.

Marianna 2010. január 23-án a Magyar Kultúra Napi ünnepségen,

Szlovéniában Lendván vehette át a Muravidéki Magyar Nemzeti Tanács által alapított, idén neki ítélt elismerést, a „Muravidéki Magyar Kultúráért” Kulturális Különdíjat.

Kiállításai nézőszáma ezekben mérhető Zala és Vas megye, valamint Szlovénia területein.

Akik ezeket a kiállításokat látták és az eljövendőket megtekintik, nem a szokványos múzeumi élményben részesülnek! A Török házaspár által gyűjtött és kiállított anyagok nemcsak a szemnek okoznak örömet, hanem megindítják a nézők lelkét és a fantáziáját is. A hagyományörzésnek és a hagyományok megismertetésének olyan formáját hozták létre, amivel befogadható közelségbe hoznak egy-egy témát. A tárgyak és a munkafolyamatok változását is szemléltetik. Kiállításai sohasem ébresztenek hamis nosztalgiát.

A felnövekvő generációknak különösen fontos missziót teljesítenek, hiszen a mai fogyasztói társadalom számára a kézművesség, a háziipar, a hagyományos háztartás megismerése a múlt hagyományainak a megbecsüléséhez és szeretetéhez vezet, ugyanakkor harmóniára, hazaszeretetre nevel.

A kiállítások időszakosak, de ebben a kötetben az egyszeri élményt újra meg újra felidézhetjük, miközben ismereteinket, tudásunkat erősítjük. Reméljük, hogy ez a kötet a kiállításokhoz hasonló nagyszerű sorozat kezdete!

Török Károlyné felkérő levél részlete kiállítás megnyitásához

Tisztelt Professor Úr!

Néhány sorban szeretném tájékoztatni a kiállítás történetéről, előzményeiről, tartalmáról, gyűjtőmunkánkról, érzéseinkről.

„A nép életéből lassan, de kérlelhetetlenül irtja a hagyományt maga az élet. ... Most a művelt rétegen a sor, hogy felkarolja, megőrizze, hogy élete cselekvő része legyen.” (Kodály Zoltán)

„Csutora, fűrés, megvan az egész” népi kismesterségeket, a paraszti életet bemutató kiállítás

A kiállítás gondolata régóta érlelődött már bennünk. Talán a XXI.

század azt is magával hozta, hogy elgondoljunk értékeinken, ezeknek megőrzésén, továbbadásán. Nos a paraszti életet gyakorlatilag a falun élők közül is csak azon kevesek ismerik manapság, akik gazdálkodással foglalkoznak. A mai gyerekek, fiatalok ámulattal, meglepődve, csodálkozással állnak a kiállított paraszti eszközök, használati tárgyak, korabeli fotók, a korhű suszter műhely előtt.

A néprajz szerves része életünknek. A Pécsi Tudományegyetem tanárképző karán első diplomaként beadott néprajz szakdolgozatomat Ön lektorálta, és az Ön elismerő, biztató szavai komoly ösztönzést adtak a szellemi és tárgyi gyűjtéshez. Ennek immár 20 éve. Külön adomány, amikor az élet úgy hozza, hogy életünk párjának az érdeklődési köre is megegyezik a magunkéval. Így a gyűjtőmunka elindult, és az év elején éreztük adotttnak a pillanatot, a szombathelyi Gyermek Ház felkérésére, hogy a nagyközönségnek is bemutassuk gyűjteményünk egy részét, bízva az érdeklődésben. A Vas és Zala megyében élt falusi emberek tárgyairól, eszközeiről szól a kiállítás, magában foglalva a paraszti kenderfeldolgozás mozzanatait, a kádár, az asztalos szerzőségeket, az aratás, a szállítás eszközeit, és a nem kis ritkaságnak számító suszter műhelyt, teljes felszerelésével. Kiállításunkat augusztusban a 22. Zala Menti Napokon is bemutattuk.

A kiállítás célja, minél több gyermeket, fiatalot megismertetni a régiek, őseink tárgyi és szellemi értékeivel, felkelteni érdeklődésüket a néprajz, magyarságunk története, múltja iránt, megszerettetni, megtanítani hogy viszonyuljunk mindehhez a komputerek világában. Megfelelő hely erre most ismét egy olyan intézmény, a Zala Megyei Művelődési és Pedagógiai Intézet, Szakképző Iskola, ahol immár 23 éve dolgozom, ahova áradnak az iskolák Honismereti szakkörei, gyermek és felnőtt kézműves csoportok.

A kiállítást nem egyszeri alkalomnak tekintjük, hiszen a művelődési házak, teleházak, gyermekek házai, iskolák otthont adhatnak későbbi – már meglévő tárgyi anyagunknak. Tervünk bemutatni a csikós sparteltes paraszti konyhát, tisztaszobát,

a mezőgazdasági munkák egyes mozzanatait, több kismesterség ősi eszközeit (pl. kötélgyártás). Célunk, hogy vizuálisan tekinthessenek a tanulók (kicsik-nagyok) a tárgyakra, élőben lássák, hogy működtek ezek, és már is élőbbé tettük a számukra a hon- és népismereti tankönyv anyagát.

Folyamatosan készítünk videofelvételeket, etnofotókat a régiekről (régii kemencék használata, tökmagutás, népi hiedelmek, paraszti kismesterségek, kenderfeldolgozás, paraszti gazdálkodás, népi eledelek elkészítési módjai stb. témakörökben). Nem a jeles napok „mai szerű” megünneplésének alkalmait keressük, a *múltat kutatjuk*.

Andrásfalvy Bertalan

– a Néprajztudomány doktora, etnográfus – a könyvben bemutatott mindhárom kiállítás megnyitójának méltatása a vendégkönyvből:

„A múlt emlékeinek feltárása és megőrzése nemcsak jelenünk gyökereire, mai életünk közvetlen előzményeire vet fényt, hanem – igaz meggyőződéssel vallom – útmutatást is adhat jövőnk fontos kérdéseinek megoldására is.

Ezért a hagyomány mentése és megismertetése minden lelkiismeretes jövőért aggódó embernek megtisztelő feladata és kötelessége.

Ez a munka: Ország és jövőépítés!”

Török Károlyné Miszori Marianna

Csutora, fűrés, megvan az egész!
MESTERSÉGMŰHELYEK

A kiállítás a XIX. század vége és a XX. század elejének paraszti életformáját mutatja be az Őrségi, Göcseji és a Muravidéki magyar falu mesterségműhelyein keresztül. A kiállítás címe rendre egy népi bölcsesség, népi szólás, mely a kiállított tárgyak által közölt mondanivalót tükrözi, nem rejtett szándékkal a magyar nyelvünkben valaha használatos, ám mai korunkra már elfeledett nyelvi kincsünk visszaidézésével. A „Csutora, fűrés, megvan az egész” jelentése valamely nagyobb horderejű paraszti munkának az elkészülte, véghezvitele, teljesítése. A kiállított mesterségműhelyekben valamikor kemény munka eredményeként hosszú ideig használatban lévő eszközök, ruhadarabok, szerszámok készültek, melyek tartósságát, becsületesen elkészített minőségét mi sem bizonyítja jobban, mint hogy a hosszú használat után is esetenként több mint száz év távlatából is kiállítható darabok még mindig.

A kiállításon bemutatásra került mesterségműhelyek, így a cipésműhely, akkori nevén suszteráj, a kötélverőműhely, az asztalosműhely, a kádárműhely, a fazekasműhely. Láthatók voltak a cekkerkészítés eszközei, a kőfaragás szerszámjai, a vetéshez, az aratáshoz, szőlőműveléshez használatos eszközök, a mérés eszközei,

a mosáshoz, szárításhoz, vasaláshoz használt tárgyak. Valóban mesterembernek mondható a hajdani parasztember, hiszen a kétkezi munkájával elkészített tárgyak mind azt mutatják, hogy a háztáji gazdaságban szinte mindenhez kellett értenie.

A kiállításon régi képek mesélnek nekünk a mindennapi falusi életéről, az emberi élet sorsfordulóiról, örömről, bánatról, a katonaéletről, regrutákról, a családot, a falu közösséget összetartó jeles napokról, ünnepekről.

Több helyszínen (Gyermekek Háza-Szombathely, XXII. Zala Menti Napok – Zalalövő, MMIK – Zalaegerszeg, Őrségi Napok – Őriszentpéter; Kustánszegi Napok) mutattuk be a néprajzi anyagot, mely a mai gyermek korosztály számára már rejtelen, az idősebb generáció számára pedig könnyfakasztó, valódi, kézzelfogható múlt volt.

S, hogy mi révészek lehettünk a két part között?

Az egyik legfontosabb mesterségműhely, amely a kiállításon láthatatlan: családi. Örök hálával tartozunk személyes őseinknek, akik az életünkben a legnagyobb tanítómesterek voltak.

Török Károlyné Miszori Marianna

Félre csupor, hagy férjen a fazék is!
A FÜSTÖSKONYHÁS HÁZBELSŐ

A néprajz egyre kevesebb teret kap az iskolák életében, persze kivételt teremt ez alól az elhivatott ta-

nítómester, aki a tanítandó anyagba a magyar népmesén, népballadán kívül becsempészi az anyagba a népzene, a népgyógyászati ismereteket, megismerteti a régi mesterségeket, a népszokásokat, a jeles napi ünnepeket. Ebből a tudásból felnőttkorban egy-egy érdeklődő réteg részesül, akik utaznak, kutatnak az ilyen jellegű programok után.

Az ősi eredeti paraszti konyháról, táplálkozásról, berendezésről és népi használati eszközökről szerezhetek ismereteket a kiállításon látogatók. Beléphettek a házbelsőbe, felvillantottuk a tisztaszoba, a konyha, a pítvar, a füstöskonyha rejtelmét, megmutattuk eredeti berendezési tárgyait, használati eszközeit. A látogatók megismerkedhettek a hagyományos konyhai edényekkel, a korabeli fűtési-tüzelési technikákkal, etnofotókat tekinthettek meg a paraszti világ őszi-téli hagyományos „háziasszony” szerepeiről, annak teendőiről. Megtudhatták, hogy hol is a tűzhely melege manapság, és hogy lehet ezt újra elővarázsolni.

A füstöskonyhás házbelső kamra, konyha és tiszta szobájával szembeállítva megjelenítettük a kissé polgárosodó falusi házbelső, a megváltozott kamrával, konyhával és szobával. Helyet kaptak a gyógyító növények, az aszalás, gesztenyesütés régi eszközei, a favágító, a baromfiudvar, vagyis a múlt századi teljes falusi ház és udvar.

A kiállítás látványosabbá tétele érdekében az úgynevezett Etnomoziban a fenti témáról érdekes archív filmeket mutattunk be, például a valamikori kenyérsütés, kürtöskalács készítés, tökmagütés, disznóölési szokások, hurka- kolbásztöltés ősi eszközökkel történt teendőit.

A régi felgyűjtött zalai ételreceptek és konyhai falvédők gyűjteménye is szerepet kapott a honismereti sorozatban. Nagyon fontos manapság a régi paraszti használati tárgyak élő megjelenítése akkor, amikor a néprajzot, a hon- és népismeret tanító pedagógusok eszköztárában csak a tankönyvek, fotók, és videók szerepelnek, és nagyon ritka esetben egy-egy bemutatható tárgy.

S, hogy a cím mit is takar? Félre csupor, hagy férjen a fazék is! Magyar nyelvünk gyönyörű és fordulatos...

Cipésműhely

Tiszta szoba, az ágyban eredeti szalmazsák van

Nos konyhai eszközökről, edényekről van szó, ám mint minden magyar szólás, közmondás, mélyebb értelmet hordoz. A cserépfazék mindig idősebb edénye volt a konyhának, mint a csupor, így ezzel a mondással fejezték ki a régiek, hogy adjunk helyet az idősebbeknek. Bölcsességben, tudásban, a falusi élet gyakorlatából van még mit elsajátítanunk. Erre világított rá a kiállítás, mely megrendezésre a Megyei Művelődési és Ifjúsági Központban került, Zalaegerszegen, 2006. Márton napján.

Török Károlyné Miszori Marianna

Fűzfán fűtyülő rézangyal
A KENDERMAG ÚTJA
A VÁSZONIG

Míg az elvetett magból vászong lesz, sok idő eltelik. Férfi és női erő, fáradságos, kitartó munka eredménye volt egy-egy ruhadarab, lepedő, ponyva elkészülte a múlt század elején.

Nagy hangsúlyt fektettünk a kiállítás minden egyes momentumában a hiteles, korhű bemutatásra, így nem véletlen, hogy a kiállítás címének ismét egy népi szólást, népies címet választottunk. Ez mára már kiállításaink védjegye is lett. Így e cím is utal arra, hogy a paraszti élet nehézségei, nehéz és küzdelmes munkafolyamatai, az akkori életmód nehéz pillanatai során el-elhangzott az akkoriak ajkán a „Fűzfán fűtyülő, jégen kopogó rézangyalát!”

A mesterségműhelyek és a paraszti füstöskonyhás házbelső bemutatása után teret kapott az udvar, a háztáji

munka, a mezei, erdei, réti, legelői küzdelmes munkák, valamint a mindennapi megélhetéshez, mindennapi tevékenységhez elengedhetetlen munkafolyamatok bemutatása. Arra gondolva, hogy abban az időben, melyet illusztráltunk, a paraszti világban amennyiben mosni vagy tisztálkodni szerettek volna, ezt meg kellett előznie a szappanfőzésnek; ha fel szerettek volna öltözni vagy az ágyat megvetni, jóval előbb el kellett vetni a kendert, és azt feldolgozva megszőni a hozzá való anyagokat.

Ezt a folyamatot mutatta be a kiállítás. A len és kender elvetése a földbe akkor még faekével, faboronával történt.

Azok az eszközök, melyeket a megnött, learatott növény feldolgo-

zásához használtak, ma már legfeljebb múzeumokban fellelhetők. Féltő gonddal őrizzük gyűjteményünknek ezeket a darabjait is. A bemutatott tilolók, kendervágók, lendergálók (nyeles, 20x30 cm-es falap kovácsoltvas szegsorral, amivel a lenmagot a növény hegyéről lehúzzák), rokkák, a több mint másfél százados szövőszék, mind-mind ma is használatba állíthatók lennének.

Különös és megható hangulata volt a kiállításnak a szlovéniai lendvai bemutató alkalmával, hiszen a Muravidéken valaha a len és kendertermesztés messze földön híres volt. Hagyományainkhoz híven a kiállítás kísérő momentuma volt a népies ételek megismertetése. A látogatók minden alkalommal megismerkedhettek a kiállítás-megnyitón felszolgált népi ételek elkészítési módjával is. Csak néhányat felidézve, a ludaskása, libazsíros kenyér lilahagymával, a „kótt rétes”, a grillázkészítés, a csörögefánk, az angyalbögyölő, a csicskenyetea, a bodzaszörp készítés, a fumu, a mézeskalácskészítés. A kiállítás a 2007. novemberi Zalaegerszegi kiállítás után – Keresztury Dezső ÁMK (volt MMIK) – került 2008. augusztus 20-án Szlovéniába, Lendvára, s mutatták be a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet szervezésében a lendvai zsinagógában.

Stelázi (kamrai polc) részlete hímzett stelázscsíkkal

Búcsú a parasztságtól – búcsú Für Lajostól

A Bethlen Gábor Alapítvány kuratóriuma 2013. október 23-án az Erdélyi Református Egyházkerületnek adományozta és Kolozsváron, a „Két-ágú” Református templom bejárata előtti kertrészben ünnepélyesen föl-avatta névadója bronzszobrát, Péterfy László alkotását.

A szobor makettjét negyedszázada adományozta a Bethlen Gábor-díjhoz járó bronzérme alkotója nekünk. E díjjal három éve kítettetett alapító kurátorunk és barátunk Für Lajos – csakúgy mint 33 éve az Alapítvány létrehozásának – lelkes híve, jeles támogatója lett a szoborállításnak. Nagyon készült e „történelmi jelentőségű” ünnepségre, de előtte néhány nappal fölívott. Sajnos mégsem tud jönni, nem érzi jól magát, sürgősen beszélni akar velem. Szívujunk és közös gyógyítónk – Kalina Ákos főorvos úr – akkor eszembe sem jutott, úgy válaszoltam: „*Most meghalni sincs időm, de a szoboravató után mindenképpen összejövünk.*” Ő pedig azt ígérte, hogy a Kiss Ferenc Emlékkönyv kárpátaljai bemutatójára, „ha térden csúszva is”, de velünk tart. Feleségével, Friderikával együtt eljönnek a díjátadó ünnepségre is.

Kedden – közös barátunk – Bíró Zoltán megrendülten telefonálta: Für Lajos ma éjjel meghalt...

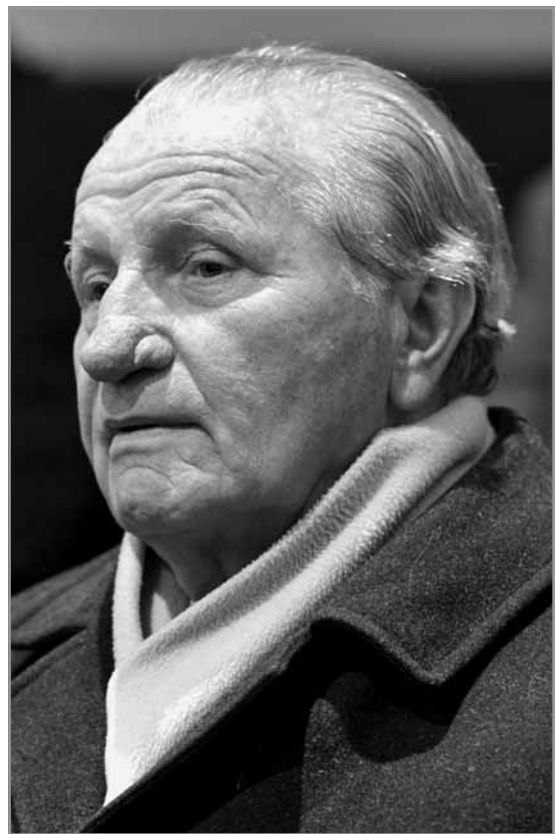
Für Lajos – az Alapítvány forrásvidékét éltető hajdani Hurál öreg hajdúja – a túlvilágra távozott, mégis végig ott volt a Nagy Fejedelem kolozsvári ünnepén, és velünk marad elhunyt barátja 85. születésnapjára

készült Emlékkönyvünkben is, szerzőtársként.

Für Lajos december 21-én lett volna 83. éves. A Reformáció ünnepén Egyházasrádócon, családi körben temetjük ősei mellé.

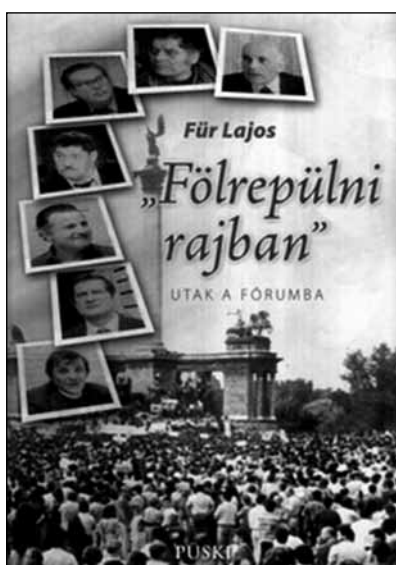
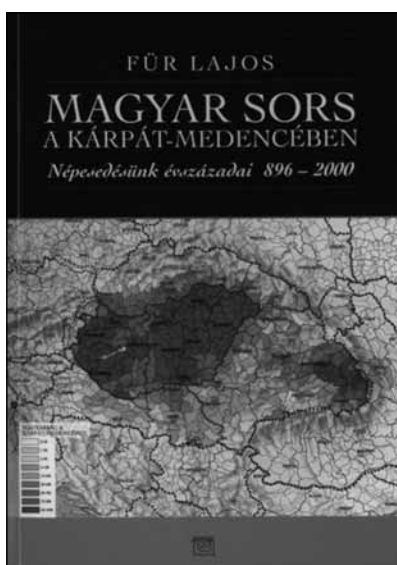
Novemberben, ha bemutatjuk Kiss Ferenc-könyvünket, amely a Kairosz gondozásában jelenik meg, nemzetünk két őrt állójára is emlékezünk. A magyar megmaradás, a szellemi honvédelem hősei voltak ők, a rendszerváltó évtizedek közéletének kovászai, akik vállalva küzdöttek. Kiss Ferencet idejekorán magához szólította az Úr. Für Lajos helyette is állta a sarat. Átvette tőle a kuratori posztot, részt vett a nemzeti ellenállásban, az erdélyi falurombolás és a Dunaszaurosz elleni tiltakozó megmozdulásokban, s a Monori Találkozón... A Laki-teleki Sátor és a Magyar Demokrata Fórum létrehozása azon a kibővített kuratóriumi ülésünkön formálódott, amit az Ő nagymarosi telkükön tartottunk.

Derék kiállású, férfias karaktere, megnyerő személyisége, kiemelkedő tudása, paraszt elődeitől örökölt – emberpróbáló időkben edződött – kiegyensúlyozott magatartása, feladatvállalása vezető szerepre predesztinálta. Vérébeli tanár volt, a Hurál ifjabb nemzedékének, *Bíró Zoltánnak, Kiss Gy. Csabának, Lezsák Sándornak, Nagy Gáspárnak s nekem*, mint egy idősebb testvér, rokon-barátsággal igyekezett segíteni, ahol tudott. Több mint két évtizeden át a Magyar Mezőgazdasági Múzeum tudományos

munkatársaként. Sohasem felejttem, amikor később – a MKM felsőoktatási főosztályvezetőjeként – azzal kerestem föl őt, a honvédelmi minisztert: ahol mód van rá, adják át a magyar felsőoktatásnak a fölöslegessé vált laktanyákat. Örömmel vette a kérést, s tette a dolgát.

Tudósnak készült, s a politika vonzáskörébe kerülve nagy ívú, ám kanyargós pályát futott be, hogy végül, „*az utolsó parasztként*”, a honi agrártörténet és a paraszti világ tu-

Utóirat

A Reformáció emlékünnepén, verőfényes időben temettük, kívánsága szerint szülőfalujában, Egyházásra-dócon. A szűk családi kör azonban tágabb volt a szokásosnál; talán ezernél is többen búcsúztunk tőle. Ott volt a család, a rokonság mellett barátainak és hajdani munkatársainak sokasága meg a falu apraja, nagya. Hozzá méltó, szép egyházi temetésen tíz lelkész vezetésével énekeltük a zsoldárokat, gyászénekeket és hallgattuk meg a két szép búcsúbeszédet. A koporsót – ahogy apja temetésén – Kiss Ferenc fájdalmas-szép hegedűszója kísérte le a sírba. A katonai jelenlét sem hiányzott a rendszerváltó honvédelmi miniszter temetésén. Fűr Lajos utóda és néhány hajdani munkatársa mellett, két díszegyenruhás katona kapott jelképes szerepet. Egyikük a zászlót vitte a temetési menet élén, a másik a Himnusz után fújta trombitáján a lelkeket nyugtató gyászbúcsúszót. A sok-sok koszorú beborította a sírt.

dószaként fejezze be evilági életét. Művei időtállóak maradnak, hiszen legújabb kori történetírásunkban alig akad hozzá hasonló történész, aki átélve és átérzve népünk sorsát, oly hitelesen, megrázó erővel ébresztette alvó nemzetünk lelkét, mint ő. Kezdve a *Milyen nyelven beszélnek a székek?*, a *Mennyi a sok sírkereszt?* a *Hol vannak a katonák?* című írásaitól, a *Magyar sors a Kárpát-medencében*, a *Létiünk a tét*, vagy a *Fölrepülni rajban* című összefoglaló könyvekig. Az életművét megkoronázó *„Búcsú a parasztságtól”* c. történelmi esszéje – melynek második kötetét feleségével, Bíró Friderikával párban készítették – a nyár végén jelent meg a könyvnek zömét publikáló Kairosz Kiadó gondozásában. Lenyűgöző alkotás, gazdag tényanyaggal, érző lélekkel megírt vallomás arról a paraszti világról – emberi vonásainak, közösségi karakterének kialakulásáról, történetéről, életmódjáról, szokásairól és tudatos fölszámolásáról – amelynek magam is részese voltam. Akárcsak Ady Endre – aki önmagát tartotta az utolsó magyarnak –, úgy Fűr Lajos önmagát a magyar parasztság utolsó képviselőjének vallotta végső telefonbeszélgetésünkön. Könyvét olvasva hívtam föl, mert Dózsa György parasztlázadásának 500. évfordulója jegyében Emlékév meghirdetését javasoltam. Fölvillanyozta a gondolat, s vállalta, hogy ennek élére áll. Talán ezért akart oly erősen találkozni velem, a kolozsvári szoboravató előtt. Nem tudom, hogy lesz-e a tragikus

magyar sorsfordulóra emlékeztető eseménysorozat a Kárpát-medencei hazában vagy sem, de abban biztos vagyok, hogy nála alkalmasabb embert ennek élére sajnos már nem találunk.

Fűr Lajos hajdani kurátorunk, társunk és jó barátunk, életútja során, minden posztján érvényesíteni akarta Alapítványunk bethleni jelmondatát: *„...mi minden erőt, ami a haza javára akar és tud lenni, nem eltiporni, hanem együvé fogni kívánunk”*.

2010-ben, az Alapítvány főnállásának 30. évfordulóján Bethlen Gábor-díjjal tüntettük ki. Utóda, Hende Csaba honvédelmi miniszter méltatta.* A Kiss Ferenc emlékülésen elmondott beszédét megnézhetik, meghallhatják honlapunkon. Köszönjük, hogy élete részesei voltunk.

Isten Veled Kedves Barátunk!
Nyugodj békében!

Budapest, 2013. október 23-28.

* Az elhangzott laudáció olvasható a Hittel 2011. áprilisi számában, a BGA-díjas összeállításban, 96-98 pp.

BAKOS ISTVÁN (Bánfa, 1943) magyar és népművelés szakon végzett az ELTE Bölcsészettudományi karán. Kutatásszervezőként, köztisztviselőként dolgozott. Részt vett a magyar felsőoktatás reformjában, majd 1994-1999. között főtitkárként, a Magyarok Világszövetsége megújításában. A Bethlen Gábor Alapítvány ügyvivő kurátora és kurátora a Laki-teleki Népfőiskola Alapítványnak is. Mintegy félezer publikációja, s hét könyve jelent meg.

Buda Ferenc Kossuth-díjas költővel beszélget Petőfi Sándor László

Petőfi Sándor László: *A verseit olvasván az volt a határozott érzésem, hogy Buda Ferenc olyan költő, aki teljesen és őszintén benne van a műveiben.*

Buda Ferenc: Igen, erre törekszem, ha nem volnék benne, hamisnak érzéném.

P. S. L.: *Mondhatni szerep nélküliek az írásai. Az ön költészetét Bardócz Lajos jól érthetőnek és egyben modernnek jellemezte.*

B. F.: Ez a kettő nem egymást kizáró fogalmak, ami a költői szerepet, azonosulást, a szövegben való jelenlétet illeti, úgy gondolom, hogy mindannyian többféle szerepet is vállalunk. Ez is lehet hiteles, ha őszintén beleéljük magunkat. Nem színészet-ről beszélek, hanem teszem azt valaki férfúnak születik, jó esetben előbb-utóbb eljön az az idő, amikor apává válik. Az apaszerepet lehet jól, rosszul alakítani. Mindenesetre addig soha nem játszott szerepet kell alakítania. A szereppel való azonosulás követelmény. A jó szereplőben is ezt érhetjük tetten.

P. S. L.: *Ha már a szerepeknél tartunk, hogyan változott az ön életében az írói szerep felfogása? Vagy valami ősi örökségként megvolt már eredendően?*

B. F.: Természetesen változott, ahogyan az ember is változik. Arra kanyarodnék vissza, hogy elég korán megtanultam olvasni, még az iskolába jutás előtt két esztendővel. Jó ol-

vasmányokhoz is idejekorán hozzájuttam, többek között Petőfi írásaihoz, és ez az élmény engem meglehetősen képlékeny állapotomban ért, még az „imprinting” időszakában, óhatatlanul valamiféle modellt is láttam magam előtt.

P. S. L.: *Ezek szerint a Petőfi-féle költőszerep vonzó volt?*

B. F.: Természetesen az volt, de akkoriban teljesen elérhetetlen vágyalomnak tűnt. De eljött az életemnek és az országnak olyan időszaka, amikor valami hasonló szerep megvillant az ember előtt. A vateszi szerep együtt

jár egyéb emberi tulajdonságokkal, az ember szeret kiállni a tömegek elé, szereti magára vonni a figyelmet, vezető szerepre vágyik. Ez utóbbiak nem nagyon gyúltak bennem. Ha már a klasszikusokat vesszük sorba, hozzám alkatban sokkal közelebb áll Arany János. Egyrészt a bíbelődésre, szöszmötölésre való hajlam miatt, másrészt a nagy elhallgatások miatt. 56 után bennem volt a láng megőrzésének vágya, amikor csak csend, hó és halál van, őrizni kell a lángocskát. Úgy, mint a nyenyec vagy hanti vadászok, akik a parazsat egy nyírfatuskóba elrejtve őrzik az energiát.

P. S. L.: *Mi a helye ezek után a költőnek a talán mondhatni nem túlzottan irodalombarát környezetben?*

B. F.: Igazában ezt nem nekem kellene megszabni, és megmondani sem. A magam személyét illetően árva szavam sem lehet, nincs okom panasza. Nálunk Magyarországon és a tágabb térségben, egészen az Urálig, hosszú időn keresztül nagyobb volt a szerepe a költészetnek, mint nálunk szerencsésebb országokban. Itt magára kellett vállalnia sok olyasmit a költészetnek, ami igazság szerint nem a költők, az írók dolga lett volna. De úgy hiszem, ennek haszna is sok volt. Most talán visszajára fordult ez; az író maradjon az írásnál, és ne politizáljon. Az a bökkenő, hogy egyfelől a nemzeti gondokon, társadalmi nyavalyákon túl sok minden van, amiről lehet írni, de könyörgöm, ne rekesszük ki ezeket a témákból. Nem fogja megoldani a problémákat, de legalább a kérdést fogalmazza meg. Másképpen, mint a tudomány. A tudomány nyomról nyomra követi a dolgokat, a művészet intuitív volta miatt lehet nagyobb rálátása a témára. A mi diktatúra alatt felnőtt írói nemzedékünk fokozottan érzékeny másban megnyilvánuló diktatúrákra is; gazdasági, pénzügyi, politikai értelemben megnyilvánulóakra lehet gondolni.

P. S. L.: *Ez a fajta társadalmi felelősséget rejtő írásmód tovább él?*

B. F.: Gondolom, hogy igen. Azok az írók, akik biológiai, szellemileg túlélték az elmúlt időszakot, nem tudják, nem hajlandók megtagadni önmagukat. Másokról nem, magamról nyilatkozhatok; édes keveset törődök azzal, hogy az én felfogásomat követi-e valaki. Senkire ráerőltetni nem óhajtom. Az erőszakot irtóztatosan megvetem és tartózkodom tőle.

P. S. L.: *Hogyan látja a saját útját, helyét a mai irodalmi közegben?*

B. F.: Megmondom őszintén, képtelen vagyok minden irodalmi irányzatot átlátni. Időmből nem telik. Akad más fontos téma, amit szemügyre kell vennem. Ezek irodalmon túli dolgok, olyanok, amelyek befolyásolják, sőt veszélyeztetik az emberi kultúrát. Befolyásolni nem tudom ezeket, de legalább jagatok. Azt, hogy milyen

utat jártam be eddig, próbálom tekinteni, leírni – mostanában gyarló képességeim szerint. Viszont előre is muszáj tekintenem, mert már látom az életút végét; egészen bizonyos, hogy olyan sokáig nem fog tartani mint idáig. Ezt a hátralévő időt nekem megint csak a gyarló képességeim szerint lehető gazdaságossággal kell osztanom. Rendbe kell szednem magam belülről, és leírni azt, amit csak én írhatok le.

P. S. L.: *Azt gondolom, mondhatjuk, hogy hazai érdeklődés elsődlegesen az itteni, határon túli és nyugat-európai irodalomra terjed ki. Ön egészen az Urálig eltekint, és a rokon népek költészetébe is beleásta magát. Honnét származik, mit ad önnek ez az érdeklődés?*

B. F.: Kicsit még az Urálon túlra is kitekintettem. Elsősorban a kíváncsiság vitt arra, mindig is érdekelték másféle népek, érdekelték a különbségek és hasonlóságok. Ezeknek az utaknak és nagyon szerény vizsgálódásoknak az a legfőbb tanulságuk, hogy az emberek a lényegyet tekintve mindenütt egyformák, akár kerek vagy hosszúkás fejűek, akár szőkék vagy feketék. Egy faj vagyunk, minden nép a maga módján értékes, mindegyik adott az összeméri kultúrához annyit, amennyi tőle tellett. Ami különösen Ázsia felé fordított, az a kapcsolat, amely régen volt a né-

pek között. Eljutottam egészen addig, hogy egy jó szótár segítségével önállóan tudok fordítani ezekből a nyelvekből; kazahból, kirgizből, baskirból, ujburból, tatárból. Ezeknek a népeknek a népköltészetével foglalkoztam elsősorban és másodsorban is, nem annyira a mai műköltészetükkel. Az előzőben találtam a legtöbb hasonlóságot a miénkkel. Egyébként ezeknek a népeknek a műköltészeté nem került olyan távol a népköltészeti gyökerektől, mint a miénk. De ez természetes dolog, a legtöbbjüknél a modern írásbeliség sem régen alakult ki.

P. S. L.: *Érdekes módon ezen népek könnyűzenéjében is benne van az ősi dallamvilág. Ez nálunk, a nyugat-európai népeknél hiányzik. De nem is kell Ázsiáig elmenni, elég, ha meghallgatjuk a szerb, román könnyűzenét. Miért nincs nálunk ez a közelség a népzene és a modern műfajok között?*

B. F.: Ez egy fáziskülönbség eredménye. Hamarabb csatolódtunk a nyugat kultúrájához, kemény öklű Szent István királyunk óta. Aki államférfiúként bölcsen belátta, hogy a fennmaradásnak ilyen kemény feltételei vannak. Ennek kegyetlen eszközökkel érvényt is szerzett, árat fizettünk érte. Egyik az volt, hogy az ösköltészet nagy része odaveszett.

P. S. L.: *Köszönöm és hasonlóan értékes alkotóéveket kívánok!*

BUDA FERENC Debrecenben született, 1936-ban, nő, 5 gyermeke van. 1955-1968-ig a KLTE magyar szakán tanul, 1957-58-ban az '56-os forradalom után három verse miatt bebörtönzik, 1958-63-ig a Chinoinban segédmunkás, 1963-70-ig Pusztavacson, Kecskeméten és Kerekegyházaán tanít, 1970-86 között a Bács-Kiskun Megyei Levéltár munkatársa, 1986-tól a Forrás főmunkatársa. Díjai: Radnóti Miklós-díj, József Attila-díj (1973), SZOT-díj (1988), az IBBY irodalmi díja (1989), az Év Könyve jutalom (1992), Nagy Imre Emlékplakett (1993), Magyar Művészetért Díj (1993), Literatúra-díj (1996), Déry Tibor-díj (1999), Németh László Emlékérem, Darvas József-díj, Kossuth-díj (2005). Főbb művei: Füvek példája (versek, 1963), Ébresszen aranyásip (versek, 1970), Varázsének (műfordítás, 1973), Kócmadzag (gyermekversek, 1979), Holt számból búzaszál (versek, 1982), A láthatatlan tolvaj (népmesefordítás, 1989), Évgyűrűk bilincsei (próza, 1989), Hatalmam: nyugalom (összegyűjtött versek, fordítások, 1992), Kimondott szó, kilőtt nyíl (török népek szólásai, 1997), Árvaföld (versek, 2000), Árapály 2005, Isten szalmaszálán 2006.

PETŐFI SÁNDOR LÁSZLÓ művelődésszervező, tanár. Kezdetben az oktatásban dolgozott, majd 2005-től a Bács-Kiskun Megyei Közművelődési Intézetnél, a mai NMI megyei iroda jogelődjénél. Tagként részt vesz a Kecskeméti Megyei Jogú Város Oktatási, Kulturális és Egyházi Bizottság munkájában, elnökként irányítja a Bizottság Kulturális Munkacsoportjának tevékenységét, valamint kuratóriumi tagként részt vállal a Pilinszky János Alapítvány feladataiban.

Ifjú szívekben él

Görömbei András Magyar Örökség-díjára

„amíg lesz egy Görömbei András és lesz egy tanítványa, addig a magyar irodalom évszázadok óta tartó, jó ösztöne nem sorvad el”

Ha van irodalomtudós, akit a laudáció kezdetekor nem szentségtörés laudeturral köszönteni, a győri bencés gimnáziumban végzett Görömbei András az. Dicsérették hát a ma kitüntetendő; a „köszönő és megköszöntő ige” pedig – a hatvanadik születésnapja alkalmából íródott baráti méltatások könyve nyomán – vétesék legkedvesebb költőjétől, akiről monográfiát írni dédelgetett terve volt, Ady Endrétől. Választhatnánk tőle, amit Czine Mihály, „édes bátya” ritkán mulasztott el idézni: „A magyarság szükség és érték az emberiség s az emberiség csillagokhoz vezető útja számára”, s választhatnánk azt a három sort, amit utóbb oly beleérzéssel citált ő maga is: „Kitárul afelekarom, / Kit magyarrá tett értelem, / Parancs, sors, szándék, alkalom”. Most mégse ezek legyenek a vezérlő igék, hanem a kései Ady-versek közül a magabizó kevesek egyike, az *Ifjú szívekben élek*, az okkal való öntudat miatt, de igazodva Illyés többször hivatkozott gondolatához is, hogy a legnagyobb bátorság a remény.

Azzal köszöntünk, hát, Görömbei András, közeli ismerőseid, barátaid Andora, hogy ifjú szívekben élsz! – s ha fanyarul mondanád, emelkedő hangszúllyal, „tényleg?” tudnánk, mire gondolsz. Arra a szeminárium ijele-

netre, amit sokszor szinte élvezettel adtál elő: látod óráidon a kitaratóan unatkozó leányzót, s nem restelsz hozzáfordulni: „Magát nem érdekli az irodalom?” „Nem” – a válasz helyett az lep meg inkább, hogy milyen hamar születik, miként az újabb kérdésekre: „Akkor miért jött magyar szakra?” – felelet helyett – a vizszakérdezés is: „Hát hova mentem volna?”. Neked tán ötleted sem volt, hova. Párbeszédetek, utólag annak érzékeltetésére szolgált, felsőoktatásunkat hova sodorta a bolognai folyamat. Ettől azonban még élhetsz eme ifjú – azóta biztos diplomás – hölgy szívében. Az egyenes, nyílt beszéd miatt, s mert nem álltál bosszút, azért is. Ahogy egyik költőbarátod írta professzori munkálkodásodról: „*Katedra honn, Bécsben, s fenn, Finnlandiában, annyiféle fénylet, ahány tanítvány van*”. Az e fajta fénylethez csakugyan kellett – másik költőbarátod telitalálatos szavait idézve – „*példával tanítás/ megértő figyelem/ susterző türelem/ ritka önfegyelem*”. Más fényekhez szoktál azonban, másokhoz szoktattak az ország különféle szellemi műhelyeiben dolgozó tanítványaid. Ha magad nem vallottad volna, tölük tudnánk, mennyi örömed telt az egyetemi munkában.

Hogy hallgatóiddal az órákon s az órákon kívül, otthon, ahogy magad is nevezted, a Poroszlai úti kocsmában, olykor feleséged, Debrecen talán legkitűnőbb magyartanára és aranyos lányaid társaságában, jóformán csak

„felsőbbrendű dolgoknak” rendelték alá magatokat. Így születhetett meg az a tiszta atmoszféra, „az óra üvegharangja alá bezárt” tanár-diák kapcsolat, amely után úgy kívánczik az ember, mint egy hajdani, tisztultabb otthonba. Utólag visszatekintve, emlékezik több jeles tanítvány és egy nagyszerű költőbarát is, az volt a legszebb az egészben, hogy „magától értetődött” olyan írókról, szerzőkről cserélni eszmét, akiknek pusztá emlitése mintha perlekedés lett volna a szemhatár minden jellegű összeszorítása ellen. Valóban, mintha nem is lehetett volna másképp. Így írni monográfiát az elhallgatott Sinka Istvánról, aztán a cseh-szlovákiai magyar irodalomról, a felvidéki és az erdélyi irodalmunk tilosát járva külön a „druzsáról”, Sütő Andrásról, illetve előbb még Nagy Lászlóról, utóbb pedig Csoóri Sándorról és Nagy Gáspárról.

Ifjú szívekben élsz, Görömbei András, ám nemcsak a könyveid, írásaid éltetnek. Életet az a bizalom és a baráti érzéseknek az a halmaza is, amelyik mint teremtő réteg rárakódott a kapcsolataidra. Hogy szelídből élessé villanó tekintetedet követve idősebb szerkesztő költőbarátod is olyan szeretetet érezhetett, mintha együtt gyerekeskedtetek volna, fiatalabb társad pedig, hogy nem harsányan, hanem nagyon is szelíden, ám rendületlen konoksággal és eltökéltséggel az ő hitét is képviseled és erősítéd. Hitét abban – ismét egy Téged nagyrabecsülő író összegző szavaival élve –, hogy a nemzet, a közösség ügyeiben való írói felelősség hirdetése, számonkérése és kitüntetett megbecsülése nem avított dolog, hogy az értelmiségnek erkölcsi kötelessége, olykor önáldozások árán is, szolgálni a magyarság megmaradását, gondozni lelkületét, erősíteni azonosságtudatát.

Sorolhatnánk, mennyien s mennyire meleg szívvel éltetnek. Ahogy Te éltetted tanáraidat, mestereidet. Vallván, amit Bánhegyi Jób gimnáziumi óráin éreztél, azt Debrecenben Barta János előadásai és tanulmányai érlelték tovább benned. Tőle tanultad, hogy hivatásod egzisztenciális ügy, hogy azt személyiséged teljes súlyával, egész habitusával kell szolgálni, s hogy a jelentős irodalmi műben mindig valami fontos emberi ügy fogalmazódik meg. És sorra vetted

eztán, mennyi gondolatot s biztatást kaptál mindenekelőtt az édes bátyáidnak nevezett Kiss Ferencről és Czine Mihálytól, mennyit Béládi Miklóstól, Kovács Kálmántól s Imre Lászlótól, akivel évfolyamtársaként ötven éve, 1963 őszén barátkoztatok össze. Nem feledkeztél meg fölragyogtatni Julow Viktor tüneményes egyéniségét s Tamás Attila példaszerű egyenességét, „egyedül is helytálló” magatartását. Így s ezért juthattál el oda, hogy monográfiahősöd, barátod félbehagyott

esszéje zárómondatát ekképp fogalmazhatta: amíg lesz egy Görömbei András és lesz egy tanítványa, addig a magyar irodalom évszázadok óta tartó, jó ösztöne nem sorvad el. Jeles tanítványod pedig ezért idézhette életműved esszenciájaként költészetünk legfontosabb sorának örök kérését és erkölcsi kötelességét: „Nyújts feléje védő kart!”. Mi pedig, akiknek öreg szívében élsz, míg élünk, rád gondolva fohászként könyörögjünk: „Nyújts feléje védő kart!”

Részlet Petrik Béla írásából Görömbei András halálára

Életének 69. évében elhunyt Görömbei András Kossuth-díjas irodalomtörténész, kritikus, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, kutató és tudós irodalomtörténész, generációk mentora és nevelője, folyóirat-szerkesztő.

A ... győri Bencés Gimnáziumban érettségizett 1963-ban. Egyházi iskolából érkezve, édesapja 1956-os szerepvállalása miatt különösen nehéz helyzetben felvételizett a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem (KLTE) Bölcsészettudományi Karára. ... Diplomájának megszerzése után a hajdúböszörményi Bocskai István Gimnázium tanára lett, majd 1970-ben a KLTE modern magyar irodalom tanszékén kapott tanársegédi állást Barta János mellett. ... 1992-ben vette át egyetemi tanári kinevezését. Ugyanekkor a tanszék vezetésével is megbízták. 1993-ban megválasztották az egyetem oktatási rektor-helyettesévé, majd 1995-ben az egyetem Magyar és Összehasonlító Irodalomtudományi Intézetének igazgatójává nevezték ki, mely tisztségét 2003-ig töltötte be. 1989 és 1992 között a Helsinki Egyetem, 1996 és 1997 között pedig a Bécsi Egyetem vendégprofesszora volt. 1998 és 2001 között Széchenyi professzori ösztöndíjjal, 2005-ben Szilárd Leó professzori ösztöndíjjal kutatott.

1978-ban védte meg az irodalomtudomány kandidátusi (a csehszlovákiai magyar irodalom története), 1992-ben pedig akadémiai doktori értekezését (Nagy László költészetéről). Az MTA Debreceni Akadémiai Bizottságának, illetve 1998-ban az MTA Irodalomtudományi Bizottságának lett tagja. 2001-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező, 2010-ben rendes tagjává választották. A Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság elnöke, valamint a Könyv- és Folyóirat-kiadó Bizottság tagja is lett. A Nemzetközi Magyar Filológia Társaság választmányának tagja, Helsinkiből hazatérése után, 1992-től a Hítel című irodalmi folyóirat szerkesztője, főszerkesztő-helyettese volt. Alapításától kezdve, az elhunyt barát emlékét őrző Nagy Gáspár Alapítvány elnöke.

... Életművének, amelynek középpontjában a nemzet fogalma, a magyarság sorskérdései álltak, három kiemelkedő célterülete volt, ahogyan János Zoltán fogalmazott: „Az első a múlt században kétszer is új határok közé szorított Magyarország sorskérdéseire tekintő progresszió. A második az ezt kifejező gondolatok patakja, az érthető, ékes és mindenkihez odaérkező magyar nyelv. A harmadik pedig a határokon túli magyarság szolgálata.” A szétdarabolt nemzet szellemi egységének helyreállítása.

... Munkássága a népi-nemzeti irodalomhoz kötődött, ... az organikus nemzeti társadalom- és gazdaság alapeszményeit képviselte... A családi házból és a bencés iskolából hozta magával az emberi egyetemességet, a szeretet jelentő katolicizmus kultúráját, azt az életprogramként is alázattal vállalt küldetést, hivatást, amely az igazság keresését, az igazság szolgálatát jelentette. Halálával egy irodalomtörténeti korszak zárult le, halála ma még fel nem mérhető veszteség. (HetiVálasz.hu)

2005. július 29-én, a Vésztő-Mágori szoborparkban, Görömbei András beszédet mond a Nagy László-mellszobor avatásán

Közösségi kultúra – ifjúsági közösségek – civil társadalom Nemzetközi konferencia

Hét francia szakember vett részt a Közösségi kultúra – ifjúsági közösségek – civil társadalom címen meghirdetett nemzetközi konferencián, melyet a Nemzeti Művelődési Intézet rendezett a Budai Vigadóban. A tanácskozáson Frédéric Prelle és Bernard Kohler, a Franciaországi Ifjúsági és Művelődési Házak Országos Szövetsége képviselőjében tartott előadást a rendezvényen.

Strasbourgban 2013. január 12-én a CONTACT 2013 elnevezésű európai hálózat által szervezett szakmai szeminárium keretében egy kétoldalú új francia-magyar partnerségi megállapodást írt alá a Nemzeti Művelődési Intézet közösségi művelődés, ifjúságfejlesztés témakörében.

A dokumentumot magyar részről Závogyán Magdolna, a Nemzeti Művelődési Intézet főigazgatója, francia részről Frédéric Prelle, a Franciaorszá-

gi Ifjúsági és Művelődési Házak Országos Szövetségének elnöke, valamint igazgatója, Daniel Frédout írták alá.

Az együttműködés keretében tavasszal magyarországi közművelődési intézmények, valamint ifjúsági civil szervezetek képviselői egyhetes tanulmányúton vettek részt Franciaország két régiójában. A partnerségi egyezmény keretében október 16-20-ig hét fős francia delegáció érkezett szakmai tanulmányútra. A partnerszervezet magyarországi tanulmányútjához kapcsolódott az október 17-én megrendezett Közösségi kultúra – ifjúsági közösségek – civil társadalom nemzetközi konferencia, melyen a résztvevők a hazai és franciaországi közművelődési, ifjúságfejlesztési gyakorlatokat osztották meg egymással.

A hazai előadók a magyarországi kultúrafinanszírozási gyakorlatról, az irányadó jogszabályokból adódó feladatokról, az új szervezeti keretek között működő Nemzeti Művelődési Intézet szakmai munkájáról, hálózati rendszeréről tájékoztatták a francia vendégeket.

A konferencia nyitóelőadásában **Závogyán Magdolna** felidézte a stratégiai megállapodás célját és előzményeit, majd néhány szóban megemlékezett Beke Pálról, az intézet egykori igazgatójáról, aki az elmúlt évtizedekben elindította a francia-magyar partnerségi együttműködést. A hazai intézményi és civil

Jobbról balra: Závogyán Magdolna, Frédéric Prelle, Bernard Kohler és Szöllősi Eszter

Bernard Kohler és Frédéric Prelle

együttműködés jó gyakorlatai között említette a Nemzeti Művelődési Intézet által megkötött, megyei közművelődési feladatellátásra irányuló együttműködési megállapodásokat, melyek kiválasztott megyékben népi kézművesség, néptánc és közösségfejlesztés szakterületeken segítik a megyei módszertani feladatellátást mintaprogramként.

Frédéric Prelle, a Franciaországi Ifjúsági és Művelődési Házak Országos Szövetségének elnöke az 1901-ben elfogadott francia egyesületi törvény érvénybelépésétől napjainkig tartóan elemezte a franciaországi sokszínű civil hálózatot és bemutatva eredményeit. Mint mondta, Franciaországban 37 000 település van, ezeknek 80%-a 2000 főnél kevesebb lakost számlál. Az országban 1 millió egyesület létezik, melyekben összesen 16 millió önkéntes dolgozik. A kistépüléseken ezek a civil szervezetek igen nagy számban vannak jelen, a szervezetek nélkül elképzelhetetlen a helyi kulturális, oktatási, sport, szociális ifjúsági terület működése. Részét képezik a társadalom kiegyensúlyozott működésének és a szociális gazdaságnak. Frédéric Prelle örömét fejezte ki, hogy az együttműködés keretében rendszeres tapasztalatcserékre kerülhet sor,

s további magyarországi szakemberek franciaországi látogatását szorgalmazta. Mint mondta, fontos, hogy a két nép megismerje egymást, s ne sztereotípiák alapján ítélik meg a másik nemzet kultúráját.

Bernard Kohler, a Franciaországi Ifjúsági és Művelődési Házak Országos Szövetsége titkára a hálózat működési gyakorlatának tapasztalatait, konkrét eredményeit osztotta meg a hallgatósággal. Kiemelte, hogy a hálózat három alapelv mentén működik, melyek a következők:

- a házak mindenki számára nyitottak (korra, nemre, felekezeti hovatartozástól és politikai nézetektől függetlenül, de sem vallási, sem politikai nézeteket nem lehet terjeszteni az intézmény falai között),
- demokratikus működés (a közösség által választott vezetők irányítják a szervezeteket, fizetett szakmai alkalmazottak bevonásával),
- függetlenség (szoros kapcsolatot ápolnak a város vezetésével, de a szervezet autonóm).

A házak 99%-a önkormányzati tulajdonban levő épületben kapott elhelyezést. A helyi önkormányzat a fenntartási költségekkel (víz, villany, fűtés, állagmegőrzés) járul hozzá a művelődési és ifjúsági ház működéséhez, a szakmai feladatokra (képzés, animátori tevékenység, művészeti nevelés) külön megállapodást kötnek.

A szövetség céljai között említette, hogy mind az országos, mind a regionális szervezetek egyik legfontosabb küldetése, hogy az ifjúságot aktív, gondolkodó, cselekvő polgárokká tegyék, s hogy képesek legyenek a saját és a helyi közösség érdekeit érvényesíteni.

Dombi Ildikó, a Nemzeti Művelődési Intézet főosztályvezetője az intézet Kapunyitogató program-sorozatát ismertette, majd az egyes eseményeken készült szemléletes fotók segítségével mutatta be az eddigi eredményeket.

Jobbról balra: Beke Márton, Ditzendy Károly Arisztid, Szöllösi Eszter

Jobbról balra: Polyák Bertalan, Beke Márton, Ditzendy Károly Arisztid, Szöllősi Eszter

Elmondta, hogy az intézet munkatársai az elmúlt fél évben közel 200 településen nyitották ki a több éve nem működő művelődési házak kapuit. Megyei amatőr művészeti csoportok bevonásával, kiállításokkal, ismeretterjesztő és gasztronómiai előadásokkal, kézműves foglalkozásokkal és közösségi játékokkal várják a település lakosságát. A legtöbb helyszínen örömmel és tömegesen érkeztek ezekre az eseményekre a helybeliek, s nem csak nézői, hanem aktív közreműködői is voltak a programoknak.

A szünet után **Beke Márton**, az Emberi Erőforrások Minisztériuma Közművelődési Főosztályának vezetője köszöntötte a konferencia résztvevőit. Előadásában bemutatta a hazai intézményhálózatot, az irányadó jogszabályi környezetet és a kultúra-finanszírozási gyakorlatot. Kiemelte, hogy azok az intézmények működnek jól, ahol a helyi szakemberek a lokális közösségek igényeire építve szervezik a szakmai munkát, ahol a helyi szakember nem kitalálja, hanem segíti a helyi közösségek működését. A szakterület eredményei között említette a szakemberképzés megújítását, majd az ifjúságfejlesztés kapcsán kitért arra is, hogy fontosnak tartja, hogy a megújuló szakemberképzésben legyen olyan képzési blokk, amely a fiatalokkal való foglalkozásra irányul, az ifjúsági közösségek támoga-

tásának módszertanát ismerteti meg a hallgatókkal.

Polyák Albert, a Nemzeti Művelődési Intézet Bács-Kiskun Megyei Irodájának főtanácsosa a Magyar Értékek Napja hagyományteremtő rendezvény kapcsán a népi kézművesség és tradicionális szakmák felélesztésének lehetőségeiről beszélt. Rámutatott, hogy a helyi értékek feltárása, számbavétele nagyban hozzájárul a térségek gazdasági és társadalmi fejlesztéséhez, a helyiek aktivitásának növeléséhez.

A konferencia záró előadásában, **Ditzendy Károly Arisztid** igazgató, a HROD Emberi Erőforrás és Szervezetfejlesztési Kft. vezetője az intézet ifjúságfejlesztési mintaprogramját ismertette. A projekt keretében, melyben közel száz fiatal vett részt, arra keresték a választ, hogy a fiatalok mitől érzik ifjúságbarátnak a településüket. Mint kiderült, a résztvevők számára az infrastrukturális adottságok mellett a közösségi helyszínek megléte, a sportolási és szórakozási lehetőség jelentik a vonzerőt a helyben maradáshoz.

A plenáris előadások után a résztvevők kötetlen beszélgetés keretében folytatták a szakmai diskurzust, ahol a szakembercsere fontosságáról, az ifjúsági animátorok esetleges tanulmányútajáról és a szakmai tapasztalatok további megosztásáról is szó esett.

A konferencia tolmácsa Szöllősi Eszter a francia delegáció tanácskozást követő háromnapos magyarországi körútján is kísérőjük volt. Községi intézményeket, szervezeteket, fejlesztő műhelyeket kerestek fel, melyek bemutatásánál és a hozzájuk fűződő szakmai megbeszéléseknél a 2003-as partnerségi megállapodás megkötésénél is jelen levő Vattay Dénes és Mátyus Aliz a Szín – Községi Művelődés felelős szerkesztője vettek részt.

Vattai Dénes, Komjáti Gabriella, Mráz Márta

Visite en Hongrie de la délégation de CMJCF

16-20 octobre 2013

Dans le cadre de la Convention de partenariat signée à Strasbourg en janvier 2013, l'Institut National de la Culture avait le plaisir d'accueillir en Hongrie la délégation officielle de la CMJCF composée de 7 représentants nationaux et régionaux. L'objectif de la visite était de leur faire découvrir la nouvelle politique culturelle du pays, ainsi que les nouveaux projets de l'Institut.

Le jeudi 17 octobre une conférence avait lieu à l'Institut avec pour thème : *éducation populaire – jeunesse – vie associative*. Pour commencer c'est Mme Magdolna ZÁVÓGYÁN, directrice générale de l'Institut qui a présenté les nouvelles missions de son établissement, ensuite c'est Frédéric PRELLE, président de la CMJCF qui a relaté l'histoire du mouvement de l'éducation populaire en France avec ses grandes tendances actuelles. Bernard KOHLER a parlé du fonctionnement des MJC. Des intervenants hongrois ont exposé les projets pilotes majeurs de l'Institut, comme l'action de rouvrir les maisons de la culture depuis longtemps fermées dans des villages de moins de 500 habitants ou l'étude nationale pour réunir les valeurs de chaque commune, leurs patrimoines locaux. Le Ministère des Ressources Humaines, en charge de l'éducation populaire, se faisait représenter par un de ses res-

pensables de département, M. Márton BEKE, qui s'est exprimé sur les nouveaux objectifs et les nouveaux chantiers de la politique nationale en matière d'éducation populaire. On a vu des jeunes fortement impliqués et sollicités par ces chantiers. Tout le long de la journée on ne manquait pas de citer et reciter le personnage de M. Pál BEKE, initiateur de la coopération franco-hongroise et grand pionnier du renouveau de l'éducation populaire en Hongrie.

Le vendredi 18 octobre on a pris la direction vers le Nord de la Hongrie

pour remonter jusqu'à Miskolc (à 180 km de Budapest c'est la quatrième ville du pays avec 165 milles habitants). On a rendu visite à un Centre Social situé dans un quartier HLM défavorisé construit à proximité des usines métallurgiques aujourd'hui toutes fermées, ainsi que l'on a visité d'anciens bâtiments d'usine transformés pour proposer aux jeunes des activités modernes, de type sports extrêmes. Le moment fort de cette visite était la rencontre avec le jeune français qui effectuait son service volontaire européen auprès de cette

Rencontre surprise avec un jeune bénévole français dans l'ancienne usine de Miskolc

Visite de la Maison Civile de Kondoros

structure assez décourageante et qui pourtant était tout enthousiaste. Il nous a dévoilé ses expériences, ainsi que la bonne nouvelle : la jeunesse hongroise n'est pas déprimée, elle est ouverte et prête à agir !

Le chemin était encore long pour arriver à la destination de l'après-midi : le petit village de *Gönc*, au-delà du centre géographique de l'Europe, dans la maison de la culture duquel on a assisté à un concert et on a été chaleureusement accueilli par le maire du village. C'est la pleine lune qui nous accompagnait à travers des régions viticoles et des paysages colorés de l'automne.

Le samedi 19 octobre il fallait traverser tout le pays pour redescendre dans le Sud pratiquement à la frontière avec la Roumanie. On était accueilli par les bénévoles de l'association d'artistes de *Kötegyán*, petit village qui doit son appartenance à la Hongrie et non pas à la Roumanie à un officier français. Les habitants du village lui envoyaient non seulement de bons plats et de bonnes boissons, mais aussi de belles femmes pour obtenir son soutien en matière de négociation de nouvelles frontières

de la Hongrie en 1920. La fierté du village c'est ses sculptures en bois qui donnent la décoration à des espaces publiques, comme le cimetière, la cour de l'école et le parc public aménagé sur l'emplacement de l'ancienne déchèterie. La deuxième visite de la journée était celle de la Maison Civile de *Kondoros* parmi les fondateurs de

laquelle figure Magdi, actuelle directrice générale de l'Institut qui œuvre et s'engage quotidiennement à mettre en valeur au niveau national toutes ses compétences et ses expériences acquises dans le monde associatif. La particularité de la Maison Civile de *Kondoros* c'est d'avoir une partie dédiée au passé du village sous forme d'écomusée et toute une chambre aménagée en salle d'exposition à la mémoire des personnages célèbres issus du département. Cette longue journée passée sous un soleil magnifique s'est terminée par un repas gastronomique à l'Université Populaire de *Lakitelek* où on était les invités de son fondateur, actuel vice-président de l'Assemblée Nationale, M. Sándor LEZSÁK.

Le dimanche 20 octobre on a fait la visite de l'Université Populaire avec M. Bertalan POLYÁK, ensuite on s'est rendu au Centre Culturel de *Tisza-kécske* où on était accueilli par de la musique de cymbalum, production intergénérationnelle à la fin de laquelle on était invité à danser.

Voilà quatre jours à travers la Hongrie, ses paysages, ses habitants, ses rêves et ses projets de future. L'invitation est lancée à réaliser des projets de coopération dans maints domaines repérés au cours de la visite. La volonté, la sincérité, l'engagement et le dévouement n'y manqueront pas !

Présentation du Centre Social à Miskolc

Roma napló

(2007 június – 2008 június) X.

36.

Kati jön, panaszkodik a fiára és a menyére (mindketten 16 év körüliek), hogy egyre gorombábbak hozzá. Kiabálnak vele, aztán meg semmibe se veszik, átnéznék rajta. Ki akarják nyitni a ház falát, hogy külön bejártuk legyen. És azt gyanítja, fia kislány élettársa ismét gyermeket vár.

Aztán két nap múlva már azért kér pénzt, sűrű bocsánatkérések között, mert az éjjel mentő vitte el a kicsit és az anyját, megkaptak valami fertőzést, de nem tudja megnevezni. Mintha influenzára utalna, de az ritkán jár kórházba szállítással, hacsak arról nincs szó, és szó lehet, hogy a betegségek kezelésében olyan fokú a családi tájékozatlanság és tanácsalanság, hogy nincs valódi otthoni gyógyítás.

Mostanában valahogy annyira figyelmes, olyan kedvesen kér, olyan megértően szól, mintha a személyes figyelem kinyitott volna benne mindenféle zsilipeket.

Néhány napja a Gandhi Gimnáziumban vagyok látogatóként. Az iskola életével ismerkedem. A diákok többsége cigány. A gimnázium jövőre lesz tizenöt éves. Az órák éppen olyanok, mint bármely mai magyar gimnáziumban, jók is, rosszak is. A diákok is annyifélek, ahányan vannak, a legsötétebb bőrű azt mondja, ő nem cigány, hiszen magyar nevelőszülők-

nél nőtt fel, a másik, akiről pedig senki nem gondolhatná, magától értető-dően gondol cigányként önmagára. Civakodnak és szeretnek, tanulnak és lógnak, éppúgy, mint a diákok másutt.

Ugyanakkor ennek az iskolának valahogy látszania kellene, mert ez a remény iskolája. De nem látható. A Gandhiból egyetemekre, szakképzésre kerülő diákokat is látnunk kellene, de őket sem látjuk. Pedig ők azok, akik ezt a reményt naponta valóra váltják.

És hallgatnunk kellene a gandhis diákokat, valahogy okosabbak és érettebbek a róluk szóló mondatoknál. Még ha bajba keverednek, még ha egymást is bántják, talán többször is, mint másutt, vagy nem boldogulnak épp magukkal, esetleg otthon omlik össze minden, mindez mégis olyan normális, annyival természetesebb, annyival valódibb, mint az ideológiák közt csúszkáló felnőttek zavaros mondatai, hogy szinte magában vigasztaló.

Azon borongtam, hogy Oláh Mara, vagy ahogy ő maga nevezi magát, OMARA, az autodidakta, naiv festő, aki szerepelt a Velencei Biennálé roma pavilonjában, aki a Nemzeti Galéria reprezentatív roma tárlatának is az egyik főszereplője, épp csak a hazájában nem próféta, tudniillik Monoron, ahonnan való, ahol felnőtt. Monoron híre sincs az egykori cigány

kislánynak, aki negyedik után kimaradt az iskolából, majd sorsa nagy fordulatoként takarítónőből neves alkotóvá vált. Pedig képein a város név szerint is gyakran feltűnik, többnyire mint gyerekkori helyszín. Noha a felidézés ritkán ábrándos, inkább keserű, vagy egyenesen vádló.

Aztán megérkezik a friss helyi önkormányzati lap, a Monori Strázsa februári száma, és címloldalán egy írás, ami két teljes belső oldalon

folytatódik: Találkozás OMARÁval. Szerzője Hitka Viktória, a Képzőművészeti Egyetem fiatal diplomása, aki szakdolgozatának részletét adja közre, mely Oláh Marával való megismerkedéséről szól. Kiegészíti egy művész önéletrajz, fénykép, reprodukciók. Mindez a festőnő márciusi monori tárlatát hivatott beharangozni. Így hát a borongásnak ezúttal vége.

Annál is inkább, hiszen kiderül az életrajzból, volt itt már kiállítása, az elsők egyike, egy csoportos tárlat, melyet maga szervezett az unokabátyja vendéglőjében, 1992-ben, és Für Lajos, az akkori honvédelmi miniszter nyitott meg. (Ugyanaz a Für Lajos, aki köszöntötte a megalakuló Magyar Gárdát 2007-ben.)

A monori Oláh Maráról írva nem feledhetem Balogh Gyulát. Az Oláh Maránál néhány évvel fiatalabb férfi, Balogh tanító úr fia, a képzőművészeti egyetem után hazajött Monorra, nem akart posztmodern városi festő lenni, visszatért a premodernhez. A veszendő paraszti, parasztpolgári lét, lélek festő-szociográfusa lett.

Ketten, szinte semmiben és sehohol nem érintkezve, mégis, azonos világot élve valami sosem látott, furcsa, el sem képzelhető teljességet adnak ki. Adnának ki, ahogy elképzelem. Ismerve képeiket is. A helyi kötődésű festőket felsorakoztató „Közös nevező” című monori kiállítás-sorozatnak a végén egy közös falon lesz tőlük is egy-egy kép. Ha Balogh Gyula is egyi-

ke a tizenkettőnek, akik sorra kerülnek majd saját kiállítással. Ami nem lehetne kétséges, de mégsem vagyok benne egészen biztos.

S az meg egészen valószínűtlen, hogy nekik valaha is lehetne közös tárlatuk, amit pedig olyan nagyon szerethetnénk, ami akár meg is válhatna bennünket egy kissé. De elképzelhetetlen volt a múltban, és mégannyira a jelenben. Oláh Mara valaha tanulatlan amatőr volt, akkor talán Balogh Gyulának lett volna ciki a közös tárlat. Azóta Oláh Mara túl sokra vitte. Ma talán már neki derogálna egy helyi festő. És sajnos ennél is jobban eltávolítja őket egymástól világképük. Balogh vásznain el tudom képzelni, hogy cigányasszony tűnne fel a képen, de tudom, hogy hiába várnék rá. Miközben Oláh meg nagyon is kiadja mérgét a képein, rendőrön, tanítón, orvoson, mindez kicsit gyermekes bosszúnak tűnik, és bizonyára az is, másfelől pedig gyötrő emlékek sora, de egyúttal cégér is, tanult álláspont, ideológia, aligha kétséges. Balogh Gyula az egyetemes művészeti tanulmányok felől érkezett a lokális kultúrához, az alföldi festészethez, és a világ nem tartja ma sokra a választását, ő maga is alighanem tele van kétségekkel, Oláh Mara pedig a létalatti létből emelkedett fel festegéssel oda, hogy a megnyomorítottak sorsára érzékeny jelenkor képviselője lett minden ügytelenségével, kapkodásával, suta ötleteivel együtt. Balogh már kissé itthon is otthontalan, Oláh

meg világszerte festő, akinek a képeit Soros György vásárolja. A nyomorúság extrém rajzai egyetemes igazolást kaptak, romának lenni ma fél siker Európában (amúgy meg katasztrófa), egy hajdan erős és jóra való európai életforma elvesztésének fájdalma azonban magánügy, maga a festő sem hisz már magának.

Noha ez a városi gazda, ez a félvárosi félpolgár sok szegény cigánynak segíthetett volna. Még az emlékeivel is.

Egy zátonyon vagyunk mindannyian.

OMARA Hitka Viktóriának szívesen mesél, lemondott arról, hogy Leonardót szégyenbe hozza, igazi Mona Lisáját önként megsemmisítette, amúgy meg „firkálmányainak” köszönhetően nagykövetek, tévék, szalodák és taxik közé zsúfolódott az élete.

Életrajza szerint magyar férfi felesége lett, de anyósa, ellenezve fia házasságát, sose látta beás cigány nászasszonyát. Szép mondat ez, de hol van belőle Oláh Mara, aki ezt eltűrte?

És lesz-e a megnyitón szembesítés Oláh Mara monori képei és Monor önképe közt?

Merjük-e majd kérdezni, hogy meséljen rólunk, meséljen Monorról? Lesz-e kedve hozzá?

És ott lesz-e Balogh Gyula a megnyitón?

Beások és zenész cigányok közt?

Oláh Mara kiállításának megnyitójáról persze lemaradtam. Annyira készültem rá, hogy elfelejtettem közben. Mire észbe kaptam, már csak őt magát találtam a monori Vigadó emeletén a képeknél, valamint ifjú monográfusát, Hitka Viktóriát, továbbá a helyi lap szerkesztőjét, Szekerka Jánost, cigány naiv festmények gyűjtőjét, és a festőnő nagybátyját, széles karimájú cigány kalapban. A falon csak nyolc kép, a földön és a székeken viszont háromszor annyi, apró képek bizsunak, húsz-harmincezerért, meg nagyok, azok már árcédula nélkül. A szolid színházi előtérben ezzel a kirakodással, még inkább OMARA izgatott performance-a révén mintha egy valahai, sosem látott vásári jelenet zajlana. A művésznő, aki pontosan úgy játssza ezt a művésznő szerepet, mint a konyhalány a királynőjét,

Oláh Mara festményének részlete

végigvonul a kirakott képei előtt, és dühösen, lágyan, sipítva, zsörtölődve, közönségesen, édeskedve, fenyegetőzve: kacér, kihívó és szakadatlan trágársággal meséli a mobilon azokat a képeket valamelyik tévétársaság meg nem érkezett szerkesztőjének, amelyeket nem láthatnak, ha nem jönnek.

A kiállított képek közül alighanem a legszebb a monori cigány Tabánról festett képe, nagybátyjával állnak meg előtte, mutatja rajta magát, aztán a tanítónőt, aki átsétál, azonosítják egyenként a házakat, a ház előtt mosó asszonyt, s hogy épp ilyen szép volt a telep, mint a képen, ha hiszem, ha nem, ez már nekem is szól, még lábazatot is festettek a kis házacskáknak, és olyan tisztaság volt, hogy söpörték az utcát, megesett, hogy rászóltak a gyerekekre, ne lépjenek a söprűvel szépen megsepert járdára. A nagybácsi sem akar ki, kérdezd meg tőle, merre járt a világban, igen, lakatos volt, épített gázvezetéket az oroszoknak, meg az araboknak, dolgozott Németországban is, mindenféle a világban.

Ott van a falra nem került képek között a Tabán mai képe is, ahova többet be nem teszi a lábát, gyalázat, micsoda csúfság esett meg ott, mondja, és látom a képen a konténeres közösségi fürdőt, mellette durva, kiáltó fekete foltokat, a lebontott kis házacskákat, putrik helyét, és a képen a szokásos OMARA írás az egész képet kitölti, a szokottnál is dühösebb tiltakozás az Unió aljas akciójával szemben.

Az elátkozott cigánysors egykori díszletei az idill világa (és lehet benne valami), a mai kínlás pedig gyalázat (és ebben sem téved feltétlenül).

A megnyitón – Bánszky Pál és Baranyi Ferenc tartotta – Balogh Gyula nem volt ott, viszont ott voltak a sorozat korábbi kiállítói. És még sokan mások, de kevesebben, mint máskor, a szeretett cigány nagybácsi azonban csak a Strázsából értesült a kiállításról, és talán nem is volt itt más rajta kívül a monori romák közül.

Oláh Mara számára azonban mintha elég is lett volna itt cigánynak saját maga.

37.

Jóskával, a cigány kőművessel beszélgetünk, valami apró javítani való akadt a háznál, eljön megnézni, megbeszélni, vállalja persze, nem is kérdés, mert hűséges a régi kuncsaftjához, ahogy mi is hűségesek vagyunk a régi mesterünkhöz. Noha sikeres vállalkozó, ő személyesen már csak kényesebb, finomabb, vagy éppen apróbb dolgokat csinál saját kezűleg, csapatával nem győzi a munkát, rendszeresen kell megrendeléseket visszautasítania.

Nekünk persze nem cigány, nem is cigány kőműves, hanem kőműves, aki cigány. De ez a jegy nem fontos, nem számít, nincs már olyan sem, hogy annak ellenére... vagy épp amiatt..., az a fontos, amit végez, ahogy dolgozik, és az a fontos, hogy munka mellett,

munka után, munka előtt barátságféle alakult ki köztünk, a munka minősége adott lehetőséget erre, s aztán a barátságféle hozta magával már azt, hogy beszélhessünk, beszéljünk cigányságról, cigányságáról, cigány-magyar ügyekről, kapcsolatokról.

Jóska bejelenti a munkásait, fél nyolcra értük megy autóval, az sem baj, ha neki kell megtanítania a szakmát, mégis egyre inkább munkáshíánnyal küszködik, legutóbb éppen nagyon elcsúsztak, keresett segítséget, „alvállalkozót”, tíz másik kisvállalkozót hívott föl, mire talált valakit, akinek volt szabad kapacitása. Azt mondja, néhány év múlva alig lesz kőműves, bádigos, ő már jó asztalost nem ismer a környéken, de a jó autószerelő, a jó festő is kevés. Emiatt aztán az építési vállalkozók között sok a kontár, akiknek semmi közük a szakmához, többnyire van egy alkalmazottjuk, aki valamit tud az építésről, a megrendelő pedig nem válogathat, inkább tűr.

(Én is ismerek egy ilyen vállalkozót, korábban fafűrészeléssel foglalkozott, néhány éve hajnalonként szomorú képű alakok állnak a háza előtt, természetesen feketemunkások, vagy megkapják a pénzüket tőle vagy nem, bármit elvállalnak, felépítenek, aztán vagy sikerül, vagy nem. Vagy lesz belőle pénz vagy nem. Vagy hozzájutnak vagy nem. A vállalkozás azonban láthatóan virágzik.)

A második ház tőlünk, ilyesfajta kontár mű, egy olyan ház, amelyiken látszik, hogy sosem lehet már befejezni. Minden részletében alkalmi, ideiglenes.)

A kontár természetesen jobban keres, mint ő, hiszen csak a tempóra figyel, a minőségre nem, nem is tudna, és mindennel spórol, mindenben csal, amiben lehet. Hamarosan a legkisebb szakmunka is megfizethetetlenül drága lesz, akármit kérhetnek érte, nem lesz másik ajánlat.

Már Romániából se nagyon jönnek dolgozni, mert Magyarország már nem cikk, otthon is egyre jobb a kereset.

Miközben a helyi szakmunkás-képzőben a kőműves képzés éppen megszűnt.

És mi van a cigány gyerekekkel, őket nem tudja foglalkoztatni? – kérdezem tőle.

A cigányokkal nem boldogul. Egyrészt már az óvodában elkülönítik őket, és akkor hogyan tanulnak meg a másik életformát. Másrészt otthon nem tanulnak meg dolgozni. Ő nem példakép a cigányok között a maga nyolcéves autójával. Hiába dolgozik a családjában mindenki, hiába tanul tovább mindkét gyermeke, ők már is túl messze kerültek az elérhetőől. (De a vágyképnek sem felelnek meg.) Felvett épp nemrég egy cigány fiút, aki a nap végére összeszedte az építető háza körül talált fémekeket, vagy öt kilót. Nem volt az sok, és tényleg ott hevert szanaszét, de hiába. „Este mondtam neki, hogy másnap ne jöjjön, ez lehetetlen, hiába magyaráztam neki, nem értette.”

A cigánytelepet fel kellene számolni, ott nem tanulnak meg semmit, reménytelen az egész. Elmennek iskolába, szakmát kapnának, de nem bírják, buknak öt tárgyból. Otthon meg élhető élet van, megszokott, kiismert, segélyből, ügyeskedésből, alkalmi munkából, apró törvénytelenégekből.

Ezen a telepen éppen modell-kísérlet folyik, nem számolják fel, hiszen a drága telepfelszámolások gyakran eredménytelenek, csak a telepek továbbköltöztetését jelentik, hanem tisztasági házat építettek, fűdővel, mosókonyhával, a lakhatatlan putrikat lebontották, a lakható házakat megerősítették. A Máltai Szeretetszolgálat sok pénzt költött már el. Van már közösségi ház is. Tanodát terveznek oda. És kint van a telepen egy szociális munkás, egy fiatalember, aki próbálja a telepieket segíteni, a javuló életfeltételeket biztosító létesítményeket megvédeni, azok használatát megtanítani. Ugyanezen a telepen jelen van már az egyház is, legutóbb betlehemes játék volt a Tabánban, a helybeli gyerekekkel, a helybelieknek. (A templom tíz perc járásra van. Két utcahosszra.) Van két önkéntes segítő is valahonnan nyugatról, talán Franciaországból. Az iskola meg hivatalosan integrál, külön pénzt és segítséget kap az idejárom telepiek után.

Mindez azonban olykor mint ha mégis semmi sem volna. Semmi, mert nem csökken a távolság a telepi gyerekek és a többiek között, hanem nő, a település valójában nem tud mit

kezdeni a cigányteleppel, viseli, mint keresztjét, de nem türelemmel, nem figyelemmel, és semmiféle megváltásban nem reménykedve, inkább arról sóhajtozva, hogyan vethetné le ezt a terhet. Az életnek két teljesen külön tere van, ha nem muszáj, nem gondolunk egymásra. Útjaink összegabalyodnak, folyton érintkeznek, és mégis távolodnak.

Mindezt nem látom, csak tudom, olykor éppen csak az újságból, mert a telepre nem merek bemenni. Legutóbb, amikor valami jó hír nyomában arra mentem volna, néhány cigány ifjú fenyegetően körém gyűlt, és visszaküldtek a parasztok közé. Megértem őket, hiszen ha magam fajta arra jár, az nekik kétségtelenül olyasféle, mintha egy kukázó a dolgozószobámban is bele akarna nézni a szemetesbe. Hiszen ezt magam is érzem, amikor arra megyek, mert ők úgy állnak az utcán, télen-nyáron, mint ahogy az ember a konyhában ácsorog az ebédet készítő felesége körül. A telepen a házfal inkább csak paraván, függöny. De az élettér, a nap-pali az többnyire az utca. Ettől persze még ez a fenyegető kiutasítás amúgy közönséges rasszizmus is.

A Tabán nekünk valami világon kívüli hely, sötét folt a város térképén. Félbemaradt utcák, jelöletlen zsákutcák. És terveinkbe, kultúránkba, rendezvényeinkbe, versenyneinkbe nincsenek beleszámítva, beletervezve, belegendolva az ott élők. Ugyanúgy mi sem létezőnk onnan nézve. Vagyis hát persze hogy létezőnk, hiszen a létfeltételek minden eleméhez ki kell onnan mozdulni, de csak úgy, mint az erdőbe fáért. Ahol semmi nem könnyű, ahol végül is lehet boldogulni, csak szívósnak és rámenősnek kell lenni. Ahol mindenütt kilóg a pénz az utcára, a kuka is tele van vele, a kert is. Csak össze kell szedni, csak fejsze kell, de legjobb a motoros fűrés.

Amikor azt gondolták, hogy a cigány gyerekeknek az iskolában cigány népismeretet kell tanulniuk meg cigány nyelvet, hogy otthon érezzék magukat, ez jól ki lett találva, és cigány értelmiségi nem is lehet eléggé hálás ezért, viszont a telepieknek meg mégis csak az kellene, hogy

ne fodrászműhelyről ábrándozzanak a lányok, a fiúk meg nagy autókról, miközben tanulják a cigány nyelvet, ami, félt, magában véve még annál is haszontalanabb, mintha oroszul tanulnának, hanem a legkisebb korrúktól, ahogy intézményi gondoskodás közelébe kerülnek, mindazt kellene nap mint nap gyakorolniuk, ami ahhoz kell, hogy egy ház ép maradjon, egy kert gondozott, egy lakás rendben levő, egy munkahely megőrizhető. Talán éppen úgy lehetne ezt elérni, hogy a tanárral együtt menének vissza tanórára a telepre, és az ott szükséges napi munkák elvégzése révén tanulnak meg, mit jelent valójában a munka, és mire is való. Miféle sikerekkel, örömmel, eredményekkel járhat. Miféle áldozatot, lemondást kíván.

A cigány gyerekek mai iskolai programjait értelmiségiék álmodták meg, akik értelmiségit szeretnének faragni minden cigány gyerekből. Kultúrájára büszke, öntudatos kis cigányokat, akik népük hagyományait ápolják és továbbadják. Akik majd diplomájukkal jól elboldogulnak a világban, és cigány önismeretük és sajátos világuk révén az emberiség kertjének szép rózsái lesznek. Olyan értelmiségiék álma ez, akik haragudtak más értelmiségiekre, mert azt gondolták róluk, hogy azok az iskolát kifejezetten a cigány gyerekek ellen működtetik.

Az új értelmiségi álom be is teljesedik a telepi cigányok néhány ezrelékén, de erre a programra ráfáznak mindazok, akik nem válnak értelmiségivé, akik a telepen maradnak, akik elakadnak valahol félúton. Ők nem fogják tudni, mi a dolguk a világon. Csak nagyon haragudni fognak rá, hogy annyira mostoha hozzájuk.

A parlamentben négy és fél óras vita volt kedden a kisebbségi törvény kötelező kétévenkénti beszámolójáról. Heves szóváltás zajlott, természetesen főként a cigányság helyzetéről, üres padosorok előtt. Annyira üres padosorok előtt, hogy a kamera meg sem merte mutatni.

Roma világnap volt szerdán, de nem tud róla senki, azt pedig, hogy

miért éppen ezen a napon, a cigány-ságkutató néprajztudós sem tudja.

A mohácsi romák újra menni akarnak Kanadába, mert azt mondják, nincs mit enniük. A kanadai külügyi megbízott próbálja lebeszélni őket.

Junghaus Tímea, a roma művészettörténész Márciusi Ifjak díjat kapott.

A finnek készülnek a román cigány koldusok hadának a feltartóztatására.

„– Szegény Peti – szóla tréfás sajnálkozással Ákos –, a hazának nincs hasznosabb polgára; ha ház épül, ő veti tégláit; ha valahol lakat romlott, ő igazítja meg, hogy a birtok biztosabb legyen; ha a ló patkóját vagy valamely táblabíró sarkantyúját vesztí, ő veri fel; a lakodalmaknál ő húzza a brúgót, s ő ássa a sírt, ha valakit eltemetnek, sőt, a rossz világ azt beszéli, hogy egyszer ifjúságában a közállományt még hóhér alakjában is szolgálta, s most így bánnak vele!” (Részlet Eötvös József: A falu jegyzője című regényéből)

38.

A Népszabadságban egy kis cigány vita kerekedett Debreczeni József cikkéből, sok tanulságos elemmel, láthatjuk ezekből, hogy is állunk.

Révész Sándor, aki bizonyára mindent megtett, hogy Debreczeni tézisére, a domináns balliberális álláspont egyoldalúságának kritikájára, a cigány társadalmi felelősség Debreczeni féle felvetésére méltó válasz szülessen, végül maga volt kénytelen megírni azt.

A szerkesztő beszállt a vitába. Mi egyebet bizonyít ez, mint hogy az ügy védelmét az illendőségénél sokkal többre tartja. Nagyon helyesen.

És persze fújja a balliberális nótát tovább. Mintha az annak szóló kritika eleve illegitim volna, érkezzék bármely közeli szellemi szövetségéstől, komolyan sem kellene venni. De még azt sem fontolgatja, hogy miért is fogy a buzgalom ennek az álláspontnak a védelmére. Miért nem jön sok remek ríposzt sok remek szerzőtől Debreczeni tévedéseire, vagy legalább

Munkácsy Mihály: Sátorozó cigányok

egy akadt volna, ahogy évtizedeken át ki nem fogytak a kioktatások, hiszen a legnagyobb példányszámú napilap már mégiscsak méltó terep, a képviselt ügyben akár perdöntő politikai jelentőségűvé is emelhet álláspontokat. (Voltak persze indulatos reakciók, ezek egyikére másikára még majd visszatérek.)

Révész álláspontjában megtaláltam a magyarázatot erre a hallgatásra. A balliberális álláspont, mely mindazonáltal nem pártálláspont, noha természetesen van átfedés, ma már kissé elmaszatolódott, az egész politikai elitet marasztalja el a romák sorsa miatt, noha külön hangsúly esik a jobboldalra, de kritika illeti a regnáló balliberális kormányt is. Vagyis Révésznek lesújtó véleménye van a magyar kormányok teljesítményéről cigány ügyben, azon belül persze kétszeresen az Orbán kormányról. (Mely nem csak irigy volt, szűkkeblű, hanem kifejezetten cinikus is.)

A baj csak az, hogy a balliberális kormányok roma programjait mégis csak az a balliberális értelmiség hozta össze, akik Révész felsorolásában makulátlan erényekkel sorakoznak Kemény Istvántól Mohácsi Viktóriáig, Havas Gábortól Horváth Aladárig. (Intézményileg pedig a Roma Sajtóközponttól a Roma Parlamentig.) A balliberális álláspontok tehát kissé zátonyon. Adódott egy kis kifulladás.

A felsorolt személyek számos állami szervezetben töltötték be fontos pozíciókat. Az állami szervek mégis an block az elmarasztaltak körébe kerülnek. De hogy kerülhetnek oda, ha képviselőik meg nem? Ha képviselőik az irigy, felkészületlen, jó tervek nélküli állam képviselői voltak? Mondjuk például Horváth Aladár, aki volt parlamenti képviselő, miniszterelnöki tanácsadó, az Országos Cigány Önkormányzat vezetője, ma éppen esélyegyenlőségi miniszteri biztos, állami szerepeinek a száma tehát meglehetősen számos, hogyan lehet, hogy nincs neki semmi felelőssége abban, ami történt, vagy ami nem történt?

Ez alighanem egyfajta skizofrénia. Ennek a szellemi körnek a skizofréniaja. Voltak valaha radikális nézeteik cigány ügyben, mondjuk például az, hogy a cigányokat nem szakmunkásképzőbe kell irányítani, mert az zsákutca, hanem gimnáziumba (Kemény István 2001), ez akkor kvázi akadémiai álláspont volt. Költségvetési, oktatáspolitikai döntések, kulturális stratégiák épültek rá. Nem utolsó sorban ennek a tételnek a következménye az, hogy ma állástalan (szakma és érettségi nélküli) cigányok tömegei várják továbbra is a segílyt, miközben jó munkahelyek sokasága várja hiába a szakmunkásokat, akár a romákat is.

A balliberális gondolkodó ebből az ellentmondásból úgy verekszi ki

magát, hogy kiinduló hibás tételéhez még konokabban ragaszkodik, és csak azért is érettségiztetni akarja a romákat, és minden kudarcot, minden következményt a társadalom nyakába varr. Mely ezt egyre inkább meg is érdemli, hiszen szenved a megoldatlanságtól, szenved a következményektől, jön tehát a Magyar Gárda.

Vagy éppen az őt képviselő államot marasztalja el. Hogy a végrehajtásban sosem volt elég következetes, a ráfordításokban kellően nagyvonalú. És persze joggal, kétszeresen is. Hiszen tényleg fukar volt az állam. És persze a rosszul elköltött pénz soha nem térült meg, és újra és újra és újra el kellett költeni.

Nekem Csenyéte gyakran jut az eszembe, a borsodi kis falu, ahova jeles szociológusok és néprajzosok egész sora indult az Autonómia Alapítvány, a Soros Alapítvány és egy állami közalapítvány támogatásával a kilencvenes években, hogy egy kis cigány faluban megmutassa a csodát, amire gondolt. Azonban, mire az antológia megjelent, hogy hírül adja a világnak, van megoldás, a Csenyétere csalt fiatal pedagógusok már épp menekülőben voltak. A kétségbeesítő kudarc értelmezésére azóta sem történt kísérlet.

Legrfrisebben éppen az Erdélyi úti Általános Iskola kudarcát mesélhetnének el, hisz van hozzá illusztráció is – egy tanárverésnek tűnő diákszínhátjáték a humánus vereségéről –, hogy itt komoly szellemi és anyagi befektetések utáni csőd van éppen, valahogy nem akarjuk észrevenni.

És hát úgy áll a helyzet, hogy akár mennyire kevés volt a pénz, nagyok voltak az akadályok, szörnyű a társadalmi ellenállás, egy-két jóra való megoldásra már csak kellett volna futnia az eddigi próbálkozásokból. De pillanatnyilag egyetlen olyan intézmény sincs, egyetlen olyan program sem fut, mely példának volna állítható a cigányok iskolai beilleszkedésére, képzésére, foglalkoztatására. (Vagy titokban működik, ami majdnem ugyanaz.) Egyetlen telepfelszámolás sem sikerült igazán. Ami mégis van itt-ott, működő és jóra való megoldás, azt egyéni vagy helyi közösségi erőfeszítések tartják életben. Gyakran a

nagy balliberális állami programokkal szemben.

Az utca embere látja már a szakadékot, hiszen amellet él, ahová stragtegáink egyre dacosabban szorítanak az országot. Szemellenzőiket levezzik-e valaha?

Révész szerint nincs olyan álláspont a balliberális oldalon, melyet Debreczeni feltételez, hogy a rasszizmust nem okoznak, hanem oknak tekintené. A *Cigány népismereti tankönyv*ben ennek ellentmondó tételt találtam, melyet Ligeti György írt, egy jogvédő alapítvány vezetője, és mint lektor felelősséget vállalt a tartalmáért Kemény István, közreműködőként Mohácsi Viktória, szerkesztőként Mohácsi Erzsébet (mindhárman szerepelnek Révész kiválóságai közt): „*Legyen bár társadalmi vagy kulturális oka a magyarországi cigányság jelenlegi helyzetének, a jelenségek mögött meghúzódó okok között a legjelentősebb szerepe az előítéleteknek van.*” Ez a mondat az első bekezdésben szerepel az *Előítélet, rasszizmus* című, a 11. évfolyamnak ajánlott témakörben. Ez pontosan az a rasszizmus–antirasszizmus tengely, amiről Debreczeni beszélt. Hiszen ha a legfőbb ok az előítélet, akkor az is a legfőbb ellenség. Helyénvaló, sőt célszerű tehát eszerint látni a világot. És ebben a szellemben növekedni cigány fiatalként. Ha már a tankönyv is ezt írja. Hogy boldogulásuk legfőbb akadálya a nem cigányok előítélete velük szemben.

Ami pedig valójában eléggé hamis, eléggé terméketlen, és mindamellet a nem cigánysággal szemben az ősi és felújult cigány előítéleteket igazoló álláspont.

A régi cigány előítélet egy kultúra önvédelme volt. A mai cigány előítéletekből egy etnikai csoport veszedelmes ideológiája kovácsolódhat ki.

Ismét a Józsefváros. A Mátyás téren két tizenéves cigány lány megy el mellettem, szinte megszédülök az oldószer bűzétől. Utánuk fordulok, tá-molyognak, a vékonyabbik, a sűrke dzsekis a másikra, a márkás farmert viselő lányra támaszkodik, kezükben egy-egy nejlonszacsó, az alján valami áttetsző folyadék, jó nagy mennyiség,

újra és újra az orruk, szájuk elé emelik és abból lélegeznek. Megyek egy sarkot utánuk, a járókelők mintha észre sem vennék őket, nem néznek rájuk. Aztán elakadnak, mintha vége volna az útnak, majd két fiú áll meg mellettük. A belélegeztetést egy pillanatra sem hagyják abba.

Benézek a Cigány Házba. Húsz éve működik, húsz év alatt a Tavaszmező utca egyik fele csupa új ház lett, másik fele egyre mélyebb múltba süllyed. Alighanem el fog tűnni. A Roma Palament egykor pompás épületét világháborús vagy éppen 56-os emlékművé is lehetne avatni (nem tudok különbséget tenni a lövésnyomok között, nem tudom eldönteni, hogy ötvenkét vagy hatvanhárom évesek).

Péntek délután van, negyed öt, már zárva a jogsegély iroda, a szerkesztőség, a művelődési otthon és a képtár is. Azért még beengednek, az előtérben képkiallítás van a falakon, csupa mosolygós, kedves, ragyogó cigány gyerekekről készült fotók. Egy disszonáns törött bögre sincs a képeken. Táborok, iskolák, közösségek, klubok jelenetei. A sarokban fényes papíron, szinte áruházi katalógus színességgel cigány folyóiratok, még egy gyereklap is. De a ház mégis csak elhagyott, néptelen, semmi program nem lesz a hétvégén, majd valamikor a jövő héten jazz meg gyerekszínház.

Odakint a téren egy kicsit ácsorgok, lányok, fiúk futnak össze melletttem. A bulihelyeket tárgyalják.

Belépek az antikváriumba ismét, kicsit jobban körülnézni. A bejáratnál rögtön jobbra krétával írt idézetek Kádár Jánostól és Marosán Györgytől. Hátul, a helyiség mélyén pedig egy fehér porcelán Lenin, nem az a kis asztali, hanem inkább az, ami egy pártház gyűléstermébe való. Rajta keresztben valami KISZ-es feliratú nemzeti szalag. Személyes emlék, azt mondja az asszony. Nem faggatom. Veszek egy Kodolányit, A hazugság öl című röpiratát, megvolt már nekem korábban, de elhagytam a vonaton Baranya felé menet.

A levegő eléggé állott, a plafon annyira alacsony, és reccsen is, hogy alighanem a bolt felső fele lehet a lakás. A polcokon ugyanakkor inkább a „polgári dekadencia”, mint a „hazafias szocialista kultúra” termékei.

Magyar Értékek Napja a Szent István téren

Bartina Aprók táncsoport, Tolna megye

Bartina Aprók táncsoport, Tolna megye

Bogyislói Cigányzenekar tamburabrácsása

Bogyislói táncos pár

Sárközi öltöztetés

A SZTÁNAI SZENTIMREI HÁZ KAPURÉSZLETE. FÉNYKÉPEZTE: MÁTYUS ALIZ

A NEMZETI KULTURÁLIS ALAP
TÁMOGATÁSÁVAL JELENIK MEG